

Afgørelser – Reg. nr.:

Fredningen vedrører:

Bemærkninger:

Domme:

Taksationskommissionen:

Miljø- og Fødevareklagenævnet:

Fredningsnævnet:

Forslag:

Dispensationer: sidst i filen med den nyeste til sidst

OVERFREDNINGSNÆVNET>

20/8-1958

U D S K R I F T

af

OVERFREDNINGSNÆVNETS KENDELSESPROTOKOL.

År 1958, den 20. august, afsagde overfredningsnævnet på grundlag af mundtlig og skriftlig votering følgende

k e n d e l s e

i sagen nr. 1202/55 vedrørende fredning af den nordlige del af Fiil Sø samt nogle arealer deromkring og et hedeareal mellem søen og havet.

Ifølge den af fredningsnævnet for Ribe amt den 8. juni 1955 afsagte kendelse tilskrev naturfredningsrådet under 5. marts 1954 fredningsnævnet således:

"Som det formentlig vil være fredningsnævnet bekendt, har der igennem mange år været arbejdet med spørgsmålet om fredning af Fiil Sø. Sagen har i sin tid været rejst af Danmarks Naturfredningsforening ved skrivelse af 4. april 1941 overfor fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds, der imidlertid på daværende tidspunkt ikke mente at kunne fremme fredningen under hensyn til de store landøkonomiske interesser.

Den dengang påtænkte udtørring af den såkaldte Møllemsø blev dog alligevel ikke udført, idet statens landvindingsudvalg under hensyn til den naturfredningsmæssige interesse ikke ønskede at give tilskud til fortsat udtørring. Dette standpunkt blev imidlertid opgivet efter krigen navnlig under hensyn til, at det på grund af minefaren ikke var muligt at holde søens afløb til Vesterhavet oprenset, hvilket medførte oversvømmelser af de tidligere tørlagte arealer. Der opnåedes da ved en række forhandlinger mellem a/s Fiil Sø, statens landvindingsudvalg og Naturfredningsrådet en overenskomst, gående ud på, at a/s Fiil Sø freder den nordligste del af Fiil Sø, den såkaldte Fidde Sø, således at dennes vandstand ikke må sænkes, endvidere arealerne omkring Fidde Søen, nogle enkelte andre arealer ved den nordlige del af

Fiil Sø, nemlig en del af Kirkeodde og mosearealet under Holmbanken samt det store hedeareal, der vest for Fiil Sø strækker sig helt ud til kysten. Ialt drejer denne fredning sig om 475 ha hede, mose og søareal. A/S Fiil Sø var indforstået med, at de nævnte arealer fredes uden erstatning ved en fredningsdeklaration under forudsætning af, at de fredede arealer framatrikuleres, og at fredningsmyndighederne påtager sig de hermed forbundne landinspektørudgifter.

Der har nu siden været ført en del forhandlinger med Naturfredningsrådet og a/s Fiil Sø om den endelige afgrænsning af de fredede områder, således at der nu kun står tilbage at udfærdige endelig deklaration og foranledige denne tinglyst. Dette forudsætter som nævnt framatrikulering af de fredede arealer, hvilket, efter hvad der er oplyst for Naturfredningsrådet, vil medføre en udgift til landinspektør på c. 4.500 kr.

Der vil ved denne fredning opnås, at det meget store hedeareal mellem søen og havet bevares sammen med for fuglelivet værdifulde mose- og engarealer og endelig den navnlig i botanisk henseende meget interessante Fidde Sø, det eneste voksested i Danmark for planten *Najas flexilis*. Det må således set fra offentlighedens synspunkt siges at være en meget værdifuld fredning, der - bortset fra de nævnte udgifter til landinspektør - iøvrigt opnås uden udgift for samfundet.

Naturfredningsrådet skal derfor tillade sig at forespørge, om navnet vil påtage sig at foranledige fredningsdeklaration tinglyst og afholde de med fredningens iværksættelse forbundne ovennævnte udgifter. Naturfredningsrådet vil være villig til at påtage sig udfærdigelsen af fornødne kort samt udarbejde udkast til fredningsdeklaration, såfremt navnet måtte ønske dette."

Det fremgår videre af kendelsen, at naturfredningsrådet foranlediget af en forespørgsel fra nævnets side under 23. april 1954 tilskrev navnet således:

"Under henvisning til fredningsnævnets skrivelse af 22. ds. skal Naturfredningsrådet herved tillade sig at fremsende udkast til fredningsdeklaration for arealer omkring den nordlige del af den fhv. Fiil Sø, bilagt a/s Fiil Sø's tiltræden af deklarationen med skrivelse af 14. juni 1952 fra formanden for a/s godsojer Olufsen, Quistrup.

Endvidere vedlægges målebordsblad, på hvilket de arealer,

der agtes fredet, er indtegnet med rødt.

Med hensyn til den i rådets skrivelse af 5. marts d.å. omtalte udgift til landinspektør skal oplyses, at dette spørgsmål oprindelig blev forhandlet mundtligt med statsministeriet, som bemyndigede Naturfredningsrådet til at lade arbejdet udføre, hvorefter Statsministeriet ville søge en bevilling til dækning af udgiften. Senere har statsministeriet imidlertid med skrivelse af 5. februar d.å. anmodet Naturfredningsrådet om at forelægge sagen for fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds, således at der tilvejebringes mulighed for, at omkostningen afholdes i henhold til lovens regler.

Det nøjagtige beløb er efter landinspektørens opgørelse kr. 4.517,-, hvilket fremkommer således:

Udstykning af et samlet areal på 475 ha	kr. 2.962,-
Fradrag, idet der ikke udfærdiges parcelkort	" 204,-
således at beløbet bliver	kr. 2.758,-
hvortil kommer 45% pristalstillæg, og	" 1.241,-
udlæg til afmærkningsmaterialer m.m.	" 283,-
	kr. 4.282,-
Hertil udstykning af matr. nr. 3b	" 235,-
Ialt	<u>Kr. 4.517,-</u>

Der foreligger et udkast til fredningsdeklaration på grundlag af en mellem godsejer Olufsen, Quistrup, på ejernes vegne og hofjægermester Fabricius på Naturfredningsrådets vegne indgået aftale. Ifølge dette udkast vil fredningen i det væsentlige omfatte forbud mod udstykning og bebyggelse med huse, skure, boder og skæmmende indretninger, mod græsning af husdyr og anden landbrugsmæssig udnyttelse, derunder afvanding, opdyrkning eller plantning; endvidere er fastsat begrænsninger i ejerens jagtret, bestemmelser om færdselsret m.v. og om vandstanden samt forbud mod fiskeri. Påtaleretten er tillagt Naturfredningsrådet og Fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds hver for sig."

Det hedder derefter i kendelsen:

"Fredningsnævnet har besigtiget det areal, der er tale om at frede, og har derefter afholdt møde om sagen i overensstemmelse med fredningslovens § 10. Der blev ikke på mødet fremsat indvendinger mod planen.

Nævnet kan fuldtud tiltræde det fra Naturfredningsrådets side fremførte om fredningens betydning.

Nævnet traf derefter beslutning om at medvirke til fredningens gennemførelse ved som erstatning til ejeren at bevilge det beløb, udgiften til landinspektoren andrager. Idet nævnet mener, at fredningen i overvejende grad har interesse for en videre kreds og kun i mindre grad lokal interesse, bestemmes det i medfør af fredningslovens § 17, stk. 2, at de to trediedele af erstatningen vil være at udrede af statskassen og den sidste trediedel af amtsfonden.

Erstatningens udredelse er betinget af, at ejeren a/s Fiil Sø udsteder og lader tinglyse en fredningsdeklaration, der på alle væsentlige punkter er enslydende med det foreliggende udkast og med prioritet næst allerede tinglyste servitutter og byrder samt følgende hæftelser: Bankhæftelse, lyst på matr. nr. 2a Henne, d. 23. oktober 1844, pantebrev, lyst d. 3. december 1949 for 29.500 kr. til a/s Varde Bank med fortrinsret i matr. nr. 1c, 1e, 2a og 17 Henne og matr. nr. 3 Fiil Sø, samt to afvandingskommissionskendelser, lyst hhv. d. 13. august 1953 på matr. nr. 3 Fiil Sø med fortrinsret for størstebeløb 332.958 kr. 34 øre og d. 12. september 1953 på matr. nr. 1c, 1e Henne og matr. nr. 3 Fiil Sø med fortrinsret for størstebeløb 218.972 kr. 29 øre. Den vest- og sønderjydske Kreditforening har skønt indvarslet ikke givet møde ved sagens behandling.

Erstatningsbeløbet kr. 4.517,00 tilligemed renter af beløbet 4% p.a. fra den 1. april 1954 vil være at udbetale til Naturfredningsrådet."

Konklusionen er sålydende:

"På de fornævnte betingelser tilkendes der a/s Fiil Sø en erstatning stor kr. 4.517,00 med renter heraf 4% p.a. fra den 1. april 1954, til betaling sker, hvilken erstatning udredes af statskassen med to trediedele og af amtsfonden med en trediedel og udbetales til naturfredningsrådet."

Ved sagens forelæggelse for overfredningsnævnet i henhold til naturfredningslovens § 19, stk. 3, forelå endnu ikke den deklaration, som ifølge kendelsen skulle udstedes af a/s Fiil Sø. Deklarationen fremsendtes af fredningsnævnet under 17. april 1957. Den er tinglyst under 6. februar 1957 og har følgende indhold:

"Aktieselskabet Fiil Sø pålægger herved for sig og fremtidige ejere matr. nr. 1c, 1e, 2a, 17 af Henne Hovedgaard samt matr. nr. 3c og 3b af Fiil Sø, alle af Henne sogn, Ribe amt, følgende ser-

vitutter:

Bestemmelser

- A. 1) Udstykning, bebyggelse med huse, skure, boder og skæmmende indretninger er ikke tilladt (jfr. dog afsnit D).
- 2) Græsning af heste, kreaturer eller får, slåning af græs, rør, flæg m.m., afskrælning af lyng- eller græstørv, slåning eller afbrænding af lyng, afvanding, opdyrkning eller plantning er forbudt (jfr. dog afsnit B og D).
- 3) Ejerens jagtret er underkastet følgende begrænsninger:
 - a) Højest 5 personer, hver med højst 1 gæst, må være deltagere i jagten. Hver enkelt deltager må højst jage 14 gange årlig. Jagten skal drives på sædvanlig sportsmæssig måde; al brug af net og fælder er forbudt, ligesom det er forbudt på søarealerne at opjage vildtet ved kunstige midler; i stærkt frostvæjr, hvor svømme-fuglene søger våger eller andet åbent vand, må jagt på disse fugle ikke drives; der må, bortset fra hjælp til roning, ikke medtages lønnet medhjælp til søjagten.
 - b) Opsynsmanden må ikke drive jagt.
 - c) Naturfredningsrådet er berettiget til helt at forbyde jagt på sjældnere fugle, f. eks. urfugl.
 - d) Gift må ikke udlægges uden efter overenskomst med naturfredningsrådet.
- 4) Der må ikke opstilles flere elektricitets- eller telefonmaster end de nuværende (jfr. dog afsnit D).
- 5) Naturfredningsrådets medlemmer har ret til færdsel på arealerne, og rådet er berettiget til at lade foretage videnskabelige undersøgelser, ringmærkning og optælling af fugle samt til efter forudgående forhandling med ejeren at lade nedskyde fugle til brug for videnskabelige undersøgelser o. lign.; ejerens personale skal være naturfredningsrådet behjælpelig med oplysninger ved undersøgelserne.

Endvidere bestemmes:

- B. For matr. nr. 1c, 1e, 2a, 17 af Henne Hovedgaard (Heden og Skidenkrog) forbeholdes der ejeren ret til 1) at dyrke det hidtil opdyrkede areal 2) at græsse c. 100 får øst for kommunevejen.

Det offentliges foranstaltninger til dæmpning af sandflugt på anden måde end ved træplantning berøres ikke ved nærværende fredningsbestemmelser.

- C. På matr. nr. 3c af Fiil Sø (under Holmbanken) skal vandstanden bevares i den nuværende højde. Rørbunden i udløbet i ejendommens nordøstlige hjørne må ikke sænkes under --- cm over dansk normalnul.

Fiskeri er ikke tilladt.

Foruden ejeren og folk i hans tjeneste må kun personer, der har erholdt såvel ejerens som naturfredningsrådets tilladelse færdes på arealet. Ejeren er dog ikke ansvarlig for denne bestemmelses overholdelse.

- D. På matr. nr. 3b af Fiil Sø (Kirkeodde og Fidde Sø) har ejeren ret til at opføre bygninger til en gård ved vejen til Henne Kirkeby. Bygningernes udseende skal dog være godkendt af naturfredningsrådet under appel til fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds. Det er tilladt at anbringe master til elektricitet og telefon til gårdens brug. Der må ikke plantes mere, end der er tilplantet.

Ejeren har ret til slåning af græs og til at lade kreaturer græsse på en c. 20 td. ld. stor fenne på Kirkeodde.

Fiskeriet i søen må af ejeren ikke overdrages til andre.

Ejeren har fri bestemmelsesret med hensyn til vandstandshøjden i Fidde Sø. Der må dog ingensinde træffes foranstaltninger til yderligere sænkning af vandstanden, og naturfredningsrådet har ret til på egen bekostning at lade anbringe en spunsvæg til fiksering af kanalbunden.

- E. Påtaleret for de foranstående bestemmelser har naturfredningsrådet og fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds."

Deklarationen respekterer de i fredningskendelsen nævnte, tidligere tinglyste rettigheder. Fredningsnævnet har under 17. juni 1957 forsynet deklARATIONEN med følgende påtegning:

"De ovennævnte hæftelser, der respekteres, betegnes nærmere således:

Pantebrev tinglyst 3/12 1949 og senere til a/s Varde bank, Varde, for 29.500 kr., grundforbedringslån i h.t. lov nr. 33 26/2 1937.

Afvandingskommissionskendelse ang. afvanding af Fiil-sø (Søndersøen) tinglyst 13/8 1953 med fortrinsret i h.t. lov 599 af 14/11 1940 om landvinding.

Afvandingskommissionskendelse ang. tørlægning af mellemsøen under Fiilsø, tingl. 12/9 1953 med fortrinsret i h.t. lov nr. 599 14/11 1940 om landvinding."

Fredningsnævnet har derhos under 18. november 1957 forsynet deklARATIONEN med følgende påtegning:

"Under henvisning til den manglende afstandsangivelse under punkt C bemærkes, at efter indhentet oplysning hos Det danske hedeselskabs Varde afdeling ligger rørbunden 158 cm over Dansk Normal Nul og har ligget sådan ihvertfald de sidste 8 år."

Overfredningsnævnet mener herefter at kunne tiltræde, at kendelsen og deklARATIONEN respekterer tidligere tinglyste ret-tigheder med undtagelse af pantebrev, lyst 11. maj 1935 og senere til Vest- og sønderjydsk kreditforening.

Under hensyn til, at ejernes tiltrædelse af en fredning er betinget af, at de fredede arealer framatrikuleres, og at fredningsmyndighederne påtager sig de hermed forbundne landinspektør-udgifter, som mulig ellers ikke ville være blevet afholdt, medens der iøvrigt ikke kræves erstatning, mener overfredningsnævnet, at disse udgifter kan anses som en ved overenskomst fastsat fredningserstatning og afholdes i overensstemmelse med naturfredningslovens § 17.

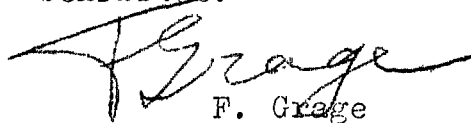
Da overfredningsnævnet iøvrigt kan tiltræde det i kendelsen anførte, vil denne være at stadfæste. To kort nr. Rib. 106A og 106B, visende de fredede arealer er vedhæftet nærværende kendelse.
 I h i b e s t e m m e s:

Den af fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds den 8. juni 1955 afsagte kendelse, ved hvilken der i forbindelse med udstedelsen af fornævnte deklARATION er foretaget fredning af den nordlige del af Fiil Sø samt nogle arealer deromkring og et hedeareal mellem søen og havet, stadfæstes.

I erstatning tillægges der a/s Fiil Sø 4.517,00 kr. + renter 4% p.a. fra den 1. april 1954 at regne, til betaling sker.

Erstatningsudgiften udredes med 2/3 af statskassen og 1/3 af Ribe amtsfond. Erstatningen + renter udbetales til naturfredningsrådet.

Udskriftens rigtighed
 bekræftes.

 F. Grøge

overfredningsnævnets sekretær

FREDNINGSNÆVNET>

8/6-1955

U d s k r i f t

a f

forhandlingsprotokol for fredningsnævnet for Ribe amterådsreds.

-O-O-O-

År 1955 den 8. juni afsagdes sålydende

K E N D E L S E:

i fredningssag j. nr. 7/1954: Henvendelse fra Naturfredningsrådet om fredningsnævnets medvirken til fredning af den nordlige del af Fiil Sø (den såkaldte Fidde Sø) samt nogle arealer deromkring og et hedecareal mellem søen og havet.

-O-O-O-

Naturfredningsrådet tilskrev under 5. marts 1954 fredningsnævnet for Ribe amterådsreds således:

"Som det formentlig vil være fredningsnævnet bekendt, har der igennem mange år været arbejdet med spørgsmålet om fredning af Fiil Sø. Sagen har i sin tid været rejst af Danmarks Naturfredningsforening ved skrivelse af 4. april 1941 overfor fredningsnævnet for Ribe amterådsreds, der imidlertid på daværende tidspunkt ikke mente at kunne fremme fredningen under hensyn til de store landøkonomiske interesser. *idet i sin fulde omfang*

Den dengang påtænkte udtørring af den såkaldte Mellemsø blev dog alligevel ikke udført, idet statens landvindingsudvalg under hensyn til den naturfredningsmæssige interesse ikke ønskede at give tilskud til fortsat udtørring. Dette standpunkt blev imidlertid opgivet efter krigen navnlig under hensyn til, at det på grund af minrefaren ikke var muligt at holde søens afløb til Vesterhavet oprenset. hvilket medførte *af kendel. 20/8-58*

FREDNINGSNÆVNET>

UDSKRIFT

af

Forhandlingsprotokollen for Fredningsnævnet for Ribe Amtsrådsreds.

EJ GENNEMFØRT

K e n d e l s e

angaaende

F r e d n i n g a f F i i l S ø

afsagt den 17. December 1941 af

Fredningsnævnet for Ribe Amtsrådsreds.

Nærværende Sag angaaende Fredning af Fiil Sø, der er beliggende i Henne, Aal og Janderup Sogne af Ribe Amt, er rejst paa Foranledning af Danmarks Naturfredningsforening, der i Skrivelse af 4. April 1941 til Fredningsnævnet principalt har nedlagt Paastand om, at hele den A/S Fiil Sø tilhørende, nu resterende Del af Søen bevares, saaledes at navnlig en Sænkning af Vandstanden forbydes, subsidiært har erklæret at kunne gaa med til at begrænse Opgaven til en Fredning af den Del af Søen, der ligger Nord for den saakaldte Langodde.

Naturfredningsforeningen har til Støtte for sine Paastande særlig paaberaabt sig Grunde af landskabelig-æstetisk og naturvidenskabelig Art, og bl.a. Reservatrådet, Naturfredningsrådet, Jagt-
rådet, Dansk Jagtforening, Landsjagtforeningen af 1923, Varde og Omegns Turistforening og Beboere omkring Søen har ladet give Møde under Sagen og sluttet sig til Naturfredningsforeningens Standpunkt.

Det omhandlede Areal er ifølge indhentet Tingbogsattest beliggende paa Matr. Nr. 2 Henne Mølle, 1c, 1e, 1hp, 1ie og 17 Hennegaard, 2 og 3 Filsø og 14 Filsø Ø, alle af Henne Sogn, 26 Vester Vrøgum (Søhuse), 17, 18 og 20a Filsø, Aal Sogn, og 4 Jægumgaard, Janderup Sogn, der i Henhold til tinglyste Skøder og Ejendomsdom tilhører fornævnte Aktieselskab.

Fredningsnævnet har besigtiget Arealerne og den 26. April, 10. og 24. Maj og 8. og 29. November 1941 afholdt Møder, paa hvilke der er blevet ført Forhandlinger med Ejerne, der har modsat sig en

Fredning af Søen særlig under Henvisning til den Mængde Korn, der kan avles paa de tørlagte Arealer, og den Beskæftigelse, som Udtørningsarbejdet vil give. Ejeren har dog paa Betingelse af, at en Fredning af den øvrige Del af Søen helt blev opgivet, tilbudt at frede dels den nordligste Del af Søen, som afgrænses af en Linie fra Kirkeodden til Gammeltoft Odde, den saakaldte Fiddesø, og dennes nærmeste Omgivelser, dels et nærmere angivet Hedeareal, beliggende mellem Vadehavet, Henne Aa og Kjærgaard Plantage.

Panthaverne og andre Ejendommen berettigede har været indkaldt til Mødet den 29. November 1941, men ingen af disse har nedlagt Erstatningspaastande.

Statens Landvindingsudvalg, for hvem Ejerne har forelagt et Projekt om Udtørring af den sydlige Del af Søen, har været repræsenteret paa Mødet den 24. Maj d.A. og har været indvarslet til de senere Møder. Paa Mødet den 24. Maj d.A. opfordrede Nævnet Landvindingsudvalget til at afgive Erklæring i Sagen, som derefter blev udsat for at afvente denne Erklæring. I Skrivelse af 1. September 1941 meddelte Landvindingsudvalget imidlertid Fredningsnævnet, at det samme Dag efter at have forhandlet om Sagen med Formanden for Reservatraadet, der tillige er Medlem af Naturfredningsforeningen, havde indstillet til Ministeriet for Landbrug og Fiskeri, at Tørring af den sydvestlige Del af Søen gennemførtes i Henhold til Landvindingsloven, og sidstnævnte Ministerium tilskrev derefter den 5. September 1941 Amtsvejinspektør Kærn, Ribe, om at foranledige Arbejdet med Hensyn til Tørlægning af den sydvestlige Del af Fiil Sø på 380 ha, snarest sættes i Gang, hvilken Skrivelse bl.a. blev kommenteret for A/S Fiil Søs Udtørring og Det danske Hedeselskab, der havde udarbejdet et Projekt.

Den 28. November 1941 har Naturfredningsforeningen tilstillet Formanden for Fredningsnævnet saalydende Telegram: "Danmarks Naturfredningsforening frafalder herved indtil videre overfor det ærede Nævn sin Begæring om Fredning af Fiil Sø.", hvorefter Ejerne af Fiil Sø paa Mødet den 29. November d.A. erklærede, at det fornævnte Tilbud om Fredning af den saakaldte Fiddesø og det nærmere betegnede Hedeareal maatte anses som bortfaldet.

Det er oplyst under Sagen, at den sydlige Del af Søen udgør ca. 380 ha med et Vandareal af 145 ha, medens den nordlige Del, bortset fra Fiddesøen, udgør ca. 300 ha med et Vandareal af 170 ha. Udgifterne til Udtørringen er anslaaet til henholdsvis 316.800 Kr. og 211.000 Kr., hvortil kommer Detailafvanding ca. 357.500 Kr., ialt 885.300 Kr., og det forventes, at 2/3 af Udgifterne til Hovedafvanding og Vejanlæg og 40% af Udgifterne til Detailafvanding bliver Ejerne godtgjort efter Reglerne i henholdsvis Landvindingsloven og Grundforbedringsloven, hvorved Aktieselskabets Udgifter nedsættes til ca. 600 Kr. pr. ha.

Under de førte Forhandlinger har der været fremsat Forslag om dels at udtørre Fiddesøen i Stedet for den øvrige Del af Nørresøen, dels kun at inddrage en Del af Nørresøen under Udtørringen, saaledes at den nordlige og østlige Del bevaredes i den nuværende Tilstand. Ejerne har ikke været villige til at indgaa paa noget af disse Forslag, navnlig under Henviisning til den betydelige Forringelse af Projektet, der derved fremkommer.

Et rent kalkulatorisk Overslag over de økonomiske Virkninger af de foran nævnte Endringer giver følgende Resultat:

I. Fiddesø udtørres i Stedet for Nørresø:

Udgiften til Projektets Gennemførelse vil blive nedsat med ca. 24.000 Kr. Da det imidlertid er Forudsætningen, at Staten udreder 2/3 af Udgifterne, bliver Ejernes Besparelse kun ca. 8.000 Kr. Samtidig formindskes det udtørrede Areal med 87 ha, medens 51 ha udenfor det nuværende Dige ved Søens Vestside ikke kan inddrages under Kultur. Værdien af disse Arealer - 87 + 51 = 138 ha - maa antagelig, idet man ser bort fra den paa Grund af de nuværende Forhold særlig høje Vardi, mindst sættes til 2.000 Kr. pr. ha i kultiveret Stand og til ca. 1.700 Kr., naar man ser bort fra de anslaaede Kultiveringsudgifter, efter at Vandstanden er sænket. Tabet for Ejerne bliver herefter:

138 ha a 1.700 Kr.	234.600 Kr.
÷ Besparelse i Anlægsudgifter	<u>8.000 Kr.</u>
	eller <u>226.600 Kr.</u>

II. Kun en Del af Nørresøen udtørres:

I Stedet for en Dæmning fra Gammeltoftodde til Kirkeodde er der regnet med en Dæmning fra Nørreodde til et Punkt paa Vestsiden af Søe

En saadan Andring vil fordyre Projektet med ca. 30.000 Kr. Da Staten forudsættes at udrede $\frac{2}{3}$, vil Fordyrelsen for Ejerne blive ca. 10.000 Kr. Samtidig formindskes det udtørrede Areal med ca. 90 ha, men Kultivering af de udenfor det nuværende Dige ved Søens Vestside beliggende Arealer forhindres ikke. Med de samme Priser som under I. bliver Ejernes Tab herefter:

90 ha a 1.700 Kr. 153.000 Kr.

Fordyrelse i Anlægsudgifter 10.000 Kr.

ialt 163.000 Kr.

Uanset de meget vægtige Grunde af æstetisk, landskabelig, rismæssig, naturvidenskabelig og jagtmæssig Art, som kunde motivere Fredning af Fiil Sø, finder Nævnet dog under Hensyn til Størrelsen af den Mængde Korn, der maa antages at kunne avles paa de tørlagte Arealer, og den Beskæftigelse, Udtørningsarbejdet vil give, samt til at Naturfredningsforeningen indtil videre har frafaldet sin Begæring om Fredning, og endelig til den Stilling, Statens Landvindingsudvalg har indtaget i Sagen, ikke under de nuværende Forhold, hvor Hensyn til Beskæftigelsen og Landets Forsyning med Levnedsmidler nødvendig den videst mulige Anvendelse af Arealer, som er eller ved passende handling kan blive egnede til Kornavl, at burde træffe Bestemmelse om Fredning af nogen Del af Søen.

T h i b e s t e m m e s :

Den ovennævnte af Danmarks Naturfredningsforening rejste Sag angaaende Fredning af Fiil Sø, saaledes at en Sænkning af Vandstanden forbydes, bør for Tiden ikke nyde Fremme.

Brynjulf Rasmussen

Chr. Bendixen

H, Gammelgaard

Andr. B. Andreasen

Chr. H. Andersen

KORT>

Skitse over Del af
Hennegaard Hovedgaard m.m.

Henne Sogn, Vester Horne Herred, Ribe Amt.

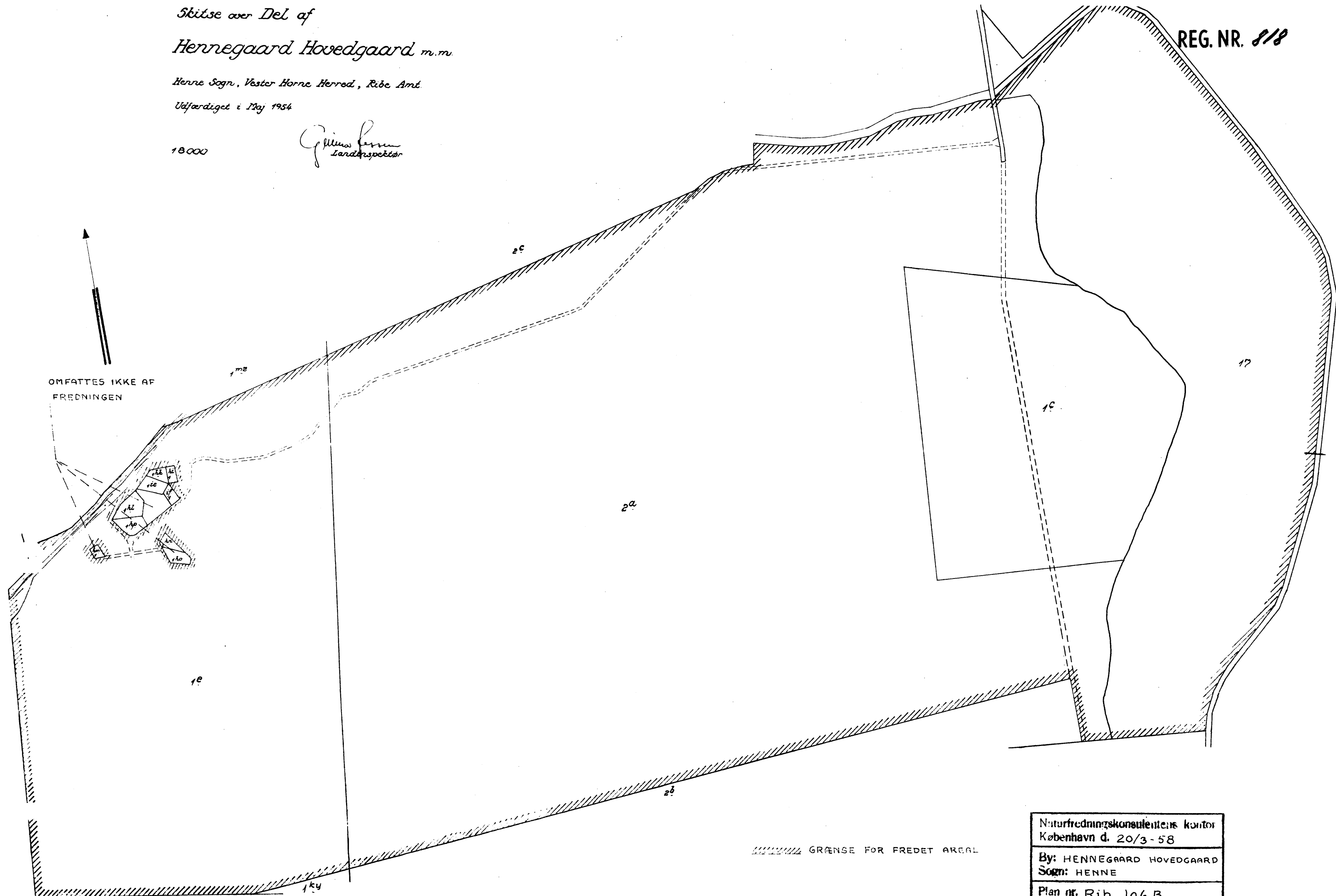
Udfærdiget i Maj 1954

1:8000

G. Jensen
Landinspektør

REG. NR. 818

↑
OMFATTES IKKE AF
FREDNINGEN

GRÆNSE FOR FREDET AREAL

Naturfredningskonsulentens kontor
København d. 20/3-58
By: HENNEGAARD HOVEDGAARD
Sogn: HENNE
Plan nr. Rib. 106 B.

Skitse over Del af
Filsø,

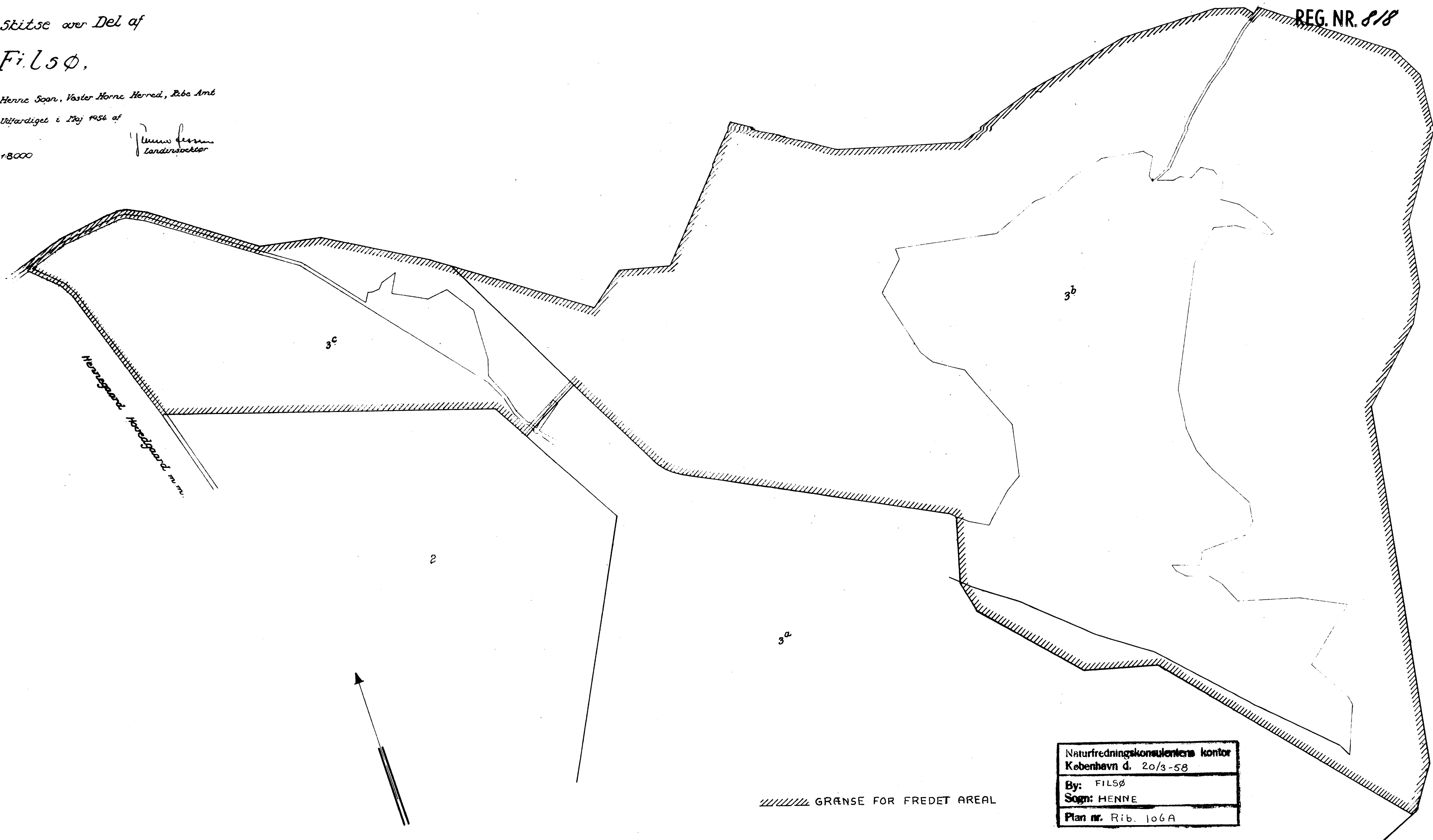
Henne Sogn, Vester Hørne Herred, Ribe Amt

Udfærdiget i Maj 1958 af

1:8000

P. Jensen
Landinspektør

REG. NR. 818

////// GRÆNSE FOR FREDET AREAL

Naturfredningskonsulentens kontor
København d. 20/3-58
By: FILSØ
Sogn: HENNE
Plan nr. Rib. 106A

DISPENSATIONER>

Afgørelser - Reg. nr.:

Herunder ses afgørelser i dispensationssager for denne fredning

FREDNINGSNÆVNET

FOR

RIBE AMTS FREDNINGSKREDS

Frisvadvej 3 - 8800 Varde

Telf (05) 22 03 99

Formanden

REG. NR. 818

Esbjerg, 1987

Varde, den
XXX

Brev nr.

J. nr. 197/87

Under henvisning til naturfredningslovens § 58 skal nævnet herved meddele, at nævnet dags dato har tilskrevet **Blaabjerg kommune, tekn.forv., 6830 Nr. Nebel,**

således:

I besvarelse af Deres andragende af 25/6 - 1987

angående tilladelse for **direktor Alfred Strandby, Odense**

til ~~opførelse af~~ om- og tilbygning til hotel

på matr. nr. 1 hi m.fl. herne by, herne

skal nævnet herved for sit vedkommende i medfør af naturfredningslovens § 34 og § 47 a.

(OFN - Kæmdelse af 20/8.58)
meddele tilladelse til det planlagte byggeri på vilkår, at opførelsen sker i overensstemmelse med de frem-

sendte tegninger m. v. og de nævnet iøvrigt givne oplysninger. **på vilkår: at nybygningen får samme farve som den eksisterende "hovedbygning" samt at der foretages mindst mulig terræn-ændring.**

Nævnets afgørelse kan, senest 4 uger efter at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for

Overfredningsnævnet, Slotsmarken 13, 2970 Hørsholm
Amaliegade 7, 1256 København K, af andrageren, Ribe amtsråd, primærkommunen,
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Danmarks Naturfredningsforening og Fredningsstyrelsen, jfr. naturfredningslovens § 58.
XXXXXXXXXXXX

Skov- og naturstyrelsen

Evt. byggeri må derfor ikke påbegyndes inden klagefristens udløb.

Såfremt en klage er indgivet, må nævnets godkendelse ikke udnyttes, førend sagen er færdigbehandlet af Overfredningsnævnet.

Denne godkendelse bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 5 år.

Modtaget i

Skov- og Naturstyrelsen

16 NOV 1987
Skov- og naturstyrelsen

P. n. v.

E. b.

4. kontor

Slotsmarken 13

2970 Hørsholm.

Søren Pedersen

sekr.

FOTO VENTER

FREDNINGSNÆVNET

FOR

RIBE AMTS FREDNINGSKREDS

Rolfsgade 94 . Postbox 60
6701 Esbjerg . Tlf. 75 13 66 77

Formanden

REG. NR. 818.00

Esbjerg, den 3. AUG. 1992

/iø

J.nr. 154/92

Under henvisning til naturfredningslovens § 58 skal nævnet herved meddele, at nævnet dags dato har tilskrevet Ribe amt, teknisk forvaltning, Sorsigvej 35, 6760 Ribe således:

1 besvarelse af Deres andragende af 16. juli 1992 angående tilladelse for Ribe amt, teknisk forvaltning til ~~tilførelse/opstilling af~~ vedr. dispensation om iværksættelse af pleje af arealer ved Filsø på matr.nr. 3 b Filsø, Henne, Blåbjerg kommune skal nævnet herved for sit vedkommende i medfør af naturfredningslovens § 50 Overfredningsnævnets kendelse af 20/8 - 1958. meddele tilladelse til det planlagte på vilkår, at det sker i overensstemmelse med det fremsendte materiale m.v. og de nævnet iøvrigt givne oplysninger.

Nævnets afgørelse kan senest 4 uger efter at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Slotsmarken 15, 2970 Hørsholm, af andrageren, Ribe amt, primærkommunen, Danmarks Naturfredningsforening, Skov- og Naturstyrelsen, lokale for- eninger og lignende, som har væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indgives til fredningsnævnet, der videresender sagen til Naturklagenævnet.

Evt. ~~byggeri/opstilling~~ ^{iværksættelse} må derfor ikke påbegyndes inden klagefristens udløb.

Såfremt en klage er indgivet, må nævnets godkendelse ikke udnyttes, førend sagen er færdigbehandlet af Naturklagenævnet.

Denne godkendelse bortfalder, såfremt den ikke er ud- nyttet inden 3 år.

Skov- og Naturstyrelsen
4. kontor
Slotsmarken 13
2970 Hørsholm.

P.n.v.
Poul Hald Andersen
sekr.

1
12/11/9-0099
Naturstyrelsen
Esbjerg

12/11/9-0099

REG. NR. 0818.00.

Fredningsnævnets afgørelse
i
sagen om montering af et
solvarmeanlæg på taget på
Henne Mølleå Badehotel.

(J. nr. 1/1997)

I efteråret 1996 rettede arkitektfirmaet Frede Nielsen, Odense, henvendelse til Ribe Amt, Natur - og Planafdelingen, om montering af et solvarmeanlæg på taget på værelsesfløjen på Henne Mølleå Badehotel. Da værelsesfløjen er placeret i en bygning, der er opført på et areal, som er fredet ved Overfredningsnævnets kendelse af 26. august 1958 om fredning af Fiil sø, har amtet den 7. januar 1997 videresendt sagen til fredningsnævnet, for at nævnet kan tage stilling til, om der i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 skal meddeles andrageren dispensation til projektets gennemførelse.

Fredningsnævnet har behandlet sagen og har besluttet at meddele arkitektfirmaet Frede Nielsen dispensation til at montere solvarmeanlægget på værelsesfløjens tag.

Sagens nærmere omstændigheder:

Fiil sø, arealerne heromkring og et hedeareal mellem søen og havet blev på foranledning af Naturfredningsrådet fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 26. august 1958. I kendelsen er citeret en skrivelse af 5. marts 1954 fra Naturfredningsrådet

til fredningsnævnet. Det hedder blandt andet i skrivelsen:

"Der vil ved denne fredning opnås, at det meget store hedeareal mellem søen og havet bevares sammen med for fuglelivet værdifulde mose - og engarealer og endelig den navnlig i botanisk henseende meget interessante Fidde sø, det eneste voksested i Danmark for planten *Najas flexilis*. Det må således for offentlighedens synspunkt siges at være en meget værdifuld fredning....."

Fredningen blev herefter gennemført. I de i forbindelse hermed fastsatte fredningsbestemmelser for de fredede områder hedder det blandt andet:

" A.1) Udstykning, bebyggelse med huse, skure, boder og skæmmende indretninger er ikke tilladt

4) Der må ikke opstilles flere elektricitets - eller telefonmaster end de nuværende

E. Påtaleret for de foranstående bestemmelser har fredningsnævnet for Ribe amtsrådsreds...."

Hovedbygningen til Henne Mølleå Badehotel er tegnet af arkitekt Poul Henningsen og er opført i 1936. Hotellet er i slutningen af 1980'erne blev udvidet med en værelsesfløj.

I en skrivelse, der er dateret den 27. november 1996 og stilet til Ribe Amt, har arkitekt Frede Nielsen, Odense, på vegne ejeren af Henne Mølleå Badehotel, Jakob Ibsen, ansøgt om tilladelse til at montere et solvarmeanlæg på taget på sydsiden af værelsesfløjen. Det hedder blandt andet i skrivelsen, at " solfangerne vil kunne tilpasses godt med det eksisterende tagpaptag ". Med skrivelsen til amtet fulgte tegningsmateriale, hvorpå placeringen af solvarmeanlægget på taget er vist.

Ribe Amt fremsendte med skrivelsen af 7. januar 1997 ansøgningen til fredningsnævnet. I skrivelsen har amtet blandt andet anført:

" Den 28. november 1996 modtog amtet vedlagte løsningsforslag, hvor man på sydsiden af værelsesfløjens tag ønsker solfanger installeret. Det kan her oplyses, at værelsesfløjen er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse af 26. august 1958 (Filsø - fredningen), hvorimod hotellels hovedfløj ikke er omfattet af fredningsbestemmelser; men det er Natur - og Planafdelingens opfattelse, at det ud fra en helhedsbetragtning er bedre at få solfangerne placeret på værelsesfløjen frem for på hovedfløjen, hvilket blandt andet skyldes, at tagfladen her ligger ca. 2 m lavere i terrænet end hovedfløjens tag. Som det fremgår af det fremsendte tegningsmateriale, er solfangerelementerne " lagt ned ", så de følger tagfladen. Solfangerne vil således kun være synlige fra klitterne umiddelbart syd for hotellet og ikke fra de ellers omgivende og fredede arealer. - Fra amtets side finder man således det udarbejdede forslag acceptabelt og kan derfor gå ind for, at Fredningsnævnet giver den fornødne dispensation i relation til naturbeskyttelseslovens § 50 ".

Fredningsnævnets behandling af sagen :

Umiddelbart efter fredningsnævnets modtagelse af sagen den 8. januar 1997 anmodede nævnet telefonisk arkitekt Frede Nielsen, Odense, om at fremsende supplerende oplysninger om solvarmeanlægget. Disse oplysninger blev tilstillet nævnet pr. telefax den 9. januar 1997 og pr. almindelig post, modtaget den 10. januar 1997.

Det fremgår af dette materiale, at solvarmeanlægget er fremstillet af ikke - korroderende materialer, at solfangerne leveres i moduler på 2,5 m², 3,5 m², og 12,5m². Alle modulerne er baseret på Sun Strip absorbere, indbygget i vejrbestandige aluminiumskasser. Disse kan leveres som letvægsmoduler, hvor det yderste lag består af dobbelte polykarbonatplader, eller som moduler med jernfrit, hærdet glas som yderste lag og temperaturbestandig teflon som inderste lag.

I en skrivelse af 13. januar 1997 meddelte nævnet arkitekt Frede Nielsen, at nævnet havde modtaget sagen fra Ribe Amt, og at

nævnet samme dag havde anmodet Danmarks Naturfredningsforening om en udtalelse.

I en skrivelse af 4. februar 1997 har Danmarks Naturfredningsforening meddelt, at

" Ovennævnte sag har været forelagt foreningens lokalkomite til vurdering.

Komiteen har ingen bemærkninger til det ansøgte, hvilket" naturfredningsforeningen har tilsluttet sig.

Sagen har herefter været forelagt nævnets medlemmer. Denne forelæggelse er afsluttet den 24. februar 1997.

Fredningsnævnets afgørelse:

I betragtning af at solfangerne skal monteres på sydsiden af taget på badhotellets værelsesfløj, og at solfangerne anbringes således på tagfladen, at de følger dennes hældning, og dermed ikke visuelt skæmmer hverken hotellet eller dets omgivelser, finder fredningsnævnet, at projektet ikke strider mod fredningsbestemmelserne. Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 arkitekt Frede Nielsen, Odense, dispensation til projektets gennemførelse, på vilkår at det gennemføres i overensstemmelse med de fremsendte tegninger og de oplysninger, der i øvrigt er forelagt nævnet.

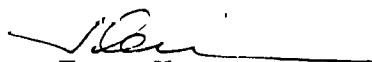
Klagevejledning:

Denne afgørelse kan senest 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt de pågældende, indbringes for Naturklagenævnet, Vermundsgade 38 B, 2300 København Ø, af andrageren, Ribe Amtskommune, Danmarks Naturfredningsforening, Skov - og Naturstyrelsen samt lokale foreninger, som har en væsentlig interesse i afgørelsen.

Klage indgives til fredningsnævnet, der videresender sagen til

Naturklagenævnet.

Fredningsnævnet for Ribe Amts fredningskreds,
Esbjerg, den 5. marts 1997.

Tage Hansen,
formand.

Skov- og Naturstyrelsen
8. kontor
Haraldsgade 53
2100 København Ø.

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL

Domhusgade 24, 6000 Kolding

76 31 96 38, mail: biran@domstol.dk

Fredningsnævnets j. nr. 36/2011: Ansøgning fra Aage V. Jensen Naturfond om dispensation til at iværksætte naturgenopretning ved Fiilsø og fredningsnævnets j. nr. 49/2011: Ansøgning fra Naturstyrelsen, Blåvandshuk, om dispensation til at etablere en cykelsti i Kærgaard Klitplantage.

Fredningsnævnet har den 11. juli 2011 modtaget en ansøgning fra Aage V. Jensens Naturfond om dispensation fra bestemmelserne i Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 20. august 1958 om fredning af den nordlige del af Fiil Sø samt nogle arealer omkring søen og et hedeareal mellem søen og havet til at iværksætte et naturgenopretningsprojekt, der blandt andet omfatter genskabelse eller genopretning af Fiilsø, tiltag til sikring af offentlighedens adgang til området og tiltag til opretholdelse af den nuværende naturtilstand gennem naturpleje.

Fredningsnævnet har den 1. november 2011 modtaget en ansøgning fra Naturstyrelsen Blåvandshuk om dispensation fra den frivillige fredning af Kærgaard Klitplantage til at anlægge en cykelsti og at opsætte en informationstavle i klitplantagen.

De arealer, som de 2 projekter vedrører, indgår i habitatområde 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, Fuglebeskyttelsesområde F 56 Fiilsø og Ramsarområde R 1 Fiilsø.

Fredningsnævnet har besluttet at behandle sagerne samtidigt.

Fredningsnævnet har behandlet sagerne på nævnets møde mandag den 5. december 2011, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

Fredningsnævnet har besluttet at meddele Aage V. Jensens Naturfond og Naturstyrelsen Blåvandshuk dispensation til projekternes gennemførelse på de vilkår, der fremgår under afsnittet "Fredningsnævnets afgørelse".

Sagens baggrund:

Fredningernes grundlag:

Fredningen af Fiil Sø og søens omgivelser:

Den nordlige del af Fiil Sø, nogle arealer omkring søen og et hedeareal mellem søen og havet blev fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 20. august 1958. Det fremgår af kendelsen, at sagen blev rejst af Naturfredningsrådet ved et brev af 5. juni 1954 til fredningsnævnet for Ribe amt.

Brevet er citeret i Overfredningsnævnets kendelse. Naturfredningsrådet har anført følgende i brevet:

”Som det formentlig vil være Fredningsnævnet bekendt, har der igennem mange år været arbejdet med spørgsmålet om fredning af Fiil Sø. Sagen har i sin tid været rejst af Danmarks Naturfredningsforening ved skrivelse af 4. april 1941 overfor fredningsnævnet for Ribe amtsrådskreds, der imidlertid på daværende tidspunkt ikke mente at kunne fremme fredningen under hensyn til de landøkonomiske interesser.

Den dengang påtænkte udtørring af den såkaldte Mellemsø blev alligevel ikke udført, idet Statens Landvindingsudvalg under hensyn til den naturfredningsmæssige interesse ikke ønskede at give tilskud til fortsat udtørring. Dette standpunkt blev imidlertid opgivet efter krigen navnlig under hensyn til, at det på grund af minefaren ikke var muligt at holde søens afløb til Vesterhavet oprenset, hvilket medførte oversvømmelser af de tidligere tørlagte arealer. Der opnåedes da ved en række forhandlinger mellem a/s Fiil Sø, Statens Landvindingsudvalg og Naturfredningsrådet en overenskomst, gående ud på, at a/s Fiil Sø freder den nordligste del af Fiil Sø, den såkaldte Fidde Sø, således at dennes vandstand ikke må sænkes, endvidere arealerne omkring Fidde Sø, nogle enkelte andre arealer ved den nordlige del af Fiil Sø, nemlig en del af Kirkeodde og mosearealet under Holmbanken samt det store hedeareal, der vest for Fiil Sø strækker sig helt ud til kysten. I alt drejer denne fredning sig om 475 ha hede, mose og søareal. A/s Fiil Sø var indforstået med, at de nævnte arealer fredes uden erstatning ved en fredningsdeklaration under forudsætning af, at de fredede arealer framatrikuleres, og at fredningsmyndighederne påtager sig de hermed forbundne udgifter.

Der har nu siden været ført en del forhandlinger med Naturfredningsrådet og a/s Fiil Sø om den endelige afgrænsning af de fredede områder, således at der nu kun står tilbage at udfærdige endelig deklaration og foranledige denne tinglyst ...

Der vil ved denne fredning opnås, at det meget store hedeareal mellem søen og havet bevares sammen med for fuglelivet værdifulde mose- og engarealer og endelig den i botanisk henseende meget interessante Fidde Sø, det eneste voksested i Danmark for planten *Najas flexilis*. Det må således set fra offentlighedens synspunkt siges at være en meget værdifuld fredning, der ... i øvrigt opnås uden udgift for samfundet...”

Fredningsnævnet for Ribe amt tog ved kendelse, afsagt den 8. juni 1955, anmodningen om fredningen af den nordlige del af Fiil Sø, nogle arealer omkring søen og et hedeareal mellem søen og havet til følge.

På dette tidspunkt var den deklaration, der er nævnt i brevet fra Naturfredningsrådet, endnu ikke oprettet.

Kendelsen blev indbragt for Overfredningsnævnet.

Inden Overfredningsnævnet afsagde kendelse i sagen, forelå deklarationen, som blev tinglyst den 6. februar 1957. Deklarationen, der er citeret i Overfredningsnævnets kendelse, har følgende indhold:

”Aktieselskabet Fiil Sø pålægger herved for sig og fremtidige ejere af matr. nr. 1 c, 1 e, 2 a, 17 Henne Hovedgaard samt matr. nr. 3 c og 3 b af Fiil Sø, alle af Henne sogn, Ribe amt, følgende servitutter:

A. 1) Udstykning, bebyggelse med huse, skure, boder og skæmmende indretninger er ikke tilladt (jfr. dog afsnit D)

2) Græsning af heste, kreaturer eller får, slåning af græs, hør, flæg m.m., afskrælning af lyng- eller græstørv, slåning eller afbrænding af lyng, afvanding, opdyrkning eller plantning er forbudt (jfr. dog afsnit B og D)

3) Ejersens jagt er underkastet følgende begrænsninger:

...

4) Der må ikke opstilles flere elektricitets- eller telefonmaster end de nuværende (jfr. dog afsnit D)

5) Naturfredningsrådets medlemmer har ret til færdsel på arealerne, og rådet er berettiget til at lade foretage videnskabelige undersøgelser, ringmærkning og optælling af fugle samt til efter forudgående forhandling med ejeren at lade nedskyde fugle til brug for videnskabelige undersøgelser o. lign.; ejersens personale skal være Naturfredningsrådet behjælpelig med oplysninger om undersøgelserne.

Endvidere bestemmes:

B. For matr. nr. 1 c, 1 e, 2 a 17 af Henne Hovedgaard (Heden og Skidenkrog) forbeholdes der ejeren ret til 1) at dyrke det hidtil opdyrkede areal 2) at græsse c. 100 får øst for kommunevejen.

Det offentliges foranstaltninger til dæmpning af sandflugt på anden måde end ved træplantning berøres ikke ved nærværende fredningsbestemmelser.

C. På matr. nr. 3 c af Fiil Sø (under Holmbanken) skal vandstanden bevares i den nuværende højde. Rørbunden i udløbet i ejendommens nordøstlige hjørne må ikke sænkes under --- cm over dansk normalnul.

Fiskeri er ikke tilladt.

Foruden ejeren og folk i hans tjeneste må kun personer, der har erholdt såvel ejersens som Naturfredningsrådets tilladelse færdes på arealet. Ejeren er dog ansvarlig for denne bestemmelses overholdelse.

D. På matr. nr. 3b af Fiil Sø (Kirkeodde og Fidde Sø) har ejeren ret til at opføre bygninger til en gård ved vejen til Henne Kirkeby. Bygningernes udseende skal dog være godkendt af Naturfredningsrådet under appel til fredningsnævnet for Ribe amtsråds-kreds. Det er tilladt at anbringe master til elektricitet og telefon til gårdens brug. Der må ikke plantes mere, end der er tilplantet.

Ejeren har ret til slåning af græs og til at lade kreaturer græsse på en ca. 20 td. ld. stor fenne på Kirkeodde.

Fiskeriet i søen må af ejeren ikke overdrages til andre. Ejeren har fri bestemmelsesret med hensyn til vandstandshøjden i Fidde Sø. Der må dog ingen sinde træffes foranstaltninger til yderligere sænkning af vandstanden, og Naturfredningsrådet har ret til på egen bekostning at lade anbringe en spunsvæg til fiksering af kanalbunden.

E. Påtaleret for de foranstående bestemmelser har naturfredningsrådet og fredningsnævnet for Ribe amtsrådskreds”.

Det fremgår af Overfredningsnævnets kendelse, at fredningsnævnet den 18. november 1957 forsynede deklARATIONEN med en påtegning om, at rørbunden ligger 158 cm over Dansk Normal Nul og har ligget sådan i hvert fald de sidste 8 år.

Overfredningsnævnet stadfæstede herefter fredningskendelsen, afsagt den 8. juni 1955, ”ved hvilken der i forbindelse med udstedelse af forannævnte deklARATION er foretaget fredning af den nordlige del af Fiil Sø samt nogle arealer deromkring og et hedeareal mellem søen og havet”.

Fredningen af Kjærgård Klitplantage:

I forbindelse med sagen om fredning af Kjærgård Klitplantage indgik Danmarks Naturfredningsforening og Direktoratet for Statsskovbruget med fredningsnævnets godkendelse den 8. oktober 1973 aftale om driftsmæssige fredningsbestemmelser for en række ejendomme i Kjærgård Klitplantage. Det fremgår af deklARATIONEN, der er dateret den 6. marts 1974, at fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds og Fredningsplanudvalget for Ribe amt hver for sig og i forening er påtaleberettigede.

Det hedder blandt andet i aftalen:

”Kjærgaard Klitplantage skal gennem driften søges bevaret som et karakterfuldt levende naturområde bestående af et plantageanlæg i et klitlandskab og friholdt for elementer, der er fremmede for en sådan drift. Den forstlige behandling vil i videst muligt omfang søge at tilvejebringe en sund og stabil skovtilstand ...

For at tilgodese dette formål vil følgende bestemmelser gælde, bestemmelser der ikke vil kunne ændres uden fredningsnævnets godkendelse:

Bortset fra de foranstaltninger, som af skov - og klitvæsenet eller af sandflugtskommissionen findes påkrævede for sandflugtens dæmpelse og klitternes bevarelse, skal afgravning eller opfyldning, der ændrer terrænformerne, ikke finde sted.

...

Bebyggelse inden for Kjærgård klitplantage må ikke finde sted, ej heller må opstilles boder, skure, master eller andre skæmmende indretninger. Denne bestemmelse skal dog ikke være til hinder for, at skov- og klitvæsenet opstiller skilte, der tjener til publikums benyttelse og beskyttelse af området, eller opstiller sædvanlige arbejds-kure.

Etablering af de nødvendige faciliteter o.s.v. i forbindelse med driften af den eksisterende campingplads og inden for dennes område skal være tilladt. Bebyggelsernes udformning og placering skal dog forud godkendes af fredningsnævnet.

Den hidtidige praksis, efter hvilken camping og teltslagning uden for de arealer, der er udlagt hertil, ikke tillades, vil blive opretholdt.

Skov- og klitvæsenet vil alene anlægge veje, spor og stier, som er nødvendige for plantagens drift og pleje, eller som tager sigte på områdets udnyttelse til rekreative formål til offentligheden.

Motor- og skydebaner vil i overensstemmelse med skov- og klitvæsenets hidtidige praksis ikke blive anlagt.

...

Ovenstående restriktive bestemmelser må ikke fortolkes som en begrænsning af skov- og klitvæsenets bestræbelser for at opfylde nærværende planforskrifts hovedformål. Det vil fortsat være en hovedopgave for plantagens ledelse at tilvejebringe de betingelser, som er ønskelige for offentlighedens brug af arealet i fritidsøjemed; større anlæg med dette formål aftales med fredningsplanudvalget og godkendes af fredningsnævnet..."

Ansøgningen fra Aage Jensens Naturfond:

I et brev af 7. juli 2011 til fredningsnævnet har seniorprojektleder Niels Riis, Cowi A/S, på Aage V. Jensens Naturfonds vegne ansøgt fredningsnævnet om dispensation til at gennemføre naturgenopretning af Fiil Sø.

I brevet har seniorprojektleder Niels Riis anført:

"...

Aage V. Jensen Naturfond har i januar 2011 erhvervet ejendommen Fiilsø ved Henne i Varde Kommune med overtagelse til 1. oktober. Fiilsø omfatter 2326 ha og er erhvervet med henblik på bevarelse af naturværdierne, genopretning af den afvandede Fiilsø og forbedring af offentlighedens adgang til at opleve områdets naturværdier.

Næsten halvdelen af ejendommen er omfattet af naturfredningen af Fidde Sø, Kirkeodden, Henne Mølleå og Fiilsø Hede som er fredet ved overfredningsnævnets kendelse af 20.08.1958. Ejendommen støder mod sydvest op til fredningen af Kærgård Klitplantage (fredningsnævnets kendelse af 06.03.1974) og mod syd op til fredningen af Vrøgum Kær (overfredningsnævnets kendelse af 18.12.1987).

Jeg skal hermed på Aage V. Jensen Naturfonds vegne ansøge om dispensationer fra fredningen på Fiilsø ejendommen. Dispensationerne omfatter tiltag til gennemførelse af genopretningen af Filsø, tiltag til sikring af offentlighedens adgang til området og tiltag til opretholdelse af den nuværende naturtilstand gennem naturpleje.

Naturgenopretningsprojektet omfatter genskabelse af en ca. 915 ha stor sø i de nuværende pumpeafvandede arealer. Søen vil få et vandspejl i ca. kote 1,60 m DVR90. Projektet er tilrettelagt således, at der bliver meget begrænsede påvirkninger af naboarealer og herunder af de fredede områder. Et udsnit af projektkortet er vedlagt denne ansøgning i A3-format. Projektforslaget og dets tekniske konsekvenser er nærmere beskrevet i kapitel 3 i den vedlagte VVM-redegørelse.

Som led i **naturgenopretningsprojektet i Filsø** ansøges specifikt om dispensation til:

1. at tilkaste Søndre Landkanal langs ca. 800 m af fredningens østgrænse med digefyld fra det øst for beliggende dige, således at der skabes en ny søbred i kanten af det fredede område. Det bemærkes, at det i en dialog med Kulturarvsstyrelsen er aftalt at bevare yderligere ca. 700 m af digerne langs fredningsgrænsen, der ellers i projektforslaget er foreslået udjævnet.
2. Tilkastning af ca. 1040 m skelgrøft langs sydsiden af det fredede område Mølleeng/Under Holmbanken (syd for Henne Mølleå) ud mod de dyrkede marker syd for i Filsø Inddæmningen. Tilkastningen vil alene ske med jord afgravet på de dyrkede arealer.
3. En påvirkning af det fredede område Mølleeng/Under Holmbanken (syd for Henne Mølleå) af den højere vandstand i Filsø, hvoraf en mindre del på ca. 3 ha periodisk vil blive oversvømmet, og hvor området generelt bliver vådere end i dag.
4. Etablering af et 100 m langt stenstryg i den nordligste del af Søndre Landkanal inden dennes udløb i Henne Mølleå. Stenstryget etableres i kanalens fulde bredde af udlagt grus- og stenfyld med 5 ‰ fald fra en indløbskote i 1,27 m DVR90. Stenstrygets funktion er at hæve og passivt regulere vandstanden i den nye sø samt forhindre indtrængning af saltvand fra Vesterhavet under højvande.
5. Etablering af en midlertidig arbejdsvej langs sydsiden af Henne Mølleå fra Porsmosevej og frem til stenstryget beskrevet under pkt. 4, hvor der forventes behov for tilførsel af ca. 1500 m³ grus- og sten. Arbejdsvejen etableres af/på udlagte stålplader i ca. 3 meters bredde med mindst mulig terrænregulering.

Som led i forbedringen af **offentlighedens adgang** til Filsø ansøges om dispensation til:

6. Ved Tejnejbjerg er der i dag allerede udsigtspunkt med mulighed for parkering af enkelte biler. Naturfonden vil befæste stien på klitten, eventuelt med trappetrin, samt evt. etablere en lav platform på toppen. Dette for at undgå rekreativt slid på klitten. Ved Tejnejbjerg er der i dag parkeringsplads til maksimalt seks biler.

Såfremt der viser sig et behov, ønsker Naturfonden mulighed for at udvide med p-plads til yderligere op til 10 biler på nordsiden af Tegnebjerg. Samtidig ønskes mulighed for at etablere en vigeplads for en turistbus parallelt med vejen. I samråd med fredningsnævnet vil naturfonden gerne ændre skiltningen med nye skiltestandere på parkeringspladsen og 1-2 A3-skråskilte på toppen af Tegnebjerg.

7. Øst for Tejnebjerg ønskes de eksisterende kørespor opgraderet til en ca. 0,6 m bred trampesti, der går ned til Filsø Avlsgård med mulighed for at komme ud til søen ved Storeholm Pumpestation. Stien vil derudover få en kobling til Porsmosevej, hvilket giver mulighed for at gå en 4 km lang rundtur langs søen og omkring Porsmosen fra den nuværende parkeringsmulighed ved Tejnebjerg. Hele eller dele af stien kan med tiden i tilfælde af slitage forstærkes ved udlægning af grus, flis eller grene. Det ønskede stisystem omfatter 1120 m eksisterende kørespor og 1080 m nyt spor igennem det fredede område. Et forslag til placeringen af de nye spor er vist på projektkortet, men forløbet kan aftales nærmere med fredningsnævnet i forbindelse med en besigtigelse af området.
8. Langs Porsmosevej fra broen over Henne Mølleå og ca. 1700 m mod syd ønsker Naturfonden i samarbejde med Varde Kommune og Naturstyrelsen at anlægge en sti for cyklende og gående på strækningen over Fiilsø Hede. Det er parternes opfattelse, at trafikken på Porsmosevej er så intens, at det begrænser cyklende og gåendes adgang til naturområderne. Stien skal indgå som en del af en cykelrute igennem og rundt om Filsø, hvor Varde Kommune planlægger en cykelsti langs Strandvejen forbi Kløvbakken mod nord, og hvor Naturstyrelsen arbejder med stiforbindelser i Kærgård Plantage. Stien vil blive en del af den nationale Vesterhavs rute. Der er ikke truffet nogen beslutning om, hvorvidt stien skal placeres langs vejens østlige eller vestlige side, ligesom stiens dimensioner og belægning heller ikke er fastlagt. Såfremt stien anlægges langs vejens vestside, skal den indpasses i forhold til Energi Syds nyligt nedgravede 60 kV elkabel.
9. For at skabe adgang for publikum til den nordøstlige del af Filsø og området omkring udløbet af den nuværende Fidde Sø ved starten af Henne Mølleå ønskes etableret en 2250 m lang trampesti fra Porsmosevej langs sydsiden af Henne Mølleå, idet traceet for den midlertidige anlægsvej (pkt. 5) følges frem til stryget ved udløbet af Filsø. Her etableres en simpel gangbro af træ med et spænd på min. 12 meter henover stryget. Stien fortsætter på kronen af diget langs sydsiden af Henne Mølleå frem til grusvejen fra Henne Kirkeby til Filsø (som er lukket for kørende trafik). Stien fortsætter her ad den eksisterende grusvej ud til Kirkebyvad Pumpestation, der bevares og indrettes som udsigtspunkt og videre ud til den lille rasteplads ved udløbet af Fidde Sø og starten af Henne Mølleå. Kun i tilfælde af kraftig slitage vil stien blive vedligeholdt og i så fald med udlagt grus, flis eller grene.

Ovenstående stisystemer forventes tilsluttet stisystemerne på Naturstyrelsens ejendom i Kærgård Plantage. Det er således aftalt med skovrider Ulrik Lorenzen, Naturstyrelsen Blåvandshuk, at Naturstyrelsen vil ansøge om dispensation fra fredningen af Kærgård Plantage til etablering af en ca. 555 m lang sti med grusbelægning i ca. 1,5 m bredde fra Naturstyrelsens rasteplads på Nørreenge ved Kærgårdvej til et planlagt

udsigtstårn ved bredden af den nye Filsø nord for Petersholm Pumpestation. Forløbet er omtrentligt angivet på det vedlagte projektkort, men kan ændres efter besigtigelse og drøftelse med fredningsnævnet. Naturstyrelsen har også tilkendegivet at ville ansøge om dispensation til en fortsættelse af cykelstien langs Porsmosevej mod syd igennem Kærgård Plantage.

Som led i **naturplejen af de fredede områder** ansøges om dispensation til:

10. at fælde og rydde tre områder med opvækst i området Mølleeng/Under Holmbanken på sydsiden af diget langs Henne Mølleå på tilsammen 2,0 ha. Rydningen er vist på projektkortet. Formålet er dels at begrænse tilgroningen af rigkærene i området og dels at forbedre oplevelsesmulighederne for de gående på den i pkt. 9 omtalte trampesti med udsyn ud over rigkærene og Filsø i baggrunden.
11. at fælde opvækst af pil og birk i og omkring Porsmosen på østsiden af Porsmosevej mellem Tegnebjerg og Porsmose Bjerg.
12. at fælde invasive eller biotopfremmede, selvsåede træer på heder og fattigkær i Fiilsø Hede vest for Porsmosevej til gavn for de lysåbne plantesamfund. Der er her specielt problemer med bjergfyr, der breder sig fra skoven langs Henne Mølleå og ud over heden.
13. at fælde invasive eller biotopfremmede, selvsåede træer på de fredede moseflader og hedearealer nord for Henne Mølleå omkring Fidsø Sø.

De eneste berørte lodsejere er Aage V. Jensen Naturfond og Naturstyrelsen, Blåvandshuk.

COWI har for Aage V. Jensen Naturfond og i samarbejde med Varde Kommune udarbejdet den vedlagte VVM-redegørelse af projektet til naturgenopretning af Filsø med tilhørende miljøvurdering og Natura2000-konsekvensvurdering...

Det forventes, at Varde Kommune inden årets udgang vedtager kommuneplantillægget om genopretning af Filsø, og at de nødvendige godkendelser og dispensationer foreligger inden 1. april 2012, således at projektet kan realiseres inden udgangen af 2012. Af hensyn til publikums mulighed for at følge projektet er det ønskeligt, om de nødvendige dispensationer og tilladelser foreligger i tide til, at stier og udsigtspunkter kan etableres allerede i foråret 2012..."

Fredningsnævnet anmodede i brev af 21. september 2011 seniorprojektleder Niels Riis om supplerende oplysninger om ansøgningen. Fredningsnævnet har anført følgende i brevet:

"...

Fredningsnævnet har modtaget Deres ansøgning om dispensation til at gennemføre et naturgenopretningsprojekt i Fiilsø-området. Projektet berører direkte eller indirekte alle 3 hovedfredninger, der er gennemført i området: Fiilsø-fredningen fra 1958 –

fredningen af Kærgård Klitplantage fra 1974 – og fredningen af Vrøgum Kær fra 1987.

Projektet omfatter 3 delelementer:

1. Naturgenopretning ved Fiilsø.
2. Forbedring af offentlighedens adgang til Fiilsø-området.
3. Naturpleje af de fredede områder.

Det gælder generelt for ansøgningen og det vedlagte kortmateriale, at grænserne for de enkelte fredninger ikke fremgår af kortmaterialet. Det er derfor vanskeligt for mig at vurdere ansøgningen. Jeg skal som følge heraf anmode Dem om at sende et kort svarende til det kort, der er vedhæftet Deres brev af 7. juli d.a. med angivelse af grænserne for de 3 fredninger, som indeholder forskellige fredningsbestemmelser.

På baggrund af Deres beskrivelse af delelement 1 er det min foreløbige vurdering, at det er tvivlsomt, om der kan meddeles dispensation fra kendelsen om fredningen af Fiilsø til at gennemføre de arbejder, der er beskrevet under punkterne 1 til 4 i brevet af 7. juli 2011; hvis der ikke kan dispenseres, skal der rejses en ny fredningssag med påstand om en delvis ophævelse af Fiilsø-fredningen, der må betragtes som en "status quo – fredning".

I brevet beskriver De, hvorledes området skal åbnes, så offentlighedens adgang til de fredede arealer forbedres. De tiltag, der er beskrevet i brevet, kan gennemføres, såfremt betingelserne for at meddele dispensation er opfyldt, men en nærmere vurdering heraf beror på fortolkningen af den enkelte fredningskendelse. Det er derfor som ovenfor anført nødvendigt, at De fremsender et kort, der viser grænserne for de enkelte fredningskendelser og dermed den geografiske fastlæggelse af de enkelte tiltag i forhold til den konkrete fredningskendelse.

Det 3. delelement omfatter naturpleje af de fredede område.

Naturpleje skal gennemføres i overensstemmelse med bestemmelserne i pleje- og tilsynsbekendtgørelsen. Det fremgår af bestemmelserne om pleje og tilsyn af fredede arealer, at der gælder forskellige regelsæt, afhængig af, om plejen vedrører arealer i privat eje eller pleje af statsejede arealer.

Såfremt plejen vedrører privatejede arealer, skal plejemyndigheden - kommunen - udarbejde en plejeplan, der kan gennemføres uden fredningsnævnets dispensation, såfremt der er enighed mellem ejeren af det areal, der skal plejes, og plejemyndigheden, dog under den forudsætning, at plejen ikke strider direkte mod fredningens formål eller fredningsbestemmelserne.

Jeg går ud fra, at den plejeplan, som De har udarbejdet, er i overensstemmelse med den pleje, som Varde Kommune som plejemyndighed ville have taget initiativ til at

gennemføre, såfremt de fredede arealer ikke var blevet overtaget af Aage V. Jensens Naturfond; i modsat fald bør De drøfte planen med Varde Kommune...”

Seniorprojektleder Niels Riis besvarede brevet ved brev af 3. oktober 2011. Det fremgår af brevet, at projektet alene vedrører Fiil-sø fredningen. Det fremgår endvidere af brevet, at den VVM-redegørelse, Cowi A/S har udarbejdet, har været i offentlig høring, og at redegørelsen forventedes vedtaget som bilag til kommuneplantillæg 12, som byrådet i Varde Kommune forventedes at vedtage på byrådets møde den 4. oktober.

Seniorprojektleder Niels Riis vedlagde brevet en projektbeskrivelse i forkortet form.

Seniorprojektleder Niels Riis har anført blandt andet følgende i projektbeskrivelsen:

”...

3 Projektforslagets omfang og konsekvenser

3.1 Teknisk grundlag for projektforslaget

....

3.2 Projektforslag

Det overordnede formål med erhvervelsen af Fiilsø ejendommen er at genskabe søen som det centrale naturelement i et stort naturområde. Dette forudsætter et ophør af den nuværende pumpeafvanding på de 3 pumpestationer i Fiilsø Inddæmningen, hvor såvel pumper som diger skal fjernes. Kort 2A viser de tiltag projektet indeholder...

Figur 3.1 Kort over den foreslåede sø og dens udstrækning med blå farve ved at middelvandspejl i kote 1,60 m DVR90. Ejendomsgrænsen er vist med rød streg. De fremtidige øer i søen træder frem med baggrundskortet, som er ortofoto, DDO2010, optaget af COWI © den 28. juni 2010.

3.2.1 Løsningsmodel

For at skabe en så naturlig sø som muligt skal den nuværende inddigning fjernes mod syd og vest således, at Søndre Landkanal ledes igennem søen svarende til de oprindelige forhold. Dette indebærer, at de nuværende diger dels skal udplaneres i grøfter og kanaler og dels trækkes ind mod højt terræn som søens nye kystlinie.

Den fredede Kirkeodde og Fidde Sø er i dag også beskyttet som § 3-natur og som habitatnaturtyper. For at undgå konflikt med disse beskyttelsesinteresser opretholdes den nuværende hydrologiske adskillelse mellem de to områder i form af det nuværende dige. Dette indebærer samtidig, at der ikke bliver nogen påvirkning af vandstands- og afvandingsforholdene i oplandet til Fidde Sø.

Petersholm inddæmningen ligger generelt med terræn imellem kote 1,0 og 3,0 m, hvilket er så højt, at kun en mindre del vil kunne indgå i en kommende Filsø. For fortsat at sikre mulighed for dyrkning af afgrøder til gavn for kronvildtet og de store flokke af sangsvaner og arktiske gæs som kortnæbbet gås, der raster i området under trækket eller i vintermånederne, foreslås det at opretholde afvandingen af Petersholm med de nuværende diger og pumpestationen.

Ifølge de foreliggende oplysninger havde Filsø i perioden 1852-1947 et vandspejl ca. 2,2 m over havet. Dette svarer til kote 2,09 m i det nuværende kotesystem DVR90.

Den fremtidige vandstand i den genskabte Filsø kan ikke komme længere ned end til vandstandsniveauet i Henne Mølleå lidt øst for Porsmosevej. Såfremt de opstrøms beliggende ejendomme skal sikres uændrede afvandingsforhold, kan vandstanden omvendt ikke komme højere op end vandstanden i Søvig Sund, som oprindeligt var det sydøstlige hjørne af Filsø. Forskellen svarer til det samlede vandspejlsfald på ca. 30-40 cm i Søndre Landkanal på strækningen rundt om det inddæmmede område.

For at begrænse vandstandssvingningerne i søen, for at reducere sårbarheden for fremtidige generelle havstigninger og for at begrænse risikoen for tilbageløb af næringsholdigt eller saltholdigt vand fra Henne Mølleå er søens vandspejl lagt så højt som det er praktisk muligt under hensyntagen til naboernes afvandingsbehov. Dette gøres ved at etablere en tærskel i vandløbet nær udløbet i Henne Mølleå i form af et stenstryg, der periodisk vil blive oversvømmet ved høje nedstrøms vandstande.

Figur 3.2 Søvig Sund set mod øst fra tværdiget ind til Fiilsø Inddæmningen.

Vandspejlet i Søvig Sund skal så vidt muligt bevares uændret dels af hensyn til de omgivende naturområder, dels af hensyn til de opstrøms afvandingsinteresser.

De nederste 1200 m af Søndre Landkanal er ført igennem Fiilsø Hede som en lang lige kanal. Det oprindelige afløb findes stadig som en vandfyldt vandvej igennem Mølleengen ca. 250 m mod øst, men er afbrudt af et dige langs Henne Mølleå. Det har været overvejet at genåbne det gamle 800 m lange søafløb vest om klitterne ved Under Holmbanken og Mølleeng, og dermed samtidig at lukke den kunstige kanal helt eller delvist med det forhåndenværende digefyld. Det er dog oplyst af driftsledelsen på Fiilsø, at der er meget blød bund i området, hvilket også har kunnet bekræftes ved den gennemførte vandløbsopmåling. Det er derfor af praktiske og økonomiske årsager valgt at fastholde det nuværende udløb fra den kommende sø igennem kanalen.

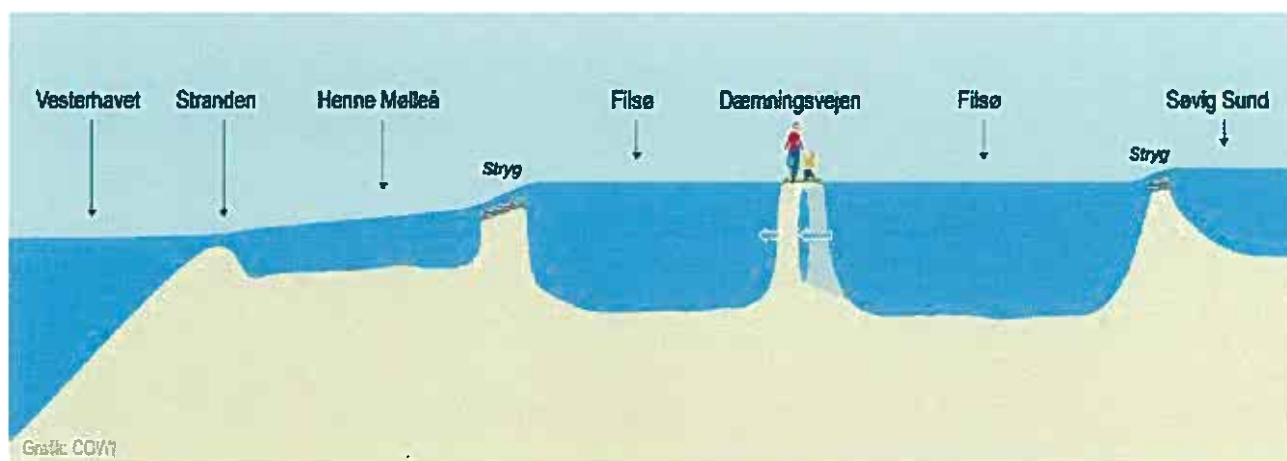
På grundlag af de gennemførte hydrodynamiske beregninger, kan den genskabte Fiilsø forventes at kunne få et vandspejl, som i gennemsnit kan ligge omkring kote 1,6 m.

I det følgende er der taget udgangspunkt i et normalvandspejl i den genskabte Fiilsø i kote 1,60 m DVR90. Den genskabte sø vil få en vandflade på ca. 915 ha. På Kort 2B er vist søens udstrækning og dybdekurver for hver 0,5 m.

3.2.2. Anlægstekniske tiltag

I det følgende beskrives de anlægstekniske tiltag, som skal gennemføres for at skabe den omtalte nye Fiilsø. De omtalte tiltag er vist på projektkortet, Kort 2A. Nedenfor...ses en principskitse over vandets vej fra Søvig Sund, gennem stryg til

Filsø, under dæmningsvejen, gennem endnu et stryg og derpå gennem Henne Mølleå ud til Vesterhavet.

Figur 1.3 Principskitse der viser vandets vej fra Søvig Sund, gennem Filsø, ud til Henne Mølleå og herfra videre ud i Vesterhavet via stenstryg og under Dæmningsvejen. Illustrationen er fortegnet med ca. 1500 gange i højden.

Stenstryg i udløbet

Søen skal indgå i en naturlig sammenhæng med de omgivende vandløb... For at sikre vandstanden i søen etableres et 85 m langt stenstryg i den nordlige ende af den nuværende Søndre Landkanal kort før udløbet i Henne Mølleå. Dette stenstryg skal hæve vandspejlet i den nye sø til et normalvandspejl i ca. kote 1,60 m...

Stenstryget anlægges af natursten i en blanding af sten 32-125 mm, som er stabil over for vandets erosion. Stenstryget anlægges med 5 ‰ fald, hvilket vil være passabelt for alle fiskearter og mindre vandløbsorganismer. Stenstryget starter øverst i St. 8.160 m med en 5 meter lang vandret tærskel, som skal sikre, at sø afløbet i praksis får de ønskede dimensioner...

Op- og nedstrøms for stryget skabes en stenlagt overgang til det eksisterende vandløbsprofil af henholdsvis 10 og 5 meters længde. Stenstryget bliver således i alt 100 meter langt.

Tilsvarende vil det være nødvendigt at udgrave et nyt ca. 100 m langt afløb fra Søvig Sund ind igennem det nuværende ådige til terræn i kote 0,8 m. For at sikre mod erosion og sikre noget af den hidtidige variation i vandstanden i Søvig Sund foreslås det at anlægge en 50 m lang stentærskel som et stenstryg med en bundbredde på 2,5 m, skråningsanlæg 1:2 og 4 ‰ fald fra bundkote 1,20 m. Dimensionering er fastlagt for at begrænse ændringerne i vandspejlsforholdene i Søvig Sund...

Dæmningsvejen

Det indgår i projektet at opretholde den øst-vestgående grusvej, Dæmningsvejen, fra Langodde og til Fiilsø Avlsgård. Dette indebærer, at Filsø vil komme til at bestå af en

ny Søndre Sø og en ny Mellemsø, som bliver forbundet med gennemløbet i vejbroen ved avlsgården. Digerne på begge sider af vejbroen skal derfor gennemgraves...

Udjævning af diger

Digerne langs nord- og østsiden af Søndre Landkanal skal udjævnnes på hele den 7100 m lange strækning fra det nye indløb fra Søvig Sund og til begyndelsen af afløbet igennem den gravede kanal ved Skidenkrog. Jordfyldet i digerne anvendes primært til at tilfylde Søndre Landkanal på sydsiden op til mellem kote 1,4 og 1,8 m, således, at der skabes en ny kystlinje for søen. Hvor der er digefyld til overs, anvendes det til tilfyldning af afvandingsgrøfterne langs digets inderside...

Ved tilfyldningen af Søndre Landkanal skal det sikres, at der bliver frit afløb fra alle de nuværende tilløb til Søndre Landkanal videre ud i den nye sø. Ved Traneholm er terrænet nord for landkanalen så højt, at det foreslås at bevare 700 m af landkanalen som afløb for Petersholm Ringkanal og fra en grøft øst for. Diget jævnes her i stedet ud over Traneholm mod nord, som derved vil få karakter af en ø. Tilsvarende gælder for en 300 m lang strækning af diget i den øvre ende af Søndre Landkanal, hvor denne når længst mod syd, og hvor der ligeledes skabes en unavngivet holm ved udplanering af digefyldet mod nord ud over holmen.

Endelig vil en ca. 200 m lang strækning af Søndre Landkanal skulle bevares omkring vejbroen ud for avlsgården. Her vil diget skulle graves helt af ned til omkring kote 1,0 m, og digefyldet kan anvendes til at tilfylde afvandingsgrøfter og til etableringen af den nye ø, Stammerholm.

Langs det gamle søudløb mod nordvest er der yderligere ca. 380 m diger, som skal udjævnnes.

Det bestående tværdige for vestenden af Søvig Sund bevares og forstærkes...

Øer i søen

I søen vil der med det nuværende terræn opstå et antal småøer og holme...

...

Endelig etableres tre helt nye fugleøer...

Afvandingsgrøfter

De nuværende dybe afvandingsgrøfter i pumpelaget vil for de flestes vedkommende blive fyldt med 2-4 meter vand. Disse dybe grøfter vil udgøre en sikkerhedsrisiko ved færdsel på lavt vand. Hvor der opstår rørskov, vil grøfterne være tydelige at se som åbne spor i bevoksningen, hvilket kan forstyrre den æstetiske landskabsoplevelse. For at begrænse disse problemer vil alle grøfter blive tilfyldt op til omgivende terræn, hvis de ligger i terræn over kote 0,8 m eller nærmere end 100 m fra de nye kyster. Dette omfatter 24,9 km grøfter, inklusiv grøfter langs indersiden af diget på nord- og

østsiden af Søndre Landkanal. Tilfyldningen af disse grøfter skal generelt ske ved af-rømning af muld i 5-10 cm dybde på søsiden af grøfterne, således at området omkring den kommende søbred så vidt muligt ikke påvirkes.

I den centrale del af inddæmningen refter der 29,1 km grøfter, der altid vil ligge under en vanddybde på mindst 0,6 m. Disse grøfter bevarer og vil skabe variation i søbunden og dermed bl.a. skjul for fisk...

Pumper og dræn

De tre pumpestationer, Søvigssund, Storeholm og Kirkebyvad samt den lille hjælpe-pumpe syd for Kirkebyvad Pumpestation vil blive afbrudt...

Fortsat dyrkning

Petersholm Pumpestation og digerene omkring Petersholm bevarer. Herved vil et areal på ca. 90,7 ha på Petersholm fortsat kunne dyrkes. Ved at opretholde afvandings-grøfterne i den østlige del af inddæmningen med frit afløb til søen vil et areal på ca. 87 ha kunne dyrkes fremover efter en rimelig arrondering.

...

Omlægning af afløb

...

Nedbrydningsarbejder

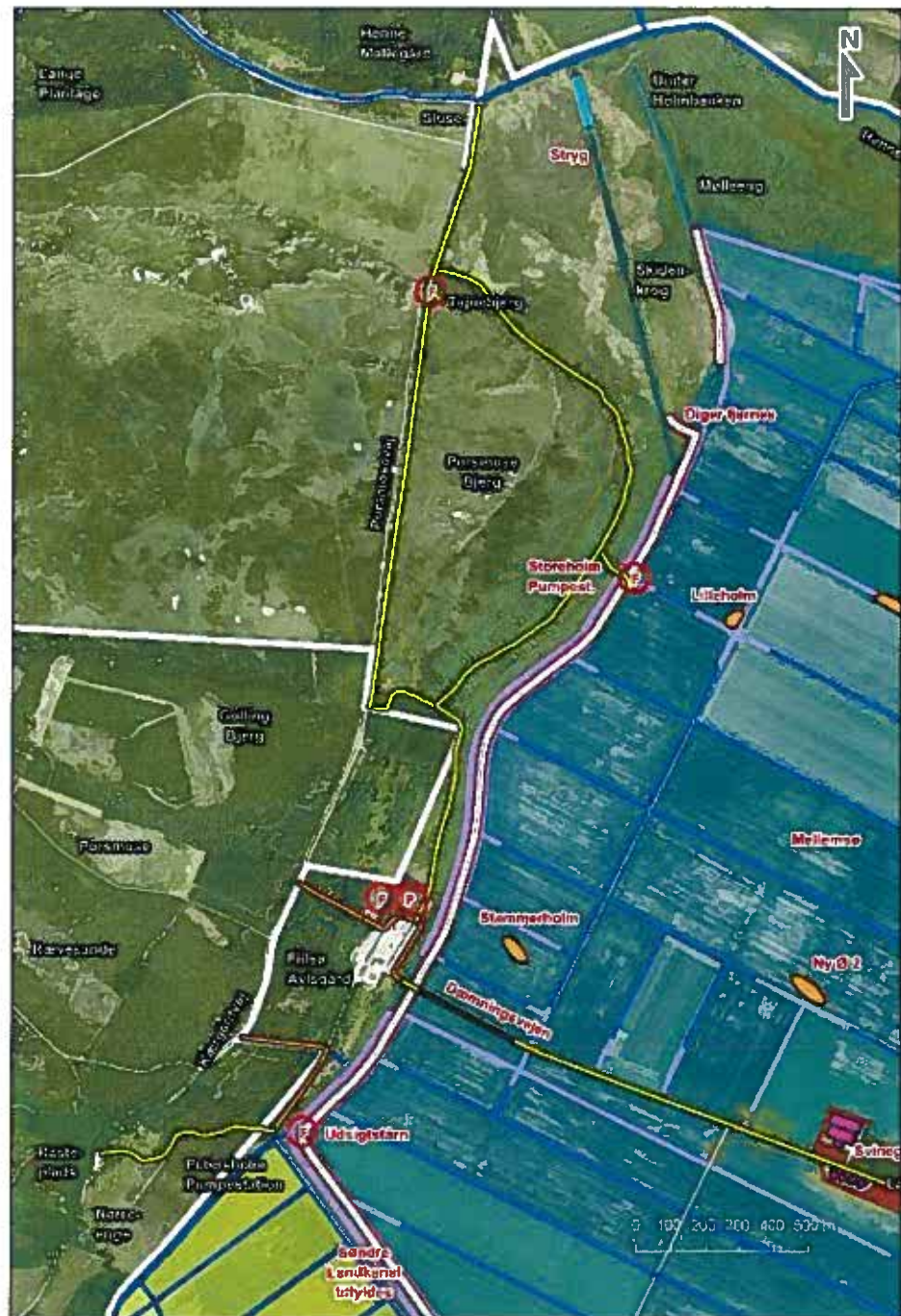
....

Rydning af bevoksning

Som det ses på kort 2A er det planlagt at rydde en række træbevoksninger, da disse vil blive påvirket af den forhøjede vandstand.

Publikumsadgang

Aage V. Jensen Naturfond er meget bevidst om behovet for etablering af gode adgangsforhold og besøgsfaciliteter for publikum. Naturfonden ønsker at give besøgende gæster gode naturoplevelser af et uforstyrret fugle- og dyreliv på en måde, som samtidig tager hensyn til områdets naturværdier og til naboerne. På kortet 2A ses de rekreative tiltag Naturfonden vil etablere i forbindelse med projektet. På Figur 3.6 ses et udsnit af kort 2 A.

	Ejendomsgrænse		Nedrivning af bygninger
	Adgangsveje		Rydning af bevoksning
	Ny trampesti		Stenstryg i vandløb
	Vandløb/grøfter bevares		Øer i søen
	Vandløb/grøfter tilfyldes		Vandflade kote 1,60 m
	Afgravning af dike		Tør eng 0,5-1,0 m drædybde
	P-plads		Hævning af vej
	Formidlingspunkt		

Figur 3.6 Udsnit af kort 2A. Figuren viser stier, parkeringsplads og formidlingspunkter i den vestlige del af projektområdet.

...

Da der forventes en betydelig interesse for projektet (også allerede under etableringen), vil Naturfonden som minimum gennemføre de tiltag der ses på kort 2A i forbindelse med naturgenopretningsprojektet - under forudsætning af at der opnås de fornødne tilladelser/aftaler hertil. Tiltagene beskrives herunder.

Aage V. Jensen Naturfond etablerer et udsigtstårn nær Petersholm Pumpestation med udsyn over den sydvestlige del af den nye Sønder Sø og over Petersholm inddæmningen. Naturstyrelsen har en stor rasteplads med borde, bænke og toiletbygning ved Kærgårdvej, hvorfra der planlægges etableret en ca. 550 m lang sti frem til udsigtstårnet ved Petersholm Pumpestation over Naturstyrelsens arealer. Stien kan etableres som en trampesti eller som en grusbelagt sti på ca. 1,5 m. Alternativt kan der etableres en P-plads langs Kærgårdsvej, hvorfra der allerede er direkte adgang til tårnet på Filsø-egendommens egne veje.

Ved Tejnejbjerg er der i dag allerede udsigtspunkt med mulighed for parkering af enkelte biler. Naturfonden vil befæste stien på klitten, eventuelt med trappetrin, samt etablere en platform på toppen. Dette for at undgå rekreativt slid på klitten. Herudover vil der blive opsat ny skiltning om genopretningsprojektet. Ved Tejnejbjerg er der i dag plads til maksimum seks biler. Såfremt der viser sig et behov, er Naturfonden indstillet på at etablere en ekstra p-plads umiddelbart nord for Tejnejbjerg.

Øst for Tejnejbjerg opgraderes de eksisterende kørespor til en trampesti, der går ned til Filsø Avlsgård med mulighed for at komme ud til søen ved Storeholm Pumpestation. Stien vil derudover få en kobling til Porsmosevej, hvilket giver mulighed for at gå en 4 km lang rundtur langs søen og omkring Porsmosen fra den nuværende parkeringsmulighed ved Tejnejbjerg. Hele eller dele af stien kan med tiden forstærkes ved udlægning af grusmaterialer eller flis og lign., ved et eventuelt rekreativt slid.

Ved Storeholm Pumpestation etableres et formidlingspunkt med skiltning. Punktet vil eventuelt senere blive opgraderet til et skjul eller udsigtstårn, afhængig af søens endelige form.

Umiddelbart nord for Filsø Avlsgård etableres en parkeringsplads samt formidlingsskiltning. Parkeringspladsen planlægges etableret til ca. 24 parkeringspladser og kan også benyttes af busser.

På Langodde opsættes skiltning om projektet. Det er planen at der på sigt opføres et skjul eller et udsigtstårn.

Dæmningsvejen fra Avlsgården ved Kærgårdvej og mod øst til Filsøvej er i dag lukket for motorkørsel, bortset fra ejendommens egen arbejdskørsel, men åben for gående og cyklende. Dette vil blive bevaret uændret. Som adgangsvej fra Kærgårdvej vil færdslen blive anvist nord om driftsbygningerne.

De øvrige grusveje rundt i Fiilsø Inddæmningen vil i al væsentlighed blive dækket af den nye sø, og færdselsmuligheden for gående og cyklende vil forsvinde.

Der er i dag mulighed for, at gående og cyklende kan krydse Petersholm inddæmningen fra Petersholm Pumpestation, forbi Petersholm Lade og ad markveje mod syd til Fiilsøvej. Færdsel på Petersholm vil forstyrre de store flokke af rastende gæs og kronvildt. For at øge oplevelsesværdien for de besøgene i det nye udsigtstårn ved Petersholm Pumpestation, vil vejen langs diget og hen over Petersholm blive søgt lukket for offentlig adgang.

Aage V. Jensen Naturfond er i dialog med Varde Kommune og Naturstyrelsen om etablering af en cykel- og gangsti langs Porsmosevej (jf. kort 2A), som kan lette og sikre publikumsadgangen til formidlingspunkterne ved Fiilsø, og som kan udgøre en del af Vesterhavsruten. Som følge af et nedgravet 60 kV elkabel langs vestsiden af vejen, forventes den etableret på østsiden. Som minimum vil Naturfonden etablere en trampesti langs vejen fra Henne Mølleå til Kærgård Klitplantage.

3.2.3 Anlægsarbejdets omfang

...

Det fremgår af dette afsnit, hvori de enkelte arbejder beskrives, at den samlede anlægsperiode vil strække sig over 6 til 8 måneder, og at alle arbejderne tilstræbes afsluttet i løbet af oktober 2012, hvorefter Fiil Sø vil kunne stå fyldt med vand inden udgangen af 2012.

”...

3.3. Tekniske konsekvenser

3.3.1 Vandstandsforhold

Ved hjælp af højdemodellen er den nye Fiilsø udstrækning og karakteristika beregnet ved det foreslåede normalvandspejl omkring kote 1,60 m DVR90. ...

Det bemærkes, at den gennemførte afvanding har medført omfattende sætninger i den tidligere tørve- og dyndbund. En sø med et vandspejl i kote 1,00 m vil få en vandflade på ca. 745 ha svarende til arealet af den tidligere Fiilsø, som den fandtes i perioden 1852-1942, men hvor vandspejlet dengang lå 1,1 m højere. Terrænet ved den tidligere vandkant har således sat sig ca. 1,1 m som følge af afvandingen.

...

På årsbasis bliver middelvandspejlet i Søvig Sund uændret i kote 1,70 m, men det årlige udsving mellem laveste og højeste vandstand bliver reduceret kraftigt fra 1,31 m i 1998 til kun 0,68 m...

3.3.2 Afvandingsforhold

På grundlag af den beregnede udstrækning af vandfladerne er der foretaget en konsekvensvurdering af de fremtidige afvandingsforhold i området rundt om søen, både inden for og udenfor ejendomsgrænsen.

...

De arealer, som bliver afvandingsmæssigt påvirket af det hævede vandspejl er vist på konsekvenskortet, Kort 2B.

Det ses af Kort 2B, at ejendommen er velafgrænset ind til højt terræn mod nordøst, nord, vest og syd, hvor der hele vejen rundt bliver en smal bræmme rundt om den kommende sø. Ud over vandfladen på 915 ha, vil der blive et areal på 214 ha, som vil blive afvandingsmæssigt påvirket af et vandspejl omkring kote 1,50 m. Disse arealer omfatter Under Holmbanken og Mølleeng mv. i den nordlige del af inddæmningen og arealer omkring Gammeltoft Odde og omkring Langodde og den sydlige del af vestsiden af Filsø Ø.

Der vil herefter være ca. 87 ha vest for Filsø Ø og netto ca. 90 ha i Petersholm Inddæmningen, som vil kunne dyrkes fremover.

Det ses også af Kort 2B, at der er mindre arealer på Filsø Ø på østsiden af Fiilsø Inddæmningen, som vil blive påvirket af søens vandstand.

Heraf ligger der nord for den vestligste ejendom på Filsø Ø, Filsøvej 20 et område på ca. 0,25 ha på matr. nr. 10 Filsø Ø, Henne, som vil blive påvirket ved en vandstand i skelgrøften i kote 1,60 m... Konsekvenserne på ejendommen vil derfor begrænse sig til de omtalte 0,25 ha.

Længst mod sydøst er der et område, der ligger som et indhak i A/S Fiil-Søs ejendomsgrænse. Dette område vest for ejendommen Hjulsagervej 90 består af matr. nr. 1 Filsø Ejerslev, Henne, hvoraf ca. 6,0 ha vil blive påvirket af en sødannelse...

Afløbsledningen fra DONGs pumpestation ligger med meget stort fald frem til udløb i ringkanalen i kote 1,52 m. Der må her påregnes en vandstandsstigning på i gennemsnit 0,15 m ved ringkanalens udløb i Søndre Landkanal, men maksimumshændelserne vil samtidig blive reduceret med ca. 0,4 m. Der vurderes derfor ikke at blive forringede afløbsforhold for afløbsledningen.

Alle øvrige påviste afløbsledninger til Fiilsø Inddæmningen eller til Søndre Landkanal ligger så højt, at de ikke vil blive negativt påvirkede af projektet...

Med et i middel uændret vandspejl i Søvig Sund vil der gennemsnitligt set ikke blive ændringer af afvandingsforholdene omkring Søvig Sund...

De lavtliggende arealer i terræn under kote 2,0 m vil blive påvirket af søens vandstand i godt en måned længere hen på foråret og forsommeren end i dag ... De lavtliggende

arealer vil til gengæld ikke fremover være så udsatte for oversvømmelser i sensommeren ... Ud fra luftfotos er det vurderet, at under 1,0 ha af de arealer, som i dag er afgræssede omkring Søvig Sund, ligger i terræn under kote 2,0 m, som vil blive påvirket af den forskudte vækstsæson. Resten af dette areal er i dag enten rørskov eller tilgroet med buske som pil.

Endelig vil de arealer mellem ca. kote 1,20 m og 1,40 m, som i dag af og til er tørlagte, fremover ikke bliver det. Disse arealer er enten rørskov eller blotlagt søbund.

Figur 3.9 Projektets konsekvenser omkring Søvig Sund. Med blå er vist søfladen og vandløb, med lilla er vist arealer op til kote 2,0 m og med lyseblå områder op til kote 2,4 m, som fortsat vil blive periodisk oversvømmet, og med grønt arealer op til kote 3,1 m, som ikke længere forventes oversvømmet fra søen. Rød streg er ejendomsgrænse til Fiilsø. Vist på baggrund af ortofoto DDO2010 optaget den 28. juni 2010 i skala 1:28.000, COWI.

Søvig Sund vil fortsat have en vandflade på i gennemsnit 28,6 ha...

Projektet er dimensioneret således, at vandstanden i den nye Fiilsø svarer til det beregnede gennemsnitlige vandspejl i kote 1,60 m i den nuværende Søndre Landkanal...

Alle de tilløb, som i dag kommer fra syd til Søndre Landkanal og til Petersholm Ringkanal skal sikres udløb direkte til den nye sø...

3.3.3. Tekniske anlæg

...”

Projektbeskrivelsen indeholder en VVM-redegørelse. Følgende fremgår af VVM-redegørelsen:

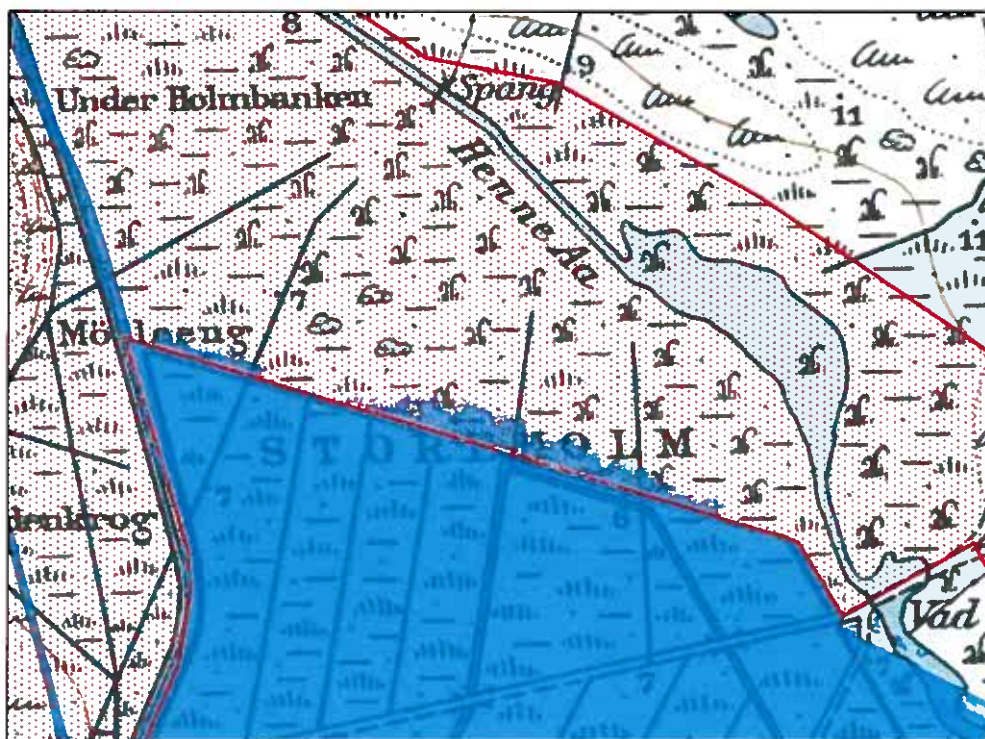
”...

Miljørapporten udgøres af en VVM-redegørelse med tilhørende vurdering af planer og programmer efter lov om miljøvurdering samt en Natura2000-konsekvensvurdering...

Det kortbilag, som var vedlagt ansøgningen til Fredningsnævnet, rummede de fredningsgrænser, der foreligger hos Danmarks Miljøportal - Arealinformation på www.arealinfo.dk. Det har efterfølgende vist sig, at denne kortlægning ikke præcist følger de matrikelgrænser, som er omtalt i fredningskendelsen...

Det fredede område, der vil blive oversvømmet ved middel-vandstand i den nye sø, vil som følge af den rettede fredningsgrænse kun blive på 1,9 ha.

Den del af det fredede område, som vil blive påvirket af vandstanden i den nye Filsø kaldes i dag "Under Holmbanken" eller "Mølleeng". Det var før den store afvanding i 1940'erne en del af engområdet Storeholm. Den nye Filsø får et vandspejl, som er ca. 0,5 m lavere end søens vandspejl var før afvandingen. Det fredede område Under Holmbanken/Mølleeng ligger derfor mindst 0,5 m og op til ca. 1,5 m højere end i dag. Terrænet i det fredede område har således sat sig meget kraftigt siden afvandingen, og det er denne sætning, som er årsag til, at ca. 2 ha af det fredede område vil blive vanddækket af den nye sø.

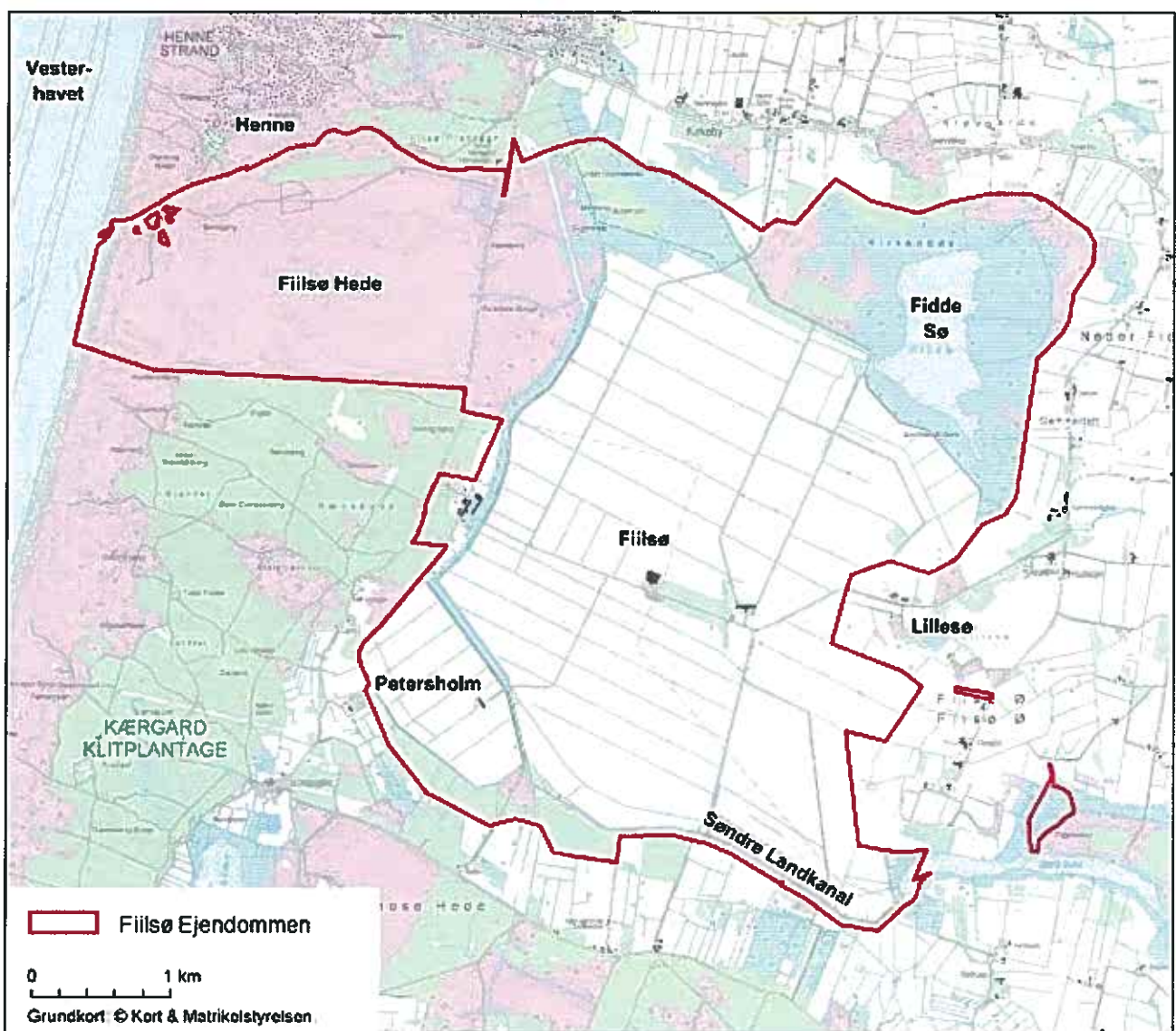

Den nordlige ende af den nye Filsø med middelvandspejlet i blå farve vist i skala 1:10.000 sammen med fredningsgrænsen i røde streger og på baggrund af Generalstabens lave målebordsblad målt i 1879, rettet i 1910 og med enkelte rettelser fra 1938, KMS ©.

...

1 Indledning

Aage V. Jensen Naturfond har i januar 2011 købt et 2.326 ha stort areal på ejendommen Fiilsø mellem Vejers og Henne nordvest for Varde (jf. Figur 1.1 og kort 1). Området omfatter den tidligere Filsø, der i dag er næsten helt afvandet og opdyrket.

Figur 1.1 Oversigtskort over ejendommen Fiilsø angivet med rød streg på baggrund af KMS' 4 cm kort i skala 1:60.000.

Naturfonden ønsker at naturgenoprette en ca. 915 ha stor, lavvandet sø som det centrale element i et naturområde, der omfatter Fiilsø Hede og den nuværende Fidsø med omgivelser på ejendommen samt de tilgrænsende Kærgård, Blåbjerg og Vrøgum Klitplantager.

Figur 1.2 Gåseflokkene i området er i kraft af bl.a. deres antal et enormt skue.

Formålet med Naturfondens erhvervelse af ejendommen er at genoprette en væsentlig del af den afvandede sø, Filsø, der engang var landets næststørste, samt at sikre og forbedre de nuværende naturværdier i området samt offentlighedens adgang til naturen. Filsø er allerede i dag en vigtig fourageringslokalitet for store gåseflokke (f.eks. grågås og kortnæbbet gås) og svømmeænder (f.eks. spidsænder og krikænder), der kommer forbi i korte perioder. Med naturgenopretningen af Filsø kan området få en varig betydning som fuglelokalitet og blive et spændende sammenhængende landskab med søen, klithederne, plantagerne og landbrugslandet bagved.

Som det fremgår af ovenstående, er der forskellige stavemåder for henholdsvis Filsø og Fiilsø, som kan give anledning til forvirring. Vi har i det følgende anvendt navnet Filsø for den planlagte nye sø, mens stednavnet Fiilsø anvendes for den eksisterende ejendom...”

Cowi A/S beskriver herefter projektets konsekvenser samt dets direkte og indirekte påvirkninger på mennesker, fauna, flora, jordbund, vand, luft, klima, landskab, materielle goder, kulturarven og samspillet mellem disse faktorer i projektområdet. Følgende fremgår af VVM-vurderingen - (i forkortet form (fredningsnævnets forkortelse)):

Cowi A/S har på baggrund af en grundig analyse og gennemgang af projektet og projektområdet vurderet sammenfattende, at naturgenopretningen af Fiil Sø forventes at tiltrække yderligere turister til området, men at hverken det øgede besøgstal eller de trafikale forhold som følge af projektet vil have en væsentlig påvirkning på miljøet, at projektet ikke vil få væsentlige negative konsekvenser for landskabet, jordbunden og de visuelle forhold, fordi størsteparten af tidligere tiders landskabelige kvaliteter i området genskabes med udgangspunkt i den oprindelige sø og Fiilsø-lavningen, som den er formet i dag, således at besøgende vil opleve et storskala sølandskab, omgivet af en mosaik af skov- og sølandskaber, at projektet ikke vil få negative konsekvenser for områdets dyre- og planteliv, fordi det generelle naturindhold i projektområdet vil blive stærkt forbedret, og mange sjældne og beskyttede arter vil få nye levesteder, ligesom der hurtigt vil blive etableret fiskebestande i den genetabelerede Fil sø, idet det forventes, at fisk, som levede i Fiilsø før afvandingen, vil indvandre fra Søvig Sund, der i dag er levested for de samme arter, at de få negative virkninger af projektet, der er identificeret, ikke kan afværges, men at de ikke vurderes at være af væsentlig karakter, set i forhold til projektets generelle positive virkning på plante- og dyrelivet.

Cowi A/S har anført i Natura 2000-konsekvensvurderingen, at projektet vil betyde en forbedre bevaringsstatus for langt de fleste arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområde nr. 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage, og at der kun vil blive tale om få og små negative konsekvenser, blandt andet for naturtypen 3260 - vandløb med vandplanter – hvor der muligvis bliver tale om en lille nettoindskrænkning af typen, men det vurderes, at nyopståede områder med tiden vil opnå mindst samme kvalitet som de, der forsvinder. Cowi A/S har anført endvidere, at den planlagte etablering af stier samlet vurderes at være til gavn for bevaringstilstanden for de pågældende naturtyper, fordi stierne vil kanalisere færdslen og mindske publikumstrykket på de omgivende arealer.

Cowi A/S har anført, at projektet samlet set vil have positive konsekvenser for fuglene, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde nr. 50 og 56 (Ramsarområde nr. 1), at de fuglearter, der er tilknyttet søerne og vådområderne, forventes at kunne opnå markante bestandsfremgange, men at konsekvenserne for de fugle, hvor Filsøs dyrkede marker har udgjort det væsentligste grundlag for deres tilstedeværelse i området, er flersidede. Cowi A/S anfører blandt andet, at pibesvaner og sangsvaner, der fouragerer på Filsøs dyrkede marker, kan søge føde på såvel markerne som i lavvandede søer med rig rankegrøde, og at deres begrænsede, nuværende antal ikke forventes at blive sat under pres på trods af den omfattende mindskning af arealet af dyrkede områder, fordi de tilbageværende arealer, der forbliver under omdrift, vil have en tilstrækkelig størrelse til, at disse to fuglearter vil finde udmærkede betingelser. Cowi A/S tilføjer, at det forventes, at den nye sø inden for en kort årrække vil udvikle en rig rankegrøde, der - sammen med den udprægede lavvandede karakter af søen - vil betyde markant forbedrede forhold for pibesvanerne og sangsvanerne, og at de arealer, der forbliver i omdrift, formodes at være fuldt tilstrækkelige som fourageringsgrundlag for pomeransfuglen, som kun optræder i området i en kort periode i maj. Cowi A/S anfører endelig, at de to mest talrige trækfuglearter, grågås og kortnæbbet gås, vil se deres nuværende fødesøgningsareal væsentligt reduceret, men da hovedparten af de tilbageværende ca. 180 ha i omdrift vil blive drevet for at sikre optimale forhold for gæssene, forventes det, at i hvert fald en meget stor andel af de rastende og fødesøgende gæs vil finde egnede betingelser inden for fuglebeskyttelsesområdet også efter naturgenopretningen, men bestanden af rastende gæs foreslås fulgt ved overvågning, således at afværgeforanstaltninger kan iværksættes, hvis der mod forventning sker en markant nedgang i bestanden i området. Cowi A/S vurderer, at der

samlet set ikke vil være negative konsekvenser for de strengt beskyttede arter, opført på Habitatdirektivets bilag IV.

Cowi A/S anfører videre i redegørelsen under afsnittet 2.6.5 "Kulturarv", at udviklingen af landbruget og landbrugslandskabet i Danmark fra omkring 1850 og frem til i dag er afspejlet i Filsø-områdets kulturhistorie, og at naturgenopretningsprojektet afspejler en ny udvikling af landbruget og landbrugslandskabet. Landskabet føres ikke fuldstændig tilbage til dets udformning før afvandingen, fordi både naturgivne og antropologiske processer har formet landskabet, men det naturgenoprettede Filsø-område vil fortsat være et kulturlandskab, hvor mennesket i et vist omfang regulerer vandet. Det gælder Petersholm, der vil forblive tørholdt med pumpestation, og hvor landskabet derfor fortsat vil fremstå med en skarpskåren struktur af marker og drængrøfter, som har karakteriseret hele Filsø-området efter afvandingen, samt Fiilsø Avlsgård, der bliver bevaret. Rundhøjene omkring søen stammer fra oldtiden og tyder på, at der i oldtiden har været en del aktivitet i området, understøttet af nærheden til vand. Cowi A/S konkluderer sammenfattende, at projektet ikke vil få væsentlige negative konsekvenser for kulturarven.

Cowi A/S anfører i redegørelsen under afsnittet 2.6.6 "Friluftsliv", at projekt- og undersøgelsesområdet kun rummer ganske få rekreative oplevelsesmuligheder for besøgende, fordi blandt andet de intensivt dyrkede landbrugsarealer i Filsø-området i dag fremstår med en meget lav rekreativ værdi set i forhold til en fremtidig sø og de muligheder, der vil opstå for friluftslivet i forbindelse med søen. Der skabes ved genopretningen af Filsø et stort, sammenhængende oplevelsesrigt landskab med Filsø omgivet af heder, plantager, mose, sø, havet og landbrugslandskaber, hvorfor realiseringen af projektet vil være en stor gevinst for friluftslivet. Ved en realisering af genopretningsprojektet vil der blive bedre mulighed for at opleve fugle og pattedyr i området, både fordi adgangsforholdene og publikumsfaciliteterne vil forbedres i forhold til i dag, og ikke mindst fordi mange vilde dyr og planter får bedre vilkår i det fremtidige naturområde end i det intensivt udnyttede agerland. Sammenfattende vurderer Cowi A/S derfor, at projektet ikke vil få væsentlige negative konsekvenser for friluftslivet, men derimod blive en gevinst.

Cowi A/S anfører i afsnittet 2.6.7 "Overfladevand" og 2.6.8 "Grundvand", at projektet vil ændre væsentligt på hydrologien i området, fordi der bliver dannet en stor lavvandet sø på ca. 915 ha med en middeldybde på ca. 1,1 meter og en maksimaldybde på ca. 2,8 meter. En modelberegning af fosfortilførslen og algeproduktionen viser, at Filsø på længere sigt vil få en miljøtilstand, der ligger tæt på den nuværende i Fidsø Sø, som opfylder vandplanforslagets krav om en god økologisk tilstand. Sammenfattende vurderes det, at projektet ikke vil få væsentlige negative konsekvenser for overfladevand.

Cowi A/S anfører i afsnittet 2.6.9. "Råstoffer og affald" og afsnittet 2.6.10. "Jordforurening", at der skal anvendes en mængde råstoffer som sten, grus og sand, samt at der vil blive genereret affald og genanvendelige materialer i forbindelse med naturgenopretningen, fordi afvandingsgrøfter og diger skal udjævnes, eksisterende bygninger skal nedbrydes, bevoksninger skal ryddes, samt et stryg, holme, øer og dæmningsveje skal anlægges eller etableres. Der tilstræbes jordbalance i projektet, hvilket betyder, at jordarbejderne primært omfatter en omfordeling af jorden indenfor projektområdet. Sammenfattende vurderes det derfor, at projektet ikke vil få væsentlige negative konsekvenser for mængder og typer af råstof, affald eller jordforurening.

Cowi A/S har sammenfattende vurderet i afsnittene 2.6.11 "Luft og klima", afsnittet 2.6.12 "Støj" og afsnittet 2.6.13 "Mennesker og samfund" blandt andet, at projektet ikke vil få væsentlige

konsekvenser, hverken i anlægsfasen eller i driftsfasen for luft eller klima, støjpåvirkning af omgivelserne eller mennesker og samfundet, og at projektet generelt vurderes ikke at have vedvarende støjmæssige konsekvenser, efter at anlægsarbejdet er afsluttet. Der forventes derimod store positive effekter for mennesker og samfundet, når anlægsarbejdet er afsluttet i form af øgede rekreative muligheder, øget naturværdi og mindsket støj.

VVM-regørelsen skal endvidere gøre rede for de afværgeforanstaltninger, der skal iværksættes for at undgå, mindske eller kompensere for uønskede miljømæssige konsekvenser af projektet, herunder indarbejdelse af løsninger, så negative miljøpåvirkninger kan mindskes, kompenseres eller helt undgås i såvel anlægs- som driftsfasen, fordi det skal sikres, at de nuværende naturværdier og vandbalancer i og omkring den eksisterende Fidsø Sø ikke må påvirkes.

En meget væsentlig afværgeforanstaltning under detailprojekteringen er, at projektet udformes, så det generelt styrker og ikke forringer vilkårene for de arter af dyr og planter, der indgår i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området ved Fidsø. Opretholdelsen af Petersholm som intensivt dyrket fourageringslokalitet afbøder f.eks. negative konsekvenser for fødetilgængeligheden for bl.a. kortnæbbet gås. Markparceller på højlandsområderne øst for Fidsø kan i samme øjemed forsat dyrkes.

Det fremgår endvidere af ansøgningen, at der i aftalerne med entreprenørerne skal stilles krav om anvendelse af særlige arbejdsrutiner, tidsmæssige hensyn og særlig skånsom anlæg af køreveje f.eks. over Fidsø Hede til projektområdet, og at der ved anlægsarbejdet på blød og fugtig jord bliver udlagt køreplader. Afværgeforanstaltningerne under anlægsarbejdet omfatter tillige adækvat skiltning og etablering af parkeringspladsen ved Fidsø Avlsgård for at sikre, at trafikken af besøgende kanaliseres til formidlingspunkterne vest for projektområdet.

Det fremgår tillige af ansøgningen, at alle de nuværende dybe afvandingsgrøfter i naturgenopretningsområdet vil blive fyldt med vand. Hvor der opstår røskove, vil grøfterne blive fyldt op til omgivende terræn, hvis de ligger i terræn over kote 0,8 eller ligger nærmere end 100 meter fra de nye kyster, for at undgå forstyrrelse af oplevelsen af naturlandskabet.

Det fremgår videre af ansøgningen, at eksisterende kørespor vil blive benyttet i anlægsfasen, så der ikke sker indgreb i § 3-områder. Nogle steder er det nødvendigt at gennemføre rydninger og fjernelse af invasive arter for at sikre, at delområderne kan opfylde deres funktion efter projektets gennemførelse. For at undgå eller minimere besøgendes påvirkning af de naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget, skal de nye stier ikke være bredere end nødvendigt for at koncentrere og kanalisere færdslen. Anvendelse af materialer, der bevirker frigivelse af kalk eller næringsstoffer til omgivelserne, vil blive undgået. Under anlægsarbejdet og den efterfølgende vedligeholdelse af stier og stryg skal der benyttes de mindste maskiner, der er egnede til formålet, og udlægges køreplader på blød og fugtig jord for at minimere skader på de omgivende naturtyper. Afskrabet overjord - lyngtørv, hedesand mv - fra anlæg af stier og stryg vil blive henlagt, hvor det ikke medfører skade på omgivende vegetation. Eksisterende spor og om muligt ledningstracé følges ved anlæg af trampestier og cykelstier, så der ikke foretages indgreb i kortlagte forekomster af bilag I naturtyper. For at mindske påvirkningen af habitatnaturtyperne 2130* (Stabile kystklitter med urteagtig vegetation (grå klit og grønsværklit)) og 2140* (Kystklitter med dværgbuskvegetation (klithede)) i forbindelse anlæg af udløbsstryg, skal arbejdsarealet begrænses mest muligt, og hvor det er muligt ligge uden for den registrerede forekomst. De tilbageværende kulturhistoriske elementer som pumpestationerne, veje og gårdbygninger vil indgå som en vigtig del i formidlingen af historien om

landindvindingen. I forbindelse med udførelsen af jordarbejderne skal det aftales med entreprenøren, hvorledes de museale myndigheder kan overvåge jordarbejdet for at sikre kulturspor og lokalisere eventuelle bopladsspor, finde vrag og offerfund.

Cowi A/S har endelig anført om afværgeforanstaltningerne i anlægs- og driftsfasen, at dæmningsvejen bliver lukket for færdsel i en periode på en til to måneder og erstattet af en trampesti, så det er muligt for gående og cyklister at krydse Filsø i denne periode, og at der ligeledes skal etableres en trampesti for at sikre de bløde trafikanter, gående og cyklende, der besøger Filsø og færdes på tilkørselsvejene; trampestien kan senere opgraderes til cykelsti langs Porsmosevej. Ved Tejnejbjerg etableres en trappe for at undgå rekreativt slid på klitten. Hvis der under gravearbejdet findes synlige tegn på forurenet jord eller fyld, skal det sikres, at det håndteres på en hensigtsmæssig måde både i relation til miljø og økonomi. Det vil blive sikret, at spild af brændstof og eventuelt miljøfremmede stoffer undgås i anlægsfasen. Opbevaring og håndtering af brændstof og eventuelle kemikalier og affaldsprodukter vil foregå i henhold til gældende regler. Støvgener i anlægsfasen vil blive imødegået. Når naturgenopretningsprojektet er gennemført, vil der af sikkerhedsmæssige årsager blive markeret sejlruiter i den nye sø. Det anbefales, at der løbende sker en evaluering af benyttelsesgraden i Filsø-området, således at benyttelsen ikke sker på bekostning af det vilde dyre- og planteliv.

Ansøgningen fra Naturstyrelsen Blåavandshuk:

Naturstyrelsen har anført følgende i sin ansøgning til fredningsnævnet:

”Ansøgning om dispensation fra fredning af Kærgård Klitplantage til forbindelse med etablering af cykelsti, sti, samt opstilling af informationstavle.

Aage V. Jensen Naturfond har erhvervet ejendommen Fiilsø ved Henne i Varde Kommune. Naturstyrelsen ønsker i samarbejde med Naturfonden og Varde Kommune at forbedre offentlighedens adgang gennem Kærgård Klitplantage og til arealer og faciliteter ved Filsø. Samtidig ønske Naturstyrelsen at forbedre informationen om områdets naturmuligheder.

Hele Kærgård Klitplantage er fredet ved Fredningsnævnets kendelse 06.03.1974.

Fredningen af Kærgård klitplantage har til hensigt at forhindre etablering af bygninger og elementer i Klitplantagen. Skov- og Klitvæsenet (Naturstyrelsen) er berettiget til at etablere og restaurere veje som en del af plejen og driften i klitplantagen. Samtidigt skal Skov- og Klitvæsenet understøtte de rekreative muligheder samt den offentlige benyttelse af Kærgård Klitplantage.

Naturstyrelsen ønsker at ansøge Fredningsnævnet om dispensation til følgende:

1. Anlæg af cykelsti

a) Beskrivelse

Cykelstien strækker sig fra Nørreenge rasteplads og til den nordlige ende af Kærgård Klitplantage. Det meste af ruten vil forløbe på allerede eksisterende skovveje, dog skal der anlægges cykelsti langs Porsmosevej. Energi Syd har

nedgravet et elkabel langs Porsmosevej, så kun fjernelsen af den østligste række træer vil være nødvendigt, for at kunne anlægge cykelstien.

Cykelstien skal derefter krydse Porsmosevejen lige nordvest for Fiilsø Avlsgård, og derfra have et videre forløb i nordgående retning gennem skoven, hvor den rammer den planlagte Vestkystrute, kommende nordfra ned gennem Fiilsø Hede.

Inden anlæggelse af cykelsti gennem skoven nord for Fiilsø Avlsgård, er det nødvendigt at foretage en rydning af vegetation og træer.

Cykelstien bliver anlagt og dimensioneret som Vestkystruten er nord og syd for den jyske vestkyst. Se Kortbilag 1, blå og grøn signatur.

b) Motivation

I forbindelse med den nationale cykelrute, Vestkystruten, er det et ønsket fra Naturstyrelsen samt Aage V. Jensen Naturfond at indgå i et samarbejde omkring sammenkædning af cykelruten og dermed forbedre offentlighedens tilgang.

Geografisk set er der et hul på Vestkystruten i Kærgård området, så det er oplagt at anlægge cykelruten gennem Kærgård Klitplantage for at fremme offentlighedens oplevelse af Klitplantagen samt at forbedre færdselsforholdene. Porsmosevej er meget trafikere, så en cykelsti et stykke fra vejen, vil være at foretrække.

2. Anlæg af ny sti

a) Beskrivelse

Trampestien gående fra rastepladsen og til det nord/syd gående spor gennem heden skal ryddes for at kunne etablere en bredere sti. Stien vil følge det nord/syd gående spor ind i skoven syd for Fiilsø Avlsgård, hvor stien vil følge et skovspor i østgående retning ud mod udsigtstårn ved det kommende Fiilsø.

Stien vil blive etableret i en bredde af 1,5 meter og i en robust grundsikring for at kørestolsbruger ikke "sætter" sig i belægning. Belægningen vil blive tilsvarende den der anlægges i forbindelse med cykelruten. Se Kortbilag 1, gul signatur.

b) Motivation

Ved rastepladsen ved Nørreenge er der en stor aktivitet og dette bærer den tilstødende hede også præg af. Der er i dag en naturlig trampesti gennem Nørreenge Hede, fra den nordlige ende af rastepladsen mod øst til det nord/syd gående spor i heden.

I tilknytning med naturgenopretningen af Fiilsø vil der blive opsat et udsigtstårn lige sydøst for Fiilsø Avlsgård. Det vil derfor være oplagt at etablere en sti fra rastepladsen og til udsigtstårnet, for at udnytte de gode parkeringsmuligheder ved rastepladsen.

Ved at anlægge en forbedret sti vil man også gøre det muligt for de handicappede at komme ud og opleve Naturgenopretning af Fiilsø og de omkringliggende arealer.

3. Informationstavle

a) Beskrivelse

Til formidling af arealerne omkring Blochsgården og Kærgård Klitplantage vil Naturstyrelsen Blåvandshuk gerne opsætte en informationstavle. I forbindelse med opsætningen af tavlen, skal der ske en rydning af vegetationen omkring tavlen. Et eksempel på dimensioneringen af en informationstavle fremgår af Kortbilag 2A.

Informationstavlen vil blive sat indenfor det omridsede felt på Kortbilag 2B.

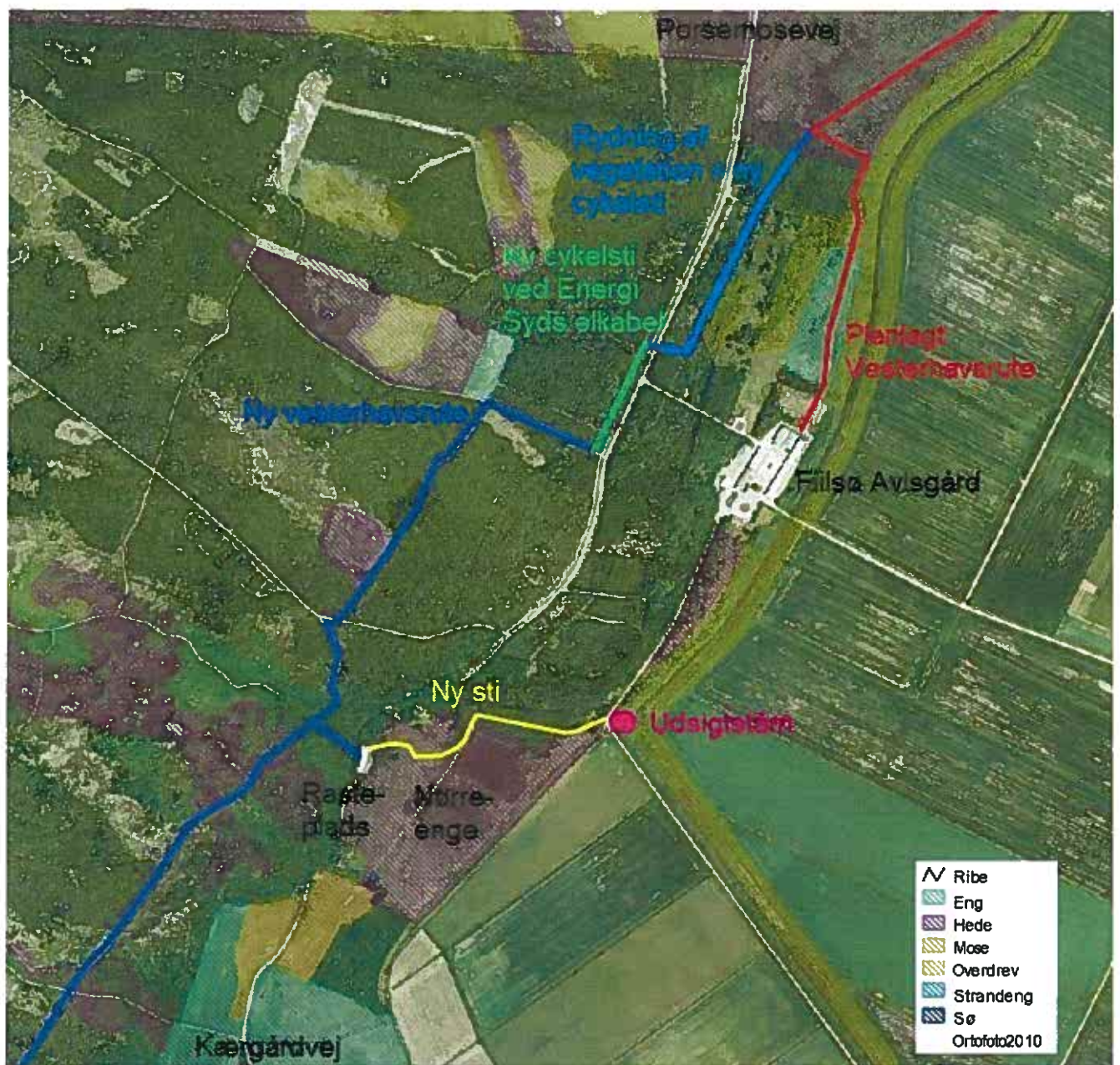
b) Motivation

Naturstyrelsen Blåvandshuk søger om dispensation til at opsætte en større informationstavle ved Blochsgården med information om Kronvildtcentret og områdets naturmuligheder.

Naturstyrelsen Blåvandshuk håber at ansøgningen kan behandles hurtigt.

Hvis der skulle opstå spørgsmål eller tvivl omkring ansøgning vil vi være behjælpelige så vidt muligt.

Kortbilag 1

Kortbilag 2A.

Kortbilag 2B.

Varde Kommune har i brev af 14. oktober 2011 meddelt VVM-tilladelse til projektet.

Varde Kommune har blandt andet anført i brevet, at :

” ...

VVM-tilladelsen meddeles på baggrund af Tillæg 12 til Kommuneplan 2010-2022, Varde Kom-mune med tilhørende miljørapport, som rummer en vurdering af virkningerne på miljøet (VVM), en vurdering efter lov om miljøvurdering af planer og programmer (MV) samt en natura 2000-kon-sekvensvurdering. Kommuneplantillægget blev endeligt vedtaget af Varde Byråd den 4. oktober 2011.

VVM-tilladelsen bygger på forudsætninger om, at naturgenopretningen vil ske i overensstemmelse med kommuneplantillægget og som beskrevet i den tilhørende miljørapport.

Tilladelsen meddeles på betingelse af:

At naturgenopretningen udføres i overensstemmelse med projektet beskrevet i kommune-plantillægget og den tilhørende miljørapport.

Ændringer af anlægget i forhold til forudsætningerne, som er beskrevet i VVM-redegørelsen, skal forelægges Varde Kommune til vurdering i henhold til VVM-reglerne...

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 5. december 2011, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

I besigtigelsen deltog for Aage V. Jensens Naturfond advokat Leif Skov, direktør Anders Skov, biolog Svend Biehl, Lars Møller Nielsen og seniorprojektleder Niels Riis, Cowi A/S, for Naturstyrelsen Blåvandshuk skovrider Lorentzen og forststuderende Morten Hessellund, for Naturstyrelsen Ribe naturgeograf Jørgen Clausen, for Varde Kommune bilogerne Jens Vahl og Klaus Fries, for Danmarks Naturfredningsforening lokalkomite medlem Merete Vigen Hansen, for Friluftsrådet Hanne Voetmann, for Dansk Ornitologisk Forening Jens Larsen og for Fiil Sø Gods A/S godsforvalter Niels Peter Nielsen.

Der er anført følgende i fredningsnævnets forhandlingsprotokol fra mødet og besigtigelsen:

”...

Seniorprojektleder Niels Riis gennemgik ansøgningen fra Aage V. Jensens Naturfond og oplyste, at Aage V. Jensens Naturfond pr. 1. oktober 2011 har købt ca. 2.326 ha af ejendommen Fiilsø med det formål at genskabe Fiilsø, at forbedre offentlighedens adgang til Fiilsø og iværksætte naturpleje af de fredede arealer.

Seniorprojektleder Niels Riis oplyste endvidere, at Fiilsø tidligere var Danmarks næststørste sø, der dækkede et areal på over 2.000 ha. I 1852 blev stemmeværket ved Henne Mølleå fjernet med den følge, at vandstanden i søen faldt fra 5,3 meter til 2,2 meter over havet og ca. 1.300 ha af søen blev tørlagt. I årene efter århundredeskiftet blev der gjort forskellige tiltag for at forbedre udbyttet fra landbrugsarealerne. I 1941 blev et større projekt sat i gang med det formål at afvande og opdyrke Søndre Sø på 400 ha og Mellemsø på 250 ha. Nordligst i området lå den ca. 45 ha store Fidde Sø. Afvandingen af Søndre Sø og Mellemsø blev afsluttet i 1951. Området fremstod

herefter som et forbilledligt landbrugsområde med en bedre bonitet end de omkringliggende hedeområder. Afvandingen havde imidlertid som følge, at der opstod sætninger i jorden. I forbindelse med afvandingsprojekterne blev der bygget nye pumpestationer ved Petersholm, Søvigssund og Storeholm. I 1958 blev der gennemført en fredning af Fidde Sø, Kirkeodden, Under Holmebanken, Møllekrog og Skideneng, samt hedearealerne mellem søen og havet med det formål at bevare det store hedeareal mellem søen og havet og de værdifulde mose- og engarealer, der har stor betydning for fuglelivet. Fredningen indebærer blandt andet, at vandstanden i området ikke må ændres, og at anden landbrugsmæssig udnyttelse, herunder afvanding, opdyrkning og plantning, ikke må finde sted.

Seniorprojektleder Niels Riis oplyste endvidere, at Aage V. Jensens Naturfond har købt 2.326 ha af ejendommen Fil Sø Gods A/S' jordtilliggende med henblik på at foretage naturgenopretning, herunder genskabe en ca. 915 ha stor, lavvandet sø som det centrale element i et naturområde, som omfatter den nuværende Fidde Sø, Fiilsø Hede, Kærgård, Vrøgum og Blåbjerg Klitplantager. Naturfonden ønsker derudover at sikre og forbedre de naturværdier, som er i området, samt offentlighedens adgang til området. Hævningen af vandstanden i området under Holmebanken, Møllekrog og Skideneng indenfor fredningen samt færdsel over hedearealerne i forbindelse med retablering af Fil Sø kræver imidlertid dispensation fra fredningen, ligesom etablering af trampestier og en cykelsti langs Porsmosevej fra broen over Henne Mølleå til Naturstyrelsens arealer i Kærgård Klitplantage, som blev fredet i 1974, ligeledes kræver dispensation. I forbindelse med genskabelsen af søen vil mindre arealer i den nordlige del af fredningsområdet blive oversvømmet.

Seniorprojektleder Niels Riis gennemgik herefter de elementer i naturgenopretningsprojektet, der kræver dispensation fra fredningsnævnet. Ifølge projektet skal ca. 800 meter af Søndre Landkanal langs fredningens østgrænse tilkastes med digefyld fra diget øst for kanalen. Der skabes herved en ny søbred i kanten af det fredede område. Ca. 700 m af digerne langs fredningsgrænsen skal efter aftale med Kulturarvsstyrelsen bevares. Langs sydsiden af det fredede område Mølleengen og Under Holmebanken - syd for Henne Mølleå - skal ca. 1.040 meter af skelgrøften ud mod de dyrkede marker tilkastes med jord, afgravet på de dyrkede arealer. Som følge af afvandingen har terrænet ved Mølleengen og Under Holmebanken syd for Henne Mølleå sat sig. Det betyder, at terrænet her ligger lavere end tidligere. Når Fiilsø genopstår, vil en del af dette areal blive oversvømmet. Det drejer sig om ca. 2 ha ved normal vandstand i søen og 3 ha ved høj vandstand. Det er væsentligt, at der ikke trænger havvand ind i søen, og at vandstanden i søen reguleres. Der skal derfor ifølge projektet opbygges et 100 m langt stenstryg i den nordligste del af Søndre Landkanal inden dennes udløb i Henne Mølleå. Stenstryget opbygges i kanalens fulde bredde af udlagt grus- og stenfyld med 5 % fald fra en indløbskote i 1,27 m DVR90. Stenstryget vil bidrage til at hæve og passivt regulere vandstanden i den nye sø. I forbindelse med anlægsarbejdet i den nordlige del af projektområdet skal der ifølge projektet anlægges en midlertidig arbejdsvej langs sydsiden af Henne Mølleå fra Porsmosevej og frem til stenstryget. Arbejdsvejen etableres af eller på udlagte stålplader i ca. 3 meters bredde med mindst mulig terrænregulering. Det forventes dog, at der skal tilføres ca. 1.500 m³ grus- og sten.

Seniorprojektleder Niels Riis oplyste endvidere, at offentlighedens adgang til søen og de fredede områder skal sikres ved etablering af trampestier og udsigtspunkter. Tejnebjerg i den nordlige del af fredningsområdet er i dag et søgt udsigtspunkt med mulighed for parkering af enkelte biler. Naturfonden vil befæste stien, der fører op til klitten, eventuelt med trappetrin, samt eventuelt etablere en lav platform på klittens top for at formindske eller helt undgå slid på klitten, der er et markant landskabsselement. Der er en parkeringsplads neden for Tejnebjerg, hvor der kan parkeres op til 6 biler. Naturfonden ønsker, såfremt der måtte vise sig behov herfor, at anlægge en parkeringsplads nord for Tejnebjerg til 10 biler samt en vigeplads for én turistbus parallelt med vejen. Da det er væsentligt, at områdets kulturværdier formidles til besøgende, ansøger Naturfonden om tilladelse til at ændre den eksisterende skiltning med nye skiltestandere på parkeringspladsen og 1-2 A3-skråskilte på toppen af Tejnebjerg. Besøgende på Tejnebjerg skal kunne spadserere ud til søens vestside. Naturfonden ønsker derfor at ændre det eksisterende kørespor øst for Tejnebjerg til en ca. 0,6 m bred trampesti, der går ned til Fiilsø Avlsgård med mulighed for at komme ud til søen ved Storeholm Pumpestation. Stien skal føres videre i en slynge mod Porsmosevej og tilbage til Tejnebjerg. Det giver besøgende mulighed for en 4 kilometer lang spadseretur langs søen og omkring Porsmosen. Hvis slidtagen på stien bliver kraftigere end antaget, kan stien eller dele heraf forstærkes ved udlægning af grus, flis eller grene. Stisystemet i denne del af projektområdet omfatter ændring af ca. 1.120 m eksisterende kørespor til trampesti og etablering af 1.080 m nyt spor gennem det fredede område. Naturfonden har i projektet skitseret et muligt forløb, som vil give besøgende en optimal naturoplevelse.

Seniorprojektleder Niels Riis oplyste tillige, at trafikken på Porsmosevej er så intens, at det begrænser cyklister og gåendes adgang til naturområderne. Naturfonden ønsker derfor i samarbejde med Varde Kommune og Naturstyrelsen at anlægge en sti for cyklister og gående langs Porsmosevej fra broen over Henne Mølleå og ca. 1.700 m mod syd over Fiilsø Hede. Stien skal indgå som en del af en cykelrute igennem og rundt om Fiilsø, hvor Varde Kommune planlægger en cykelsti langs Strandvejen forbi Kløvbakken mod nord, og hvor Naturstyrelsen arbejder med stiforbindelser i Kærgård Plantage. Stien vil blive en del af den nationale Vesterhavsrute. Der er ikke truffet nogen beslutning om, hvorvidt stien skal anlægges øst for eller vest for Porsmosevej. Stiens dimensioner og belægning er heller ikke fastlagt. Der skal etableres en bro, hvor stien skal føres over Henne Mølleå, fordi den eksisterende bro ikke kan udvides med en bane for cyklister og gående. Varde Kommune ejer nogle af arealerne nord for og øst åen. Hvis cykel- og gangstien anlægges på østsiden af Porsmosevej, får tracéet et forløb tæt på nogle huse på vejens østside nord for åen. Ejeren af Henne Møllegård, Peter Olufsen, har erklæret sig indforstået med, at stien kan anlægges på vestsiden af Porsmosevej på Henne Møllegårds jorder. Naturfonden er indstillet på at betale for en sidehængt cykel- og gangsti, der skal monteres på broens vestside eller østside. Hvis stien anlægges langs vejens vestside, bør den etableres mellem Porsmosevej og Energi Syds nyligt nedgravede 60 kV elkabel. Naturfonden ønsker endvidere, at publikum får mulighed for at gå ind til Fidsø. Naturfonden har derfor i projektet foreslået, at der anlægges en ca. 2.250 meter lang trampesti fra Porsmosevej langs sydsiden af Henne Mølleå, idet tracéet for den midlertidige anlægsvej, der skal benyttes i forbindelse med udlægningen af stryget, følges frem til stryget ved udløbet af Fiilsø. Der bygges en simpel gangbro af træ med et spænd på min. 12 meter henover stryget. Stien fortsætter

på kronen af diget langs sydsiden af Henne Mølleå frem til grusvejen fra Henne Kirkeby til Filsø, hvor stien fortsætter ad den eksisterende grusvej ud til Kirkebyvad Pumpestation, der skal bevares og indrettes som udsigtspunkt; stien fører videre ud til den lille rastepads ved udløbet af Fidsø og starten af Henne Mølleå. Stien skal kun vedligeholdes i tilfælde af kraftig slidtage. Vedligeholdelsen skal ske med udlægning af grus, flis eller grene. Det er planen, at det stisystem, som Naturfonden ønsker at anlægge, skal tilsluttes stisystemerne på Naturstyrelsens ejendom i Kærgård Plantage. Naturstyrelsen Blåvandshuk har derfor ansøgt fredningsnævnet om dispensation fra fredningen af Kærgård Klitplantage til at anlægge en ca. 555 m lang og ca. 1,5 meter bred grusbelagt sti fra Naturstyrelsens rastepads på Nørreenge ved Kærgårdvej til et planlagt udsigtstårn ved bredden af den nye Filsø nord for Petersholm Pumpestation. Naturfonden har i det kortmateriale, der er vedlagt ansøgningen, angivet omtrentligt stiens tracé. Naturstyrelsen har også tilkendegivet at ville ansøge om dispensation til en fortsættelse af cykelstien langs Porsmosevej mod syd igennem Kærgård Plantage.

Morten Hessellund gennemgik herefter Naturstyrelsens ansøgning om dispensation til at anlægge den sti og foretage den skiltning, som er beskrevet i Naturstyrelsens ansøgning til fredningsnævnet.

Advokat Leif Skov bemærkede, at cyklister og gående besøgende til søområdet også har adgang til søen østfra med mulighed for at passere søen ad Dæmningsvejen fra Langodde til Fiilsø Avlsgård.

Advokat Leif Skov oplyste, at Naturfonden gerne vil etablere adgang fra udsigtspunktet ved Strandvejen til søen og skitserede en mulig adgang over et areal, der er i privateje.

Biolog Jens Vahl anførte, at projektet er behandlet i Varde Kommune, som anbefaler, at der meddeles dispensation til dets gennemførelse med den ændring, at stierne ikke befæstes med flis, såfremt slidtage nødvendiggør vedligeholdelse af stierne. Kommunen foreslår i stedet, at der anvendes grus eller sand.

Biolog Jens Vahl oplyste, at hele projektområdet er Natura 2000 område. Påvirkningerne af miljøet – de arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for området – skal derfor vurderes. Cowi A/S har i projektet vurderet konsekvenserne af projektet. De konklusioner, som Cowi A/S er nået frem til, er indgået i kommunens vurdering af projektet. Kommunen kan i det hele tiltræde vurderingerne og kan derfor udtale, at projektet samlet set vil bidrage til bevaringen af de arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for området.

Merete Vigen Hansen oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening har deltaget i drøftelser med Aage V Jensens Naturfond om projektet, og at Danmarks Naturfredningsforening anbefaler, at projektet gennemføres, men tilføjer, at den eksisterende fredning bør moderniseres, så der skabes mulighed for at udbygge naturgenopretningen uden forelæggelse af de enkelte tiltag for fredningsnævnet.

Jens Larsen anførte, at Dansk Ornitologisk Forening har deltaget i drøftelserne om projektet. Foreningen anbefaler fredningsnævnet at meddele dispensation til de tiltag, som Naturfonden vil iværksætte for at genoprette naturen i området.

Hanne Voetmann tiltrådte indstillingen fra Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening og tilføjede, at rådet kunne ønske sig, at der etableres adgang for publikum til det fredede område og søområdet i videre omfang end skitseret i ansøgningen, men rådet har forståelse for, at en sådan åbning først bør og kan overvejes, når området er blevet åbnet, og konsekvenserne af en større søgning til området kan vurderes.

Skovrider Ulrik Lorentzen bemærkede, at Vesterhavsruten vil kunne slutes, såfremt det manglende stykke af ruten over Fiilsø Hede anlægges. Naturstyrelsen har gennem mange år ønsket at koble Vesterhavsruten sammen.

Møller Nielsen oplyste, at der er nogle pilekrat på sydsiden af Henne Mølleå - på arealerne Under Holmbanken og Mølleengen – som bør fjernes for at sikre udsigten over søen.

Leif Skov bemærkede, at Naturfonden er opmærksom på problemet, og at det vil være et tilbagevendende problem, fordi pil skyder op på ny. Problemet giver derfor anledning til at overveje udarbejdelse af en plejeplan.

Fredningsnævnet foretog herefter besigtigelse.

Under besigtigelsen drøftedes anlægget af cykel- og gangstien langs Porsmosevej, idet fordelene og ulemperne ved en placering af stien henholdsvis langs vejens vestside og østside drøftedes. I den forbindelse blev det påpeget, at anlæg af stien langs vejens vestside vil betyde det mindste indgreb i naturen, fordi der her er nedlagt et elkabel, hvortil kommer, at ejeren af Henne Mølleå vil stille arealer på vestsiden af Porsmosevej til rådighed for stianlægget.

Skovrider Ulrik Lorentzen bemærkede, at Naturstyrelsen er åben for begge linjeføringer.

Under besigtigelsen ved Tejnebjerg konstateredes det, at det kan være problematisk ud fra et trafiksikkerhedsmæssigt synspunkt at anlægge en parkeringsplads nord for Tejnebjerg, hvortil kommer, at publikum så eventuelt vil vandre op på klitten fra nord, hvorved der over tid skabes en ny sti til klittoppen. Det blev derfor foreslået, at der etableres en sideparkering med en længde på ca. 26 til 30 meter langs Porsmosevej fra den eksisterende parkeringsplads mod syd.

Spørgsmålet om sikring af klittoppen med en udsigtsplatform drøftedes.

Jørgen Clausen, Naturstyrelsen Ribe, foreslog, at der i stedet for en platform af træ udlægges en gummimåtte eller lignende, der sikrer terrænet og åbner mulighed for, at vegetation kan få rodfæste og spire op gennem gummimåtten....”

Fredningsnævnets afgørelse:

Naturgenopretningsprojektet, som Cowi A/S har udarbejdet, vedrører arealer både indenfor og uden for det område, der blev fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 20. august 1958. Naturstyrelsens ansøgning vedrører alene fredede arealer i Kjærgaard Klitplantage. De arealer, som de 2 projekter vedrører, indgår i habitatområde 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, Fuglebeskyttelsesområde F 56 Fiilsø og Ramsarområde R 1 Fiilsø. Naturgenopretningsområdet og Kjærgaard Klitplantage er derfor omfattet af en række bestemmelser om internationale naturbeskyttelsesområder i Danmark. Efter habitatdirektivets art. 6, stk. 2, skal medlemslandene træffe passende foranstaltninger for at undgå forringelse af de naturtyper og de levesteder for arter i habitatområderne samt forstyrrelse af de arter, som området er udpeget for, hvis disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for direktivets målsætninger. Fredningsnævnet kan derfor kun meddele dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, fra fredningsbestemmelserne i Fiil Sø fredningen, hvis det naturgenopretningsprojekt, som Cowi A/S har udarbejdet, og Naturstyrelsens projekt ikke indebærer forringelse af naturtyperne og levestederne for de arter eller betydelige forstyrrelser af de arter, som området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, og såfremt naturgenopretningsprojektet og etableringen af det yderligere stisystem mv. ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

Projektet, som Cowi A/S har udarbejdet, omfatter følgende elementer: 1) Genskabelse af Fiil Sø på de pumpeafvandede arealer, 2) Forbedring af offentlighedens adgang til Fiil Sø og 3) Naturpleje af de fredede arealer.

1) Genskabelse af Fiil Sø:

I forbindelse med genskabelsen af Fiil Sø på de pumpeafvandede arealer skal en ca. 800 meter lang strækning af Søndre Landkanal langs fredningens østgrænse tilkastes med digefyld fra diget øst for kanalen, hvorved der fremkommer en søbred i kanten af det fredede område, og en ca. 1.040 meter lang skelgrøft langs sydsiden af det fredede område Mølleeng/Under Holmbanken (syd for Henne Mølleå) ud mod de dyrkede marker syd herfor tilkastes med jord afgravet på de dyrkede arealer uden for fredningsområdet. Den nye sø vil påvirke det fredede område Mølleeng/Under Holmbanken (syd for Henne Mølleå), idet en mindre del af dette område vil blive oversvømmet periodisk. Det fremgår af projektet, at der i forbindelse med genskabelsen af søen skal etableres et 100 m langt stenstryg i den nordligste del af Søndre Landkanal inden dennes udløb i Henne Mølleå. Stenstrygets funktion er at hæve og passivt regulere vandstanden i den nye sø samt forhindre indtrængning af saltvand fra Vesterhavet under højvande.

Det er fredningsnævnets overordnede vurdering, at der ved genskabelsen af søen, som vil opstå uden for det fredede område, vil ske en sådan ændring af det fredede område, at projektets gennemførelse går ud over rammerne for den dispensationsadgang, der er hjemlet i naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1. Det er imidlertid formålet med fredningen af Fiil Sø og søens omgivelser at bevare Fiil Sø, det meget store hedeareal mellem søen og havet og de for fuglelivet værdifulde mose- og engarealer. Blandt andet på grund af de store landøkonomiske interesser, der den gang var knyttet til området, var det ikke muligt at gennemføre en fredning med det formål, det nu foreliggende projekt fra Aage V. Jensens Naturfond lægger op til. I betragtning af, at de diger og kanaler, som ligger på fredningsgrænsen eller inden for det fredede område, i sin tid blev anlagt for at sikre afvandingen af det areal, hvor Fiil Sø var, og således er kunstigt skabte elementer i

landskabet, at projektet i realiteten tilstræber det formål, der oprindeligt var indtænkt i planerne for bevarelsen af området, og indirekte kan udledes af den deklaration, der blev tinglyst på de fredede arealer i 1957, samt at den oprindelige naturtilstand genskabes, såfremt projektet gennemføres, vurderer fredningsnævnet, at det ikke strider mod formålet med fredningen at tilkaste og fjerne diger og at tilkaste grøfterne, at foretage de ændringer, der betyder, at en del af det fredede areal ved Mølleengen og Under Holmbanken periodevis oversvømmes, og at etablere et stenstryg i den nordligste del af Sønder Landkanal.

2) Interimsvejen:

I forbindelse med genskabelsen af søen skal der etableres en midlertidig arbejdsvej langs sydsiden af Henne Mølleå fra Porsmosevej og frem til det sted indenfor det fredede område, hvor stenstryget skal opbygges. Det fremgår af ansøgningen, at der skal tilføres ca. 1500 m³ grus- og sten. Interimsvejen eller arbejdsvejen skal etableres af eller på udlagte stålplader i ca. 3 meters bredde med mindst mulig terrænregulering.

Efter de foreliggende oplysninger om anlægsarbejdets omfang og den tidsmæssige udstrækning af arbejdskøretøjs benyttelse af vejen, finder fredningsnævnet, at det ikke strider mod formålet med fredningen af Fiilsøområdet, at der meddeles dispensation til at etablere interimsvejen eller arbejdsvejen gennem det fredede område som vist på de kort, der er forelagt fredningsnævnet.

3) Forbedring af offentlighedens adgang til Fil Sø, etablering af et stisystem gennem Kærgård Klitplantage til Naturfondens arealer samt en cykelsti langs Porsmosevej fra broen over Henne Mølleå til Naturstyrelsens arealer i Kærgård Klitplantage:

Denne del af projektet omfatter forbedring af offentlighedens adgang til Tejnejbjerg, mulighed for etablering af yderligere parkeringspladser ved Tejnejbjerg, ændring af skiltningen med nye skilte ved parkeringspladsen, opsætning af 1 eller 2 skråskilte på toppen af Tejnejbjerg, opgradering af et kørespor øst for Tejnejbjerg til en ca. 0,6 meter bred trampesti, anlæg af en sti over Fiilsø Hede for cyklende og gående fra broen over Henne Mølleå og ca. 1.700 meter mod syd og skal ses i sammenhæng med en cykelsti, som Varde Kommune vil anlægge langs Strandvejen forbi Kløverbakken, og den stiforbindelse, som Naturstyrelsen vil etablere i Kærgård Klitplantage, samt endelig etablering af en 2.250 meter lang trampesti fra Porsmosevej langs sydsiden af Henne Mølleå.

Etableringen af trampestien øst for Tejnejbjerg giver publikum mulighed for adgang til Fiil sø ved Storeholm Pumpestation med en kobling til Porsmosevej og en 4 kilometer lang rundtur langs Fiil Sø og omkring Porsmosen fra parkeringspladsen ved Tejnejbjerg. Det fremgår af projektet, at der samlet skal etableres 1.080 meter nyt spor gennem det fredede område

Porsmosevej er den eneste gennemgående vej i fredningsområdet. Der er fra vejen udsigt mod vest over klitheden og mod øst ud over Fil Sø. Vejen er stærkt trafikeret, og det er for gående og cyklende trafikanter forbundet med risiko at færdes ad vejen.

Anlæg af en parkeringsplads på nordsiden af Tejnejbjerg vil betyde et større indgreb i landskabet og antageligt medføre, at besøgende vil gå fra denne parkeringsplads op på Tejnejbjerg fra nord med skader på klitten til følge. Fredningsnævnet kan derfor ikke dispensere til, at der etableres en parkeringsplads på det foreslåede sted nord for Tejnejbjerg.

På baggrund af drøftelserne under besigtigelsen finder fredningsnævnet imidlertid, at der er behov for yderligere parkeringsmuligheder ved Tejnejbjerg for at undgå, at besøgende foretager uregulerede parkeringer i området omkring Tejnejbjerg med skader på landskabet til følge. Det er muligt uden store indgreb i landskabet at anlægge en 20 til 30 meter lang parkeringsplads på vestsiden af Tejnejbjerg langs østsiden af og parallelt med Porsmosevej i forlængelse mod syd fra den eksisterende parkeringsplads nedenfor Tejnejbjerg.

Herefter og under hensyn til intentionerne i naturbeskyttelsesloven om offentlighedens øgede adgang til landets fredede områder, at offentlighedens adgang til de fredede arealer forbedres gennem de nye stisystemer og broanlægget ved Søndre Landkanals udløb i Henne Mølleå, samt at det af hensyn til den forventede øgede publikumsinteresse for området efter naturgenopretningen er nødvendigt at anlægge yderligere parkeringspladser ved Tejnejbjerg, er det fredningsnævnets vurdering, at det ikke strider mod formålet med fredningen af arealerne ved Fiilsø at anlægge stisystemet, at befæste stien fra den eksisterende parkeringsplads til toppen af Tejnejbjerg, at opsætte skiltning som beskrevet i ansøgningen, at etablere en platform på toppen af Tejnejbjerg m.v., således som dette er beskrevet i ansøgningerne fra Naturstyrelsen og Naturfonden.

4) Naturplejen.

Den naturpleje, der er beskrevet i ansøgningen fra Naturfonden, skal foregå på Naturfondens arealer. Pleje af fredede privatejede arealer sker med udgangspunkt i en plejeplan. Plejen skal tilstræbe, at de fredede arealer bringes tilbage til den naturtilstand, der overordnet hersker eller herskede i fredningsområdet uden for den afvandede Fiilsø ved gennemførelsen af fredningen i 1958, idet plejen går ud på at fælde og rydde opvækst i området ved Mølleeng/Under Holmbanken, at begrænse tilgroningen i rigkærene, at fælde opvækst af pil og birk i og omkring Porsmosen, samt at fælde invasive eller biotopfremmede, selvsåede træer på heder og fattigkær i Fiilsø Hede vest for Porsmosevej, mosefladerne og hedearealerne nord for Henne Mølleå omkring Fidsø Sø. Idet fredningsnævnet lægger til grund, at der er enighed mellem Varde Kommune som pleje- og tilsynsmyndighed om plejen af de fredede arealer, og da plejen ikke går ud over sædvanlig pleje af et naturområde af dette områdes beskaffenhed, tager fredningsnævnet ikke stilling til plejen af området.

5) Projektets forhold til habitatdirektivet.

Cowi A/S har under udarbejdelsen af projektet vurderet projektets betydning for de naturtyper og de arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområde 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, Fuglebeskyttelsesområde F 56 Fiilsø og Ramsarområde R 1 Fiilsø.

De vurderinger, som Cowi A/S har foretaget, er tiltrådt af Varde Kommune.

Fredningsnævnet lægger i overensstemmelse med disse vurderinger til grund, at hverken naturgenopretningsprojektet eller Naturstyrelsens projekt til udbygning af stisystemet i Kjærgaard Klitplantage vil indebære forringelse for de naturtyper, de arter og disse arters levesteder, der indgår i udpegningsgrundlaget, såfremt projekterne gennemføres.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, Aage V. Jensens Naturfond og Naturstyrelsen Blåvandshuk dispensation til projekternes gennemførelse på vilkår,

at projekterne gennemføres i overensstemmelse med de tegninger og den beskrivelse, der fremgår af ansøgningerne,

at parkeringspladsen anlægges vest for Tejnebjerg som en sideparkering langs østsiden af Porsmosevej i en længde på op til 30 meter mod syd, regnet fra den eksisterende parkeringsplads,

at cykelstien fra broen ved Henne Mølleå mod syd anlægges langs vestsiden af Porsmosevej mellem vejbanen og det elkabel, som Energi Syd har udlagt vest for Porsmosevej,

og

at platformen på Tejnebjerg etableres i et materiale, der giver grobund for klitvegetation.

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan påklages til Natur- og Miljøankenævnet.

Klagefristen er 4 uger fra den dag afgørelsen er meddelt.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Klage skal indsendes til Fredningsnævnet, c/o Retten i Kolding, Domhusgade 22 – 24, 6000 Kolding, som videresender klagen til Natur- og Miljøklagenævnet sammen med afgørelsen og det materiale, der er indgået i sagens behandling.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr til Naturklagenævnet. Klagegebyret er fastsat til 500 kr. for privatpersoner og 3.000 kr. for alle andre klagere, herunder virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder. Natur- og Miljøklagenævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Denne opkrævning skal anvendes ved indbetaling af gebyret. Natur- og Miljøklagenævnet modtager ikke check eller kontanter. Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret modtaget. Betales gebyret ikke på den anviste måde og inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

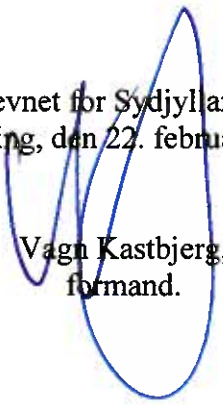
Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Natur- og Miljøklagenævnet.

Byggeriet må ikke påbegyndes, før klagefristen er udløbet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Syddjylland, nordlig del
Kolding, den 22. februar 2012

Vagn Kastbjerg,
formand.

Afgørelsen er sendt til:

Flemming Davidsen, fd@j-k-as.dk

Ole Hansen, oestermark_minkfarm@hotmail.com

Naturstyrelsen Ribe, Sorsigvej 35, 6760 Ribe, pr. mailrib@nst.dk

Varde kommune, Teknisk Forvaltning, pr. mail vardekommune@varde.dk

Naturstyrelsen Blåvandshuk, blh@nst.dk

Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø, pr. mail dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite v/ Merete Vigen Hansen, varde@dn.dk

Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV, pr. mail fr@friluftsradet.dk

Friluftsrådet c/o Hanne Voetmann, sydvestjylland@friluftsradet.dk

Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140, 1620 København V, pr. mail natur@dof.dk

DOF Varde, varde@dof.dk

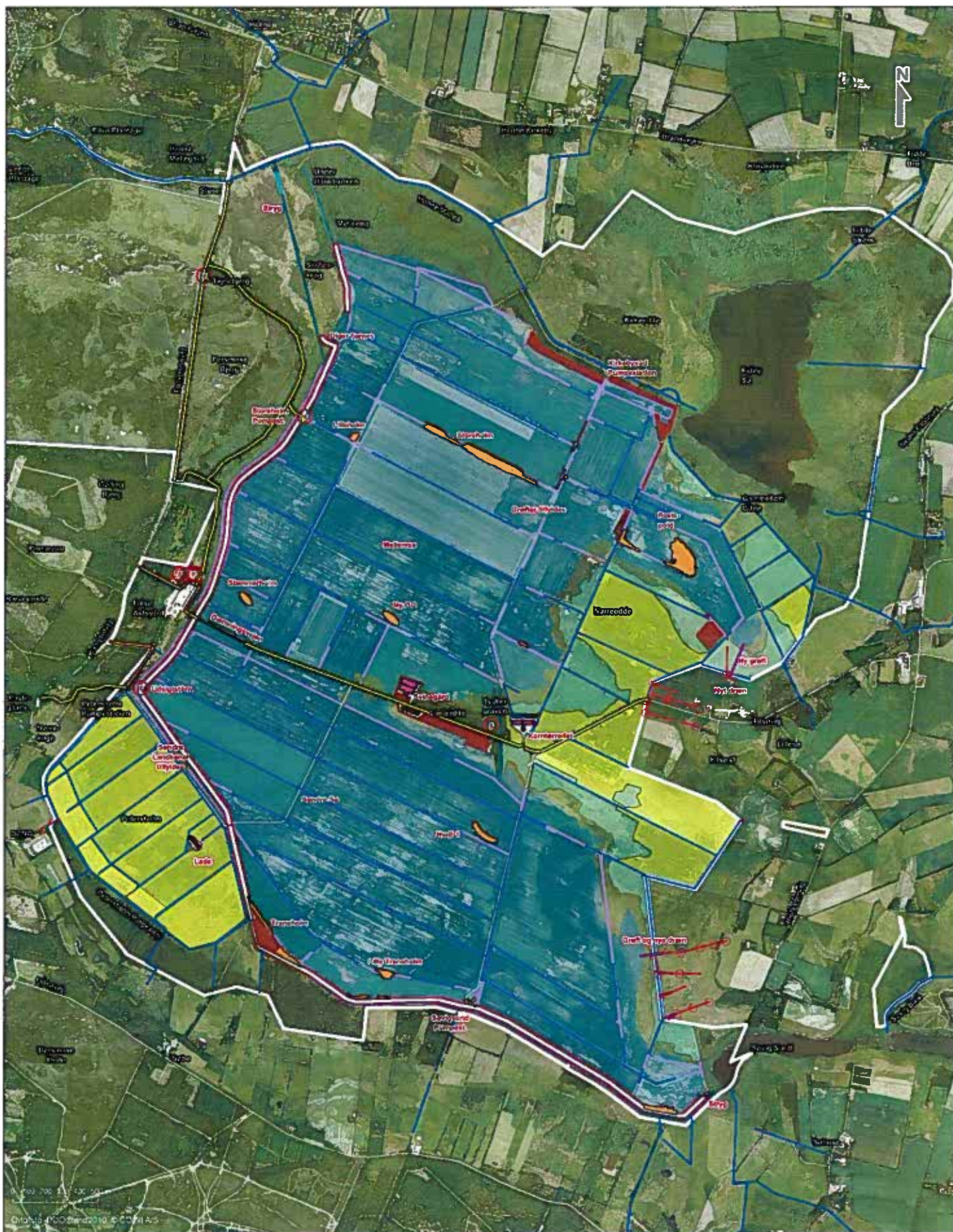
Dansk Botanisk Forening v/Erik Hammer, famham@live.dk

Aage V. Jensen Naturfond, Kampmannsgade 1, 6. sal, 1604 København V post@avjf.dk

Godsejer Olufsen, Filsø Gods, Kærgårdsvej 12, Filsø, Henne

Cowi A/S, Niels Riis, Vestre Stationsvej 7, 5000 Odense C nsr@cowi.dk

Morten Hessellund, Naturstyrelsen Blåvandshuk, Ålholtvej 1, 6840 Oksbøl mohes@nst.dk

	Ejendomsgrænse		Nedrivning af bygninger
	Adgangsveje		Rydning af bevoksning
	Ny trampesti		Stenstryg i vandløb
	Vandløb/grøfter bevares		Øer i søen
	Vandløb/grøfter tilfyldes		Vandflade kote 1,60 m
	Dræntiløb og brønd		Tør eng, 0,5-1,0 m drændybde
	Nyt dræn/grøft		Våd eng, 0,0 - 0,5 m drændybde
	Afgravning af dige		Hævning af vej

	P-plads
	Formidlingspunkt

Aage V. Jensen Naturfond
Naturgenopretning af Filss
Projektkort

Bemærkninger

COWI

COWI A/S
 V. Steensvej 7
 8000 Odense C

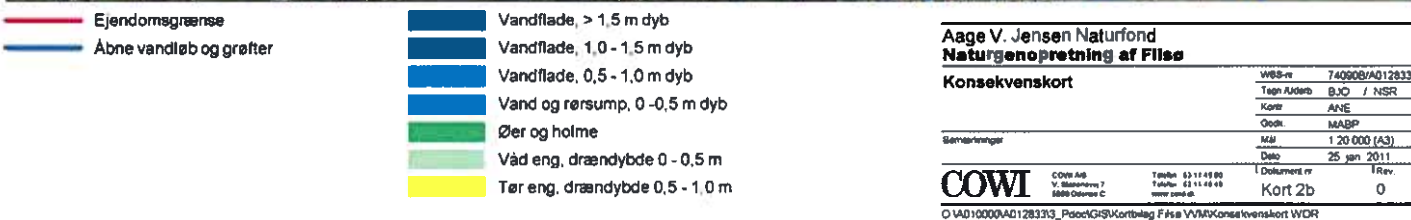
Telefon: 63 11 49 82
 Telefax: 63 11 49 49
 www.cowi.dk

Dokument nr.
Kort 2a

1 Rev
 0

C:\10000\10126333_Pdoc\GIS\Kortbilag F88\VVMP\Projektkort WOR

WBS-nr 740808\A012633
 Tegner Aage V. Jensen
 Korte ANE
 Grænse MABP
 Mål 1:20.000 (A3)
 Dato 07. feb. 2011

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
Kolding Åpark 11, 6000 Kolding
Telefon 99686800, mail: biran@domstol.dk

Fredningsnævnets j. nr. 144/2012: Ansøgning fra Grundejerforeningen Henne Strand om dispensation til at udskifte en eksisterende gangbro over Henne Mølleå med samme placering som den oprindelige bro.

Naturstyrelsen har forelagt Fredningsnævnet en ansøgning fra Grundejerforeningen Henne Strand om tilladelse til at udskifte den eksisterende gangbro over Henne Mølleå med en ny gangbro.

Gangbroens sydlige landfæste skal opføres på ejendommen matr. nr. 1 e Henne, der er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 20. august 1958 om ”fredning af den nordlige del af Fiil Sø ... samt nogle arealer deromkring og et hedeareal mellem søen og havet”. Det er formålet med fredningen at bevare de fredede arealer. Kendelsen indeholder forbud mod at anbringe skæmmende indretninger på de fredede arealer.

Fredningsnævnet skal derfor meddele dispensation, såfremt der skal etableres et landfæste på det fredede areal.

Fredningsnævnet har besluttet at behandle sagen på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnets formand har i medfør af forretningsordenen for fredningsnævn § 10, stk. 5, besluttet at meddele Grundejerforeningen Henne Strand dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, dispensation til at udskifte broen på de vilkår, der fremgår under afsnittet ”Fredningsnævnets afgørelse.”

Sagens baggrund:

Ved brev af 5. juni 1954 rettede Naturfredningsrådet henvendelse til Fredningsnævnet for Ribe amt med anmodning om, at der blev rejst sag om fredning af den nordlige del af Fiil Sø, nogle arealer omkring søen og et hedeareal mellem søen og havet.

Naturfredningsrådet har anført i brevet blandt andet:

”Som det formentlig vil være Fredningsnævnet bekendt, har der igennem mange år været arbejdet med spørgsmålet om fredning af Fiil Sø.

...

Der vil ved denne fredning opnås, at det meget store hedeareal mellem søen og havet bevares sammen med for fuglelivet værdifulde mose- og engarealer og endelig den i botanisk henseende meget interessante Fidde Sø, det eneste voksested i Danmark for

planten *Najas flexilis*. Det må således set fra offentlighedens synspunkt siges at være en meget værdifuld fredning, der ... i øvrigt opnås uden udgift for samfundet...”

Fredningen blev gennemført ved fredningsnævnets kendelse, afsagt den 8. juni 1955; kendelsen blev den 20. august 1958 stadfæstet af Overfredningsnævnet.

Den 11. september 2012 har Grundejerforeningen Henne Strand ansøgt Naturstyrelsen om tilladelse til at udskifte den eksisterende gangbro over Henne Mølleå.

Den 6. december 2012 meddelte Naturstyrelsen Grundejerforeningen dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 8, til anlægsarbejdet.

Det fremgår af Naturstyrelsens brev blandt andet, at broen skal bygges i et Natura 2000-område, der har status som Ramsarområde, Habitatområde og fuglebeskyttelsesområde. Broen er endvidere placeret inden for å-beskyttelseslinjen, i en kystnærhedszone, et værdifuldt kystlandskab, et bevarende kulturmiljø og et fredet område. Da broen erstatter en eksisterende bro, har Varde Kommune vurderet, at broen ikke vil påvirke de naturtyper med videre, som findes i området, og de hensyn, der varetages gennem den lovgivning, der regulerer området. Varde Kommune har derfor den 2. maj 2012 meddelt grundejerforeningen tilladelse til at udskifte gangbroen.

Naturstyrelsen har i sin afgørelse anført følgende om Natura-2000 området, hvor broen skal bygges:

”...

Det er Naturstyrelsens vurdering, at det ansøgte ikke i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke Natura2000-området væsentligt eller medføre beskadigelse/ødelæggelse af plantearter eller yngle- eller rasteområder for de dyrearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV. Detaljeret kendskab til de enkelte arters forekomst i området haves dog ikke...”

Fredningsnævnet modtog sagen den 6. december 2012.

Da sagen ikke var tilstrækkeligt oplyst, anmodede fredningsnævnet i brev af 25. januar 2013 Grundejerforeningen Henne Strand om at oplyse det matrikelnummer, projektet vedrører, navnet på ejeren af det areal, hvor det sydlige brofæste skal bygges, hvor den nye bro skal bygges, og broens længde og bredde. Fredningsnævnet anmodede endvidere om et rids over byggefeltet med angivelse af, hvor den eksisterende bro er.

I en mail af 25. januar 2013 har Ingeniørfirmaet Johansson & Kalstrup A/S, Varde, oplyst, at det areal, hvor det sydlige brofæste skal bygges, tilhører Aage V. Jensens Naturfond, at den nye bro skal placeres dér, hvor den eksisterende bro er placeret, at broen skal opbygges som en stålbro, at alle hulrum bliver opført som lufttætte rum, hvorfor den indvendige del af broen er vedligeholdelsesfri, at broen overfladebehandles til C5M, hvilket giver en forventet lang levetid, at gangarealet beklædes med en epoxy belægning i en farve svarende til strandsand, og at broens fundament støbes i beton. Det fremgår endelig af mailen, at broens frie bredde er 1,50 meter, udvendig bredde 1,75 meter, broens længde i frit spænd er 19,20 meter, og at broen inklusive brofæsterne vil være omkring 26 meter lang.

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet har i høringsbrev af 4. april 2013 anmodet Varde Kommune, Grundejerforeningen Henne Strand, Naturstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 18. april 2013.

Der er ikke ved høringsfristens udløb rejst indsigelser mod projektet.

Fredningsnævnets afgørelse:

Fredningsnævnet kan i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, meddele dispensation fra en fredningsbestemmelse, såfremt det ansøgte ikke strider mod formålet med fredningen.

Det er formålet med fredningen af den nordlige del af Fiil Sø, arealerne omkring søen samt hedearealet mellem søen og havet at bevare arealerne.

Arealerne ligger i et Natura 2000-område, der tillige er Habitatområde nr. H 72, H 73, Fuglebeskyttelsesområde nr. F 50, F 56 og Ramsarområde nr. R1.

Broen over Henne Mølleå forbinder sommerhusområderne i Henne med de store fredede arealer syd for åen og Filsø-området. Broen har derfor stor betydning for områdets udnyttelse til rekreative formål og for offentlighedens brug af de fredede arealer i fritidsøjemed.

Under hensyn hertil og til intentionerne i naturbeskyttelsesloven om offentlighedens øgede adgang til landets fredede områder, vurderer fredningsnævnet, at det ikke strider formålet med fredningen at meddele dispensation til udskiftning af gangbroen for at sikre denne adgang.

Fredningsnævnet kan kun meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis projektet ikke indebærer forringelse af naturtyperne og levestederne for de arter eller betydelige forstyrrelser af de arter, som området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

Fredningsnævnet lægger i overensstemmelse med oplysningerne fra Varde Kommune, anført i Naturstyrelsens brev af 6. december 2012, til grund, at publikums færden i området ikke vil forringe bevaringsstatus og muligheden for at opfylde bevaringsmålsætningen for de arter og naturtyper, området er udpeget på.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 og stk. 2, Grundejerforeningen Henne strand dispensation til at udskifte gangbroen på vilkår,

at gangbroen udføres i overensstemmelse med den tegning, der er vedhæftet denne afgørelse,

at den eksisterende gangbro fjernes fra området,

at byggeaffald fjernes fra området umiddelbart efter anlægsarbejdets afslutning,

at Grundejerforeningen påtager sig den løbende vedligeholdelse af broen,

og

at broen i tilfælde af manglende vedligeholdelse fjernes for grundejerforeningens regning og i øvrigt uden udgift for Åge V. Jensens Naturfond.

Klagevejledning:

Denne afgørelse kan påklages til Natur- og Miljøankenævnet.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

Modtageren af afgørelsen,
ejer af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
offentlige myndigheder,
en berørt nationalparkfond,
lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Hvis klagefristen udløber en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klage skal indsendes til Fredningsnævnet, c/o Retten i Kolding, Kolding Åpark 11, 6000 Kolding, som videresender klagen til Natur- og Miljøklagenævnet sammen med afgørelsen og det materiale, der er indgået i sagens behandling.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af klagen, at der indbetales et gebyr til Naturklagenævnet. Klagegebyret er fastsat til 500 kr. Natur- og Miljøklagenævnet vil sende en opkrævning på gebyret til klageren, når nævnet har modtaget klagen fra fredningsnævnet. Denne opkrævning skal anvendes ved indbetaling af gebyret. Natur- og Miljøklagenævnet modtager ikke check eller kontanter. Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke på den anviste måde og inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrordningen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nkn.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

1. klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
2. klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
3. klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Natur- og Miljøklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis 1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller 2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f. eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast til partshøring.

Såfremt en klage indgives, må nævnets dispensation ikke udnyttes, før sagen er færdigbehandlet og stadfæstet af Natur- og Miljøklagenævnet.

Byggeriet må ikke påbegyndes, før klagefristen er udløbet.

Denne dispensation bortfalder, såfremt den ikke er udnyttet inden 3 år.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Fredningsnævnet for Sydjylland, nordlig del
Kolding, den 16. maj 2013

Vagn Kastbjerg
formand

Afgørelsen er sendt til:

Naturstyrelsen nst@nst.dk

Varde kommune, Teknisk Forvaltning, pr. mail vardekommune@varde.dk

Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø, pr. mail dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite v/Merete Vigen Hansen varde@dn.dk

Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV, pr. mail fr@friluftsradet.dk

Friluftsrådet c/o Hanne Voetmann sydvestjylland@friluftsradet.dk

Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140, 1620 København V, pr. mail natur@dof.dk

DOF Varde, varde@dof.dk

Johansson og Kalstrup A/S – Carsten Thomsen Kabel ctk@j-k-as.dk

Grundejerforeningen Henne Strand ved Jens Husted – jhusted@esenet.dk

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
Kolding Åpark 11, 6000 Kolding
Telefon 99686800, mail: biran@domstol.dk

Fredningsnævnets sagsnummer: FN-SJN-69-2016: Ansøgning fra Aage V. Jensens Naturfond om dispensation til at etablere en højvandssluse i Henne Mølleå opstrøms broen ved Porsmosevej, Henne, og at udvide en eksisterende parkeringsplads sydøst for broen ved Porsmosevej.

Fredningsregisteret: Reg. nr. 00818 – Fiil Sø.

Ansøgningen

Aage V. Jensens Naturfond har den 20. oktober 2016 ansøgt fredningsnævnet om dispensation til at etablere en højvandssluse i Henne Mølleå opstrøms broen ved Porsmosevej til erstatning for en højvandssluse umiddelbart nedstrøms broen, samt lovliggørelse af og udvidelse af en mindre parkeringsplads sydøst for broen. Den projekterede højvandssluse skal have et fæste på den sydlige åbred

Det fremgår af ansøgningen, at den eksisterende højvandssluse er udskiftningsmoden, og at en ny sluse bedre vil kunne sikre mod højvandsbetingede oversvømmelser og saltvandsindtrængning i Henne Mølleå opstrøms Porsmosevej og Fiil Sø.

Aage V. Jensens Naturfond ejer anlægsarealet på begge sider af Henne Mølleå.

Arealerne på sydsiden af åen er fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 20. august 1958, om fredning af ”den nordlige del af Fiil Sø samt nogle arealer deromkring og et hedeareal mellem søen og havet”; fredningen er en status quo fredning.

De fredede arealerne indgår i Natura 2000 området, der strækker sig fra Kallesmærsk Hede i syd til Henne Mølle Å, og omfatter habitatområderne nr. 72 og 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage, fuglebeskyttelsesområde nr. 50 og 56 og Ramsarområde nr. R 1.

Fredningsnævnet kan kun meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis projektet ikke indebærer forringelse af naturtyperne og levestederne for de arter eller betydelige forstyrrelser af de arter, som området er udpeget for.

Fredningsnævnet skal derfor, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, tage stilling til, om det strider mod formålet med fredningen og mod Danmarks forpligtelser i forhold de regler, der gælder for EF-habitatområderne, at dispensere til projektets gennemførelse.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet har besluttet at meddele Aage V. Jensens Naturfond dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, til at etablere en ny højvandssluse opstrøms broen ved Porsmosevej, men afslag på ansøgningen til at udvide den eksisterende parkeringsplads sydøst for broen.

Den eksisterende parkeringsplads er lovlig, fordi den er etableret før gennemførelsen af fredningen.

Begrundelsen for afgørelsen fremgår under afsnittet: ”Fredningsnævnets begrundelse og afgørelse”.

Vilkår for dispensationen

Der gælder disse vilkår for dispensationen:

1. Anlægsarbejdet skal gennemføres i overensstemmelse med projektbeskrivelsen, der er vedhæftet denne afgørelse.
2. Højvandsslusen skal placeres som vist på vedhæftede luftfoto.
3. Entreprenøren skal under anlægsarbejdet udlægge køreplader for at skåne åbrederne og undgå varig påvirkning af de arealer, der støder op til projektområdet.
4. Rester fra den gamle sluse, herunder fundamenter, der fjernes, og byggeaffald skal deponeres uden for det fredede område.
5. Overskydende opgravet materiale skal deponeres uden for det fredede område efter Varde Kommunes anvisninger.

Hvis disse vilkår ikke overholdes, bortfalder dispensationen.

Retsgrundlaget

Fredningen af ”den nordlige del af Fiil Sø samt nogle arealer deromkring og et hedeareal mellem søen og havet” skal sikre vandstanden i den nordlige del af Fiil Sø samt bevare arealerne omkring søen, en del af Kirkeodden, mosearealet under Holmbanken og det store hedeareal, der strækker sig fra Fiil Sø ud til kysten, som er et særligt værdifuldt område for fuglelivet.

Overfredningsnævnets kendelse indeholder i fredningsbestemmelsernes litra A forbud mod skæmmende indretninger i fredningsområdet og i fredningsbestemmelsernes litra C en bestemmelse om, at ”På matr. nr. 3 c af Fiil Sø (under Holmbanken) skal vandstanden bevares i den nuværende højde”.

Sagens baggrund

Aage V. Jensens Naturfond overtog i oktober 2010 Fiil Sø og større arealer omkring søen, herunder arealerne op mod Henne Mølle Å, hvor der er en højvandssluse ved Porsmosevej. Ved købet påtog fonden sig at vedligeholde og drive højvandsslusen.

Fredningsnævnet modtog den 11. juli 2011 en ansøgning fra Aage V. Jensens Naturfond om dispensation fra bestemmelserne i Overfredningsnævnets kendelse om fredningen af den nordlige del af Fiil Sø mv. til at gennemføre et naturgenopretningsprojekt, der blandt andet omfattede genskabelse eller genopretning af Filsø, tiltag til sikring af offentlighedens adgang til området og til at opretholde den nuværende naturtilstand gennem naturpleje.

Fredningsnævnet meddelte den 16. maj 2013 Aage V. Jensens Naturfond dispensation til at gennemføre projektet.

Aage V. Jensens Naturfond har gennemført genopretningsprojektet og ansøger nu fredningsnævnet om dispensation til at udskifte højvandsslusen samt til lovliggørelse af parkeringspladsen umiddelbart sydøst for broen på Porsmosevej og til at udvide pladsen, så kapaciteten udvides fra 2 biler til 5 biler.

I mail af 20. oktober 2016 har Naturrådgivningen, Odense, anført følgende:

” ...

Den nye højvandssluse opføres ca. 25 m opstrøms for vejbroen. Højvandsslusen opføres i kraftige stålprofiler og stålspuns på tværs af vandløbet i samme højde i ca. kote 4,15 m DVR90, svarende til ca. 0,8 m under terræn, og med omtrent samme vandslug/vandløbsåbning som i den nuværende højvandssluse. Slusen udføres med 2 eller 3 tophængte sluseklapper, der kun lukker ved kraftigt højvande og/eller indadgående strøm, og som normalt vil være løftet op til næste vandret stilling med et wiretræk og med automatiseret styring. Den nuværende højvandssluse fjernes så vidt muligt. Der etableres en parkeringsplads med plads til 5 biler sydøst for vejbroen af hensyn til bl.a. tilsyn og vedligeholdelse.

...

Aage V. Jensen Naturfond overtog ansvaret for driften af den nuværende højvandssluse i Henne Mølleå i forbindelse med købet af ejendommen Filsø i 2010. Slusen er opført i 1974 i stål og beton, der nu er kraftigt korroderet. Bygværket vurderes at være tjenlig til udskiftning. Forprojekteringen viser dels, at der fortsat er behov for at opretholde en højvandssluse af hensyn til beskyttelse af de opstrøms arealer mod ekstreme højvandshændelser i Vesterhavet og herunder Filsø og Fidde Sø mod indtrængning af saltvand, og dels, at den nuværende højvandssluse står på en meget tynd stålspuns, hvis restlevetid er tvivlsom.

Den nuværende højvandssluse står i skel til ejendommen Henne Mølle, Porsmosevej 20, som blev udskilt i forbindelse med fondens erhvervelse af Filsø. I 2012 blev den nuværende højvandssluse samtidig klemte inde mellem vejbroen på Porsmosevej og den langsgående cykelstibro over Henne Mølleå.

Det gør en ombygning af den nuværende højvandssluse med etablering af ny stålspuns dybt ned i vandløbsbunden meget vanskelig. Fonden har derfor valgt at foreslå, at højvandsslusen flyttes til den opstrøms side af Porsmosevej, hvor fonden er lodsejer på begge sider af vandløbet...”

Der er udarbejdet en projektbeskrivelse, der beskriver de aktuelle forhold, behovet for højvandsbeskyttelsen, det foreslåede projekt og dets konsekvenser. Der er anført i projektbeskrivelsen om den eksisterende højvandssluse blandt andet:

” ...

Den nuværende højvandssluse er opført efter et projekt udarbejdet af Hedeselskabet, som blev godkendt af Ribe Amtsråd den 7. marts 1974, og anlægget blev afleveret den 9. oktober 1974. Bygværket var dimensioneret ud fra et tidligere bygværk på stedet med 4 stemmefag med hver en 2,6 m bred åbning. Stemmeværket består af 4 tophængte, to-delte sluseporte, som er spindelstyrede med snekkedrev, hvorved de kan hæves og sænkes manuelt.

Figur 1. Højvandsslusen i Henne Mølleå set fra sydvest i maj 2010 med vejbroen på Porsmosevej i baggrunden og inden, at cykelbroen blev opført foran.

...

Stemmeværket var oprindeligt kun opført med overkant i kote 3,20 m DNN (3,09 m DVR90) på grundlag af en kendt højeste vandstand i kote 2,36 m DNN. Stemmeværket blev efterfølgende hævet 1,0 m med ekstra stålplader uden at bygværket i øvrigt blev forstærket. Ved en stormflod den 25. november 1981 skulle ydervandspejlet ifølge det oplyste være nået helt op i ca. kote 4,0 m (ca. kote 3,9 m DVR90), hvorefter bygværket kollapsede. Dette ekstremt høje vandspejl er ikke yderligere dokumenteret. Bygværket blev genopført i 1982...

Hele anlægget er i dag præget af kraftig korrosion. Beklædningen med stålplader, inkl. sluseportene er lokalt gennemtæret. Den underliggende stålspuns er udført af det tyndest mulige stålprofil, og det er usikkert, hvor meget ståltykkelse og dermed hvor meget styrke, som er tilbage i sammenstøbningen med betonpladen i vandløbsbunden. Det indebærer en risiko for, at bygværket i en stormflodssituation kan "knække ved roden" og vælte trods aflastningen ind mod vejbroen.

Stemmeværket er kun i funktion, når den tilsynsførende på baggrund af højvandsvarsler fra Esbjerg Havn vurderer, at det er nødvendigt. Der er ingen beskrevet slusepraksis for, hvornår sluseportene lukkes og åbnes igen. Det beror alene på erfaring og skøn... Det er oplyst, at højvandsslusen igennem en årrække har været i funktion 0 til 8 gange årligt.

Den nuværende højvandssluse drives ved en manuel betjening af en mobil skruemaskine, der driver sluseportene ned og op ved hjælp af spindler. Der er intet sikkerhedssystem i tilfælde af, at noget sætter sig fast enten i slusekonstruktionen eller i sluseåbningerne.

2. BEHOVET FOR HØJVANDSBESKYTTELSE

Indtil sommeren 2012 var hovedformålet med slusedriften at beskytte digerne omkring den ca. 1200 ha store Filsø inddæmning mod overskylning og dermed inddæmningen mod oversvømmelser. I 2010 blev det laveste punkt i denne digebeskyttelse målt til kote 2,55 m på vestsiden af inddæmningen. En sidegevinst ved denne slusedrift har været at beskytte opstrøms arealer omkring Henne Mølleå, Fidde Sø,

Rolf Sø og Søvigssund mod forhøjet vandstand og til dels også saltvandsindtrængning under ekstreme højvandshændelser.

...

Med etableringen af Filsø i sensommeren 2012 er Filsø-ejendommen blevet mindre følsom over for højvandshændelser, idet vandspejlet i Filsø er i ca. kote 1,60 m DVR90 og i Fidsø i ca. kote 2,1 m. Den gendannede Filsø er til gengæld følsom over for saltvandsindtrængning op gennem Henne Mølleå og ind i søen. Det afgørende er her, om der kan nå at strømme så meget saltvand ind under en højvandshændelse, at det kan skade dyre- og plantelivet i og omkring søerne.

Der er opstillet en dynamisk hydraulisk model for den nye Filsø og afløbet ud gennem Henne Mølleå. Det er dog vanskeligt at modellere ekstreme højvandssituationer i vandløbssystemet, da der ikke er nogen entydig sammenhæng mellem vandstanden i Vesterhavet og afstrømningerne i vandløbet samt vandstanden i Filsø mv., lige som der kan være meget store tidsmæssige variationer i disse forhold. Den opstillede model omfatter heller ikke Fidsø og de omgivende vandløb.

Vi har derfor valgt at foretage en række stationære hydrauliske beregninger på forenkede forudsætninger til at beskrive problemstillingerne..."

Projektbeskrivelsen indeholder herefter en beregning af hvor meget saltvand, der ved givne højvandshændelser kan blive presset ind i Fiil Sø, hvor lang tid, der vil gå, inden saltvandet når ind i søen, samt påvirkningen af arealerne langs Henne Mølle Å, Mellemsø og Fiil Sø. Projektbeskrivelsen konkluderer, at der fortsat bør være en højvandsbeskyttelse af Fiil Sø og Fidsø.

Naturrådgivningen foreslår ud fra overvejelser om driftsmæssig sikkerhed, miljøpåvirkning, anlægsøkonomi og driftsomkostninger, at der skal opføres en højvandssluse på tværs af Henne Mølleå ca. 25 m opstrøms vejbroen på Porsmosevej, regulativets St. 3434 m.

Placeringen er vist på den situationsplan/det oversigtskortet, der er vedhæftet denne afgørelse.

Projektbeskrivelsen indeholder herefter en beskrivelse af bygværket til højvandsslusen.

Det fremgår af projektbeskrivelsen, at højvandsslusen skal udføres i en stålkonstruktion med tophængte portplader i kote + 2,00; portpladerne drives af elmotorer, som kan lukke og åbne portpladerne. Der monteres en stiv og ubevægelig væg op til kote + 4,15. Sluseåbningen bliver lidt større end den nuværende sluseåbning. På slusens opstrøms side monteres en 0,5 m bred gangbro, hvorfra man kan tilse slusen og betjene motorerne. Væggene i slusen beklædes med lodrette brædder i hårdttræ.

Den nuværende højvandssluse fjernes ned til en betonbjælke i vandløbsbunden. Afstivningen ind mod vejbroen fjernes og borehuller lukkes. Ved detailprojekteringen skal det afklares, om der fortsat skal være en afstivning mellem betonvæggene i vandløbets sider svarende til betonbjælken i gangbroen, der evt. kan bevares.

Det fremgår endvidere af projektbeskrivelsen, at "der er opstået en uofficiel holdeplads" for en eller to biler sydøst for vejbroen på Porsmosevej. Fonden ønsker parkeringspladsen lovliggjort og samtidig udvidet til at kunne rumme 5 biler til brug for tilsyn og vedligeholdelse af højvandsslusen, vejbroen, vandføringsmålestationen og det offentlige vandløb. Der foreslås derfor etableret en parkeringsplads med form af en halvcirkel med radius 10 meter, svarende til 157 m², som etableres ved en afretning af terrænet, belagt med 0,20 m stabilgrus samt med en 4,0 m bred overkørsel til Porsmosevej.

Projektbeskrivelsen indeholder endelig en vurdering af konsekvenserne ved udskiftningen af højvandsslusen:

”Placeringen af den nye højvandssluse er valgt, dels for at sikre plads til det nødvendige anlægsarbejde, dels fordi terrænet på begge vandløbssider når ubrudt op over kote 4,8 m DVR90 inden for en afstand af kun 36 m på tværs af vandløbet, og dels fordi Aage V. Jensen Naturfond er lodsejer på begge sider af vandløbet opstrøms for vejbroen. Længere opstrøms falder terrænet på vandløbets sydside ned under kote 4,0 m, hvilket på sigt måske ikke vil være tilstrækkeligt til at sikre mod oversvømmelser uden om bygværket.

...

Det er vores vurdering, at den foreslåede højvandssluse vil kunne give en bedre sikkerhed mod højvandsbetingede oversvømmelser og saltvandsindtrængning i Henne Mølleå opstrøms Porsmosevej, end den nuværende sluse, idet der dog altid vil være en vis risiko for funktionssvigt.

Ved automatisk styring vil højvandsslusen kunne indstilles til at lukke ved en valgt høj vandstand, når der samtidig opstår en væsentlig indadgående strøm. Og den vil åbne så snart det udvendige vandspejl falder under det indvendige således, at opstuvningen af vand på den landværts side bliver mindst mulig. Det vil således kun være i korte perioder af få timers varighed enkelte gange om året, at der ikke vil være faunapassage i vandløbet, men kontinuiteten genskabes så snart sluseportene åbner igen.

...

Vi har valgt ikke at gøre bygværket højere end den nuværende højvandssluse, som aldrig har været overskyllet. Hvis dette på et tidspunkt skulle ske, vil der løbe vand over bygværket og ned i Henne Mølleå. Det er en situation, som først forventes at kunne ske efter en væsentlig generel vandstandsstigning i havet, og hvis der skulle ske overløb hen over slusen, vil det blive kortvarigt og med begrænsede vandmængder, som ikke vurderes at udgøre en trussel mod flora og fauna i de opstrøms søer....”

Det fremgår endelig af projektbeskrivelsen, at anlægsarbejdet skal udføres i perioden maj til september, hvor risikoen for storme og højvande er minimal, og hvor vandføringen i åen er mindst. Anlægsarbejdet forventes gennemført i sommeren 2017.

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet har i høringsbrev af 28. november 2016 anmodet Aage V. Jensens Naturfond, Naturstyrelsen Blåvandshuk, Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning, København, Varde Kommune, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 6. december 2016.

Naturstyrelsen har i en mail, modtaget den 2. januar 2017 oplyst:

”...

Fredningsnævnet bør være opmærksom på, om det ansøgte kræver Fredningsnævnets godkendelse.

Det er SVANA vurdering at fredningsgrænsen løber i åens sydlige bred

...

SVANA finder desuden at Fredningsnævnet bør vurdere om anlæggene (sluse samt mindre udvidelse af parkeringsareal) er omfattet af fredningens bestemmelser:

A. I) Udstykning, bebyggelse med huse, skure, boder og skæmmende indretninger er ikke tilladt (jfr. dog afsnit D)..."

Varde Kommune har i brev af 16. januar 2017 kommenteret projektet og vurderet dets betydning for de arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.

Varde Kommune har anført i brevet blandt andet:

"Fredningsnævnet har den 1. december 2016 fremsendt brev med høring i denne sag. Nævnet har endvidere den 9. januar 2017 anmodet Varde Kommune om at udarbejde en Natura 2000-konsekvensvurdering af det ansøgte projekt.

Det berørte areal er beliggende i Natura 2000-område nr. 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, der har status som habitatområde, fuglebeskyttelsesområde og Ramsarområde.

Vurdering af højvandsslusen

Habitatområde nr. 73, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, er udpeget for odder samt for en lang række naturtyper. Odderen forekommer i hele Fiilsøområdet, - herunder den berørte del af Henne Mølleå. Arealet på nordsiden af den berørte del af åen er kortlagt som den prioriterede naturtype 2140* Klithede. Arealet umiddelbart syd for åen er ikke kortlagt, men kommunen vil ikke udelukke, at dette areal kan være samme naturtype eller en anden naturtype fra udpegningsgrundlaget (for eksempel 4030, Tør hede eller 6230*, Surt overdrev). Endelig er Henne Mølleå efter kommunens vurdering formentlig et eksempel på naturtypen 3260, Vandløb med vandplanter.

Højvandsslusen vil kun være lukket i kortere perioder, og den vil ikke udgøre end større spærring for odderen end den eksisterende sluse, der nedlægges. Projektet vurderes dermed ikke at påvirke odderen, og da slusen opføres med samme vandslug m.v. som den eksisterende sluse vurderes det, at naturtypen 3260 heller ikke vil blive påvirket negativt.

Det arealmæssige indgreb ved etablering af slusen er begrænset til få kvadratmeters gravearbejde i vandløbsbrinkerne og til nedramning af spunsvægge på tværs og på langs af vandløbet. Det er en forsvindende lille del af det samlede areal af naturtyper fra udpegningsgrundlaget, der bliver berørt, og det vurderes dermed, at der ikke er nogen risiko for, at udskiftning af slusen vil forringe bevaringsstatus for naturtypen 2140* eller andre naturtyper fra udpegningsgrundlaget.

Det forudsættes, at der stilles vilkår om, at der i forbindelse med anlægsarbejdet anvendes køreplader, så der ikke sker en varig påvirkning af de tilstødende arealer. Der bør også stilles vilkår om, at overskydende opgravet materiale skal fjernes og deponeres uden for beskyttede områder.

Det skal efter kommunens vurdering også tages i betragtning, at en manglende udskiftning af højvandsslusen på sigt vil medføre risiko for saltvandspåvirkning af flere naturtyper fra habitatområdets udpegningsgrundlag, hvilket forringer muligheden for opfyldelse af områdets bevaringsmålsætning.

Fuglebeskyttelsesområde nr. 56 Fiilsø er udpeget for ynglende rørdrum, rørhøg, hedeheg, plettet rørvagtel, trane, tinksmed og natravn samt for trækkende pibesvane, sangsvane, pomeransfugl, kortnæbbet gås og grågås, og Ramsarområde nr. 1, Fiilsø er udpeget for store forekomster af vandfugle. Kommunen vurderer, at det berørte areal ikke har betydning for nogen af disse arter.

Hvad angår arter, der er omfattet af beskyttelsen på habitatdirektivets bilag IV, vurderes det, at følgende arter udover odderen forekommer eller kan forekomme i Fiilsø-området: vandflagermus, brunflagermus, sydflagermus, birkemus, markfirben, strandtudse og spidssnudet frø. Kommunen vurderer, at flytning af slusen ikke vil have nogen betydning for flagermusarternes mulighed for

fouragering i området. På grund af arealets karakter vurderes det desuden, at det berørte areal er uden betydning for markfirben, strandtudse og spidssnudet frø. Birkemus kan teoretisk forekomme langs vandløbsbrinkerne, men det berørte areal er som nævnt arealmæssigt yderst begrænset, og det vurderes på den baggrund, at sluseprojektet ikke vil påvirke områdets økologiske funktionalitet for en eventuel bestand af birkemus.

Det bemærkes, at etablering af sluseprojektet kræver Varde Kommunes tilladelse efter vandløbsloven og dispensation fra § 3-bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven. Kommunen er sindet at meddele den fornødne tilladelse og dispensation.

Vurdering af holdeplads for biler

Det er anført i projektbeskrivelsen, at der sydøst for vejbroen er opstået en uofficiel holdeplads for en bil eller to. Denne plads ønskes lovliggjort og udvidet til en 157 m² stor holdeplads for fem biler til brug for tilsyn og vedligeholdelse af højvandsslusen, vejbroen, vandføringsmålestationen og det offentlige vandløb.

Den nuværende anvendelse af det berørte areal til holdeplads for et par biler har - så vidt det er kommunen bekendt og efter luftfotos at dømme fundet sted, siden før arealet blev fredet og omfattet af § 3-beskyttelsen i naturbeskyttelsesloven. Der er derfor efter kommunens vurdering ikke behov for en lovliggørende dispensation i forhold til disse bestemmelser. Kommunen finder til gengæld ikke, at det med den påtænkte anvendelse er dokumenteret, at der er behov for en væsentlig udvidelse af pladsen til en kapacitet på 5 biler på et areal, der både er fredet, § 3-beskyttet og formentlig udgør en naturtype fra udpegningsgrundlaget. Kommunen kan derfor ikke umiddelbart anbefale en dispensation til udvidelse af holdepladsen...”

Der er ikke rejst indsigelser mod projektet.

Fredningsnævnets begrundelse og afgørelse:

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål. Videregående afvigelser fra en fredning end nævnt i stk. 1, og helt eller delvis ophævelse af en fredning kan, jf. stk. 5, kun foretages efter reglerne om gennemførelse af fredninger.

Fredningen af Fiil Sø skal sikre vandstanden i den nordlige del af søen og bevare arealerne omkring søen fra Kirkeodden og mosearealet under Holmbanken til kysten.

Fredningsnævnet bemærker indledningsvist, at etableringen af en ny højvandssluse, der får fæste på åbredderne, er omfattet af fredningsbestemmelsernes litra A, fordi der i forbindelse med anlægsarbejdet sker indgreb i det fredede område og etableres en i landskabelig henseende skæmmende konstruktion i åbrinken. Fredningsnævnet skal derfor behandle sagen.

Fredningsnævnet bemærker herefter vedrørende:

Parkeringspladsen:

Aage V. Jensens Naturfond ansøger om lovliggørelse af den beskedne parkeringsplads sydøst for broen på Porsmosevej og om dispensation til at udvide parkeringspladsen, så den kan anvendes af ind til 5 biler.

Fredningsnævnet lægger Varde Kommunes oplysning om, at der allerede før fredningens gennemførelse har været en parkeringsplads til et par biler sydøst for broen på Porsmosevej, til grund. Fredningsnævnet betragter derfor parkeringspladsen som lovlig i forhold til fredningen.

I betragtning af at parkeringspladsen hovedsageligt skal anvendes i forbindelse med tilsyn af højvandsslusen, og da en udvidelse af parkeringspladsen skal ske ind på det fredede område, der tillige er § 3-beskyttet, finder fredningsnævnet, at det strider mod formålet med fredningen at dispensere til udvidelse af pladsen til en kapacitet på 5 personbiler. Fredningsnævnet meddeler derfor Aage V. Jensens Naturfond afslag på ansøgningen om dispensation til at udvide parkeringspladsen.

Højvandsslusen:

Fredningsnævnet dispenserede ved afgørelsen, truffet den 16. maj 2013, til et naturgenopretningsprojekt, der omfattede genskabelse og genopretning af Fiil Sø, tiltag til sikring af offentlighedens adgang til området samt til at opretholde den nuværende naturtilstand gennem pleje.

Den eksisterende højvandssluse skal sikre, at saltvand ved højvande ikke trænger op gennem Henne Mølle Å og ud i Fiil Sø og skader dyre- og plantelivet i og omkring søen.

Det fremgår af ansøgningen, at det vil få alvorlige følger for faunaen og floraen i Fiil Sø, hvis saltholdigheden i søerne når op på 2 til 4 promille.

Det er derfor Naturrådgivningens vurdering, at der fortsat bør være en højvandsbeskyttelse af Fiil Sø og Fide Sø.

Varde Kommune har i sin udtalelse bemærket, at det arealmæssige indgreb ved etableringen af højvandsslusen er begrænset til få kvadratmeters gravearbejde i vandløbsbrinkerne og til nedramning af spunsvægge på tværs og på langs af vandløbet, samt at kun en forsvindende lille del af det samlede areal af naturtyper fra udpegningsgrundlaget vil blive berørt. Varde kommune har endvidere bemærket, at højvandsslusen, der udføres med samme vandslug som den eksisterende sluse, kun vil være lukket i kortere perioder, og at højvandsslusen ikke vil udgøre en større spærring for odderen end den eksisterende sluse. Varde Kommune har endelig bemærket, at en manglende udskiftning af højvandsslusen på sigt vil medføre risiko for saltvandspåvirkning af flere af de naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget for habitatområdet.

Varde kommune konkluderer, at udskiftningen af slusen ikke vil forringe bevaringsstatus for de arter og naturtyper, der indgår i udpegningsgrundlaget.

Fredningsnævnet lægger til grund, at indtrængende havvand indebærer en trussel mod faunaen og floraen i og omkring Fiil sø, der er en ferskvandssø, og at en højvandssluse kan sikre søen.

Fredningsnævnet lægger endvidere til grund, at den eksisterende højvandssluse må betragtes som udslidt, og at den kan kollapse.

I betragtning af intentionerne bag og formålet med genopretningen af Fiil Sø samt bevaringsmålsætningen for området, at den eksisterende højvandssluse må betragtes som udslidt, og Varde Kommunes vurdering af, at projektet ikke forringer status for de arter og naturtyper, som indgår i

udpegningsgrundlaget for Natura-2000 området, vurderer fredningsnævnet, at det ikke strider mod formålet med fredningen at udskifte højvandsslusen med en ny sluse.

Fredningsnævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte vurderingen af, at højvandsslusen bør flyttes til vandløbsregulativets St. 3434 ca. 25 meter opstrøms broen på Porsmosevej, fordi terrænet her ligger i en højere kote end terrænet længere opstrøms broen.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, Aage V. Jensens Naturfond dispensation til at udskifte højvandsslusen med den placering af den nye sluse, som er vist på luftfotoet, der er vedhæftet denne afgørelse.

Dispensationen til at etablere den nye højvandssluse er givet på de vilkår, der fremgår under afsnittet ”Vilkår for dispensationen”.

Klagevejledning ved afgørelse om dispensation:

Der kan inden 4 uger efter den dag, denne afgørelse er meddelt, klages til Natur- og Miljøklagenævnet over afgørelsen. Hvis afgørelsen er offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Borgere, virksomheder, myndigheder og organisationer skal indsende klagen til Natur- og Miljøklagenævnets Klageportal via borger.dk eller virk.dk.

Der er et direkte link til borger.dk og virk.dk via forsiden på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk.

Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb.

En klage skal være tilgængelig for førsteinstansen i Klageportalen senest kl. 23:59 på den dag, hvor klagefristen udløber. Det indebærer, at klager har godkendt og betalt gebyr/bestilt faktura i Klageportalen.

Klageren skal oplyse sit CPR-nummer eller CVR-nummer.

Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside indeholder information om beregning af klagefrister i de tilfælde, hvor en klager anmoder om at blive undtaget fra brug af Klageportalen.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og

- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Natur- og Miljøklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 500 kr.

Natur- og Miljøklagenævnet påbegynder behandlingen af klagen, når gebyret er modtaget. Betales gebyret ikke inden for den fastsatte frist på 14 dage, afvises klagen fra behandling. Vejledning om gebyrbetalingen kan findes på Natur- og Miljøklagenævnets hjemmeside www.nmkn.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Natur- og Miljøklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Natur- og Miljøklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

- 1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller
- 2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Tilladelsen må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at tilladelsen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Såfremt projektets gennemførelse kræver tilladelse eller dispensation efter anden lovgivning, skal ansøgerne rette henvendelse til den myndighed, der administrerer tilladelser eller dispensationer i henhold til denne lovgivning.

Kolding, den 5. april 2017

Vagn Kastbjerg
formand

Denne afgørelse med bilag er sendt til:

Aage V. Jensens Naturfond - post@avjf.dk

Naturstyrelsen Blåvandshuk - blaavandshuk@sns.dk

Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning – svana@svana.dk

Varde kommune, Teknisk Forvaltning - vardekommune@varde.dk

Jens Vahl, Varde Kommune – jerv@varde.dk

Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomité v/formand Merete Vigen Hansen, varde@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 Kbh. Ø

Naturstyrelsen, Haraldsgade 53, 2100 København Ø, nst@nst.dk

Friluftsrådet, Scandiegade 13, 2450 København SV, fr@friluftsradet.dk

Friluftsrådets lokalafdeling ved Hanne Voetmann, fam.voetmann@mail.dk

Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140, 1620 København V, natur@dof.dk

Dansk Ornitologisk Forening lokal, varde@dof.dk

Bilag:

3. PROJEKTFORSLAGET

Der har været overvejet flere forskellige sluse typer:

- a. Sidehængte, selvvirkende sluseporte
- b. Tophængte selvvirkende sluseklapper
- c. Porte af lodret ophængte, mekanisk drevne jalousi-plader, som de nuværende
- d. Svømmende porte, hvor porten ved opdrift svinger ind og lukker slusen
- e. Porte liggende og hængslet i bunde, som trækkes op med mekanik
- f. Segment-buer på en vandret aksel, der drejes på plads som i Hvide Sande
- g. Tophængte, neddrejende sluseklapper, som løftes op mekanisk

Ud fra overvejelser om driftsmæssig sikkerhed, miljøpåvirkning, anlægsøkonomi og driftsomkostninger er vi i samarbejde med rådgivende ingeniør Morten S. Rosbæk, Svendborg kommet frem til følgende projektforslag, som er vist på plankort og i tværsnit på tegningerne i Bilag 10A og 11A:

Der opføres en ny højvandssluse på tværs af Henne Mølleå ca. 25 m opstrøms for vejbroen på Porsmosevej, regulativets St. 3434 m. Placeringen er vist på situationsplanen/oversigtskortet i Bilag 1.

Der nedslås 3 eller 4 dobbelte meget kraftige H-stålprofiler så langt ned i vandløbsbunden, at pælene er indspændt i moræneler svarende til den maksimale vandspejlsforskel hen over bygværket. For at begrænse korrosionen af bygværket forsynes H-pælene med påsvejsede anoder, som forventes at skulle udskiftes hvert 10. år.

Mellem pælene nedslås en mindst 10 mm tyk stålspunsvæg ned i vandløbsbunden og tilsvarende til hver side ud til vandløbets brinker. Spuns-jernene nedslås således i standard-låse i de store pæle, hvorved der dannes en sammenhængende væg ca. 30 meter på tværs af vandløbet og ind i det omgivende terræn.

Tilsvarende sættes en 3-4 m lang spunsvæg i hver af vandløbets nedstrøms sider for at sikre en lodret afgrænsning af slusen ind mod sideskråningerne af hensyn til sluseklappernes fulde bevægelighed.

Henover de nedrammede spuns-jern i vandløbsbunden mellem de store stål-pæle betonstøbes der en bjælke med overkant i kote 0,46 m DVR90 svarende til bunden i den nuværende højvandssluse. Den regulativmæssige bundkote på stedet er 0,39m DVR90.

I hver af de to eller tre åbninger mellem de store stål-pæle etableres en 1,60 m høj tophængt portplade fra kote +2,00 m og ned til betonbjælken i kote +0,46 m. Den samlede åbning bliver herved lidt større end den nuværende.

Over åbningerne og ud til siderne etableres en stiv og ubevægelig væg op til kote 4,15 m, hvilket er tæt på det nuværende. Væggen beklædes med lodrette 40 mm brædder med fer og not i hårdttræ som azobé/jerntræ, der boltes på en stålramme med rustfrie bolte. Alt træ vil være FSC-certificeret.

De 2-3 højvandsklapper bevæges af hver sin simple elmotor, der via et wiretræk over en talje på en stagbom sænker portene i forbindelse med et forventet højvande, og som igen hæver dem til næsten vandret, når højvandet er på retur. Portpladerne drejes ned af højvandstrykket og støder via gummianslag mod tre sider til forventet tæthed. Der skal være et ca. 0,13 m dybt anslag/overlæg på nedstrøms side af betonbundpladen ned til kote ca. 0,33 m.

Der bygges en 0,5 m bred gangbro på slusens opstrøms side, hvor fra man kan tilse slusen og betjene motorerne.

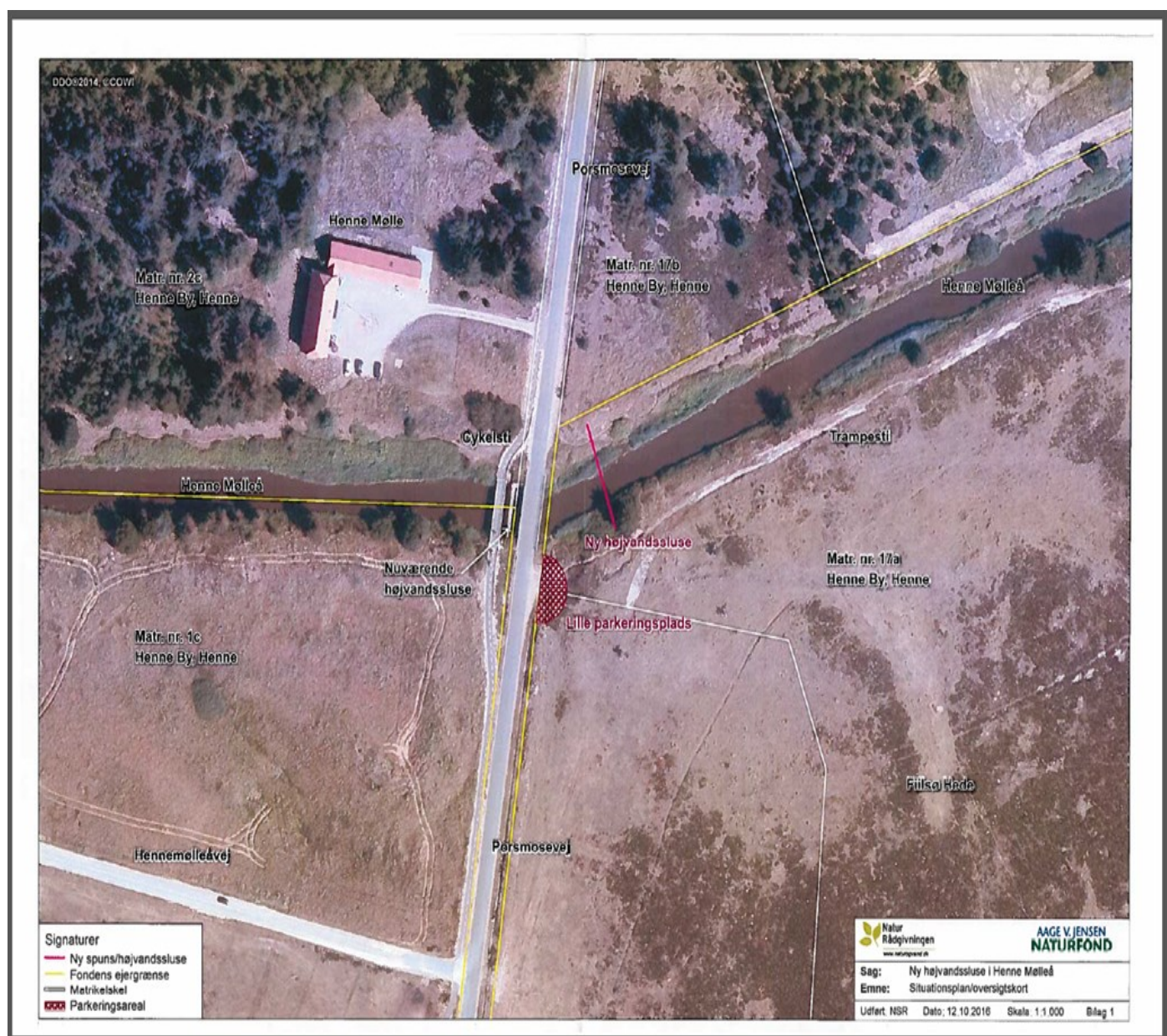
Slusen forventes i øvrigt udstyret med automatisk drift styret af op- og nedstrøms vandstandsmålinger og evt. en doppler flowmåler således, at slusen først lukkes ved en høj vandstand i ca. kote 1,5 m og indadgående strøm for igen at åbne, når det ydre vandspejl er lavere end det indvendige. Slusen skal af hensyn til personsikkerheden forsynes med alarmer med lys og lyd under sluseklapperens bevægelse. Sluseklapperne bør endvidere automatisk afprøves f. eks. en gang ugentligt mandag formiddag. Slusen vil endvidere blive forsynet med et gsm-modul, som via sms sender fejlmeldinger til den tilsynsførende.

Det er påtænkt at forsyne den nye sluse med stemmefalse bag hver sluseport, således at det vil være muligt at foretage en afspærring i tilfælde af reparationer eller funktionssvigt.

Den nuværende højvandssluse fjernes ned til betonbjælken i vandløbsbunden. Afstivningen ind mod vejbroen fjernes og borehuller lukkes. Ved detailprojekteringen skal det afklares, om der fortsat skal være en afstivning mellem betonvæggene i vandløbets sider svarende til betonbjælken i gangbroen, der evt. kan bevares.

Sydøst for vejbroen på Porsmosevej er der opstået en uofficiel holdeplads for en bil eller to. Fonden vil gerne have lovliggjort forholdet og samtidig udvidet pladsen til at kunne rumme 5 biler til brug for tilsyn og vedligeholdelse af højvandsslusen, vejbroen, vandføringsmålestationen og det offentlige vandløb. Der foreslås derfor etableret en parkeringsplads med form af en halvcirkel med radius 10 meter, svarende til 157 m², som etableres ved en afretning af terrænet og belagt med 0,20 m stabilgrus samt med en 4,0 m bred overkørsel til Porsmosevej.

Bilag:

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
Kolding Åpark 11, 6000 Kolding
Telefon 99686800, mail: sydjyllandnord@fredningsnaevn.dk

Fredningsnævnets sagsnummer FN-SJN-51/2017: Ansøgning fra Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse om dispensation til at afvikle en efterårsøvelse på arealer i Kærgård Klitplantage og ved Fiil Sø.

Fredningsregisteret reg. nr.: 05760.00 – Kærgård Plantage,

Fredningsregisterets reg. nr.: 00818 – Fiil Sø.

Ansøgningen:

Fredningsnævnet har den 17. august 2017 modtaget en ansøgning fra Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse om dispensation til at afvikle en efterårsøvelse i Kærgård Klitplantage og på arealer omfattet af fredningen af Fiil sø og Løvklit.

Ansøgningen omfatter følgende:

1. Kærgård Klitplantage - dispensation til at rydde et bælte på 3 x 100 meter klitfyr i plantagen for at anlægge et kørespor og etablere ca. 50 skyttestillinger.
2. Løvklit – dispensation til kørsel og graveaktiviteter, som vil kunne fjerne vegetation.
3. Fiil Sø – dispensation til kørsel med tunge køretøjer ad etablerede veje og spor, etablering af en bro over Henne Å, udlægning af køreplader, eventuelt anlæg af skyttestillinger og bankets.

Retsgrundlaget:

Driften af Kærgård Klitplantage er fastlagt i en deklaration, som er tinglyst den 6. maj 1974 på flere ejendomme i klitplantagen. Fredningsnævnet er indsat som påtaleberettiget i deklarationen.

Løvklit er omfattet af en deklaration, dateret den 4. august 1955 og tinglyst den 28. marts 1956.

Fiil Sø og søens omgivelser blev fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 20. august 1958. Kendelsen indeholder blandt andet forbud mod afskrælning og slåning af lyng.

De arealer, hvor efterårsøvelsen skal afvikles, indgår i Natura 2000-område 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage, Habitatområde 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiil sø og Kærgård Klitplantage, Fuglebeskyttelsesområde F 50 Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø og Ramsarområde R 1 Fiil sø.

Fredningsnævnet skal meddele dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, jf. stk. 3, fra kendelsen om fredningen af Fiil sø til øvelsens gennemførelse i det omfang, øvelsen påvirker de fredede arealer.

Fredningsnævnet skal som påtaleberettiget i deklarationen om driften af Kærgård Klitplantage tage stilling til, om de interesser, som fredningsnævnet skal varetage, tilsidesættes af øvelsesaktiviteterne.

Fredningsnævnet har besluttet at behandle sagen på skriftligt grundlag.

Under fredningsnævnets forberedelse af sagen har Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse oplyst, at der ikke skal foretages aktiviteter på Løvklit.

Fredningsnævnets afgørelse:

Denne afgørelse er truffet af fredningsnævnets formand i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk. 5.

Fredningsnævnet meddeler i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, jf. stk. 3, Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse dispensation fra kendelsen om fredning af Fiil Sø til at vikle efterårsmanøvren på Fiil Sø Hede, ligesom fredningsnævnet som påtaleberettiget ikke har indvendinger mod øvelsesaktiviteterne i Kærgård Klitplantage.

Begrundelsen fremgår under afsnittet ”Fredningsnævnets begrundelse og resultat”.

Vilkår for dispensationen:

Der gælder disse vilkår for dispensationen:

- Der må ikke køres i eller omkring vådområderne i klitplantagen og på Fiil Sø Hede.
- Kørsel på vildtagrene i Kærgård Klitplantage må ikke finde sted.
- Kørsel i Kærgård Klitplantage skal ske i overensstemmelse med de retningslinjer, som Naturstyrelsen Blåvandshuk har anført i høringssvaret, dateret den 21. september 2017, til fredningsnævnet og som vist på vedhæftede luftfoto.
- Kørsel på Fiil Sø Hede skal ske ad de tracér og i overensstemmelse med de retningslinjer, som Varde Kommune som tilsynsmyndighed anviser Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse.
- Der må ikke graves skyttestillinger eller etableres bankets på Fiil Sø Hede.
- Broen over Henne Mølleå og tilkørslen hertil skal sikres, så terrænet ved og omkring broen ikke påvirkes af trykket fra de køretøjer, der benytter broen.
- Arealerne skal være retableret senest 6 uger efter øvelsens afslutning.

Hvis vilkårene ikke overholdes, bortfalder dispensationen.

Sagens baggrund:

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har anført i ansøgningen blandt andet:

” ...

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse anmoder hermed Fredningsnævnet om stillingtagen til hvorvidt øvelsen Brave Lion planlagt i november 2017, vil kræve Fredningsnævnets tilladelse eller dispensation fra de tinglyste beskyttelser i Kærgård Plantage og Løvklit, samt Fiil Sø fredningen, for at blive gennemført.

...

Hvis Fredningsnævnet vurderer, at dispensation er påkrævet for at udføre øvelsen som beskrevet, anmoder Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse om at få en dispensation på baggrund af det vedlagte materiale.

Beskrivelse af øvelsen, øvelsens nødvendighed og øvelsesaktiviteternes forhold til naturbeskyttelse på de berørte arealer er vedlagt som bilag.

Der gøres opmærksom på, at der samtidig med denne anmodning er sendt en anmodning om behandling hos Varde Kommune angående forhold, hvor kommunen er tilsynsmyndighed...”

Øvelsens omfang og benyttelsen af arealerne i klitplantagen og ved Fiil Sø er beskrevet således:

” ...

Øvelse Brave Lion den 20. - 26. november 2017 omkring og på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn

Idet der er sket en ændring i den geopolitiske situation, er der opstået et behov for at skabe større afstande i de militære øvelsesaktiviteter, end Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn alene vil kunne give. Derfor er der nu et behov for at inddrage områder tilstødende Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn for at skabe tilstrækkeligt dybde og bredde i kampen og for at opnå den nødvendige realistiske træning over korrekte og doktrinære afstande med den type enhed (Brigade), som ønsket trænet under øvelsen. Det af Forsvarsministeriet ejede terræn vil således også blive benyttet under øvelsen. Forsvaret vil ligeledes anvende allerede eksisterende Ustillinger (etablerede stillinger) i Kærgård og Blåbjerg, men har behov for at udvide til- og afgangveje, samt større forhold tilpasset nutidens materiel og enhedsstørrelser. Selvom Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn er det største af Forsvarsministeriets terræner, er der behov for at få endnu større afstand til militær træning, hvor flere enheder skal lære at operere sammen. Den eneste mulighed for at gøre dette og samtidigt finde den rette landskabskomposition, hvor skovbevoksede områder møder større, åbne arealer, passende for den bevægelse de trænende enheder skal foretage, er ved at inddrage de nedenfor beskrevne arealer i øvelsesaktiviteten. Øvelsen Brave Lion er en afsluttende certificeringsøvelse af enhederne inden udsendelse til Baltikum og til indgåelse i NATO beredskab. Behovet for at udføre øvelsen, grunder således i væsentlige samfundsinteresser.

Øvelsesaktiviteterne vil foregå inden for tre arealer, som enten er fredet eller pålagt restriktioner gennem tinglyste deklarationer, hvor Fredningsnævnet er påtaleberettiget:

- **Fiil Sø ...**
- **Kærgård Plantage**
- **Løvklit ...**

Der er blevet givet positive, mundtlige tilsagn fra alle berørte lodsejere til afholdelse af øvelsen på deres matrikler. Skriftlige tilsagn vil blive eftersendt, når disse modtages.

Generelle militære betegnelser og aktiviteter er forklaret yderligere i bilag 1 og 2.

Kærgård Plantage

Plantagens nordlige kant skal bruges til at øve kamp mellem to bataljoners enheder, som henholdsvis bevæger sig fra Henne Å og er placeret langs nordkanten af Kærgård Plantage. Plantagen skal indeholde to ruter af eksisterende spor, hvor bevægelse mellem øvelsesterrænet og lejrområde nord for plantagen og Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn skal foregå. Desuden vil gående infanteri kæmpe mod hinanden. Området vil blive benyttet i hele øvelsesugen.

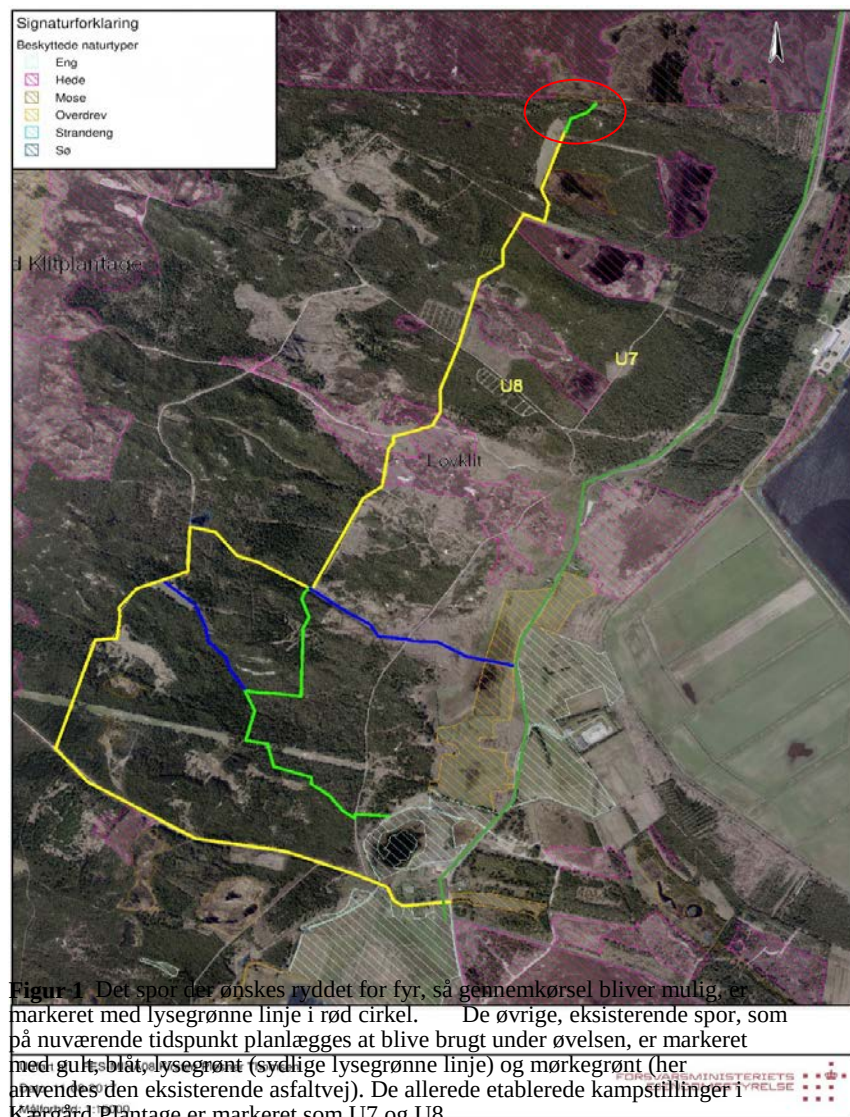
Øvelsesaktiviteten vil primært foregå på arealer ejet af Naturstyrelsen, men der vil også foregå færdsel på areal underlagt deklarationen på Forsvarsministeriets eget terræn.

Rydning af ca. 3 m x 100 m med klitfyr, til nyt køre- spor

Det fremgår af deklarationens bestemmelser at:

”Skov- og klitvæsnet vil alene anlægge vej, spor og stier, som er nødvendige for plantagens drift og pleje, eller som tager sigte på områdets udnyttelse til rekreative formål for offentligheden”.

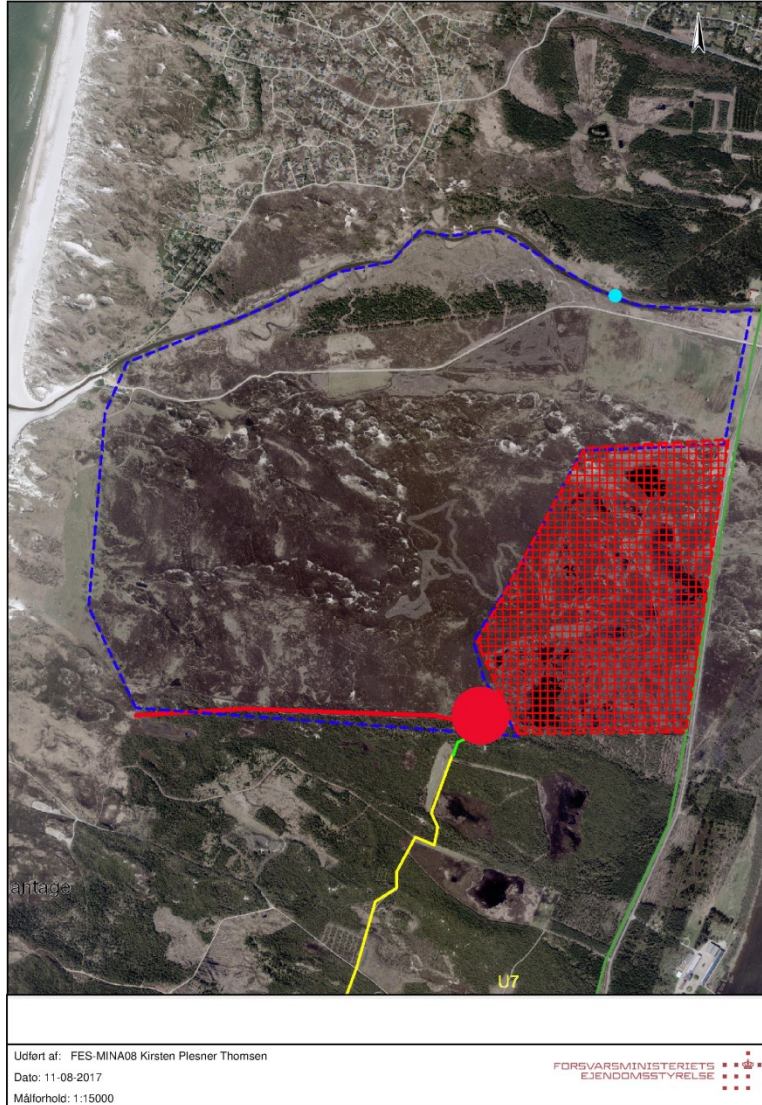
Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse vil derfor anmode Fredningsnævnet, som er påtaleberettiget, om at forholde sig til, om rydningen, som beskrevet nedenfor, vil ligge inden for rammerne af den eksisterende deklaration. I forbindelse med øvelsen, er der behov for at rydde et

Figur 1 Det spor der ønskes ryddet for fyr, så gennemkørsel bliver mulig, er markeret med lysegrønne linje i rød cirkel. De øvrige, eksisterende spor, som på nuværende tidspunkt planlægges at blive brugt under øvelsen, er markeret med gul, blå, lysegrøn (sydlige lysegrønne linje) og mørkegrøn (her anvendes den eksisterende asfalteret vej). De allerede etablerede kampstillinger i Kærsgård Plantage er markeret som U7 og U8.

mindre spor, igennem en klitfyrbekvoksning, således at det er muligt at komme til og fra den nordlige skovkant på klitrækken. Placeringen af sporet kan ses i figur 1.

Placeringen er valgt ud fra, hvor der er en naturlig mulighed for passage gennem klitrækken ind i Kærsgård Plantages nordlige kant. Plantagen er et vigtigt omdrejningspunkt i øvelsen, fordi der ellers ikke vil blive skabt tilstrækkeligt dybde i kampen og for at opnå den nødvendige, realistiske, træning over korrekte og doktrinære afstande med denne type enhed (Brigade). Passagen igennem klitrækken er nødvendig at etablere, idet enheden skal benytte to veje gennem det snævre område som plantagen er – mellem Filsø og den klitfrydede område samt Vesterhavet. Uden passagen, kan enheden ikke komme ind til de to ruter gennem plantagen, hvilket skaber en ringe fleksibilitet i opgaveløsningen og dermed være i modstrid med øvelsesformålet. Sporet vil skabe den rigtige sammenhæng mellem terrænet nord for Forsvarsministeriets øvelsesterræn og selve øvelsesterrænet. Herved gives enhederne det rigtige planlægningsgrundlag i deres operationer.

Figur 2 Område (indtegnet med mørkeblå) til manøvrer med køretøjer med bælte. Fjenden vil placere sig et sted på den røde linje. Det røde punkt viser hvor der er behov for at skabe en indgang til Kærgård plantage, som bliver forbundet med eksisterende spor. Det rødskravede område markerer den mest våde del af arealet.

Sporet vil efterfølgende kunne benyttes i rekreativt øjemed og i skovdriften, hvis Naturstyrelsen vælger dette. Naturstyrelsen kan også vælge at lade det gro til efter øvelsen. Sporet vil ikke fremstå som visuelt dominerende, da det tager hensyn til de eksisterende landskabsforhold og vil være snoet. Sporet vil ikke blive lagt gennem kortlagt habitatnatur og rydningen vil ikke kunne påvirke beskyttede dyrearter væsentligt, da der er tale om et begrænset stykke klitfyrbbevoksning uden særlig biologisk værdi. Til gengæld vil sporet muliggøre en større biologisk udveksling mellem hedearealet nord for Kærgård Plantage og åbne arealer inden for plantagen.

Øvelsesaktiviteter der ikke umiddelbart vurderes at kræve påtale fra Fredningsnævnet i forhold til Kærgård Plantagedeclarationen, for at blive udført

Udover den beskrevne rydning, vil de eksisterende spor blive benyttet til alt kørsel med hjulkøretøjer og mandskabsvogne med gummibælter. Der vil i mindre grad, kunne forekomme kørsel udenfor spor. Dette vil altid ske i forbindelse med eksisterende spor og vil benytte sig af den eksisterende bevoksnings muligheder.

I figur 1 ses plan for hvilke spor der på nuværende tidspunkt tænkes benyttet under øvelsen. Der er behov for potentielt at kunne benytte alle eksisterende spor inden for det fredede område. Anvendte spor vil blive retableret til tidligere tilstand, efter brug. Den eksisterende cykelsti igennem plantagen vil ikke blive anvendt under øvelsen.

I forbindelse med spor der benyttes til kørsel, kan der enten blive gravet liggende skyttestillinger til enkeltmand (maks. 2 m² og 30 cm dyb) eller disse kan blive lagt ved brug af naturligt forekommende materiale eller terræn til sløring. Sandsynligheden for at stillinger vil blive gravet er lille, grundet den begrænsede tid der er på øvelsen. I tilknytning til de lysåbne arealer, vil stillinger kun blive gravet i skovkanten. Der vil maksimalt blive etableret 50 af sådanne stillinger langs med spor igennem plantagen. Afgørende herfor er, om den taktiske vurdering tilsiger, at det er bedst at grave en stilling eller skabe den på anden vis.

...

Hvis terrænet (lavninger, krat, høje, etc.) i sig selv skaber dækning for soldaten, anvender soldaten disse

Forstyrrelserne af lysåbne naturtyper vurderes ikke at ville være væsentlige, da der ikke vil forekomme kørsel på våde arealer og mindre graveaktiviteter kun vil foregå i kanten af træbevoksede områder og under følgende instrukser:

- I skov må gravning ikke finde sted på hede- og engarealer samt inden for 2 meter fra vådområder i skov.
- Gravning i nærhed til våd- og vandområder må ikke påvirke disse hydrologisk (afvanding m.v.)
- Alt gravearbejde skal retableres minimum til terrænniveau (dvs. hvor det påvirkede område efter retablering topografisk ikke skiller sig ud fra det omgivende terræn) inden for 6 uger efter gravearbejdet er udført.
- Gravearbejder skal være retableret senest 6 uger efter udførsel og efter følgende retningslinjer:
 - Huller fyldes op med det oprindelige materiale til terrænniveau. ○ Tørv lægges tilbage på oprindeligt sted, i det omfang det er muligt, således at mineraljord ligger i bunden af det tidligere hul og tørvelaget/ det organiske materiale på toppen.
 - Hvis vejret ikke tillader en fuldstændig retablering inden for øvelses ugen eller ugen efter, bliver der lavet aftaler med lodsejer omkring tidspunkt for endelig retablering.

De tørre, lysåbne arealer vil i visse tilfælde kunne have spor efter kørsel efter øvelsen, men da disse vil forekomme i mindre grad, vil det kun medvirke til en større mikrovariation i terrænet, skabe bedre for-

hold for lokal foryngelse og skabe åbne jordflader, nogle steder med blottet mineraljord, til gavn for dyr og planter som fremmes af sådanne forhold (så som markfirben). Alt dette vil fremme den allerede eksisterende naturtilstand på de lysåbne arealer i skoven, uden at ændre naturtyperne.

Kortlagt habitatnatur

I Kærgård Plantage vil områder, som er kortlagte habitatnaturtyper ikke blive anvendt til kørsel uden for spor eller graveaktivitet. Eksisterende spor vil blive anvendt, bortset fra rydningen af et kort kørespor igennem en klitfyrbekvoksning i plantagens nordlige kant (figur 2, nordligste lysegrønne linje). Derfor vurderes det, at naturtyper beskyttet under Habitatdirektivet og som indgår i Natura 2000-planen for habitatområdet, der inkluderer Kærgård Plantage, ikke vil blive væsentligt påvirket af aktiviteten.

Anden myndighedsbehandling

Der pågår ved skrivende stund en konstruktiv dialog med Naturstyrelsen Blåvandshuk om benyttelse af deres arealer. Fremtidige aftaler på skrift, vil blive eftersendt.

...

Aktiviteterne vurderes af Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse efter dialog med Miljøstyrelsen, ikke at være i strid med Skovloven.

....

Fredning vedrørende Fiil Sø

Der er givet positive tilsagn fra lodsejere Aage V. Jensen Naturfond igennem Skovrider Jacob Palsgaard Andersen (se bilag 3) og Niels Peter Nielsen om brug af terrænet, under forudsætning af at tilladelse fra myndigheder, så som Fredningsnævn, opnås.

I Fredningen vedrørende Fiil Sø, står:

”2) Græsning af heste, kreaturer eller får, slåning af græs, rør, flæg m.m., afskrælning af lyng- eller græstørv, slåning eller afbrænding af lyng, afvanding, opdyrkning eller plantning er forbudt”.

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse anmoder derfor Fredningsnævnet, om at forholde sig til, om øvelsesaktiviteter som beskrevet nedenfor vil ligge inden for rammerne af den eksisterende deklaration og hvis ikke, ønsker Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse at få dispensation til disse.

Matriklerne 1C, 17a og 2b, Henne By, Henne planlægges anvendt under øvelsen. Der er ikke en restriktion mod færdsel eller spor på disse matrikler inden for Fiil Sø fredningen.

I området syd for Henne Å og nord for Kærgård Plantage (indtegnet i figur 2) vil der blive kørt med tunge køretøjer; pansrede mandskabsvogne, infanterikampkøretøjer og kampvogn. I den nordlige klitrække på området, vil der kunne forekomme stillinger til køretøjer. Disse stillinger vil blive retableret, således at området ikke vil kunne skelnes i kontur fra omkringliggende terræn. Denne form for punktvist opbrud i vegetationen vil kunne bidrage med en større dynamik i plantesamfundet på hedearealet og derved bidrage til naturtypens opretholdelse og forbedring i tilstanden på længere sigt. Retableringen vil ske inden for øvelsesugen, medmindre vejret forhindrer dette, i hvilket tilfælde retableringen senest vil ske 6 uger efter etablering og efter aftale med lodsejer.

Køretøjerne vil skulle foretage forskellige manøvre under fremrykningen, idet de vil møde en fjende i nordkanten af Kærgård plantage (se figur 2, rød linje). Disse manøvrer, vil medføre spor fra bæltekøretøjer, som vil blive overladt til naturlig retablering. Dette vil ligeledes bidrage til en større mikrotopografisk variation, naturlig dynamik for plantesamfundet og foryngelsesmuligheder for lyskrævende plantearter.

Vådområder vil blive friholdt for kørsel for at undgå fastkørsel og på den måde skånes de mere sårbare naturtyper for aktiviteten.

Op til 20 tunge køretøjer vil køre i området i løbet af 3 dage af øvelsesugen. Hjul køretøjer vil bevæge sig på etablerede veje og spor.

...

Der vil ikke foregå aktiviteter i klitfredede områder. Alle aktiviteter vil foregå længere mod øst. En del af træningen består i, at den enkelte fører for enheden eller køretøjet skal lære at træffe beslutning om at placere sin enhed eller sit køretøj korrekt i forhold til terræn og den fjende denne person står over for. Hvis føreren ikke får frihed til selv at vælge stillinger eller fremrykkesvej i terrænet, opnår føreren ikke målet med uddannelsen i tilstrækkeligt grad og der kan ske fejlindlæring. Derfor vil det være formålsstridigt at indsnævre området for kørslen yderligere end hvad der er beskrevet her.

Beskyttede sten- og jorddiger og fortidsminder med en 100 m beskyttelseszone, vil af øvelsesledelsen blive beskyttet mod aktivitet ved midlertidig afspærring.

...

Et specialkøretøj vil udlægge en bro over Henne Å og køreplader vil blive lagt op til broen. Broen vil have støtte på fast grund i afstand fra vandløbsbrinken og medfører ikke terrænpåvirkning. Der vil ske en sikring mod erosion mod åen, da broens længde beskytter brinkerne fra trykket af de køretøjer der bevæger sig på broen.

Der vil ske en bortslidning af vegetationen ved tilkørslerne, som ikke vurderes at være skadelig, da denne vil berøre et begrænset areal og medvirke til blotlægning af mineraljord, som vil være gavnlig i forhold til den naturlige dynamik i de lysåbne naturtyper, som forekommer her.

Størstedelen af arealet, som vil blive omfattet af øvelsesaktiviteten, og Fiil Sø fredningen er kortlagt med lysåbent habitatnatur. Grundet aktiviteternes samspil med de lysåbne naturtyper, som beskrevet ovenfor, vurderer Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, at øvelsesaktiviteten i uge 47, 2017, ikke vil have en væsentlig effekt på områdets registrerede habitatnaturtyper.

Det fremgår af Fredningen vedrørende Fiil Sø, at:

”Der vil ved denne fredning opnås, at det meget store hedeareal mellem søen og havet bevares sammen med for fuglelivet værdifulde mose- og engarealer (...)”

Det er desuden indikeret i Fredningen vedrørende Fiil Sø, at passagen ovenfor, er rettet mod at begrænse landbrugsmæssig udnyttelse (s. 3, l. 26-36).

Som det fremgår af aktivitetsbeskrivelserne, vil der ikke ske en ændring af de naturtyper fredningen har til formål at beskytte. Derimod kan aktiviteterne medvirke til en bedre naturtilstand for de tørre, åbne naturarealer.

Anden myndighedsbehandling

Varde Kommune har samtidigt med Fredningsnævnet, fået tilsendt en beskrivelse af øvelsesaktiviteten i området i forbindelse med vurderinger i forhold til Naturbeskyttelseslovens § 3.

Vurdering af påvirkningsgrad af arter beskyttet under Habitatdirektivet eller Fuglebeskyttelsesdirektivet, der kan forekomme indenfor alle tre områder

Natura 2000 område nr. 84, Kallemærsk Hede, Grærup Langsø, Fiil Sø og Kærgård Klitplantage har følgende arter på udpegningsgrundlaget:

Fugle	Hedehøg	Pattedyr	Odder
	Tinksmed		
	Natravn		
	Rødrygget tornskade		
	Plettet rørvagtel		
	Mosehornugle		
	Hedelærke		
	Rørdrum		
	Sangsvane		
	Grågås		
	Trane		
	Pibesvane		
	Kortnæbbet gås		
	Rørhøg		
	Pomeransfugl		

For **fuglearterne hedehøg, tinksmed, natravn, rødrygget tornskade, plettet rørvagtel, trane, rørhøg og pomeransfugl** gælder, at de trækker længere sydpå om vinteren, og derfor findes de stort set ikke i området i ultimo november, hvor øvelsen foregår.

Mosehornugler, sangsvaner, pibesvaner og kortnæbbede gæs overvintrer i Danmark, mens **hedelærke, rørdrum og grågæs** indimellem også kan overvintere. Levestederne for disse arter påvirkes ikke af øvelsen jævnfør afsnittet om påvirkning af naturtyper i bilag 1, s. 35-40. Angående forstyrrelser, så afviger Brave Lion øvelsen i uge 47 ikke væsentligt fra øvrige øvelsesaktiviteter, hvad angår forstyrrelsestryk i området. Ingen af de nævnte fugle yngler eller går i hi i november, så fuglene har mulighed for at trække til mere rolige omgivelser. Desuden vurderes det i DMU rapport nr. 52, side 77 (ref. a), at det især er rekreative aktiviteter i sommerhalvåret, som kan være en trussel i det konkrete Natura 2000 område. Der vurderes ikke at være behov for beskyttelsestiltag overfor ynglefugle såsom tinksmed. Dermed vurderes Forsvarets øvelsesaktiviteter ikke at have en negativ effekt på de udpegede fuglearter generelt.

Odder er hovedsageligt aktiv fra skumring til solopgang og kan få unger hele året rundt. Da odderens levesteder eller fødegrundlag ikke reduceres som følge af den militære øvelse, vurderes odderens gunstige bevaringsprognose i området ikke at blive påvirket. Den relativt korte forstyrrelsesperiode (5 dage) vurderes ikke at udgøre et problem i forhold til odderens levevilkår i området. Der vil kun blive passage af vandløb få steder, og odderen kan således søge tilflugt i forstyrrelsesfrie zoner.

Angående **bilag IV-arter** findes følgende i området ifølge DMU-rapport nr. 635 (ref. b):

- odder
- markfirben
- spidssnudet frø
- strandtudse
- brun-, syd- og vandflagermus.

Odder er vurderet ovenfor. De øvrige arter ligger i dvale ultimo november. Både brun-, syd- og vandflagermus kan overvintere i hule træer og bygninger. Det vurderes ikke, at der er risiko for at fælde overvintringstræer med flagermus, idet der udelukkende fældes nåltræer af lav vækst. Flagermus overvintrer typisk i gamle løvtræer med hulheder. Afholdelsen af øvelsen i uge 47 vurderes derfor ikke at påvirke raste- og ynglesteder for flagermus eller øvrige bilag IV-arter...”

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har oplyst følgende definitioner til forståelse af det materiel, der skal anvendes under øvelsen:

”Beskrivelser af aktiviteter i uge 47-2017, i forbindelse med 1. Brigades feltøvelse ”Brave Lion”

Definitioner og forklaringer

BSO – Beredskabsområde (Område, hvor enheden, hviler, planlægger og klargøre til næste opgave)
Her graves der mindre huller med håndkræft til gasblus, som der kan varmes vand fra til mad. Derudover vil enheden anvende de eksisterende spor til at bevæge sig med køretøjer og køretøjerne vil de parkere mellem træer. Soldaterne sover i bivuak i skovbunden. Her kan der opstå mindre skader på træer, ridser og afskrabning af bark. Ligesom der kan opstå dybe spor (op til 30 cm) i skovbunden i tilknytning til de eksisterende skovveje.

KSTL INF – Kampstilling for Infanteri med pansrede mandskabsvogne (Område, hvor enheden kæmper fra mod en angribende modstander)

Her graves der huller til dækning for køretøjer, ca. ½-1m dybt og 3m bredt, de steder, hvor terrænet ikke naturligt kan anvendes. Soldaterne ligger ved naturlige forhøjninger og/eller lavninger i terrænet. Kan terrænet ikke anvendes naturligt, kan der graves huller som soldaten kan ligge i, således han får dækning. Her kan der ryddes mindre bevoksning i og foran enhedens stilling med henblik på, at skabe et skudfelt, hvor enhedens våben kan virke mod modstanderen, der angriber.

KSTL KVG – Kampstilling for kampvogne (Område, hvor enheden kæmper fra mod en angribende modstander)

Her graves der huller 1-2 meter dyb og 4 m bred, hvor kampvognen kan køre i dækning. Hvis ikke terrænet giver en naturlig dækning.

Hindring – Et område man vil hindre modstanderen i, at komme igennem (Under øvelsen kan vi ligge hindringer ud, der, hvor vi ikke ønsker soldaterne skal bevæge sig. F.eks. fredede områder)

Akser – Skitseres med en bred pil på kortet og fortæller, **hvor enheden skal bevæge sig**, for at tage et angrebs mål. (Under øvelsen anvender vi disse Akser til at styre bevægelserne for enhederne)

Hvor akserne går gennem skov, vil infanteri gå ved siden af køretøjerne og køretøjerne vil bevæge sig på eksisterende spor eller lave et nyt, ca. 4 m. bredt, gennem den bevoksning, hvor køretøjerne kan køre uden at sætte fast. Her kan der forekomme væltning, afskrabning eller bøjet træer eller lav bevoksning. Løvtræer er som udgangspunkt ikke truet, men mindre nåletræer og buske vil være udsat for beskadigelse de steder, hvor der ikke er en naturlig vej eller et spor, hvor køretøjet kan køre...”

Fredningsnævnet har den 6. september 2017 modtaget denne mailkorrespondance mellem Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse og Naturstyrelsen Blåvandshuk om benyttelsen af arealerne i Kærgård Klitplantage og ved Fiil sø til manøvren:

Den 14. august 2017 sendte skydechef, kaptajn Stig Gunnar Larsen, Oksbøl, denne mail til Naturstyrelsen Blåvandshuk:

”...

Jeg kan godt forstå Naturstyrelsens bekymring, p.b.a. de mails og de meldinger, der har været i forløbet og givet via tredje mand, Søren Johansen, p.b.a. 1. Brigades (1 BDE) indledende planer og overvejelser samt de møder der var før sommerferien.

Henset til øvelsens omfang og det forhold, at vi betræder nye områder, primært nord for øvelsesterrænet, op til Blåbjerg Klitplantage, hvor vor aftale ikke dækker, ud over U-stillingerne, har jeg fået mandat til, at det er Skydesikkerhedselementet i Oksbøl Lejren (SKYOKS) der koordiner og samler trådene for netop at pleje ”det gode naboskab” og sikre, at indgåede aftaler og lovgivning om anvendelsen overholdes og områderne afleveres, jf. det man har aftalt. Fokus i planlægningen er pt. på Kærgård Klitplantage, Filsø Hede og Henne Mølle Å området.

Siden Søren Johansen sidst var inde over øvelsesplanlægningen, ultimo juni måned, har SKYOKS afholdt et koordineringsmøde med Varde Kommune (4. juli) og to øvelsesplanlægningsdage med 1. Brigade (1 BDE), hvor også Hærstaben under Værnsfælles Forsvarskommando (VFK) var repræsenteret.

...

1 BDE møderne havde således også til formål, at konkretisere operationerne og fastlægge, men også begrænse aktiviteterne i bl.a. Naturstyrelsen område og minimere – tilpasse de militære forberedelsesarbejder og trafikken til det mulige, for netop ikke at belaste området mere end højest nødvendig.

I Kærgaard Klitplantage er der således nu indskrænket til anmodning om etablering af "lette" kampstillinger (Banket til liggende skytte og køretøjer i skjul) i nordkanten af klitplantagen og en/to akse herfra til køretøjer, via skovveje sydpå, til Forsvarets eget område nås. Ligeledes vil den asfalterede Kærgårdsvej, ned gennem området blive anvendt. Alle veje og sporønsker fremgår således af vedhæftede filer og signaturforklaring.

Under de hidtidige planlægningsdage har der været fokus på Kærgaard Klitplantage, Filsø Hede og Henne Mølle Å, grundet ansøgningsfrister til bl.a. Fredningsnævnet. Brigaden detaljerede ønsker, i øvrige områder, er således pt. ikke uddybende behandlet, ud over de papirer, Naturstyrelsen allerede har modtaget.

MINA udarbejder således nu, efter aftale, en "haste" myndighedsansøgning til Fredningsnævnet og man har haft mundtlig kontakt med medarbejdere herfra og med Varde Kommune, vedr. de påtænkte aktiviteter i Kærgaard Klitplantage, på Filsø Hede og i forbindelse med broslagningen i Henne Mølle Å-linjen.

...

Jeg anmoder derfor, velvidende at vi ikke har en aftale endnu, om en "accept grundejerudtalelse" fra Naturstyrelsen vedr. anvendelsen af Kærgaard og Blåbjerg Klitplantager, som kan lette og i sidste ende forkorte Forsvarets myndighedsansøgningssagsbehandling i Fredningsnævnet, således, at det vi ender op med at aftale, kan gennemføres i uge 47. Tilsvarende er jeg/Forsvaret i dialog med øvrige grundejere om at få deres skriftlige accept, idet de alle har meldt positivt tilbage, når jeg har talt med dem..."

Naturstyrelsen Blåvandshuk svarede således den 31. august 2017 til skydechef, kaptajn Stig Gunnar Larsen, Oksbøl Lejren:

"...

De to fredninger i plantagen er en udfordring, lige som vores Natura 2000 udpegning og vores skovbrugscertificering. Sidstnævnte er aktuelt en helt generel udfordring, idet vi som forudsætning for certificeringen alene må køre i bevoksningerne af særligt udlagte spor.

På baggrund heraf ser vi store udfordringer med dele af den nord-sydgående tracé I har foreslået gennem plantagen. Den kompromitterer bl.a. den særligt fredede løvklit.

Som alternativ vil vi foreslå at den nordligste ca. 2/3 af Jeres gule tracé forskydes helt ud i den vestligste plantagekant, hvor der er udemærkede kørsels- og øvelsesforhold, samt relativ let adkomst fra Filsø Hede.

..."

Det fremgår af sagens bilag, at Varde Kommune har korresponderet med Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse om manøvrens påvirkning af arealerne i Klitplantagen og på Fiil sø Hede.

Biolog Jens Vahl, Varde Kommune, skriver følgende i et brev af 30. august 2017 til Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse:

”...

Jeg har lige et par opklarende spørgsmål til selve øvelsesbeskrivelsen til brug for Varde Kommunes stillingtagen til materialet.

1. ...
2. Side 3 viser broslagningen, og der nævnes en buffer på 200 m. Kan I præcisere/bekræfte, at 100 m zonen omkring fortidsminderne også friholdes hér?
3. På side 4 og 5 er vist en U-stilling (U3) oveni et fortidsminde – eller indenfor beskyttelseslinjen? Er det ikke en fejl?
4. På side 7 nævnes, at der i den nordlige klitrække på Filsø Hede vil kunne forekomme stillinger til køretøjer. Kan det præciseres, om det er gravede stillinger og i givet fald hvilken type, jævnfør for eksempel definitionerne i bilag 2? Hvis der er tale om gravede stillinger, vil vi også gerne have oplyst, hvilken retablering, der påtænkes hér.
5. På side 7 er vist den mest våde del af arealet på Filsø Hede, og på side 7 og side 10 er vist, hvor der påtænkes skabt en ny indgang til Kærgård Plantage. Den røde skravering viser dog ikke hele det våde område (jævnfør § 3-moseregistreringen og kortlægningen af habitatnaturtypen klitlavning), og jeg vil høre, om ikke den nye indgang kan rykkes ca. 160 m mod vest som skitseret på nedenstående kortudsnit? Ifølge højdekurverne skulle det nærmest være nemmere end den påtænkte linjeføring, og man vil undgå, at placeringen af indgangen inviterer til fremrykning med køretøjer over en af de våde dele af Filsø Hede.

6. På side 7 nederst er nævnt, at hjulkøretøjer på Filsø Hede vil bevæge sig på etablerede veje og spor. Kan det præciseres? Jeg synes ikke rigtigt, at der er nogen særlige veje eller spor, men det kan godt være, at det er min erindring om arealet, der ikke er tilstrækkelig.

Det var, hvad jeg lige er faldet over ved en hastig gennemgang af selve øvelsesbeskrivelsen. Det kan godt være, at der dukker mere op, men så hører du fra mig igen...”

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse svarede den 31. august 2017 således:

”...

Noget kan jeg svare på med det samme, noget må Stig og 1. brigade ind over (jeg har tilladt mig at nummerere dine spørgsmål):

1. ...
2. Instruksen for at der ikke foretages aktiviteter inden for 100 m zonen af fortidsminder gælder også her. Områderne vil blive afspærret inden øvelsen.
3. Det er rigtigt nok, at der her ligger en allerede etableret (permanent) U-stilling. Jeg antager, at dengang denne blev etableret, blev der ansøgt og givet de nødvendige tilladelser i denne forbindelse. Der vil ikke foregå yderligere gravearbejder her.

4. Der vil forgå gravearbejder på arealet. Som jeg forstod det, vil der være tale om dimensioner svarende til mindre gravearbejder (bilag 1 s. 21), men jeg vil lige bede **Stig** korrigere mig her.
 - a. Reetablering: Alt gravearbejde, alle steder, vil foregå efter instruksen beskrevet på s. 5.
5. Det er en god pointe. Det ønskede område er blevet lagt ud fra en fysisk besigtigelse af området. Jeg vil sende dit spørgsmål videre til 1. Brigade og **Stig**. Jeg vender tilbage til dig omkring dette.
6. Det skal forstås sådan, at hjulkøretøjerne ikke kommer til at køre på hedearealet, men kommer til at køre på selve den asfalterede vej eller sporet langs med Kærgård Plantage (eller lignende). Det er bælte køretøjer der er et behov for at kunne få ned igennem hedearealet.

Jeg vender tilbage med yderlige afklaring på spørgsmål 4 og 5...”

I en mail, sendt den 5. september 2017, besvarede Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse spørgsmål 4 og 5 således:

”...

4. Sandsynligheden for at der vil foregå gravearbejder på hedearealet nord for Kærgård Plantage er lille, grundet den begrænsede tid til øvelsen. Det vil muligvis forekomme i 2-3 tilfælde under øvelsen, hvis overhovedet.

Hvis der forekommer graveaktiviteter, kan disse være af forskellig karakter. Til infanteri vil der kunne forekomme gravning i størrelsesordenen ca. 2 m x 2 m og 30 cm i dybden. Køretøjer vil kunne skubbe en banket op foran sig (ligesom på billedet), hvis køretøjet ikke kan finde en naturlig dækning i terrænet. Volden vil blive skabt ved at skrape ca. 30 cm af jorden af og skubbe dette foran køretøjet.

Da køretøjerne har stabiliserede våbensystemer, kan de skyde samtidig med de kører og derfor er det ikke sandsynligt at de vil bruge tid midt ude på heden, til at lave stillinger.

Reetableringen vil i alle tilfælde foregå til terrænniveau, efter forskriften på side 5 i øvelsesbeskrivelsen.

5. Den foreslåede spor-ændring er en god ide. Vi arbejder videre med det sporforløb som du har foreslået, i stedet for det først indtegnede på kort. Dette er indtegnet i pdf'en vedhæftet denne mail.

Jeg orienterer fredningsnævnet om denne ændring (jeg regner ikke med at dette vil have en reel betydning i forhold til Kærgård beskyttelsen)...

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet har i høringsbrev sendt den 11. september 2017 anmodet Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, Aage V. Jensens Naturfond, Chefen for Skydesikker Oksbøl, Varde Kommune, Teknisk Forvaltning, Naturstyrelsen Blåvandshuk, Miljøstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening om eventuelle bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 26. september 2017.

Naturstyrelsen Blåvandshuk har i mail, modtaget den 21. september 2017, anført blandt andet:

”...

Under henvisning til Nævnets ovennævnte mail har Naturstyrelsen følgende bemærkninger til det fremsendte.

På det generelle niveau ønsker Naturstyrelsen ikke, at der køres i bevoksningerne med mindre der undtagelsesvis er tale om lette og miljøgodkendte køretøjer ad i forvejen indlagte spor. Baggrunden herfor er Naturstyrelsens certificering, der klart forudsætter, at der alene køres ad få og forud indlagte driftspor. Denne sporudlæggelse er permanent, og er begrundet i natur- og miljøhensyn, hvilket i praksis betyder at Naturstyrelsens drift her igennem er pålagt at tage specielt hensyn til jordbundens struktur, biologi m.v. samt forebyggelse af miljømæssige skader ved maskiners tab af olie og brændstof. Der må således alene benyttes miljøgodkendte produkter.

En generel accept af fri og diffus kørsel i bevoksningerne er således uforenelig med opretholdelse af plantagens certificering, og vil her ud over umuliggøre en fremadrettet håndhævelse af et kørselsforbud, da synlige spor erfaringsvis inspirerer de øvende enheder til yderligere kørsel sammesteds.

Her til kommer, at Naturstyrelsen ikke ønsker at Kærgård plantage på nogen måde skal få karakter af militært øvelsesterræn, hvilket i vekslende omfang er tilfældet med styrelsens øvrige plantager omkring Oksbøl.

Til den konkrete ansøgning skal der under henvisning til vedhæftede pdf-kortbilag nummer 2 gives følgende bemærkninger:

- A. Yderst problematisk. Gennemgravning af en fantastisk og næsten ikonisk klitrække, med efterfølgende spor anlæg gennem gammel fyr med helt grøn bund. BJF-krat lige inden vildtageren.
- B. Ingen af de ansøgte grønne og blå sporforløb kan accepteres, da sporene er tilvoksede og skal friskæres. Her til kommer, at de stedvis er præget af vandhuller, store fugtige partier, græs, mos og lav. Gasledningen må iflg de nuværende retningslinjer for de øvende enheder ikke kommes nærmere end 25 meter. Således er denne store DONG-gasledning også en hindring for den militære brug af de grønne og blå spor.
- C. Det ansøgte sydøstlige gule sporforløb rummer fine muligheder for at komme på Kærgård Havvej, og kan ikke accepteres suppleres med yderligere (grøn) vejadgang. Gasledningen må iflg. de nuværende retningslinjer for de øvende enheder ikke kommes nærmere end 25 meter.
- D. U-stilling 7 har **kun** den fine cykelsti som adgangsvej. Kan bruges; men stien bliver ødelagt. Dyr i reparation.
- E. Kampstillinger i Løvklitten kan under ingen omstændigheder acceptere.
- F. Kampstilling omkring den offentlige Kærgårdvej omfatter en privat bolig samt Løvklit
- G. Vildtagre er fine at køre på; men de ødelægges let, hvilket fratager kronvildtet et værdifuldt fødesupplement.

Formålet med vildtagrene dækker også over et politisk ønske om, så vidt muligt at holde krondyrene fra at forvolde skade på lokalområdets landbrugsarealer. Kørsel på fem vildtagre er ansøgt, og de vil blive ødelagt af den militære kørsel. Derfor kan det ikke godkendes at vildtagrene benyttes til militærkørsel af nogen art.

På baggrund af ovenstående konkrete forbehold skal Naturstyrelsen Blåvandshuks forslå følgende, med udpegning af alternative øvelsesarealer i Kærgård plantage, jf. pdf-kortbilag nummer 3.

1. Tilkørslen fra Filsø Hede sker over en lav klit og derefter over en fugtig lavning. Lavningen kan overvejes beskyttet med køreplader.
 2. Passagen videre imod syd sker i kantzonen mellem plantagen og det åbne klitlandskab, hvor det også er ret uproblematisk at finde steder hvor vi kan tillade kampstillinger.
 3. Ad et OK og delvis befæstet spor, passeres forbi de to østligste giftgruber, som fodfolk skal holde sig fra. Embedslægen kan evt. komme med udtalelse herom?
 4. Ca. 400 meter efter Filsø Hede, og umiddelbart efter passage af de to østligste giftgruber, rammer man den godt befæstede Grubevej, der går imod øst til den anvendelige U-stilling og den offentlige asfalteret vej.
 5. Når Grubevej rammes kan der køres af fine grusveje hele vejen ned sydpå til den offentlige grusvej Kærgård Havvej
 6. Når Grubevej rammes kan der også køres stik syd af et skovspor, således at man kobler sig på den gode grusvej 1 kilometer sydligere.
 7. Brugen af gasledningen, der i dag benyttes som vildtager er i strid med de interne militære retningslinjer for øvelser. Således angives, at "al militær aktivitet nærmere end 25 meter fra ledningen er forbudt"
- U-stilling 7 benyttes ikke.

Overstående er den 21. september 2017 accepteret af Oksbøllejren på vegne af Brigaden."

Kortbilaget er vedhæftet denne afgørelse og viser spor, som Naturstyrelsen har fastlagt.

Varde Kommune har i forbindelse med høringen sendt fredningsnævnet kopi af korrespondance med Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, om afviklingen af manøvren.

Varde Kommune anfører i brev af 5. september 2017 blandt andet:

"...

Varde Kommune har nu vurderet den fremsendte øvelsesbeskrivelse med bilag samt de fremsendte supplerende oplysninger.

Overordnet set er vi – med en enkelt undtagelse - enige i, at øvelsen vil kunne gennemføres uden dispensation fra § 3-bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven eller andre naturbeskyttelsesmæssige bestemmelser administreret af kommunen. Der er i øvelsesbeskrivelsen indbygget forskrifter og instrukser, der sikrer, at der ikke vil ske varige tilstandsændringer i de berørte § 3-beskyttede arealer. Diger og fortidsmindebeskyttelseslinjer er helt friholdt.

Det skal bemærkes, at kommunen ikke hermed har taget endelig stilling til "Plan for feltbefæstning og andet militært gravearbejde på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn 2017-2020" (graveplanen). Det bemærkes ligeledes, at det ikke er givet, at fredningsnævnet vil have samme vurdering i forhold til fredningsbestemmelserne på Filsø Hede.

Undtagelsen er det element i øvelsen, der vedrører muligheden for etablering af midlertidige gravede stillinger på Filsø Hede. Ifølge øvelsesbeskrivelsen vurderer I med henvisning til "graveplanen", at der ikke kræves dispensation. Det er imidlertid kommunens opfattelse, at "graveplanens" opstilling af aktiviteter, der ikke kræver dispensation, bygger på en analyse af samspillet mellem flere faktorer, - herunder det øvelsesmæssige behov, områdernes robusthed og retableringspotentiale samt den hidtidige anvendelse. Filsø Hede har ikke hidtil indgået i større øvelser med etablering af gravede stillinger, og det er Varde Kommunes opfattelse, at denne aktivitet isoleret set må betragtes som værende dispensationsskrævende. De øvrige elementer af øvelsen på Filsø Hede som broslagning og kørsel med pansrede mandskabsvogne, infanterikampkøretøjer og kampvogne (ikke hjulkøretøjer) er vi derimod enige i at

betragte som mindre og midlertidige indgreb, der opretholder hedens dynamik og ikke kræver dispensation. Det bemærkes, at det indgår i denne vurdering, at øvelsen foregår i november, hvor der ikke vil ske forstyrrelse af dyrearter fra udpegningsgrundlaget eller arter oplistet på habitatdirektivets bilag IV. Varde Kommune vil på denne baggrund bede jer overveje, om I ønsker at opretholde muligheden for etablering af gravede stillinger på Filsø Hede og dermed ønsker kommunens dispensation til denne aktivitet, -eller om I vil skrive dette element ud af øvelsesbeskrivelsen?...”

Aage V. Jensens Naturfond har i mail af 14. september 2017 meddelt, at fonden ikke har yderligere bemærkninger ud over de bemærkninger, som fremgår af Forsvarets ansøgning til nævnet.

Miljøstyrelsen har i en mail af 27. september 2017 oplyst, at styrelsen er bekendt med, at Naturstyrelsen i brev af 21. september 2017 har fremsendt bemærkninger til den del af øvelsen, der skal afvikles i Kærgård Klitplantage.

Miljøstyrelsen anfører herefter:

”...

Af disse bemærkninger fremgår, at der er enighed med forsvaret om et alternativt forslag med et mere vestligt forløb i Kærgård Klitplantage. Det alternative forslag indebærer bl. a. at det fredede område Løvklit ... ikke berøres.

Naturstyrelsen er tilsynsmyndighed for fredninger på styrelsens arealer.

Det bemærkes endvidere, at Kærgård Plantage er en del af Natura 2000 område nr. 84 Kallesmærsk Hede, Grærup Lngsø og Kærgård Klitplantage.

Fiil Sø hede jf. Overfredningsnævnets afgørelse af 20. august 1955 vedr. – Fiil Sø Hede.

Som det fremgår af nedenstående kort, findes der på Fiil Sø hede arealer med en meget høj naturværdi (bioscorer)

Det oplyses i ansøgningen, at der vil forekomme kørsel med ca. 20 tunge køretøjer (bæltekøretøjer) på Fiil Sø hede, og at der vil kunne forekomme stillinger til køretøjer i den nordlige klitrække. Det oplyses at disse stillinger reetableres i samme uge som øvelsen finder sted, og at spor efter bæltekøretøjer efterlades til naturlig succession.

Relevante fredningsbestemmelser.

”A. 1) udstykning, bebyggelse med huse, skure, boder og indretninger er ikke tilladt (jfr. dog afsnit D)

2) Græsning af heste, kreaturer eller får, slåning af græs, rør, flæg m.m. , afskrælning af lyng- eller græstørv, slåning eller afbrænding af lyng, afvanding, opdyrkning eller plantning er forbudt (jfr. dog afsnit B og D.

Det er Varde Kommune, der som tilsynsmyndighed skal vurdere hvorvidt aktiviteterne på Fiil Sø Hede er omfattet af fredningens bestemmelser, og dermed skal forelægges for fredningsnævnet. Miljøstyrelsen er dog af den opfattelse, at de ansøgte aktiviteter kan være omfattet af fredningens bestemmelser, idet kørsel må forventes at medføre hel eller delvis afskrælning af lyng og græstørv, og da der etableres egentlige stillinger, der vil medføre gravearbejde.

Fiil Sø hede er en del af Natura 2000 område nr. 84 Kallesmærsk Hede, Grærup Lngsø, Fiil sø og Kærgård Klitplantage. Filsø Hede indeholder væsentlige naturværdier, og stort set hele heden er kortlagt med naturtyper fra udpegningsgrundlaget (primært klithede og grå/grøn klit.)

Det fremgår af ansøgningen at forsvarets ejendomsstyrelse ikke finder at øvelsesaktiviteterne vil have væsentlig effekt på de kortlagte habitatnaturtyper.

Som følge af at Fiil sø hedde er beliggende i et Natura 2000 område skal fredningsnævnet i forbindelse med en evt. dispensation vurdere om det ansøgte kan påvirke Natura 2000 området negativt, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2. Nævnet skal tillige vurdere en evt. dispensation i forhold til arter omfattet af bilag 3 og 5 i naturbeskyttelsesloven.

Arealerne på Fiil Sø er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 vedr. beskyttede naturtyper. Det forventes derfor, at Varde Kommunes sagsbehandling i forhold til disse bestemmelser, som vil indeholde en vurdering af evt. påvirkning af Natura 2000 området og de arter der er omfattet af bilag 3 og 5 til loven. Varde Kommune forventes at besidde et relevant lokalkendskab til området. Kommunen er desuden tilsynsmyndighed for det fredede område Fiil sø Hede- Miljøstyrelsen finder derfor, at det vil være hensigtsmæssigt at fredningsnævnet afventer Varde Kommunes sagsbehandling, hvorved disse forhold vil være belyst...”

Kaptajn Stig Gunnar Larsen har i en mail, modtaget den 4. oktober 2017, anført:

”...

Kortet, bilag 3, er originalkortet, som Naturstyrelsen, ved Skovridder Ulrik Lorenzen fremsendte, som bilag 3 til deres høringsmail til Fredningsnævnet den 21. september, idet kortet viser de endelige ruter, som Forsvaret, ved undertegnede forinden havde aftalt med Naturstyrelsen, at vi benytter i selve Kær-gaard Klitplantage...”

Fredningsnævnets begrundelse og afgørelse:

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål.

Ansøgningen om dispensation fra kendelsen om fredningen af Fiil sø:

Fredningen af Fiil Sø er en landskabsfredning, der skal sikre heden. Det er fredningsnævnets vurdering, at afviklingen af elementer af øvelsen, der indebærer indgreb i det fredede område, ikke kan ske uden dispensation fra kendelsen om fredningen af Fiil Sø.

Fiil sø Hede, hvor efterårsøvelsen skal afvikles, indgår i Natura 2000-område 84, der omfatter habitatområde 73, fuglebeskyttelsesområde F 50 og Ramsarområde R1.

Overfredningsnævnets kendelse indeholder fredningsbestemmelser, som ikke regulerer de problemer, ansøgningen rejser.

Fiil sø Hede indeholder store biologiske og naturmæssige værdier samt et større vådområde, der kan blive forringet som følge af militære øvelsesaktiviteter, herunder kørsel med tunge køretøjer på heden, gravning af skyttestillinger og bankets.

Hvis heden skal indgå som øvelsesområde, skal der derfor tages vidtgående hensyn disse værdier, ligesom der skal lægges begrænsninger på kørslen med såvel traditionelle køretøjer – motorcykler, terrængående biler/lastbiler – som pansrede køretøjer og kampvogne.

Hvis øvelsen på Fiil sø Hede kan afvikles under hensyn, vurderer fredningsnævnet, at det ikke strider mod formålet med fredningen af Fiil Sø at dispensere til, at heden benyttes af Forsvaret til afvikling af øvelsen.

Fredningsnævnet kan kun meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis projektet ikke indebærer forringelse af naturtyperne og levestederne for de arter eller betydelige forstyrrelser af de arter, som området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 ff og bilag IV-arterne.

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse og Varde Kommune har i korrespondancen om øvelsen redegjort for øvelsens påvirkning af de arter, naturtyper m.v., der indgår i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.

Fredningsnævnet lægger disse vurderinger til grund og vurderer derfor, at det ikke strider mod Danmarks internationale forpligtelser at meddele Forsvarsministeriet dispensation til inddrage de arealer på Fiil Sø Hede, der ikke er vådområder, til brug for øvelsen på de vilkår, der er anført under afsnittet ”Vilkår for dispensationen”, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 og stk. 3.

Påtaleretten i deklARATIONEN om driften af Kærgård Klitplantage:

Naturstyrelsen Blåvandshuk har i høringssvaret generelt udtalt sig mod kørsel i bevoksningerne i klitplantagen, fordi Naturstyrelsens certificering af plantagen forudsætter, at der alene køres ad få og forud indlagte driftsspor, som er permanente og er begrundet i natur- og miljøhensyn, herunder jordbundens struktur og biologi samt i forebyggelse af miljømæssige skader. Diffus kørsel er således uforeneligt med opretholdelsen af plantagens certificering.

Naturstyrelsen har i kortbilaget, der er vedhæftet denne afgørelse, skitseret alternative øvelsesarealer i klitplantagen. Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelsen har den 21. september 2017 accepteret forslaget.

Det fremgår af ansøgningen, at der eventuelt skal graves maksimalt op til 50 skyttestillinger i kanten af klitplantagen.

Deklarationen om driften af Kærgård Klitplantage indeholder retningslinjer for driften af klitplantage. Disse retningslinjer eller administrationsgrundlaget for plantagen skal sikre plantagen og de arealer, der er omfattet af deklARATIONEN som et rekreativt område.

På baggrund af Naturstyrelsens udtalelse og aftale med Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse om de alternative øvelsesarealer samt Varde Kommunes oplysninger om øvelsens betydning for udpegningsgrundlaget for de naturtyper og arter, der indgår i Natura 2000 området, har fredningsnævnet som påtaleberettiget ikke indvendinger mod afviklingen af øvelsen i Kærgård Klitplantage på de vilkår, der er skitseret i afsnittet ”Vilkår for dispensationen”.

Klagevejledning ved afgørelse om dispensation:

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevarerklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge lov om naturbeskyttelse § 87 afgives via Miljø- og Føde-

vareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledning på klagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Nævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

- 1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller

2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En tilladelse må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at en tilladelse bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Fredningsnævnet for Sydjylland. Nordlig del
Kolding, den 15. oktober 2017

Vagn Kastbjerg
formand

Denne afgørelse er sendt til:

Varde Kommune, Teknisk Forvaltning – vardekommune@varde.dk

Varde Kommune att. Klaus Bertram Fries klbf@varde.dk

Naturstyrelsen Blåvandshuk v/Ulrik Lorenzen ulo@nst.dk

Miljøstyrelsen – mst@mst.dk

Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, 2100 København Ø - dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite varde@dn.dk

Friluftsrådet, Scaniagade 13, 2450 København SV – fr@friluftsradet.dk

Friluftsrådet lokalkomite sydvestjylland@friluftsradet.dk

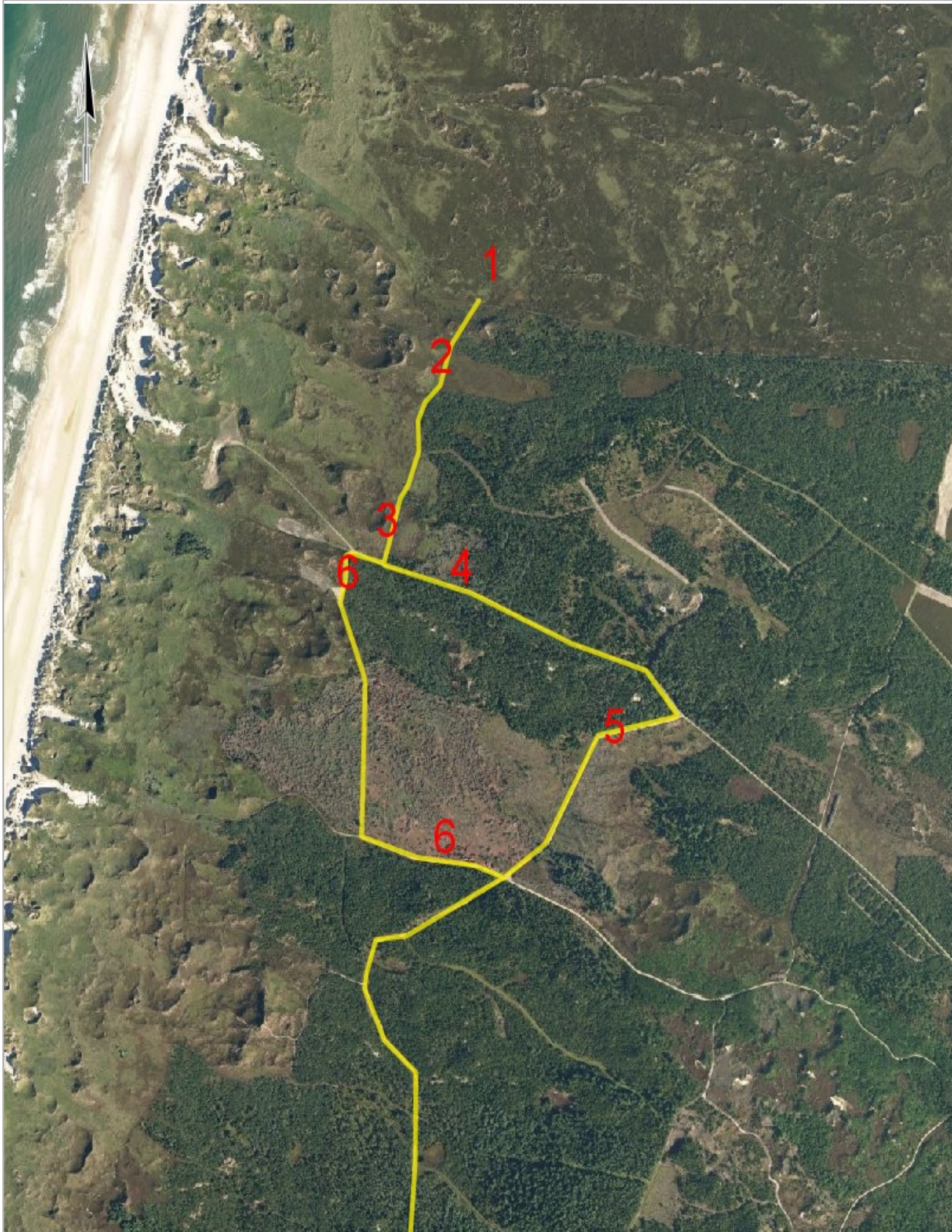
Dansk Ornitologisk Forening, Vesterbrogade 140, 1620 København V – natur@dof.dk

DOF Varde – Varde@dof.dk

Chef for skydesikkerhed Oksbøl – kaptajn Stig G. Larsen fes-chskyoks@mil.dk

Forsvarets Ejendomsstyrelse FES-MINA19@MIL.dk

Aage V. Jensen Naturfond v/Jacob Palsgaard Andersen jpa@avjf.dk

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
Kolding Åpark 11, 6000 Kolding
Telefon 99686800, mail: biran@domstol.dk

Fredningsnævnets sagsnummer FN-SJN-38-2016: Ansøgning fra Naturstyrelsen Blåvandshuk om dispensation til at etablere et stisystem i Kærgård plantage og i området ved Fiil sø.

Fredningsregisteret reg. nr.: 05760.00 – Kærgård Plantage

Fredningsregisteret reg. nr.: 00818 – Fiil Sø

Ansøgningen:

Fredningsnævnet modtog den 21. juni 2016 en ansøgning fra Naturstyrelsen Blåvandshuk om dispensation til at anlægge en vandrerute, markeret med træpæle, gennem Kærgård Klitplantage til Henne Strand samt til at opføre en informationspavillon ved grube 4 i klitplantagen.

Projektområdet ligger i Kærgård Klitplantage og inden for de fredede arealer ved Fiil Sø.

Det retlige grundlag for fredningsnævnets behandling af ansøgningen:

Fredningsnævnet skal ved behandlingen af ansøgningen vurdere rækkevidden af deklarationen om driften af klitplantagen, og hvorvidt der kan dispenseres fra Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 20. august 1958 om fredningen af den nordlige del af Fiil Sø, arealerne omkring søen og et he-deareal mellem søen og Vesterhavet.

Deklarationen om Kærgård Klitplantage:

Deklarationen om driften af Kærgård Klitplantage indeholder retningslinjer for driften af klitplantagen. Disse retningslinjer eller administrationsgrundlaget for plantagen skal sikre plantagen og de arealer, der er omfattet af deklarationen som et rekreativt område.

Der er blevet rejst spørgsmål om, hvorvidt deklarationen, der er tinglyst på ejendommene i Kærgård Klitplantage, har status som en fredning.

Fredningsnævnet har i forbindelse med behandling af ansøgninger om gennemførelse af aktiviteter i Kærgård Klitplantage undersøgt dette spørgsmål.

Fredningsnævnet korresponderede fra sommeren 2015 og indtil den 14. november 2016 med Miljøstyrelsen om deklarationens retlige status, idet nævnet tilkendegav i korrespondancen, at nævnet ikke kunne behandle ansøgninger vedrørende projekter i klitplantagen, før dette spørgsmål var afklaret.

Fredningsnævnet har med brev af 14. november 2016 modtaget svar fra styrelsen samt kopi af bekendtgørelse, dateret den 23. december 1973 og indrykket i Statstidende for den 28. december 1971, om rejsning af sag om fredning af flere ejendomme i Kærgård Klitplantage, og udskrift af forhandlingsprotokollen fra et møde, som Fredningsnævnet for Ribe Amt afholdt den 8. oktober 1973 i anledning af sagen.

Det fremgår af forhandlingsprotokollen, at blandt andet direktøren for Danmarks Naturfredningsforening Sune Ebbesen, overklitfoged A. Feilberg, Direktoratet for Statsskovbruget, arkitekt H. Overgaard, Forsvarets Bygningstjeneste og sekretariatsleder Henrik Præstholt, Fredningsplanudvalget for Ribe Amt, deltog i mødet.

Det fremgår af forhandlingsprotokollen, at mødedeltagerne drøftede fredningsforslaget, og at der ikke var enighed om, hvorvidt klitplantagen skulle fredes.

Det fremgår herefter af forhandlingsprotokollen, at direktør Sune Ebbesen oplyste – protokollatets side 91 – at Danmarks Naturfredningsforening

”efter omstændighederne kunne acceptere den af direktoratet for Statsskovbruget i brev af 21. marts 1973 skitserede fremtidige administration af fredningen af Kærgård Klitplantage, idet den foreslåede driftsplan måtte siges at være tilfredsstillende, fordi den tilgodeser de meget væsentlige fredningsinteresser i området. Han opfordrede fredningsnævnet til som foreslået at påtage sig driftsplanens påtaleret. Det er herved forudsat at driftsplanen tinglyses på de vedkommende arealer, hvilket ligeledes er aftalt med Statsskovbruget....”

Det er yderligere anført i forhandlingsprotokollen efter et afsnit om sanering af Grindsted Værkets affaldsgruber, at

”Det er meget ønskeligt, at saneringen afsluttes inden den 1. april 1974, og da Statsskovbruget også har tiltrådt dette, har Naturfr. Foreningen besluttet sig til herefter at begære hele den rejste fredningssag hævet...”

Det kan derfor lægges til grund, at Kærgård Klitplantage ikke er fredet.

Protokollatet indeholder ingen oplysninger om sagens formelle afslutning.

Der blev herefter oprettet en deklaration med overskriften:

”Frivillig fredning af Kjærgaard Klitplantage begæres tinglyst.”

Deklarationen indeholder denne præambel:

”Som det fremgår af udskrift af forhandlingsprotokollen for fredningsnævnets møde den 8. oktober 1973 vedrørende den af Danmarks Naturfredningsforening rejste fredningssag for Kjærgaard Klitplan-

tage, er den mellem Danmarks Naturfredningsforening og statsskovbruget indgåede aftale om driftsmæssige fredningsbestemmelser godkendt af fredningsnævnet og forudsat tinglyst på ejendommen.

...

I overensstemmelse hermed erklærer direktoratet for statsskovbruget på vegne miljøministeriet, at der for følgende matrikelnumre ... i Kjærgård klitplantage skal gælde følgende bestemmelser, der begæres tinglyst på de nævnte matrikelnumre med påtaleret for fredningsnævnet for Ribe amts fredningskreds og fredningsplanudvalget for Ribe amt hver for sig og i forening...”

Deklarationen indeholder en række bestemmelser, der regulerer driften af plantagen. Der står blandt andet i deklarationen:

”For at tilgodese dette formål vil følgende bestemmelser gælde, bestemmelser der ikke vil kunne ændres uden fredningsnævnets godkendelse”,

og derefter om bebyggelse og fritidsfaciliteter:

Bebyggelse inden for Kjærgård klitplantage må ikke finde sted, ej heller må opstilles boder, skure, master eller andre skæmmende indretninger. Denne bestemmelse skal dog ikke være til hinder for, at skov- og klitvæsenet opstiller skilte, der tjener til publikums benyttelse og beskyttelse af området, eller opstiller sædvanlige arbejds-skure.

Etablering af de nødvendige faciliteter o.s.v. i forbindelse med driften af den eksisterende campingplads og inden for dennes område skal være tilladt. Bebyggelsernes udformning og placering skal dog forud godkendes af fredningsnævnet.

...

Skov- og klitvæsenet vil alene anlægge veje, spor og stier, som er nødvendige for plantagens drift og pleje, eller som tager sigte på områdets udnyttelse til rekreative formål til offentligheden...”

Til sidst er der anført, at større anlæg,

”som er ønskelige for offentlighedens brug af arealet i fritidsøjemed”, skal ”godkendes af fredningsnævnet”,

fordi det er anført i protokollatet, at driftsplanen ”tilgodeser de meget væsentlige fredningsinteresser i området”.

Der er – hverken efter planlovgivningen i 1973, ændringen af naturfredningsloven i 1978 eller anden gældende lovgivning dengang og i dag – noget til hinder for, at parter indgår en aftale om driften af et bestemt areal for at sikre arealet, og at parterne indsætter en tredjepart som påtaleberettiget.

Servitutten eller deklarationen om Kjærgård Klitplantage er juridisk set ”ganske normal” – bortset fra, at fredningsnævnet og fredningsplanudvalget er gjort til påtaleberettigede eller godkendende myndigheder.

Fredningsnævnet har overvejet nævnets stilling på baggrund af bestemmelsen i naturbeskyttelseslovens § 103, der blev vedtaget i 1992.

Bestemmelsen i det gældende 1. stk. om, at den påtaleret, der i tinglyste byggelinje- og frednings-servitutter i henhold til lov nr. 595 af 13. november 1940 om stianlæg m.v. i Københavnsegnens grønne områder tilkommer statslige myndigheder er uden betydning for deklarationen om driften af Kærgård Klitplantage.

Bestemmelsen i det gældende 2. stk., der omhandler beføjelser, som tilkommer Naturfredningsrådet, er også uden betydning.

Bestemmelsen i 3 stk. har denne ordlyd:

”De beføjelser, der tilkommer fredningsnævnet i tidligere afgørelser om bygge- og beskyttelseslinjer, offentlighedens adgang og friluftsreklamer, tilkommer kommunalbestyrelsen. Beføjelser vedrørende strandbeskyttelseslinjer tilkommer dog miljøministeren. De beføjelser, der tilkommer Overfredningsnævnet, tilkommer Naturklagenævnet.

Naturbeskyttelseslovens § 103 omhandler hverken efter sin ordlyd eller baggrunden for bestemmelsen den foreliggende situation.

Bestemmelse i naturbeskyttelseslovens § 51, der vedrører ”Fredninger på statsejede arealer og på søterritoriet”, hjemler miljøministeren adgang til ved bekendtgørelse at gennemføre fredninger på statsejede arealer.

Der er ikke udstedt nogen bekendtgørelse om fredning af Kærgård Klitplantage.

Det er på denne baggrund fredningsnævnets vurdering, at deklarationen om driften af Kærgård Klitplantage er en deklaration, som substituerer en fredning, at deklarationen, for så vidt angår påtaleretten, er en almindelig tingsretlig deklaration, hvor påtaleretten skal fortolkes og praktiseres efter sin ordlyd, samt at fredningsnævnet fortsat er påtaleberettiget, fordi situationen ikke er omfattet af lovændringen i 1978, de særlige bestemmelser i naturbeskyttelseslovens § 103 eller en analogi fra disse bestemmelser.

Fredningen af Fiil Sø og søens omgivelser:

Den nordlige del af Fiil Sø, nogle arealer omkring søen og et hedeareal mellem søen og Vesterhavet blev fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 20. august 1958. Det fremgår af kendelsen, at sagen blev rejst af Naturfredningsrådet ved et brev af 5. juni 1954 til fredningsnævnet for Ribe amt.

Brevet er citeret i Overfredningsnævnets kendelse. Naturfredningsrådet har anført følgende i brevet:

”...

Der vil ved denne fredning opnås, at det meget store hedeareal mellem søen og havet bevares sammen med for fuglelivet værdifulde mose- og engarealer og endelig den i botanisk henseende meget interessante Fidde Sø, det eneste voksested i Danmark for planten *Najas flexilis*. Det må således set fra offentlighedens synspunkt siges at være en meget værdifuld fredning, der ... i øvrigt opnås uden udgift for samfundet...”

Fredningsnævnet for Ribe amt tog ved kendelse, afsagt den 8. juni 1955, anmodningen om fredningen af den nordlige del af Fiil Sø, nogle arealer omkring søen og et hedeareal mellem søen og Vesterhavet til følge.

Kendelsen blev indbragt for Overfredningsnævnet.

Inden Overfredningsnævnet afsagde kendelse i sagen, blev der oprettet en deklaration om arealerne, forslaget omfattede; deklarationen blev tinglyst den 6. februar 1957. Deklarationen er citeret i Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 20. august 1958. Overfredningsnævnet stadfæstede fredningsnævnets kendelse. Det er ifølge deklarationen ikke tilladt at opsætte huse, boder og skæmmende indretninger i fredningsområdet. Deklarationen indeholder ikke bestemmelser om offentlighedens adgang til området.

Kærgård Klitplantage og arealerne vest og nord for Fiil Sø indgår i Natura 2000-område 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, Habitatområde 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, Fuglebeskyttelsesområde F 50 Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø og Ramsarområde R 1 Fiilsø.

Fredningsnævnet skal tage stilling til, om der kan meddeles dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, til projektets gennemførelse.

Fredningsnævnet har besluttet at behandle sagen på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnets afgørelse:

Denne afgørelse er truffet af fredningsnævnets formand i medfør af forretningsordenen for fredningsnævn § 10, stk. 5.

Fredningsnævnet meddeler Naturstyrelsen Blåvandshuk dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, og som påtaleberettiget samtykke til projektets gennemførelse.

Begrundelsen fremgår under afsnittet ”Fredningsnævnets begrundelse og resultat”.

Vilkår for dispensationen:

Der gælder disse vilkår for dispensationen:

1. Stien skal etableres i overensstemmelse med det stiforløb, der fremgår af vedhæftede luftfoto.
2. Informationspavillonen skal opføres i træ med en maksimal størrelse (l x b) på 2,40 m x 4,40 m og med saddeltag.
3. Pavillonens højde over jordniveau må ikke overstige 2,5 meter.
4. Informationspavillonen skal males i enten naturfarver, skovvæsenets røde farve eller i jordfarver.
5. Placeringen af pavillonen og etableringen af stien skal ske under hensyntagen til den omgivende natur.

Hvis vilkårene ikke overholdes, bortfalder dispensationen.

Sagens baggrund:

Den 21. juni 2016 ansøgte Naturstyrelsen Blåvandshuk fredningsnævnet om dispensation til at anlægge ”Vandrerute Kærgård Strand”, som giver vandrere mulighed for at gå uden om det forurenede område, herunder badeforbudszonen, i Kærgård Klitplantage.

Det fremgår af projektbeskrivelsen, at initiativtagerne til vandreruten tillige vil styrke formidlingen af informationerne om den omfattende forurening i Kærgård Klitplantage, om EU-habitatområdet og EU-naturbeskyttelsesområdet, og samtidig gøre området mere tilgængeligt for naturturister. Der skal derfor opsættes en informationspavillon ved affaldsgrube 4 i klitplantagen.

Det fremgår af projektbeskrivelsen, at stien skal anlægges fra ”indgangen” til den 1.400 meter lange badeforbudszone ind over havklitten ad en klitslugt, og at den efter passage af havklitten skal følge eksisterende trampestier og skovveje forbi affaldsgrube 3, 4, 5 og 6, at der ved stiens begyndelse skal opsættes holdere til pjecer om vandreruten, om baggrunden for Kærgårdforureningen og om status på oprensningen af affaldsgruberne.

Det fremgår endvidere af projektbeskrivelsen, at stien skal markeres med fodpæle med gul vandre-rutemarkering, og at stien uden for eksisterende skovveje skal tydeliggøres ved slåning af græsset på stitracéet. Vandreruten passerer områder med habitattyperne hvid klit i klitslugterne samt Grå/grøn klit på havklitternes bagside i begge ender af stien, klithede, havtorneklit, grårisklit samt stedvist hedearealer. På en del af tracéet skal stien følge eksisterende trampestier og veje, bortset fra en kortere strækning i den sydlige del af stien. Tracéets samlede længde bliver ca. 2800 meter.

Det fremgår af sagens bilag, at der ikke er fundet arter eller bilag IV-arter i området.

2/3 del af stien – den sydligste del - går gennem Kærgård Klitplantage, medens den nordlige del af stien fører over arealer, der er omfattet af Fiil Sø fredningen.

Det fremgår endelig af ansøgningen, at Naturstyrelsen Blåvandshuk vil etablere en informationspavillon på parkeringspladsen ved grube 4. Pavillonen skal opføres som ”et type 2 madpakkehus” efter Naturstyrelsens designmodel for småbygninger. Pavillonens grundplan er 2,40 meter x 4,40 meter med et tagudhæng på 1 meter og en maksimalhøjde på 2,5 meter. 3 af husets 4 facader - væggene mod nord, vest og syd - skal udføres som planchevægge, medens den 4. side - mod øst - er en åben gavl.

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet anmodede i brev af 5. juli 2016 Naturstyrelsen Blåvandshuk om supplerende oplysninger, herunder om Aage V. Jensens Fond, som ejer de arealer i den nordlige del af projektområdet, hvor stien skal etableres, har givet tilladelse til stianlægget på fondens arealer, berørte matrikelnumre, og om, hvorvidt der skal opsættes yderligere informationstavler.

Fredningsnævnet modtog den 3. august 2016 oplysning om de matrikulære forhold og om stiforløbet.

På baggrund af en udtalelse fra Filsø Naturråd, der udtrykte betænkelighed ved de foreslåede stiføringer, bad fredningsnævnet den 19. december 2016 Naturstyrelsen Blåvandshuk oplyse, om den linjeføring, der var vist på et luftfoto, som styrelsen havde sendt til nævnet, var den endelige linjeføring, og om Aage V. Jensens Naturfond havde godkendt denne linjeføring.

Det endelige stiforløb fremgår af det luftfoto, der er vedhæftet denne afgørelse.

Sideløbende med behandlingen af ansøgningen vurderede fredningsnævnet hvilken retlig status, deklARATIONEN om driftsbestemmelserne for Kærgård Klitplantage har, jf. afsnittet "Det retlige grundlag for fredningsnævnets behandling af ansøgningen".

Fredningsnævnet har til brug for nævnets vurdering af ansøgningen sendt sagen i høring den 22. maj 2017 hos Varde Kommune, Naturstyrelsen Blåvandshuk, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening med svarfrist den 6. juni 2017.

Fredningsnævnet har ikke inden fristens udløb modtaget bemærkninger til ansøgningen.

Miljøstyrelsen har i mail af 14. juni 2017 meddelt, at det er styrelsen opfattelse, at deklARATIONEN om driftsbestemmelser for Kærgård Klitplantage ikke har retlig status som en fredning, og at ansøgninger om fravigelse af deklARATIONEN derfor ikke skal behandles af fredningsnævnet; styrelsen henviser til, at forslaget om fredning af Kærgård Klitplantage blev frafaldet.

Fredningsnævnets begrundelse og resultat:

Fiil Sø fredningen:

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning eller foreslået fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål.

Fredningen af arealerne ved Fiil Sø er en landskabsfredning, der skal sikre og bevare landskabet.

Kærgård Klitplantage og arealerne nord og vest for Fiil Sø indgår i Natura 2000-område 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage, Habitatområde 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage, Fuglebeskyttelsesområde F 50 Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø og Ramsarområde R 1 Fiilsø.

Fredningsnævnet skal derfor vurdere, hvorvidt etableringen af vandreruten over klitheden og gennem klitslugten vest for heden vil påvirke udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, der tillige omfatter habitatområde 73, Fuglebeskyttelsesområde F 50 og Ramsarområdet.

Det fremgår af bemærkningerne til ændringen af naturbeskyttelsesloven i 1994 - "kystloven" - at det i overensstemmelse med hidtidig praksis vil være muligt at etablere mindre foranstaltninger til støtte for friluftslivet og dermed at fremme turismen.

Det er fredningsnævnets vurdering, at etableringen af trampestien vil understøtte offentlighedens adgang til området og dermed være i overensstemmelse med Naturbeskyttelseslovens intentioner om offentlighedens adgang til naturen og samtidig bidrage til en regulering af færdslen ad et fastlagt stiforløb. Projektet er således af samfundsmæssig interesse.

Det er fredningsnævnets vurdering, at projektet ikke i sig selv eller i forbindelse med andre planer og projekter kan påvirke Natura 2000 området væsentligt, ligesom fredningsnævnet vurderer, at etableringen af stien ikke vil ødelægge eller beskadige leve- og voksestederne for de arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for området eller medføre beskadigelse eller ødelæggelse af plantearter eller yngle- og rasteområder for de dyrearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV.

Fredningsnævnet vurderer som følge heraf, at projektet ikke strider mod Danmarks forpligtelser i forhold de regler, der gælder for EF-habitatområderne og Natura 2000-området.

Fredningsnævnet meddeler derfor i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, Naturstyrelsen Blåvandshuk dispensation til at etablere trampestien over arealerne vest for Fiil Sø.

Deklarationen om driftsmæssige fredningsbestemmelser for Kærgård Klitplantage:

Fredningsnævnet har vurderet rækkevidden af deklARATIONEN om de fredningsmæssige driftsbestemmelser for ejendommene i Kærgård Klitplantage og har konkluderet, at fredningsnævnet er påtaleberettiget.

Deklarationen indeholder retningslinjer for driften af klitplantagen. Disse retningslinjer eller administrationsgrundlaget for plantagen skal blandt andet sikre plantagen og de arealer, der er omfattet af deklARATIONEN som et rekreativt område.

Det fremgår af deklARATIONEN, at der skal tilvejebringes de betingelser, som er ”ønskelige for offentlighedens brug af arealet i fritidsøjemed; større anlæg med dette formål aftales med fredningsplanudvalget og godkendes af fredningsnævnet...”

Fredningsnævnet vurderer på baggrund af formålet med etableringen af vandrestien og opstillingen af informationspavillonen, at begge projekter bidrager til og understøtter formidlingen af informationerne om Kærgårdklitplantage og offentlighedens adgang til området, og at projekterne ikke strider mod Danmarks forpligtelser i forhold de regler, der gælder for EF-habitatområderne og Natura 2000-området, jf. ovenfor.

Fredningsnævnet meddeler derfor som påtaleberettiget samtykke til projektets gennemførelse.

Klagevejledning

Da fredningsnævnets udøvelse af påtaleretten indeholder en beslutning, kan denne beslutning indbringes for Natur- og Fødevarerklagenævnet.

Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge lov om naturbeskyttelse § 87

afgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledning på klagenævnets hjemmeside www.naevne-neshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Nævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller
- 3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller

2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En tilladelse må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Kolding, den 10. maj 2018

Vagn Kastbjerg
formand

Denne afgørelse/beslutning er sendt til:

Aage V. Jensens Naturfond – post@avjf.dk

Naturstyrelsen Blåvandshuk – blh@nst.dk

Miljøstyrelsen – mst@mst.dk

Varde kommune, Teknisk Forvaltning - vardekommune@varde.dk

Danmarks Naturfredningsforening, Masnedøgade 20, Kbh. Ø – dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomité v/formand Merete Vigen Hansen - varde@dn.dk

Friluftsrådet København SV - fr@friluftsradaet.dk

Friluftsrådets lokalafdeling ved Hanne Voetmann - fam.voetmann@mail.dk

Dansk Ornitologisk Forening København V - natur@dof.dk

Dansk Ornitologisk Forening, Varde - varde@dof.dk

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
KOLDING ÅPARK 11, 6000 KOLDING - MAIL: sydjyllandnord@fredningsnaevn.dk

Fredningsnævnets sagsnummer FN-SJN-3-2019: Ansøgning fra Forsvarsministeriet, Ejendomsstyrelsen om dispensation til at afvikle en øvelse på de fredede arealer omkring Fiilsø og Løvklit samt inden for deklaraationsområdet i Kærgård Klitplantage.

**Fredningsregisterets numre: 00818.00 – Fiil Sø
02280.01 – Løvklit
05760.00- Kærgård Klitplantage**

Ansøgningen:

Fredningsnævnet har den 24. februar 2019 modtaget en ansøgning fra Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse om dispensation til at afvikle en efterårsøvelse i Kærgård Klitplantage og på arealer omfattet af fredningen af Fiil sø og Løvklit.

Ansøgning omfatter aktiviteter i:

1. Fiil Sø – dispensation til kørsel med tunge køretøjer ad etablerede veje og spor, etablering af en bro over Henne Å, udlægning af køreplader, eventuelt anlæg af skyttestillinger og bankets.
2. Løvklit – dispensation til kørsel.
3. Kærgård Klitplantage - dispensation til at rydde et bælte på 3 x 100 meter bjergfyr m.v.

Retsgrundlaget:

Fiil Sø og søens omgivelser blev fredet ved Overfredningsnævnets kendelse, afsagt den 20. august 1958. Kendelsen indeholder blandt andet forbud mod afskrælning og slåning af lyng.

Løvklit er omfattet af en deklARATION, dateret den 4. august 1955 og tinglyst den 28. marts 1956.

Driften af Kærgård Klitplantage er fastlagt i en deklARATION, som er tinglyst den 6. maj 1974 på flere ejendomme i klitplantagen. Fredningsnævnet er indsat som påtaleberettiget i deklARATIONEN.

De arealer, hvorpå efterårsøvelsen skal afvikles, indgår i Natura 2000-område 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiil sø og Kærgård Klitplantage, Habitatområde 73 Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiil sø og Kærgård Klitplantage, Fuglebeskyttelsesområde F 50 Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø og Ramsarområde R 1 Fiil sø.

Fredningsnævnet skal meddele dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, jf. stk. 3, fra kendelsen om fredningen af Fiil sø til øvelsens gennemførelse i det omfang, øvelsen påvirker de fredede arealer.

Fredningsnævnet skal som påtaleberettiget i deklarationen om driften af Kærgård Klitplantage tage stilling til, om de interesser, som fredningsnævnet skal varetage, tilsidesættes af øvelsesaktiviteterne.

Fredningsnævnet har besluttet at behandle sagen på skriftligt grundlag.

Fredningsnævnets afgørelse:

Denne afgørelse er truffet af fredningsnævnets formand i medfør af forretningsorden for fredningsnævn § 10, stk. 5.

Fredningsnævnet meddeler i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, og stk. 2, jf. stk. 3, Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse dispensation fra kendelserne om fredning af Fiil Sø og Løvkli til at vikle efterårsmanøvren på Fiil Sø Hede og omkring Løvkli, ligesom fredningsnævnet som påtaleberettiget ikke har indvendinger mod øvelsesaktiviteterne i Kærgård Klitplantage.

Begrundelsen fremgår under afsnittet ”Fredningsnævnets begrundelse og resultat”.

Vilkår for dispensationen:

Der gælder disse vilkår for dispensationen:

- Der må ikke køres i eller omkring vådområderne i klitplantagen og på Fiil Sø Hede.
- Kørsel på vildtagene i Kærgård Klitplantage må ikke finde sted.
- Kørsel i Kærgård Klitplantage skal ske i overensstemmelse med de retningslinjer, som Naturstyrelsen Blåvandshuk fastsætter.
- Kørsel på Fiil Sø Hede skal ske ad de tracé og i overensstemmelse med de retningslinjer, som Varde Kommune som tilsynsmyndighed anviser Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse.
- Der må ikke graves skyttestillinger eller etableres bankets på Fiil Sø Hede.
- Broen over Henne Mølleå og tilkørslen hertil skal sikres, så terrænet ved og omkring broen ikke påvirkes af trykket fra de køretøjer, der benytter broen.
- Arealerne skal være retableret senest 3 uger efter øvelsens afslutning.

Hvis vilkårene ikke overholdes, bortfalder dispensationen.

Sagens baggrund:

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har anført i ansøgningen med tilhørende bilag, at der på grund af den ændrede geopolitiske situation er opstået behov for at skabe større afstande i de militære øvelsesaktiviteter end Oksbøl Skyde – og Øvelsesterræn alene vil kunne give. Der er derfor nu behov for at kunne inddrage tilstødende områder for at skabe tilstrækkelig dybde og bredde i øvelsen og for at opnå den nødvendige realistiske træning over korrekte og doktrinære afstande med den type enhed – brigade størrelse – som Forsvaret ønsker at træne under øvelsen.

Det fremgår endvidere af materialet, at Forsvaret vil anvende allerede eksisterende U-stillinger i Kærgård og i Blåbjerg, men der er behov for at udvide tilgangs- og afgangveje samt større forhold tilpasset nutidens materiel og enhedsstørrelse. Selvom Oksbøl Skyde- og Øvelsesområder er det største og vigtigste af Forsvarsministeriets terræner, er der behov for at få endnu større bredde og dybde i ”anvendt terræn” for at gennemføre den optimale militære træning med moderne våben og enheder, hvor flere og flere enheder skal træne og operere sammen.

Det hedder herefter:

”Den eneste mulighed for at gøre dette og samtidig finde den rette landskabskomposition, hvor skovbevoksede områder møder større, åbne arealer, passende for den bevægelse de trænende enheder skal foretage, er ved at inddrage de nedenfor beskrevne arealer i øvelsesaktiviteten. Øvelsen Brave Lion er en afsluttende certificeringsøvelse af enhederne inden udsendelse til Baltikum og til indgåelse i NATO beredskab. Behovet for at udføre øvelsen grunder således i væsentlige samfundsinteresser, og tjener til at varetage og opfylde Danmarks sikkerhed- og samfundspolitiske behov og forpligtelser.

....

Forsvarsministeriet har pr. 24-01-2019 indgået aftale med Miljø- og Fødevareministeriet om brug af terrænet omkring Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn, denne er under implementering ... Der forventes således også fremover at være behov for at anvende Miljø- og Fødevareministeriets arealer omkring Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn.

Inden afholdelsen af øvelsen udarbejder Forsvaret i samarbejde med Naturstyrelsen Blåvandshuk kortmateriale, der i detaljer beskriver hvilke af Miljø- og Fødevareministeriets områder – herunder lysåbne arealer, veje og spor – der vil blive benyttet under øvelsen.

...

Der er givet positivt, skriftligt tilsagn fra lodsejer Aage V. Jensen Naturfond gennem skovrider Jacob Palsgaard Andersen om brug af terrænet samt fra Henne Mølle igennem formand Klavs Koefoed.

Der vil ikke foregå aktiviteter inden for klitfredede arealer eller inden for 100 m af fredede fortidsminder og under hensyntagen til Naturstyrelsens alm. Retningslinjer – Der vil heller ikke foregå aktiviteter, som vil kunne beskadige sten – og jorddiger...”

Aktiviteterne indenfor de enkelte områder:

Fiil Sø fredningen:

”...

I Fredningen vedrørende Fiil Sø, står:

”2) Græsning af heste, kreaturer eller får, slåning af græs, rør, flæg m.m., afskrælning af lyng- eller græstørv, slåning eller afbrænding af lyng, afvanding, opdyrkning eller plantning er forbudt”.

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse anmoder derfor Fredningsnævnet, om at forholde sig til, om øvelsesaktiviteter som beskrevet nedenfor vil ligge inden for rammerne af den eksisterende deklaration og hvis ikke, ønsker Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse at få dispensation til disse.

Matriklerne 1C, 17a og 2b, Henne By, Henne planlægges anvendt under øvelsen. Der er ikke en restriktion mod færdsel eller spor på disse matrikler inden for Fiil Sø fredningen.

I området syd for Henne Å og nord for Kærgård Plantage vil der blive kørt med tunge køretøjer...; pansrede mandskabsvogne, infanterikampkøretøjer og kampvogne af 3 aftalte gamle spor/akser over heden. I den nordlige klitrække på området, vil der kunne forekomme stillinger til køretøjer. Disse stillinger vil blive retableret, således at området ikke vil kunne skelnes i kontur fra omkringliggende terræn. Denne form for punktvist opbrud i vegetationen vil kunne bidrage med en større dynamik i plantesamfundet på hede arealet og derved bidrage til naturtypens opretholdelse og forbedring i tilstanden på længere sigt. Retableringen vil ske inden for øvelsesugen, medmindre vejret forhindrer dette, i hvilket tilfælde retableringen senest vil ske 3 uger efter etablering og efter aftale med lodsejer.

Køretøjerne vil skulle foretage forskellige manøvre under fremrykningen, idet de vil møde en fjende i nordkanten af Kærgård plantage. Disse manøvrer, vil medføre spor fra bæltekøretøjer, som vil blive overladt til naturlig retablering. Dette vil ligeledes bidrage til en større mikrotopografisk variation, naturlig dynamik for plantesamfundet og foryngelsesmuligheder for lyskrævende plantearter.

Vådområder vil blive friholdt for kørsel for at undgå fastkørsel og på den måde skånes de mere sårbare naturtyper for aktiviteten.

Op til 40 tunge køretøjer vil køre i området i løbet af 3 dage af øvelsesperioden. Hjul køretøjer vil bevæge sig på etablerede veje og spor.

...

Der vil ikke foregå aktiviteter i klitfredede områder. Alle aktiviteter vil foregå længere mod øst. En del af træningen består i, at den enkelte fører for enheden eller køretøjet skal lære at træffe beslutning om at placere sin enhed eller sit køretøj korrekt i forhold til terræn og den fjende denne person står over for. Hvis føreren ikke får frihed til selv at vælge stillinger eller fremrykkesvej i terrænet, opnår føreren ikke målet med uddannelsen i tilstrækkeligt grad og der kan ske fejlindlæring. Derfor vil det være formålsstridigt at indsnævre området for kørslen yderligere end hvad der er beskrevet her.

Beskyttede sten- og jorddiger og fortidsminder med en 100 m beskyttelseszone, vil af øvelsesledelsen blive beskyttet mod aktivitet ved midlertidig afspærring.

...

Et specialkøretøj vil udlægge en bro over Henne Å og køreplader vil blive lagt op til broen.... Broen vil have støtte på fast grund i afstand fra vandløbsbrinken og medfører ikke terrænpåvirkning. Der vil ske en sikring mod erosion mod åen, da broens længde beskytter brinkerne fra trykket af de køretøjer der bevæger sig på broen.

Der vil ske en bortslidning af vegetationen ved tilkørslerne, som ikke vurderes at være skadelig, da denne vil berøre et begrænset areal og medvirke til blotlægning af mineraljord, som vil være gavnlig i forhold til den naturlige dynamik i de lysåbne naturtyper, som forekommer her.

Størstedelen af arealet, som vil blive omfattet af øvelsesaktiviteten, og Fiil Sø fredningen er kortlagt med lysåbent habitatnatur. Grundet aktiviteternes samspil med de lysåbne naturtyper, som beskrevet ovenfor, vurderer Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, at øvelsesaktiviteten i uge 39-40, 2019, ikke vil have en væsentlig effekt på områdets registrerede habitatnaturtyper.

Det fremgår af Fredningen vedrørende Fiil Sø, at:

”Der vil ved denne fredning opnås, at det meget store hede areal mellem søen og havet bevares sammen med for fuglelivet værdifulde mose- og engarealer (...)”

Det er desuden indikeret i Fredningen vedrørende Fiil Sø, at passagen ovenfor, er rettet mod at begrænse landbrugsmæssig udnyttelse (s. 3, l. 26-36).

Som det fremgår af aktivitetsbeskrivelserne, vil der ikke ske en ændring af de naturtyper fredningen har til formål at beskytte. Derimod kan aktiviteterne medvirke til en bedre naturtilstand for de tørre, åbne naturarealer.

Løvklit fredningen:

Løvklit ejes af Naturstyrelsen. Løvklit er omfattet af en tinglyst deklaration med restriktioner, som inkluderer afskrælning af lyng og græstørv.

Under øvelsesaktiviteten vil der forekomme kørsel inden for Løvklitområdet, der begrænser sig til en enkelt allerede etableret vej. Effekten af denne aktivitet vurderes at være ubetydelig.

Deklarationen om Kærgård Plantage:

”...

Plantagens nordlige kant skal bruges til at øve kamp mellem to bataljoners enheder, som henholdsvis bevæger sig fra Henne Å og er placeret langs nordkanten af Kærgård Plantage. Plantagen skal indeholde to ruter/akser af eksisterende spor, hvor bevægelse mellem øvelsesterrænet og beredskabslejrområdet nord for plantagen og Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn skal foregå. Desuden vil gående infanteri kæmpe mod hinanden d. 1. -3. oktober.

Øvelsesaktiviteten vil primært foregå på arealer ejet af Naturstyrelsen, men der vil også foregå færdsel på areal underlagt deklarationen på Forsvarsministeriets eget terræn.

Rydning af ca. 3 m x 100 m med bjergfyr, til nyt køre-spor

Det fremgår af deklarationens bestemmelser at:

”Skov- og klitvæsnet vil alene anlægge vej, spor og stier, som er nødvendige for plantagens drift og pleje, eller som tager sigte på områdets udnyttelse til rekreative formål for offentligheden”.

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse vil derfor anmode Fredningsnævnet, som er påtaleberettiget, om at forholde sig til, om ønsket sporrydning, som beskrevet nedenfor, vil ligge inden for rammerne af den eksisterende deklaration. Den nøjagtige placering af sporet aftales i samarbejde med Naturstyrelsen, Blåvandshuk, og den omtrentlige placering ...

Sporet vil ikke blive lagt gennem kortlagt habitatnatur og rydningen vurderes ikke at ville påvirke beskyttede dyrearter væsentligt...

Øvelsesaktiviteter der ikke umiddelbart vurderes at kræve påtale fra Fredningsnævnet i forhold til Kærgård Plantagedeklarationen, for at blive udført

Udover den ønskede beskrevne rydning i nordkanten af Kærgård Klitplantage, vil de eksisterende veje og driftsspor blive benyttet til alt kørsel med hjulkøretøjer og pansrede mandskabsvogne med gummi-bælter. Der vil i mindre grad, efter koordinering med Naturstyrelsen Blåvandshuk, kunne forekomme kørsel udenfor veje og driftsspor. Igennem Løvklitfredningen vil der dog kunne blive benyttet en vej, og der vil ikke blive kørt uden for vejen.

Anvendte arealer vil blive reableret til tidligere tilstand efter brug. Den eksisterende cykelsti gennem plantagen vil ikke blive anvendt under øvelsen.

I figur 1 ses plan for hvilke spor der på nuværende tidspunkt tænkes benyttet under øvelsen. Der er behov for potentielt at kunne benytte alle eksisterende spor inden for det fredede område. Anvendte spor vil blive reableret til tidligere tilstand, efter brug. Den eksisterende cykelsti igennem plantagen vil ikke blive anvendt under øvelsen.

I forbindelse med veje og driftsspor der benyttes til kørsel, kan der enten blive gravet liggende skyttestillinger til enkeltmand (maks. 2 m² og 30 cm dyb) eller disse kan blive lagt ved brug af naturligt forekomende materiale eller terræn til sløring... Sandsynligheden for at stillinger vil blive gravet er lille, grundet den begrænsede tid der er på øvelsen. I tilknytning til de lysåbne arealer, vil stillinger kun blive gravet i skovkanten. Der vil maksimalt blive etableret 50 af sådanne stillinger langs med veje og driftsspor igennem plantagen. Den nøjagtige placering af stillinger i lysåbne arealer aftales forud for øvelsen i samarbejde med Naturstyrelsen Blåvandshuk. Afgørende herfor er, om den taktiske vurdering tilsiger, at det er bedst at grave en stilling eller skabe den på anden vis.

...

Forstyrrelserne af lysåbne naturtyper vurderes ikke at ville være væsentlige, da der ikke vil forekomme kørsel på våde arealer og mindre graveaktiviteter kun vil foregå i kanten af træbevoksede områder og under følgende instrukser:

- I skov må gravning ikke finde sted på hede- og engarealer samt inden for 2 meter fra vådområder i skov.
- Gravning i nærhed til våd- og vandområder må ikke påvirke disse hydrologisk (afvanding m.v.)
- Alt gravearbejde skal reableres minimum til terrænniveau (dvs. hvor det påvirkede område efter reablering topografisk ikke skiller sig ud fra det omgivende terræn) inden for 3 uger efter gravearbejdet er udført.
- Gravearbejder skal være reableret senest 3 uger efter udførsel og efter følgende retningslinjer:
 - o Huller fyldes op med det oprindelige materiale til terrænniveau.
 - o Tørv lægges tilbage på oprindeligt sted, i det omfang det er muligt, således at mineraljord ligger i bunden af det tidligere hul og tørvelaget/ det organiske materiale på toppen.
 - o Hvis vejret ikke tillader en fuldstændig reablering inden for øvelsesperioden eller ugen efter, bliver der lavet aftaler med lodsejer omkring tidspunkt for endelig reablering.

Kørsel på alle lysåbne arealer koordineres med Naturstyrelsen Blåvandshuk.

Kortlagt habitatnatur

I Kærgård Plantage vil områder, som er kortlagte habitatnaturtyper ikke blive anvendt til kørsel uden for veje og driftsspor eller til graveaktivitet. Eksisterende veje og driftsspor vil blive anvendt, bortset fra rydningen af et kort kørselspor igennem en bjergfyrbevoksning i plantagens nordlige kant ... Derfor vurderes det, at naturtyper beskyttet under Habitatdirektivet og som indgår i Natura 2000-planen for habitatområdet, der inkluderer Kærgård Plantage, ikke vil blive væsentligt påvirket af aktiviteten”.

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har oplyst følgende definitioner til forståelse af det materiel, der skal anvendes under øvelsen:

”Beskrivelser af aktiviteter i uge 39-40, 2019, i forbindelse med 1. Brigades feltøvelse ”Brave Lion”

Definitioner og forklaringer

BSO – Beredskabsområde (Område, hvor enheden, hviler, planlægger og klargøre til næste opgave)

Her graves der mindre huller med håndkræft til gasblus, som der kan varmes vand fra til mad. Derudover vil enheden anvende de eksisterende spor til at bevæge sig med køretøjer og køretøjerne vil de parkere mellem træer. Soldaterne sover i bivuak i skovbunden. Her kan der opstå mindre skader på træer, ridser og afskrabning af bark. Ligesom der kan opstå dybe spor (op til 30 cm) i skovbunden i tilknytning til de eksisterende skovveje.

KSTL INF – Kampstilling for Infanteri med pansrede mandskabsvogne (Område, hvor enheden kæmper fra mod en angribende modstander)

Her graves der huller til dækning for køretøjer, ca. ½-1m dybt og 3m bredt, de steder, hvor terrænet ikke naturligt kan anvendes. Soldaterne ligger ved naturlige forhøjninger og/eller lavninger i terrænet. Kan terrænet ikke anvendes naturligt, kan der graves huller som soldaten kan ligge i, således han får dækning. Her kan der ryddes mindre bevoksning i og foran enhedens stilling med henblik på, at skabe et skudfelt, hvor enhedens våben kan virke mod modstanderen, der angriber.

KSTL KVG – Kampstilling for kampvogne (Område, hvor enheden kæmper fra mod en angribende modstander)

Her graves der huller 1-2 meter dyb og 4 m bred, hvor kampvognen kan køre i dækning. Hvis ikke terrænet giver en naturlig dækning.

Hindring – Et område man vil hindre modstanderen i, at komme igennem (Under øvelsen kan vi ligge hindringer ud, der, hvor vi ikke ønsker soldaterne skal bevæge sig. F.eks. fredede områder)

Akser – Skitseres med en bred pil på kortet og fortæller, **hvor enheden skal bevæge sig**, for at tage et angrebs mål. (Under øvelsen anvender vi disse Akser til at styre bevægelserne for enhederne)

Hvor akserne går gennem skov, vil infanteri gå ved siden af køretøjerne og køretøjerne vil bevæge sig på eksisterende spor eller lave et nyt, ca. 4 m. bredt, gennem den bevoksning, hvor køretøjerne kan køre uden at sætte fast. Her kan der forekomme væltning, afskrabning eller bøjet træer eller lav bevoksning. Løvtræer er som udgangspunkt ikke truet, men mindre nåltræer og buske vil være udsat for beskadigelse de steder, hvor der ikke er en naturlig vej eller et spor, hvor køretøjet kan køre...”

Ansøgningen indeholder følgende oplysninger om habitatområderne:

”Vurdering af påvirkningsgrad af arter beskyttet under Habitatdirektivet eller Fuglebeskyttelsesdirektivet, der kan forekomme indenfor alle tre områder.

Natura 2000 område nr. 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiil Sø og Kærgård Klitplantage har følgende arter på udpegningsgrundlaget:

Fugle	Hedehøg	Pattedyr	Odder
	Tinksmed		
	Natravn		
	Rødrygget tornskade		

	Plettet rørvagtel		
	Mosehornugle		
	Hedelærke		
	Rørdrum		
	Sangsvane		
	Grågås		
	Trane		
	Pibesvane		
	Kortnæbbet gås		
	Rørhøg		
	Pomeransfugl		

For **fuglearterne hede- og tinksmed, natravn, rødrygget tornskade, plettet rørvagtel, trane, rørhøg og pomeransfugl** gælder, at de trækker længere sydpå om vinteren, og derfor findes de stort set ikke i området i ultimo november, hvor øvelsen foregår.

Mosehornugler, sangsvaner, pibesvaner og kortnæbbede gæs overvintrer i Danmark, mens **hedelærke, rørdrum og grågæs** indimellem også kan overvintrer. Levestederne for disse arter påvirkes ikke af øvelsen Angående forstyrrelser, så afviger Brave Lion øvelsen i uge 39/40 ikke væsentligt fra øvrige øvelsesaktiviteter, hvad angår forstyrrelsestryk i området. Ingen af de nævnte fugle yngler eller går i hi i september/oktober, så fuglene har mulighed for at trække til mere rolige omgivelser. Desuden vurderes det i DMU rapport nr. 52, side 77 ..., at det især er rekreative aktiviteter i sommerhalvåret, som kan være en trussel i det konkrete Natura 2000 område. Der vurderes ikke at være behov for beskyttelsestiltag overfor ynglefugle såsom tinksmed. Dermed vurderes Forsvarets øvelsesaktiviteter ikke at have en negativ effekt på de udpegede fuglearter generelt.

Odder er hovedsageligt aktiv fra skumring til solopgang og kan få unger hele året rundt. Da odderens levesteder eller fødegrundlag ikke reduceres som følge af den militære øvelse, vurderes odderens gunstige bevaringsprognose i området ikke at blive påvirket. Den relativt korte forstyrrelsesperiode (5 dage) vurderes ikke at udgøre et problem i forhold til odderens levevilkår i området. Der vil kun blive passage af vandløb få steder, og odderen kan således søge tilflugt i forstyrrelsesfrie zoner.

Angående **bilag IV-arter** findes følgende i området ifølge DMU-rapport nr. 635 (ref. b):

- odder
- markfirben
- spidssnudet frø
- strandtudse
- brun-, syd- og vandflagermus.

Odder er vurderet ovenfor. De øvrige arter ligger i dvale primo oktober. Både brun-, syd- og vandflagermus kan overvintrer i hule træer og bygninger. Det vurderes ikke, at der er risiko for at fælde overvintringstræer med flagermus, idet der udelukkende fældes nåletræer af lav vækst. Flagermus overvintrer typisk i gamle løvtræer med hulheder. Afholdelsen af øvelsen i uge 39-40 vurderes derfor ikke at påvirke raste- og ynglesteder for flagermus eller øvrige bilag IV-arter..."

Fredningsnævnets behandling af sagen:

Fredningsnævnet har ved breve af 7. juli 2019 anmodet Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse, Aage V. Jensens Naturfond, Chefen for Skydesikker Oksbøl, Naturstyrelsen Blåvandshuk, Miljøstyrelsen,

Varde Kommune, Aage V. Jensens Naturfond, Henne Mølle Laug, Danmarks Naturfredningsforening, Danmarks Naturfredningsforenings Lokalkomite, Friluftsrådet og Dansk Ornitologisk Forening om bemærkninger til ansøgningen med høringsfrist den 1. august 2019.

Der er ikke ved høringsfristens udløb rejst indsigelser mod ansøgningen.

Varde Kommune anfører i et brev af 9. juli 2019 blandt andet:

”....

Varde Kommune har nu vurderet den fremsendte øvelsesbeskrivelse med bilag.

Vi er på det foreliggende grundlag enige i, at øvelsen vil kunne gennemføres uden dispensation fra § 3-bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven eller andre naturbeskyttelsesmæssige bestemmelser administreret af kommunen. Der er i øvelsesbeskrivelsen indbygget forskrifter og instrukser, der sikrer, at der ikke vil ske varige tilstandsændringer i de berørte § 3-beskyttede arealer. Diger og fortidsmindebeskyttelseslinjer er helt friholdt.

Det skal bemærkes, at kommunen ikke hermed har taget endelig stilling til ”Plan for feltbefæstning og andet militært gravearbejde på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn 2017-2020” (graveplanen).

Det bemærkes specielt, at hvad angår øvelsens elementer på Filsø Hede såsom broslagning og kørsel med pansrede mandskabsvogne, infanterikampkøretøjer og kampvogne (ikke hjulkøretøjer) er vi enige i at betragte disse som mindre og midlertidige indgreb, der opretholder hedens dynamik og ikke kræver dispensation. Det bemærkes, at det indgår i denne vurdering, at øvelsen foregår i perioden 28. september til 4. oktober, hvor der ikke vil ske væsentlig forstyrrelse af dyrearter fra udpegningsgrundlaget eller arter oplistet på habitatdirektivets bilag IV.

Hvad angår rydningen af et kørespor i den nordlige del af Kærgård Plantage, så går vi ud fra, at sporet placeres som aftalt i 2017 og som beskrevet i den vedhæftede mail.

På siderne 5, 11 og 15 i øvelsesbeskrivelsen er anført følgende instruks om gravning i skov: ”*I skov må gravning ikke finde sted på hede- og engarealer samt inden for 2 meter fra vådområder i skov*”. For god ordens skyld skal det bemærkes, at Varde Kommune forstår instruksen således, at den omhandler de § 3-beskyttede naturtyper, - herunder også overdrev, moser og søer...”

Aage V. Jensens Naturfond har i mail af 9. april 2019 meddelt, at fonden

”kan igen i år give tilladelse til gennemførsel af en brigadeøvelse i stil med den i 2017. Da vi står overfor at lave en fast aftale med et længere sigte vil jeg gerne om I allerede i år bruger de tre tvangsspor ned over heden, som vi måtte komme frem til i de kommende måneder.

Det vil sige at der ikke må køres på må og få ned over heden med udstyr, som vi gav lov til i 2017”.

Henne Mølle Laug har i en mail sendt den 26. juni 2019 til Forsvarets Bygningstjeneste og modtaget i fredningsnævnet under høringen oplyst blandt andet, at lauget er

”rigtig kede af, at Forsvaret igen skal benytte skråvejen. der jo nu er begyndt at se pæn ud igen. Det ægrer os. Og vi håber at I vil gøre jeres yderste for at begrænse varigheden og skaderne på vores arealer. Håber at I – helt som du skriver rydder pænt op efter jer. Vi har forstået, at vi naturligvis ikke vil kunne få indflydelse på tidspunktet for øvelsens afholdelse...”

Fredningsnævnets begrundelse og afgørelse:

Ifølge naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, kan fredningsnævnet dispensere fra bestemmelserne i en fredning, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål.

Ansøgningen om dispensation fra kendelsen om fredningen af Fiil sø og deklarationen om fredning af Løvklit:

Fredningen af Fiil Sø er en landskabsfredning, der skal sikre heden. Det er fredningsnævnets vurdering, at afviklingen af elementer af øvelsen, der indebærer indgreb i det fredede område, ikke kan ske uden dispensation fra kendelsen om fredningen af Fiil Sø.

Fiil sø Hede og Løvklit, hvor efterårsøvelsen skal afvikles, indgår i Natura 2000-område 84, der omfatter habitatområde 73, fuglebeskyttelsesområde F 50 og Ramsarområde R1.

Overfredningsnævnets kendelse og deklarationen om Løvklit indeholder fredningsbestemmelser, som ikke regulerer de problemer, ansøgningen rejser.

Fiil sø Hede og Løvklit indeholder store biologiske og naturmæssige værdier samt et større vådområde, der kan blive forringet som følge af militære øvelsesaktiviteter, herunder kørsel med tunge køretøjer på heden, gravning af skyttestillinger og bankets.

Hvis heden skal indgå som øvelsesområde, skal der derfor tages vidtgående hensyn til disse værdier, ligesom der skal lægges begrænsninger på kørslen med såvel traditionelle køretøjer – motorcykler, terrængående biler/lastbiler – som pansrede køretøjer og kampvogne.

Hvis øvelsen på Fiil sø Hede og Løvklit kan afvikles under hensyn hertil, vurderer fredningsnævnet, at det ikke strider mod formålet med fredningen af Fiil Sø at dispensere til, at heden benyttes af Forsvaret til afvikling af øvelsen.

Fredningsnævnet kan kun meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis projektet ikke indebærer forringelse af naturtyperne og levestederne for de arter eller betydelige forstyrrelser af de arter, som området er udpeget for, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 ff og bilag IV-arterne.

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse og Varde Kommune har i korrespondancen om øvelsen redegjort for øvelsens påvirkning af de arter, naturtyper m.v., der indgår i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området.

Fredningsnævnet lægger disse vurderinger til grund og vurderer derfor, at det ikke strider mod Danmarks internationale forpligtelser at meddele Forsvarsministeriet dispensation til inddrage de arealer på Fiil Sø Hede, der ikke er vådområder, og Løvklit til brug for øvelsen på de vilkår, der er anført under afsnittet ”Vilkår for dispensationen”, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 og stk. 3.

Påtaleretten i deklarationen om driften af Kærgård Klitplantage:

Det fremgår af ansøgningen, at der skal ryddes et ca. 3 m x 100 m bælte med bjergfyr til et nyt kørespor samt graves maksimalt 50 skyttestillinger i kanten af klitplantagen.

Deklarationen om driften af Kærgård Klitplantage indeholder retningslinjer for driften af klitplantage.

Disse retningslinjer eller administrationsgrundlaget for plantagen skal sikre plantagen og de arealer, der er omfattet af deklarationen som et rekreativt område.

På baggrund af oplysningerne fra Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse og Varde Kommune om øvelsens betydning for udpegningsgrundlaget for de naturtyper og arter, der indgår i Natura 2000 området, har fredningsnævnet som påtaleberettiget ikke indvendinger mod afviklingen af øvelsen i Kærgård Klitplantage på de vilkår, der er skitseret i afsnittet ”Vilkår for dispensationen”.

Klagevejledning ved afgørelse om dispensation:

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge lov om naturbeskyttelse § 87 afgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledning på klagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i nævnet fra og med den 1. februar 2017. Nævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis

- 1) klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves,
- 2) klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller

3) klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence.

Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af frist for efterkommelse af afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i klagenævnet, tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis

- 1) der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller
- 2) klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen.

Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis nævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En tilladelse må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at en tilladelse bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er givet.

Fredningsnævnet for Sydjylland, nordlig del
Kolding, den 26. august 2019

Vagn Kastbjerg
formand

**FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
KOLDING ÅPARK 11, 6000 KOLDING - MAIL: sydjyllandnord@fredningsnaevn.dk**

Den 13. september 2020

Fredningsnævnets sagsnummer FN-SJN-25-2020: Ansøgning fra Forsvarsministeriet, Ejendomsstyrelsen om dispensation til at afvikle en øvelse - Brave Lion 2020 - på de fredede arealer omkring Filsø og Løvklit samt inden for deklarationsområdet i Kærgård Klitplantage.

**Fredningsregisterets numre: 00818.00 - Filsø
02280.01 - Løvklit
05760.00 - Kærgård Klitplantage**

Fredningsnævnet har den 25. juni 2020 modtaget en ansøgning fra Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse om dispensation til at afvikle en efterårsøvelse i Kærgård Klitplantage og på arealer omfattet af fredningen af Filsø og Løvklit.

Fredningsnævnet har efter besigtigelse besluttet at meddele dispensation på nærmere vilkår. Afgørelsen fremgår nedenfor i afsnittet om fredningsnævnets afgørelse.

Sagens baggrund

Sagen omfatter følgende fredningsområder:

Arealerne ved Filsø, der ejes af Aage Jensens Naturfond, er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 20. august 1958, der har til formål at bevare arealerne i deres daværende tilstand, og som har bestemmelser om, at der ikke må foretages afskrælning af lyng eller græstørv eller slåning af lyng, græs m.v.

Arealerne ved Løvklit, der ejes af Naturstyrelsen, er omfattet af deklaration af 28. marts 1956, der har til formål at bevare arealerne i deres daværende tilstand og med bestemmelse om, at der ikke må afskrælles lyng eller græstørv.

Arealerne ved Kærgård Klitplantage, der ejes af staten, er omfattet af deklaration af 6. maj 1974, der har til formål at bevare områderne i deres daværende tilstand.

Det ansøgte projekt er begrænset i forhold til den oprindelige ansøgning, og vedrører ifølge de oplysninger, der kom frem under besigtigelsen 3. september 2020, især følgende:

- Filsø – dispensation til kørsel med tunge køretøjer ad de 2 etablerede veje og spor, som anvendt i 2019 til øvelseskørsel, placeres længst mod vest.

- Løvklit – dispensation til kørsel ad en allerede tidligere anvendt og afmærket rute.
- Kærgård Klitplantage - dispensation til at kørsel ad allerede eksisterende spor, veje og driftstekniske skovspor.

I ansøgningen er bl.a. anført

”...

Vedrørende Kærgård Plantage,

”...at plantagens nordlige kant skal bruges til at øve kamp mellem to bataljoners enheder, som henholdsvis bevæger sig fra Henne Å og er placeret langs nordkanten af Kærgård Plantage. Plantagen indeholder aftalte ruter/akser af eksisterende veje, spor og driftstekniske skovspor, hvor bevægelse mellem øvelseterrænet og beredskabslejrområdet nord for plantagen og Oksbøl Skyde- og Øvelseterræn skal foregå i hele øvelsesperioden. Desuden vil gående infanteri kæmpe mod hinanden. Øvelsesaktiviteten vil primært foregå på arealer ejet af Naturstyrelsen, men der vil også foregå færdsel på areal underlagt deklarationen på Forsvarsministeriets eget terræn. Der vil kun blive kørt på allerede eksisterende spor, veje og driftstekniske skovspor...”

Det oplyses yderligere, at alle anvendte arealer vil blive retableret til tidligere tilstand senest 3 uger efter brug og efter aftale med lodsejer. I forbindelse med veje, spor og driftstekniske skovspor, der benyttes til kørsel, kan der enten blive gravet liggende skyttestillinger til 2 mand – maksimalt 2 m² – og 30 cm dybe eller disse kan blive opbygget ved anvendelse af naturligt forekommende materiale eller terræn til sløring.

I tilknytning til de lysåbne arealer, vil stillinger kun blive gravet i skovkanten, Der vil maksimalt blive 50 stk. langs med veje, spor og driftstekniske skovspor gennem plantager.

...

Forstyrrelserne af lysåbne naturtyper vurderes ikke at ville være væsentlige, da der ikke vil forekomme kørsel på våde arealer og mindre graveaktiviteter kun vil foregå i kanten af træbevoksede områder og under følgende instrukser:

- I skov må gravning ikke finde sted på hede- og engarealer samt inden for 2 meter fra vådområder i skov.
- Gravning i nærhed til våd- og vandområder må ikke påvirke disse hydrologisk (afvanding m.v.)
- Alt gravearbejde skal retableres minimum til terrænniveau (dvs. hvor det påvirkede område efter retablering topografisk ikke skiller sig ud fra det omgivende terræn) inden for 3 uger efter gravearbejdet er udført.
- Gravearbejder skal være retableret senest 3 uger efter udførsel og efter følgende retningslinjer:
 - Huller fyldes op med det oprindelige materiale til terrænniveau.

- Tørv lægges tilbage på oprindeligt sted, i det omfang det er muligt, således at mineraljord ligger i bunden af det tidligere hul og tørvelaget/ det organiske materiale på toppen.
- Hvis vejret ikke tillader en fuldstændig retablering inden for øvelsesperioden eller ugen efter, bliver der lavet aftaler med lodsejer omkring tidspunkt for endelig retablering...”

Det anføres yderligere, at kørsel på lysåbne arealer vil finde sted efter koordinering med Naturstyrelsen. De tørre, lysåbne arealer vil i visse tilfælde kunne have kørespor efter kørsel efter øvelsen, men da disse vil forekomme i mindre grad, vil det muligvis medvirke til en større mikrovariation i terrænet, skabe bedre forhold for lokal foryngelse og skabe åbne jordflader, nogle steder med blottet mineraljord, til gavn for dyr og planter som fremmes af sådanne forhold.

I Kærgård Plantage vil områder, som er kortlagte habitatnaturtyper ikke blive anvendt til kørsel uden for veje, spor og driftstekniske skovspor til graveaktivitet. Eksisterende veje, spor og driftstekniske skovspor vil blive anvendt.

Derfor vurderes det, at naturtyper beskyttet under Habitatdirektivet, og som indgår i Natura 2000-planen for habitatområdet, der inkluderer Kærgård Plantage, ikke vil blive væsentligt påvirket af aktiviteten

Vedrørende Løvklit oplyses det, at under øvelsesaktiviteten vil der kun forekomme kørsel indenfor Løvklitområdet, via én allerede tidligere anvendt og afmærket rute, og der vil ikke blive kørt udenfor det afmærkede forløb. Effekten af denne aktivitet vurderes at være ubetydelig.

Om Filsø oplyses det blandt andet, at i den nordlige klitrække på området, vil der kunne forekomme stillinger til køretøjer. Disse stillinger vil blive retableret, således at området ikke vil kunne skelnes i kontur fra omkringliggende terræn. Denne form for punktvis opbrud i vegetationen vil kunne bidrage med en større dynamik i plantesamfundet på hedearealet, og vil derved bidrage til naturtypens opretholdelse og forbedring i tilstanden på længere sigt. Retableringen vil ske inden for øvelsesperioden, medmindre vejret forhindrer dette, i hvilket tilfælde retableringen senest vil ske 3 uger efter etablering og efter aftale med lodsejer. Efter retableringen vil området blive overladt til naturlig retablering. Dette vil ligeledes bidrage til en større mikrotopografisk variation, naturlig dynamik for plantesamfundet og foryngelsesmuligheder for lyskrævende plantearter.

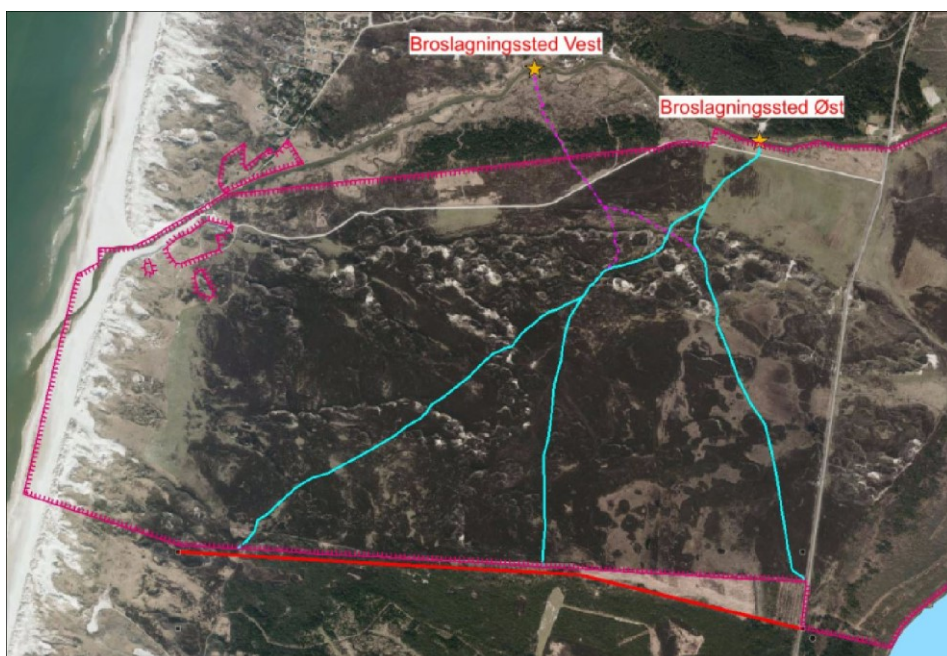
....”

Neden for ses kortbilag udvisende med lyseblå, de tre tidligere anvendte spor/akser over Filsø Hede.

Der vil under Brave Lion 2020 ikke blive kørt ad det østlige spor, men kun ad de 2 andre spor. Mørk-lilla streger angiver Filsø fredningen.

Det anføres i ansøgningen endvidere,

”... at størstedelen af arealet, som er omfattet af øvelsesaktiviteten, og Filsø-fredningen, er kortlagt med lysåben habitatnatur. På baggrund af aktiviteternes samspil med de lysåbne naturtyper vurderer Forsvarets Ejendomsstyrelse, at øvelsesaktiviteterne i uge 39-40 i 2020 ikke vil have en væsentlig effekt på områdets registrerede habitatnaturtyper. Det vurderes derimod, at aktiviteterne vil medvirke til en bedre naturtilstand for de tørre åbne naturarealer.

De to lodsejere har meddelt positivt tilsagn vedrørende arealerne deres arealer.

Vurdering af påvirkningsgrad af arter beskyttet under Habitatdirektivet eller Fuglebeskyttelsesdirektivet, der kan forekomme indenfor alle tre områder:

Natura 2000 område nr. 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fil Sø og Kærgård Klitplantage har følgende arter på udpegningsgrundlaget:

Fugle	Hedehøg	Pattedyr	Odder
	Tinksmed		
	Natravn		
	Rødrygget tornskade		

	Plettet rørvagtel		
	Mosehornugle		
	Hedelærke		
	Rørdrum		
	Sangsvane		
	Grågås		
	Trane		
	Pibesvane		
	Kortnæbbet gås		
	Rørhøg		
	Pomeransfugl		

For fuglearterne hedehøg, tinksmød, natravn, rødrygget tornskade, plettet rørvagtel, trane, rørhøg og pomeransfugl gælder, at yngleperioden er overstået. Samt at de trækker længere sydpå om vinteren, og derfor findes de i mindre antal i området ultimo september, hvor øvelsen foregår.

Mosehornugler, sangsvaner, pibesvaner og kortnæbbede gæs overvintrer i Danmark, mens hedelærke, rørdrum og grågæs indimellem også kan overvintre. Levestederne for disse arter påvirkes ikke af øvelsen.

Angående forstyrrelser, så afviger Brave Lion øvelsen i uge 39-40 2020 ikke væsentligt fra øvrige øvelsesaktiviteter, hvad angår forstyrrelsestryk i området.

Ingen af de nævnte fugle yngler eller går i hi i september/oktober, så fuglene har mulighed for at trække til mere rolige omgivelser.

Desuden vurderes det i DMU-rapport nr. 52, side 77 (ref. a.), at det især er rekreative aktiviteter i sommerhalvåret, som kan være en trussel i det konkrete Natura 2000 område.

Der vurderes ikke at være behov for beskyttelsestiltag overfor ynglefugle såsom tinksmød. Dermed vurderes Forsvarets øvelsesaktiviteter ikke at have en negativ effekt på de udpegede fuglearter generelt.

Odder er hovedsagelig aktiv fra skumring til solopgang og kan få unger hele året rundt. DA odderens levesteder eller fødegrundlag ikke reduceres som følge af den militære øvelse, vurderes odderens gunstige bevaringsprognose ikke at blive påvirket. Den relativt korte forstyrrelsesperiode (5 dage) vurderes ikke at udgøre et problem i forhold til odderens levevilkår i området. Der vil kun blive passage af vandløb få steder, og odderen kan således søge tilflugt i forstyrrelsesfrie zoner.

Angående bilag IV-arter findes følgende i området ifølge DMU-rapport nr. 635 (ref. b):

- odder
- markfirben
- spidssnudet frø
- strandtudse
- brun-, syd- og vandflagermus.

Odder er vurderet ovenfor. De øvrige arter ligger i dvale primo oktober. Både brun-, syd- og vandflagermus kan overvintrere i hule træer og bygninger. Det vurderes ikke, at der er risiko for at fælde overvintringstræer med flagermus, idet der udelukkende fældes nåletræer af lav vækst. Flagermus overvintrer typisk i gamle løvtræer med hulheder. Afholdelsen af øvelsen i uge 39-40 vurderes derfor ikke at påvirke raste- og ynglesteder for flagermus eller øvrige bilag IV-arter

...”

Varde kommune har udtalt bl.a. følgende:

”...

Kommunen er på det foreliggende grundlag enig i, at øvelsen vil kunne gennemføres uden dispensation fra § 3-bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven eller andre naturbeskyttelsesmæssige bestemmelser administreret af kommunen. Der er i øvelsesbeskrivelsen indbygget forskrifter og instrukser, der sikrer, at der ikke vil ske varige tilstandsændringer i de berørte § 3-beskyttede arealer. Kommunen har herunder noteret sig, at der ikke vil blive gravet på Filsø Hede, og at der i skov ikke vil blive gravet på § 3-beskyttede hede-, eng-, overdrevs-, mose- og sø-arealer. Diger og fortidsmindebeskyttelseslinjer er helt friholdt. Det er desuden oplyst af Forsvaret, at inden afholdelsen af øvelsen udarbejder Forsvaret – i samarbejde med Naturstyrelsen – kortmateriale, der i detaljer viser, hvilke af Miljø- og Fødevarerministeriets områder – herunder lysåbne arealer, veje, spor og driftstekniske skovspor, der vil blive benyttet under øvelsen.

Det skal bemærkes, at kommunen ikke hermed har taget endelig stilling til ”Plan for feltbefæstning og andet militært gravearbejde på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn 2017-2020” (graveplanen).

Det bemærkes specielt, at hvad angår øvelsens elementer på Filsø Hede såsom broslagning og kørsel med pansrede mandskabsvogne, infanterikampkøretøjer, kampvogne, logistikkøretøjer og hjulkøretøjer er kommunen enig i at betragte disse som mindre og midlertidige indgreb, der opretholder hedens dynamik og ikke kræver dispensation. Det indgår i denne vurdering, at det er oplyst, at såfremt Forsvaret/ 1 BDE under øvelsen erkender, at hjulkøretøjerne laver væsentlige tilstandsændringer i sporene, - herunder synker ned og laver hjulsporriller, så vil hjulkørslen blive stoppet for ikke at forværre sporrillerne. Der bliver desuden foretaget en konkret vejr- og operativ vurdering forud for passagen (Go/no go). Såfremt hjulene ved (go) under kørslen synker mere ned end ca. 15 cm på væsentlige dele af sporene, så omdirigeres hjulkøretøjerne til alternativ rute.

Det indgår desuden i kommunens vurdering, at øvelsen foregår i ugerne 39-40 på en årstid, hvor der ikke vil ske væsentlig forstyrrelse af dyrearter fra udpegningsgrundlaget eller arter oplistet på habitatdirektivets bilag IV.

...”

Fredningsnævnets besigtigelse

Fredningsnævnet har behandlet sagen som et møde med besigtigelse den 3. september 2020.

I besigtigelsen deltog fredningsnævnet ved formanden, dommer Vagn Kastbjerg, det ministerielt udpegede medlem Flemming Davidsen og det kommunalt udpegede medlem John Bach Thygesen. For Varde Kommune mødte Jens Martin Reincke Vahl. For Forsvaret mødte major Stig G. Larsen, Anna Hansen og Bjarke Volshøj. For Naturstyrelsen Blåvandshug mødte skovrider Ulrik Lorenzen. For Danmarks Naturfredningsforening mødte Merete Vigen Hansen og Bent Jacobsen. For Friluftsrådet mødte Hanne Voetmann og Sven Bødker. For Dansk Ornitologisk Forening mødte Karin Gustausen. For Aage V. Jensen Naturfond mødte skovrider Jacob Palsgaard Andersen. Skovfoged Søren B. Johansen var mødt.

Nævnformanden indledte mødet og gennemgik de tre berørte fredninger.

Stig Larsen orienterede herefter om baggrunden for ansøgningen, herunder om, at det er en nødvendighed for Forsvaret at have yderligere øvelsesterræn i relation til den træning, soldater skal have efter deres deltagelse i Afghanistan og nu skal gøres parate til en koldkrigslignende tilstand. Der skal være mulighed for at følge spor i terrænet og skifte spor. Han oplyste, at der vil blive kørt ad faste spor på samme måde som i 2019, men kun ad de 2 vestlige spor på i Filsø heden, hvor der heller ikke graves, ligesom der ikke vil blive etableret broer over Henne Mølle Å. Han kan ikke helt nøje angive, hvor brede sporene er, men der kan køre et pansret køretøj med infanterister på begge sider. Der vil i 2020 kun blive afholdt én øvelse af 14 dage. Det er aftalt med Aage V. Jensen Naturfond, at der på samme måde som i 2019 vil blive optaget dronefilm til illustration af den eventuelle slitage, der er på terrænet. Alle stier vil blive retableret ved pålæg af jord og en frøbank. Ved kampvognsspor, der kan være 60-70 cm dyne trækkes materialer ind fra vejene.

Anna Hansen oplyste supplerende, at sporene ikke efterlades som åbne sår, men sådan at heden retableres.

Jacob Palsgaard Andersen oplyste, at Aage V. Jensen Naturfond som i 2019 kræver, at alle kørespor afmærkes med hvide pæle, som fjernes efter øvelsen. Det fremgår af droneoptagelser for 2019, at man i det væsentlige har holdt sig inden for pæleafmærkningen. Naturfonden kan på de vilkår godkende det ansøgte.

Merete Vigen Hansen bemærkede, at forsvaret i nogle tilfælde var uden for stierne i 2019-øvelsen. Danmarks Naturfredningsforening mener, at forsvaret bør kommunikere bedre om øvelsen lokalt, hvilket var en del af årsagen til de mange protester i 2019. Danmarks Naturfredningsforening er enig med Aage V. Jensen Naturfond i, at der bør etableres droneovervågning i videre omfang end sket i 2019 og kan på de vilkår godkende det ansøgte.

Herudover bemærkedes, at forsvaret havde tilført området anvendt ved krydsning af Henne Mølleå stenmaterialer.

Sven Bødker bemærkede, at han personligt overvejede, hvorvidt de opkørte spor kunne være en fordel for fuglelivet ved vandhuller m.v.

Jens Martin Reincke Vahl bemærkede, at Varde Kommune som tilsynsmyndighed skal tage stilling til naturbeskyttelseslovens § 3. Spørgsmålet er i den henseende, om øvelserne medfører en kun midlertidig eller varig tilstandsændring. Der er nu ansøgt om kørsel med hjulkøretøjer i modsætning til tidligere. Begrænset kørsel vil ikke medføre en varig tilstandsændring, men det er en vurdering, hvor grænsen går.

Formanden konstaterede, at der blandt de mødte ikke i øvrigt var bemærkninger til det ansøgte.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningerne af arealer ved Filsø, Løvklit og Kærgård Plantage betyder, at projektet kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål.

Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for.

Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3 kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet lægger efter vurderingerne fra Forsvarets Ejendomsstyrelse og Varde kommune til grund, at en dispensation ikke er i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

Som det fremgår af de vilkår, fredningsnævnet stiller for en dispensation, skal der tages vidtgående hensyn til de store biologiske og naturmæssige værdier i de fredede områder. Opfyldes de vilkår og kørsel begrænses til det absolut nødvendige, vurderer nævnet, at det ansøgte ikke strider mod fredningens formål.

På denne baggrund meddeler fredningsnævnet derfor dispensation til det ansøgte som tilrettet under besigtigelsen på følgende vilkår:

- Alle kørselsspor på de fredede arealer på Filsø Hede, Løvklit og i Kærgård Klitplantage skal afmærkes med hvide pæle.
- Inden og efter øvelsen skal alle fredede og beskyttede områder, der indgår i øvelsen, drone-moniteres.
- Der må ikke køres i eller omkring vådområderne i klitplantagen og på Filsø Hede.

- Kørsel i Kærgård Klitplantage skal ske i overensstemmelse med de retningslinjer, som Naturstyrelsen Blåvandshuk fastsætter.
- Kørsel på Filsø Hede skal ske ad de tracér og i overensstemmelse med de retningslinjer, som Varde Kommune som tilsynsmyndighed anviser Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse.
- Arealerne skal være retableret senest 3 uger efter øvelsens afslutning,
- Der må ikke i forbindelse med retablering i fredede og beskyttede områder tilføres materialer som stabilt grus eller lign. uden for allerede befæstede kørespor.
- Filsø Hede må ikke tilføres fremmede materialer som sten og grus. De stenmaterialer, der er udlagt ved Henne Mølleå ved ”brostedet” skal fjernes inden for en frist af 4 uger.

Hvis vilkårene ikke overholdes, bortfalder dispensationen.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag. Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og Fødevareklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og Fødevareklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevareklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En dispensation må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Vagn Kæstbjerg
formand

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
Kolding Åpark 11, 6000 Kolding - mail: sydjyllandnord@fredningsnaevn.dk

Kolding, den 2. juli 2021

Fredningsnævnets sagsnummer FN-SJN-10-2021: Ansøgning fra Forsvarsministeriet, Ejendomsstyrelsen om dispensation til at afvikle en øvelse- Brave Lion 2021 - på de fredede arealer omkring Filsø og Løvklit samt inden for deklaraationsområdet i Kærgård Klitplantage.

Fredningsregisteret reg.nr.0818.00 - Filsø Hede,
reg.nr. 05760.00 – Kærgård Klitplantage,
reg.nr. 02280.01 – Løvklit.

Fredningsnævnet har den 3. marts 2021 fra Forsvarsministeriets, Ejendomsstyrelsen modtaget ansøgning om tilladelse til at afholde "Brave Lion 2021" på arealer ved Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn i ugerne 38 og 39.

Fredningsnævnet har efter besigtigelse besluttet at meddele dispensation. Afgørelsen fremgår nedenfor i afsnittet om fredningsnævnets afgørelse.

Sagens baggrund

Arealerne ved Filsø, der ejes af Aage Jensens Naturfond, er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 20. august 1958, der har til formål at bevare arealerne i deres daværende tilstand, og som har bestemmelser om, at der ikke må foretages afskrælning af lyng eller græstørv eller slåning af lyng, græs m.v.

Arealerne ved Løvklit, der ejes af Naturstyrelsen, er omfattet af deklaration af 28. marts 1956, der har til formål at bevare arealerne i deres daværende tilstand og med bestemmelse om, at der ikke må afskrælles lyng eller græstørv.

Arealerne ved Kærgård Klitplantage, der ejes af staten, er omfattet af deklaration af 6. maj 1974, der har til formål at bevare områderne i deres daværende tilstand.

For så vidt angår Filsø Hede fremgår blandt andet følgende af øvelsesbeskrivelsen:

"...

Det benyttede areal ved Filsø, ejes af Aage V. Jensen Naturfond, og der er givet skriftligt tilsagn fra lodsejeren, Aage V. Jensen Naturfond igennem Skovrider Jacob Palsgaard Andersen om brug af terrænet.

I området syd for Henne Å og nord for Kærgård Plantage vil der blive kørt med følgende køretøjer pansrede mandskabsvogne, infanterikampkøretøjer, kampvogne og hjulkøretøjer af 3 gamle spor/akser over heden. I den nordlige klitrække på området, vil der kunne forekomme stillinger til køretøjer.

Disse stillinger vil blive retableret, således at området ikke vil kunne skelnes i kontur fra omkringliggende terræn. Denne form for punktvis opbrud i vegetationen vil kunne bidrage med en større dynamik i plantesamfundet på hedearealet og derved bidrage til naturtypens opretholdelse og forbedring i tilstanden på længere sigt.

Retableringen vil ske inden for øvelsesperioden, medmindre vejret forhindrer dette, i hvilket tilfælde retableringen senest vil ske 3 uger efter endt øvelse og efter aftale med lodsejer.

Efter retableringen vil området blive overladt til naturlig succession. Dette vil ligeledes bidrage til en større mikrotopografisk variation, naturlig dynamik for plantesamfundet og foryngelsesmuligheder for lyskrævende plantearter. Vådområder vil blive friholdt for kørsel for at undgå fastkørsel og på den måde skånes de mere sårbare naturtyper for aktiviteten.

Op til 60 køretøjer vil køre i området i løbet af 3 dage i øvelsesperioden.

Ligesom under øvelsen i 2019, ønsker Forsvaret at anvende de 3 gamle spor/akser over hede jf. figur 4, som tidligere er blevet genåbnet efter aftale med lodsejerne.

Figur 4. Kortet viser, med lyseblå, de 3 tidligere anvendte spor/akser over Filsø Hede. Der vil under Brave Lion 2021 igen udelukkende blive kørt af disse 3 spor fra broslagningssted Øst. "Mørke lilla" streg angiver Filsø fredningen.

..."

For så vidt angår Løvkli fremgår blandt andet følgende af øvelsesbeskrivelsen:

"..."

Løvkli ejes af Naturstyrelsen. Løvkli er omfattet af en tinglyst deklaration med restriktioner, som inkluderer afskrælning af lyng eller græstørv. Under øvelsesaktiviteten vil der kun forekomme kørsel indenfor Løvkliområdet, via én allerede tidligere anvendt og afmærket rute, jf. figur 2 og der vil ikke blive kørt udenfor det afmærkede forløb. Effekten af denne aktivitet vurderes at være ubetydelig. Se Figur 2 nedenfor:

Figur 2. Ved passagen af Løvklitfredningen anvendes samme afmærkede spor, som ved tidligere Brave Lion øvelser i området.

...”.

For så vidt angår Kærgård Klitplantage fremgår blandt andet følgende af øvelsesbeskrivelsen:

”...

Plantagens nordlige kant skal bruges til at øve kamp mellem to bataljones enheder, hvor den ene bataljon bevæger sig fra Henne Å og den anden bataljon er placeret langs nordkanten af Kærgård Plantage. Plantagen indeholder aftalte ruter/akser af eksisterende veje, spor og driftstekniske skovspor, hvor bevægelse mellem øvelsестerrænet og beredskabslejrområdet nord for plantagen og Oksbøl Skyde- og Øvelsестerræn skal foregå i hele øvelsesperioden. Desuden vil gående infanteri kæmpe mod hinanden. Øvelsesaktiviteten vil primært foregå på arealer ejet af Naturstyrelsen, men der vil også foregå færdsel på areal underlagt deklarationen på Forsvarsministeriets eget terræn. Der vil som udgangspunkt kun blive kørt på allerede eksisterende spor, veje og driftstekniske skovspor, men der vil i mindre grad, efter koordinering med Naturstyrelsen, kunne forekomme kørsel udenfor veje, spor og driftstekniske skovspor.

Anvendte arealer vil blive reetableret til tidligere tilstand efter brug. Den eksisterende cykelsti igennem plantagen vil, efter koordinering med Naturstyrelsen, på udvalgte steder blive krydset.

I forbindelse med veje, spor og driftstekniske skovspor der benyttes til kørsel, kan der enten blive gravet liggende skyttestillinger til 2 mand (maks. 2 m² og 30 cm dybe) eller disse kan blive opbygget ved anvendelse af naturligt forekommende materiale eller terræn til sløring. Sandsynligheden for at stillinger vil blive gravet er lille, grundet den begrænsede tid der er på øvelsen. I tilknytning til de lysåbne arealer, vil stillinger kun blive gravet i skovkanten. Der vil maksimalt blive etableret 50 stk. af sådanne stillinger langs med veje, spor og driftstekniske skovspor igennem plantagen. Den nøjagtige placering af stillinger i lysåbne arealer koordineres før øvelsen med Naturstyrelsen. Afgørende

herfor er, om den taktiske vurdering tilsiger, at det er bedst at grave en stilling eller skabe den på anden vis

...”

I ansøgningen er det endvidere oplyst,

”...

at et specialkøretøj vil udlægge en bro over Henne Å, eller man vil bygge en militær bro på stedet og køreplader vil blive lagt op til broen.

Broen vil have støtte på fast grund i afstand fra vandløbsbrinken og medfører ikke terrænpåvirkning. Der vil ske en sikring mod erosion mod åen, da broens længde beskytter brinkerne fra trykket af de køretøjer der kører over broen.

Der vil ske en bortslidning af vegetationen ved tilkørslerne, som ikke vurderes at være skadelig, da denne vil berøre et begrænset areal og medvirke til blotlægning af mineraljord, som vil være gavnlig i forhold til den naturlige dynamik i de lysåbne naturtyper, som forekommer her.

Det er Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses vurdering at aktiviteterne ikke vil medføre en ændring af de naturtyper fredningen har til formål at beskytte. Det er desuden Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses vurdering, at aktiviteterne kan medvirke til en bedre naturtilstand for de tørre, åbne naturarealer.

...”

Varde Kommune har i mail af 12. maj 2021 anbefalet, at der meddeles dispensation til den ansøgte øvelse, dog på vilkår, at - som tidligere aftalt med Forsvaret - gravede stillinger til køretøjer udelades af øvelsesbeskrivelsen for Filsø Hede og ikke som det er anført i øvelsesbeskrivelsen side 4, hvor det fremgår at:” I den nordlige klitrække på området, vil der kunne forekomme stillinger til køretøjer. Disse stillinger vil blive reableret, således at området ikke vil kunne skelnes i kontur fra omkringliggende terræn.”

Arealerne er beliggende i Natura 2000 område 84: Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage og har på udpegningsgrundlaget Hedehøg, Tinksmed, Natravn, Rødrygget tornskade, Plettet rørvagtel, Mosehornugle, Hedelærke, Rørdrum, Sangsvane, Grågås, Trane, Pibesvane, Kortnæbbet gås, Rørhøg, Pomeransfugl samt Odder.

I forbindelse med fredningsnævnets sagsbehandling i 2020 vedrørende en tilsvarende militærøvelse fremgik blandt andet:

”...

For fuglearterne hedehøg, tinksmed, natravn, rødrygget tornskade, plettet rørvagtel, trane, rørhøg og pomeransfugl gælder, at yngleperioden er overstået. Samt at de trækker længere sydpå om vinteren, og derfor findes de i mindre antal i området ultimo september, hvor øvelsen foregår.

Mosehornugler, sangsvaner, pibesvaner og kortnæbbede gæs overvintrer i Danmark, mens hedelærke, rørdrum og grågæs indimellem også kan overvintere. Levestederne for disse arter påvirkes ikke af øvelsen.

Angående forstyrrelser, så afviger Brave Lion øvelsen i uge 39-40 2020 ikke væsentligt fra øvrige øvelsesaktiviteter, hvad angår forstyrrelsestryk i området.

Ingen af de nævnte fugle yngler eller går i hi i september/oktober, så fuglene har mulighed for at trække til mere rolige omgivelser.

Desuden vurderes det i DMU-rapport nr. 52, side 77 (ref. a.), at det især er rekreative aktiviteter i sommerhalvåret, som kan være en trussel i det konkrete Natura 2000 område.

Der vurderes ikke at være behov for beskyttelsestiltag overfor ynglefugle såsom tinksmed. Dermed vurderes Forsvarets øvelsesaktiviteter ikke at have en negativ effekt på de udpegede fuglearter generelt.

Odder er hovedsagelig aktiv fra skumring til solopgang og kan få unger hele året rundt. DA odde-rens levesteder eller fødegrundlag ikke reduceres som følge af den militære øvelse, vurderes odde-rens gunstige bevaringsprognose ikke at blive påvirket. Den relativt korte forstyrrelsesperiode (5 dage) vurderes ikke at udgøre et problem i forhold til odderens levevilkår i området. Der vil kun blive passage af vandløb få steder, og odderen kan således søge tilflugt i forstyrrelsesfrie zoner.

Angående bilag IV-arter findes følgende i området ifølge DMU-rapport nr. 635 (ref. b):

- odder
- markfirben
- spidssnudet frø
- strandtudse
- brun-, syd- og vandflagermus.

Odder er vurderet ovenfor. De øvrige arter ligger i dvale primo oktober. Både brun-, syd- og vandflagermus kan overvintrere i hule træer og bygninger. Det vurderes ikke, at der er risiko for at fælde overvintringstræer med flagermus, idet der udelukkende fældes nåletræer af lav vækst. Flagermus overvintrer typisk i gamle løvtræer med hulheder. Afholdelsen af øvelsen i uge 39-40 vurderes derfor ikke at påvirke raste- og ynglesteder for flagermus eller øvrige bilag IV-arter

... ”.

Fredningsnævnets besigtigelse

Fredningsnævnet har behandlet sagen på et møde med besigtigelse den 26. maj 2021.

I besigtigelsen deltog fredningsnævnet ved formanden, dommer Vagn Kastbjerg, det ministerielt udpegede medlem Flemming Davidsen og det kommunalt udpegede medlem Poul Henrik Hansen.

For Varde Kommune mødte Jens Martin Reincke Vahl og Klaus Friis,

For Forsvaret mødte major Stig G. Larsen, Anna Hansen og Mads Møller,

For Naturstyrelsen Blåvand mødte skovrider Ulrik Lorenzen.

For Friluftsrådet mødte Hanne Voetmann,

Nævnsformanden indledte mødet og gennemgik de tre berørte fredninger.

Maj Stig G. Larsen orienterede om øvelsen i området. Han oplyste, at det er nødvendigt med 3 spor over Filsø Hede. Sporerne er hovedsagelig lavet på steder, hvor der i forvejen har været spor. Han oplyste yderligere, at der ikke vil blive gravet i Filsø Hede, som det fremgår af øvelsesbeskrivelsen. Opkørte spor vil hurtigt blive retableret, og der anvendes kun eksisterende ”pladser” for køretøjerne.

Der vil blive optaget film via drone til brug for Aage V. Jensen Naturfonds vurdering af effekten af øvelsen på arealerne. På samme måde som sidste år vil sporene blive markeret med hvide pæle.

Varde Kommune bemærkede, at tunge hjulkøretøjer udgør en hårdere belastning af arealerne. Det er derfor kommunens forudsætning, at Forsvaret ved regnfuldt vejr indstiller øvelsen af hensyn til §3-arealerne.

Nævnsformanden opfordrede kommunen til at gennemse droneoptagelserne til brug for kommunens tilsynsforpligtelse.

Sagen blev herefter udsat på Varde Kommunes gennemgang af droneoptagelse før, under og efter sidste øvelse blev afholdt i 2019.

Varde Kommune har i mail af 15. juni 2021 anført:

”...

Varde Kommune har den 12. maj 2021 fremsendt nedenstående høringssvar med vedlagte bilag til fredningsnævnet. Vedrørende øvelsens elementer på Filsø Hede fremgår blandt andet følgende, som var kommunens vurdering på baggrund af de oplysninger, som hidtil var modtaget:

”Det bemærkes specielt, at hvad angår øvelsens elementer på Filsø Hede såsom broslagning og kørsel med pansrede mandskabsvogne, infanterikampkøretøjer, kampvogne, logistikkøretøjer og hjulkøretøjer er kommunen enig i at betragte disse som mindre og midlertidige indgreb, der opretholder hedens dynamik og ikke kræver dispensation”.

Ved besigtigelsen med fredningsnævnet blev dele af midtersporet på Filsø Hede besigtiget. Fredningsnævnet gjorde opmærksom på, at Varde Kommune er tilsynsmyndighed for så vidt angår de fredede arealer og nævnets afgørelser. Nævnet anmodede på den baggrund kommunen om at gennemse og vurdere de droneoptagelser, som det blev oplyst, at Forsvaret har optaget af de 3 spor på Filsø Hede før og efter øvelsens afholdelse i 2019. Kommunen har herefter modtaget og gennemset de nævnte droneoptagelser og sammenholdt dem med luftfotos optaget før og efter øvelsen og med de iagttagelser, der blev gjort ved besigtigelsen med fredningsnævnet. Hertil har kommunen følgende bemærkninger:

- Det har været oplyst, at der er tale om genoptagelse af anvendelsen af tidligere spor. Det vil kommunen ikke bestride, men sporene må have været meget tilgroede og overgået til naturtilstand. Det meste af østsporet kan erkendes på luftfotos optaget i 2019 før øvelsens afholdelse. Kun dele af midtersporet kan erkendes, og vestsporet kan slet ikke ses på kommunens luftfotos fra foråret 2019
- Alle 3 spor er stadig meget tydeligt synlige på kommunens luftfotos fra foråret 2021 – altså mere end halvandet år efter afholdelsen af øvelsen i 2019.
- Ved besigtigelsen med fredningsnævnet virkede dele af midtersporet ret opkørt og ”udplane-ret”, og der kunne stadig ses aftryk efter Forsvarets køretøjer.
- Det fremgår af droneoptagelserne, at ujævne dele af sporene inden øvelsens afholdelse blev udjævnet med maskiner for at lette færdslen med Forsvarets køretøjer.

Kommunen må på den baggrund konkludere, at så længe der er tale om afholdelse af årlige øvelser eller øvelser med jævne mellemrum, vil sporene være permanente, og de vil kun ”gå i et” med det omgivende terræn og den omgivende vegetation efter en længere årrække uden afholdelse af tilsvarende øvelser. Der er derfor tale om en i naturbeskyttelseslovens forstand varig tilstandsændring, som

kræver kommunens dispensation fra § 3bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven i modsætning til, hvad kommunen hidtil har vurderet. Kommunen finder stadig, at det er en naturmæssig fordel at samle færdslen ad 3 spor frem for at sprede kørslen over større dele af Filsø Hede med mere udbredte skader på terræn og vegetation til følge. Kommunen er derfor sindet at meddele dispensation fra § 3-bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven, og Varde Kommune kan stadig anbefale, at fredningsnævnet meddeler dispensation til gennemførelse af øvelsen Brave Lion 2021, såfremt nævnet finder, at en dispensation er fornøden.

I øvelsesbeskrivelserne, som Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har fremsendt til fredningsnævnet, er det anført, at den 100 m brede beskyttelseszone omkring fortidsminder vil blive afspærret og friholdt for aktiviteter i forbindelse med øvelsen (se side 10 i øvelsesbeskrivelsen til fredningsnævnet, hvor placeringen af fortidsminderne og beskyttelseszonen også er vist på et luftfotoudsnit). I forbindelse med ovennævnte gennemgang af luftfotos optaget før og efter øvelsen har Varde Kommune konstateret, at dette ikke er overholdt. To af sporene går ind over to fortidsmindebeskyttelseslinjer omkring fortidsminderne med fredningsnumrene 31015 og 31016, og det ene spor krydser selve fortidsmindet (en fredet ringformet dyrefold, fredningsnummer 31015). Se nedenstående luftfotoudsnit, hvor fortidsmindebeskyttelseslinjerne er vist med røde cirkler og selve fortidsmindernes udtrækning er vist med mørke flader. Køresporene fra øvelsen i 2019 ses som lyse linjer.

Etablering af køresporene inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen er en overtrædelse af naturbeskyttelseslovens § 18, hvor kommunen har dispensations- og tilsynskompetencen. Der er ikke søgt om

dispensation, og Varde Kommune må derfor forudsætte, at der findes et andet forløb til Brave Lion 2021.

Etablering af et kørespor hen over selve fortidsmindet (fredningsnummer 31015) er en overtrædelse af museumslovens § 29e, hvor Slots- og Kulturstyrelsen har dispensations- og tilsynskompetencen. Det er derfor Slots og Kulturstyrelsen, der skal tage stilling til, om der skal foretages en form for reetablering af fortidsmindet. Varde Kommune vil skrive til styrelsen herom ...”.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet har noteret sig Varde kommunes bemærkninger om, hvordan kommunen vil varetage sin dispensations- og tilsynskompetence.

Fredningerne af arealer ved Filsø, Løvkli og Kærgård Plantage betyder, at projektet kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål.

Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for.

Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3 kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet lægger efter vurderingerne fra Forsvarets Ejendomsstyrelse og Varde kommune til grund, at en dispensation ikke er i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

Som det fremgår af de vilkår, fredningsnævnet stiller for en dispensation, skal der tages vidtgående hensyn til de store biologiske og naturmæssige værdier i de fredede områder. Opfyldes de vilkår og kørsel begrænses til det absolut nødvendige, vurderer nævnet, at det ansøgte ikke strider mod fredningens formål.

På denne baggrund meddeler fredningsnævnet derfor dispensation til det ansøgte på følgende vilkår:

- Alle kørselsspor på de fredede arealer på Filsø Hede, Løvkli og i Kærgård Klitplantage skal afmærkes med hvide pæle.
- Inden og efter øvelsen skal alle fredede og beskyttede områder, der indgår i øvelsen, drone-monitoreres.
- Der må ikke køres i eller omkring vådområderne i klitplantagen og på Filsø Hede.
- Kørsel i Kærgård Klitplantage skal ske i overensstemmelse med de retningslinjer, som Naturstyrelsen Blåvandshuk fastsætter.

- Kørsel på Filsø Hede skal ske ad de tracér og i overensstemmelse med de retningslinjer, som Varde Kommune som tilsynsmyndighed anviser Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse.
- Der må ikke graves stillinger til køretøjer eller i øvrigt på Filsø Hede.
- Arealerne skal være retableret senest 3 uger efter øvelsens afslutning,
- Der må ikke i forbindelse med retablering i de fredede og beskyttede områder tilføres fremmede næringsrige materialer som stabilt grus eller lign. hentet uden for allerede befæstede kørespor,
- Filsø Hede må ikke tilføres fremmede materialer som sten og grus.
- Hjul kørestøjer må ikke køre uden for eksisterende spor.
- Varde Kommune skal sikre grundlaget for tilsynsforpligtelsen ved gennemsyn af droneoptagelserne før og efter øvelsen.

Hvis vilkårene ikke overholdes, bortfalder dispensationen.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag. Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og Fødevareklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og

Fødevareklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevareklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En dispensation må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Vagn Kistbjerg
formand

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
Kolding Åpark 11, 6000 Kolding - mail: syddjyllandnord@fredningsnaevn.dk

Kolding, den 4. september 2022

Fredningsnævnets sagsnummer FN-SJN-11-2022: Ansøgning fra Forsvarsministeriet, Ejendomsstyrelsen om dispensation til at afvikle en øvelse - Brave Lion 2022 - på de fredede arealer omkring Filsø og Løvklit samt inden for deklaraationsområdet i Kærgård Klitplantage.

Fredningsregisteret reg. nr.:
reg.nr.0818.00 - Filsø Hede,
reg.nr. 05760.00 – Kærgård Klitplantage,
reg.nr. 02280.01 – Løvklit.

Fredningsnævnet har den 22. marts 2022 fra Forsvarsministeriet, Ejendomsstyrelsen modtaget ansøgning om tilladelse til at afholde militærøvelsen "Brave Lion 2022" omkring og på Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn i ugerne 38 og 39 i 2022.

Fredningsnævnet har efter besigtigelse besluttet at meddele dispensation. Afgørelsen fremgår nedenfor i afsnittet om fredningsnævnets afgørelse.

Sagens baggrund

Arealerne ved Filsø, der ejes af Aage Jensens Naturfond, er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 20. august 1958, der har til formål at bevare arealerne i deres daværende tilstand, og som har bestemmelser om, at der ikke må foretages afskrælning af lyng eller græstørv eller slåning af lyng, græs m.v. og om, at det kun er ejeren og folk i ejerens tjeneste, der har ret til færdsel – af enhver art - på arealerne, medmindre både ejeren og fredningsnævnet giver tilladelse. Aage Jensen Naturfond har meddelt tilladelse til øvelsen.

Arealerne ved Løvklit, der ejes af Naturstyrelsen, er omfattet af deklaration af 28. marts 1956, der har til formål at bevare arealerne i deres daværende tilstand og med bestemmelse om, at der ikke må afskrælles lyng eller græstørv.

Arealerne ved Kærgård Klitplantage, der ejes af staten, er omfattet af deklaration af 6. maj 1974, der har til formål at bevare områderne i deres daværende tilstand.

Af øvelsesbeskrivelsen fremgår blandt andet:

”...

- I skov må gravning ikke finde sted på hede-, eng-, overdrevs-, mose- og sø-arealer ... samt inden for 2 m fra vådområder i skov.

- Gravning i nærhed til våd- og vandområder må ikke påvirke disse hydrologisk (afvanding m.v.)

- Alt gravearbejde skal reableres minimum til terrænniveau (dvs. hvor det påvirkede område efter reablering topografisk ikke skiller sig ud fra det omgivende terræn) inden for 6 uger efter gravearbejdet er udført.

- Gravearbejde skal være reableret senest 3 uger efter udførsel og efterfølgende retningslinjer:

- Huller fyldes op med det oprindelige materiale til terrænniveau.
- Tørv lægges tilbage på oprindeligt sted, i det omfang det er muligt, således at mineraljord ligger i bunden af det tidligere hul og tørvelaget/det organiske materiale på toppen.
- Hvis vejret ikke tillader en fuldstændig reablering inden for øvelsesperioden eller ugen efter, bliver der lavet aftale med lodsejer omkring tidspunkt for endelig reablering.

Kørsel på lysåbne arealer vil finde sted efter koordinering med Naturstyrelsen. De tørre, lysåbne arealer vil i visse tilfælde kunne have kørespor efter øvelsen, men da disse vil forekomme i mindre grad, vil det muligvis medvirke til en større mikrovariation i terrænet, skabe bedre forhold for lokal forrynkelse og skabe åbne jordflader, nogle steder med blottet mineraljord, til gavn for dyr og planter som fremmes af sådanne forhold (så som markfirben).

Kærgård Klitplantage

Plantagens nordlige kant skal bruges til at øve kamp mellem to bataljoners enheder, hvor den ene bataljon bevæger sig fra Henne Å og er den anden bataljon er placeret langs nordkanten af Kærgård Plantage. Plantagen indeholder aftalte ruter/akser af eksisterende veje, spor og driftstekniske skovspor, hvor bevægelse mellem øvelsестerrænet og beredskabslejrområdet nord for plantagen og Oksbøl Skyde- og Øvelsестerræn skal foregå i hele øvelsesperioden. Desuden vil gående infanteri kæmpe mod hinanden.

Øvelsesaktiviteten vil primært foregå på arealer ejet af Naturstyrelsen, men der vil også foregå færdsel på areal underlagt deklarationen på Forsvarsministeriets eget terræn.

Der vil som udgangspunkt kun blive kørt på allerede eksisterende spor, veje og driftstekniske skovspor, men der vil i mindre grad, efter koordinering med Naturstyrelsen, kunne forekomme kørsel uden for veje, spor og driftstekniske skovspor.

Anvendte arealer vil blive reableret til tidligere tilstand efter brug. Den eksisterende cykelsti igennem plantagen vil, efter koordinering med Naturstyrelsen, på udvalgte steder blive krydset.

I forbindelse med veje, spor og driftstekniske skovspor der benyttes til kørsel, kan der enten blive gravet liggende skyttestillinger til 2 mand (maks. 2 m² og 30 cm dybe) eller disse kan blive opbygget ved anvendelse af naturligt forekommende materiale eller terræn til sløring.

Sandsynligheden for at stillinger vil blive gravet er lille, grundet den begrænsede tid der er på øvelsen. I tilknytning til de lysåbne arealer, vil stillinger kun blive gravet i skovkanten. Der vil maksimalt blive etableret 50 stk. af sådanne stillinger langs med veje, spor og driftstekniske skovspor igennem plantagen. Den nøjagtige placering af stillinger i lysåbne arealer koordineres før øvelsen med Naturstyrelsen. Afgørende herfor er, om den taktiske vurdering tilsiger, at det er bedst at grave en stilling eller skabe den på anden vis.

Løvklit

Under øvelsesaktiviteten vil der kun forekomme kørsel indenfor Løvklitområdet, via én allerede tidligere anvendt og afmærket rute, jf. figur 2 og der vil ikke blive kørt udenfor det afmærkede forløb. Effekten af denne aktivitet vurderes at være ubetydelig. Igennem Løvklit fredningen vil der igen, kun blive benyttet én allerede tidligere anvendt og afmærket rute, jf. figur 2. og der vil ikke blive kørt udenfor det afmærkede forløb.

Figur 2. Ved passagen af Løvklitfredningen anvendes samme afmærkede spor, som ved tidligere Brave Lion øvelser i området.

Filsø Hede

I området syd for Henne Å og nord for Kærgård Plantage vil der blive kørt med følgende køretøjer: pansrede mandskabsvogne, infanterikampkøretøjer, kampvogne og hjulkøretøjer af 3 gamle spor/akser over heden. I den nordlige klitrække på området, vil der kunne forekomme stillinger til køretøjer. Disse stillinger vil blive retableret, således at området ikke vil kunne skelnes i kontur fra omkringliggende terræn.

...

Retableringen vil ske inden for øvelsesperioden, medmindre vejret forhindrer dette, i hvilket tilfælde retableringen senest vil ske 3 uger efter endt øvelse og efter aftale med lodsejer.

Efter retableringen vil området blive overladt til naturlig succession.

...

Vådområder vil blive friholdt for kørsel for at undgå fastkørsel og på den måde skånes de mere sårbare naturtyper for aktiviteten.

Op til 60 køretøjer vil køre i området i løbet af 3 dage af øvelsesperioden.

Et specialkøretøj vil udlægge en bro over Henne Å, eller man vil bygge en militær bro på stedet og køreplader vil blive lagt op til broen.

Broen vil have støtte på fast grund i afstand fra vandløbsbrinken og medfører ikke terrænpåvirkning. Der vil ske en sikring mod erosion mod åen, da broens længde beskytter brinkerne fra trykket af de køretøjer der kører over broen.

...”

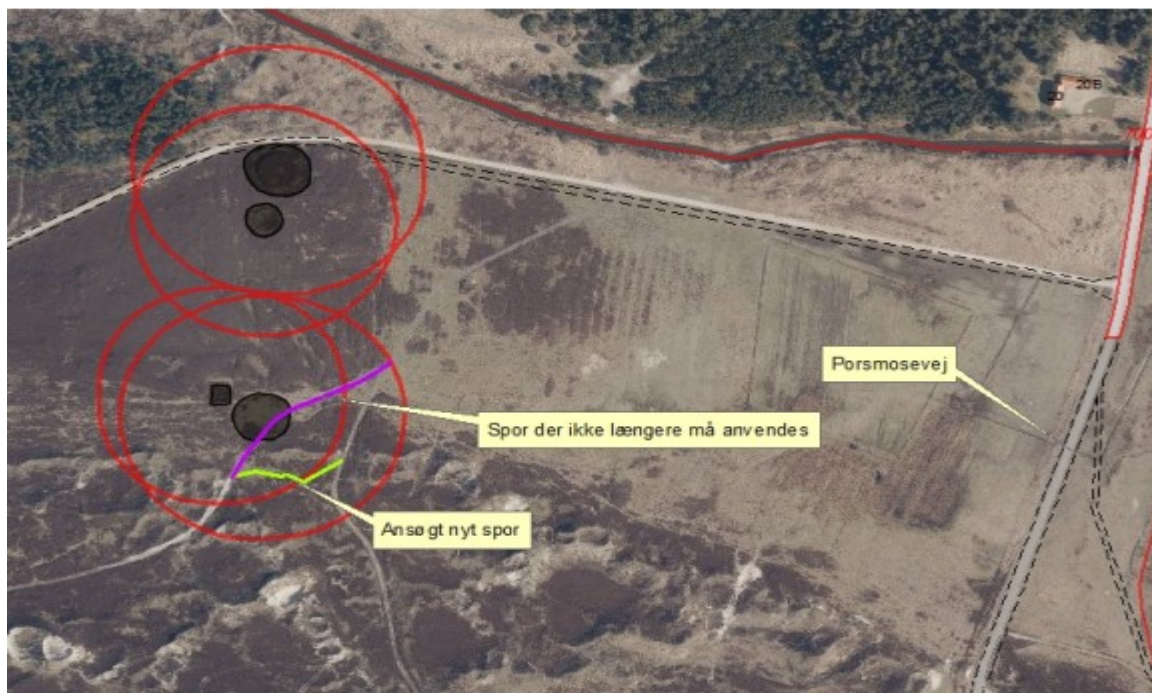
Varde Kommune har i mail af 8. juni 2022 blandt andet anført:

”...

... mail af 22. februar 2022 til Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse. Her har Varde Kommune – på en række forudsætninger – meddelt, at afholdelse af øvelsen Brave Lion 2022 ikke kræver kommunens dispensation efter naturbeskyttelsesloven. Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har i mail af 7. juli 2022 til Varde Kommune bekræftet, at de af kommunen nævnte forudsætninger vil blive overholdt.

Det eneste element af Brave Lion-øvelsen, som Varde Kommune i 2021 fandt var dispensationskrævende, var de tre spor hen over Filsø Hede. Kommunens dispensation af 8. juli 2021 med kortbilag er vedhæftet ovennævnte mail. Dispensation til disse spor er ikke gjort tidsbegrænset. Der gælder de generelle regler om, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år eller i 3 på hinanden følgende år.

Kommunens dispensation indeholder en angivelse af en delstrækning af sporet fra Brave Lion 2019, der ikke må benyttes igen, da sporet går tværs igennem et fredet fortidsminde (en fredet ringformet dyrefold, fredningsnummer 31015), og der gives i stedet dispensation til et nyt sporforløb på denne strækning – det grønne sporforløb på nedenstående luftfotoudsnit.

Figur 4 i øvelsesbeskrivelsen til fredningsnævnet viser imidlertid stadig det oprindelige sporforløb fra 2019, og droneoptagelser optaget af Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse før og efter øvelsen i 2021 samt luftfotos optaget foråret 2022 viser, at det også er dette spor, der er blevet benyttet under øvelsen i 2021. Kommunen har ved tilsyn d.d. konstateret, at dette er korrekt, og at den fredede ringfolds sider er krydset og gennemgravet ned til terræn to steder.

Dette er en alvorlig uoverensstemmelse, som kommunen er uforstående over for. Hvis fredningsnævnet meddeler dispensation til afholdelse af øvelsen i 2022, bør der stilles vilkår, som sikrer, at der ikke sker en gentagelse. Fredningsnævnet kan for eksempel kræve, at det ulovlige spor skal afspærres, og det tilladte nye spor skal afmærkes tydeligt, og at afspærringen og afmærkningen skal godkendes af kommunen, inden øvelsen kan finde sted.

I Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses øvelsesbeskrivelse fremgår denne forkerte oplysning igen: *”I den nordlige klitrække på området, vil der kunne forekomme stillinger til køretøjer. Disse stillinger vil blive reableret, således at området ikke vil kunne skelnes i kontur fra omkringliggende terræn”*. Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har både i forbindelse med forberedelsen af øvelsen i 2019 og øvelsen i 2021 bekræftet over for fredningsnævnet og kommunen, at der ikke vil blive etableret gravede stillinger på Filsø Hede. Varde Kommune skal med kopi af denne mail opfordre Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse til snarest at få rettet denne fejl og fejlen vedrørende sporforløbet i øvelsesbeskrivelsen.

Som det fremgår, har Varde Kommune gennemgået droneoptagelser optaget af Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse før og efter øvelsen i 2021 og sammenholdt dem med luftfotos optaget foråret 2021 og foråret 2022. Udover ovennævnte uoverensstemmelse har kommunen ved denne gennemgang ikke bemærket varige spor eller lignende uden for de tre sporakser, som der er meddelt dispensation til ...”

Miljøstyrelsen har i mail af 2. maj 2022 ingen supplerende bemærkninger til ansøgningen.

Varde Kommune har den 8. juli 2021 meddelt følgende dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3 til etablering af kørespor i forbindelse med afholdelse af militærøvelsen Brave Lion 2021:

”...

De tre spor forløber i hede og mose, der er omfattet af § 3-bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven, og i alt ca. 332 m af det ansøgte sporforløb er beliggende inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen, jævnfør naturbeskyttelseslovens § 18. Varde Kommune vurderer, at anvendelsen af sporene er en tilstandsændring, der kræver kommunens dispensation.

...

Varde Kommune giver hermed dispensation efter naturbeskyttelsesloven til anvendelsen af de tre spor.

Dispensationen er givet på følgende vilkår:

1. De tre spor skal inden øvelsen afmærkes med hvide pæle, ligesom det ved afmærkning skal sikres, at der ikke sker færdsel på de beskyttede fortidsminder og de beskyttede jorddiger eller inden for de dele af fortidsmindebeskyttelseslinjen, der ikke er omfattet af denne dispensation.
2. Inden og efter øvelsen skal de tre spor dronemoniteres, og droneoptagelserne skal fremlægges for Varde Kommune senest 3 måneder efter øvelsens afholdelse.
3. I forbindelse med anvendelsen af sporene må der ikke tilføres fremmede materialer som sten, jord og grus til sporene.
4. Hjul køretøjer må ikke køre uden for de tre spor. Øvrig kørsel uden for de tre spor må ikke efterlade varige terrænændringer eller andre varige tilstandsændringer.
5. Sporet fra øvelsen i 2019 markeret med lilla på luftfotoudsnittet... må ikke anvendes. Det skal reetableres ved, at det efterlades uforstyrret til naturlig tilgroning. Slot- og Kulturstyrelsen afgør dog, hvordan der skal reetableres på den del af sporet, der forløber på selve fortidsmindet og i en 2 m bred zone omkring dette.

Disse vilkår er stillet for at sikre de biologiske, kulturhistoriske og landskabelige værdier i området ...”

Varde kommune har følgende vurdering i relation til Natura 2000:

”...

Langt størstedelen af de tre spor forløber i § 3-beskyttet hede, og en mindre del krydser arealer, der er registreret som § 3-beskyttet mose. Filsø Hede indgår i Natura 2000 område nr. 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiil Sø og Kærgård Klitplantage, og de berørte hedearealer er kortlagt som den prioriterede habitatnaturtype 2140 Klithede, mens mosearealerne er kortlagt som habitatnaturtypen 2190, Klitlavning.

Varde Kommune vurderer, at anvendelsen af de tre spor ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af de nævnte habitatnaturtyper fra udpegningsgrundlaget. For størstedelen af de tre spors vedkommende er der ifølge den oplyste tale om genåbning af spor, der har været anvendt af tidligere ejere af Filsøejendommen. De berørte klithedearealer udgør kun en meget lille andel af det samlede klithedeareal i Natura 2000 område nr. 84, og anvendelsen af vejsporene i klitheden vil i en vis grad medvirke til at opretholde klithedens naturlige dynamik. De berørte arealer med § 3-registreret mose og habitatnaturtypen klitlavning er langs det østlige spor. Dette er klart det tydeligste af de gamle spor på Filsø. På de fugtigste arealer er der en egentlig (primitiv) vejkasse, og der er faktisk tale om en gammel vej. Det fremgår af de høje målebordsblade fra 1800-tallet, at den nuværende Porsmosevej tidligere har forløbet her, så selvom der er tale om klitlavning, vurderes påvirkningen at være begrænset.

Hertil kommer, at kommunen finder, at det er en naturmæssig fordel at samle færdslen ad tre spor frem for at sprede kørslen over større dele af Filsø Hede. Sporene er placeret således, at de følger det mest jævne terræn, og kørsel på tværs af klitter undgås.

I udpegningsgrundlaget for Natura 2000 område nr. 84 indgår desuden en række ynglefugle samt en række trækkende andefugle og pomeransfugl. Øvelsen foregår i uge 38 og 39, hvor yngleperioden

for længst er overstået, og det vurderes, at øvelsen ikke vil kunne påvirke ynglefuglearterne. Hvad angår trækfugle, så er de berørte arealer på Filsø Hede ikke relevante for pomeransfugl og andefuglearterne fra udpegningsgrundlaget.

Ud fra en samlet vurdering findes det derfor, at anvendelsen af de tre spor ikke vil påvirke Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag eller muligheden for at opfylde områdets bevaringsmålsætning væsentligt
...”

Fredningsnævnets besigtigelse

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelse den 22. juni 2022.

I besigtigelsen deltog fredningsnævnet ved formanden, dommer Vagn Kastbjerg, det ministerielt udpegede medlem Flemming Davidsen og det kommunalt udpegede medlem Gunner Poulsen.

For Varde Kommune mødte Jens Martin Reincke Vahl,

For Forsvaret mødte major Stig G. Larsen, Anna Hansen, Dan Søgaard, Sheena Larsen, samt Josephine Wengberg.

For Naturstyrelsen Blåvand mødte skovrider Ulrik Lorenzen

For Danmarks Naturfredningsforening mødte Merete Vigen Hansen.

Nævnens formanden indledte mødet og gennemgik de tre berørte fredninger.

Stig G. Larsen orienterede om øvelsen i området. Der vil fortsat være brug for 3 spor over Filsø Hede. Der ikke vil blive gravet i Filsø Hede, som det fremgår af øvelsesbeskrivelsen. I overensstemmelse hermed vil øvelsesbeskrivelsen blive revideret. De vilkår, som fredningsnævnet stillede i 2021 og Varde kommunes vilkår vil blive fulgt.

Jens Martin Reincke Vahl bemærkede, at kommunen er positiv over for gentagelse af øvelsen og henviste i det hele til det, kommunen tidligere har anført i blandt andet mail af 8. juni 2022 og § 3 tilladelsen. Han opfordrede til en præcisering i øvelsesbeskrivelsen, idet der blandt andet er uklare oplysninger vedrørende broslagning.

Merete Vigen Hansen bemærkede, at Danmarks Naturfredningsforening kan støtte det ansøgte. Men bemærkningerne i øvelsesbeskrivelsen om, at kørsel på sporene fremmer den naturlige dynamik på heden er efter Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse ikke korrekt. Kampvognene er et nødvendigt onde. Tilsynet med fredningen bør være restriktivt.

Det var enighed om, at vilkårene fra dispensationen fra 2021 bør gentages ved en dispensation, og der bør stilles vilkår omkring arealerne ved det fredede fortidsminde, som kommune har foreslået.

Anna Hansen oplyste supplerende, at man under sidste øvelse af tidsmæssige grunde valgte et alternativt sporforløb omkring fortidsmindet og med udlægning af køreplader.

Revideret øvelsesbeskrivelse

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har den 9. august 2022 sendt følgende:

”...

På mødet ved Filsø Hede d. 22/6-22. Udtrykte fredningsnævn og kommune ønske om, at øvelsesbeskrivelsen fra Forsvarsministeriet Ejendomsstyrelsen, blev gjort mere tydelig med henblik på

A: Der vil ikke blive gravet til vognstillinger eller kampstillinger på Filsø Hede.

B: Kortmaterialet skal kun vise broslagningssted øst og de ansøgte/anvendte spor hertil.

C. Forsvaret vil udelukkende benytte det i 2021 godkendte ”omkørselsspor” omkring kvægfolden og det gl. spor afblændes.

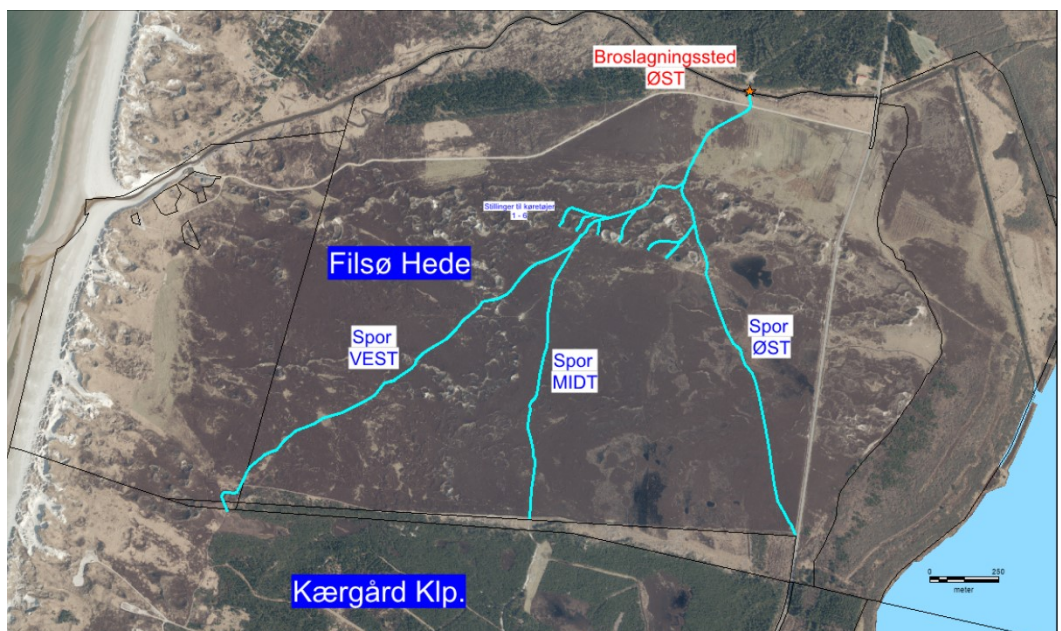
Forsvarsministeriet Ejendomsstyrelsen har taget dette til efterretning, og vil gøre det tydeligere i fremtidige ansøgninger.

Vi vil gerne bekræfte, at der ikke vil blive gravet stillinger på Filsø Hede, samt at der kun anvendes det ene af broslagningsstederne (broslagningssted Øst, se kortbilag).

Brigaden har meddelt ønske om at lave broslagningsstedet allerede i uge 36, og tage det ned igen umiddelbart efter anvendelse. Det betyder at broslagningsstedet kommer til at stå i maks. 3 uger. Behovet af at bygge det så tidligt skyldes at vi grundet udsendelse af operativt personale østpå, ikke har ingeniører til rådighed under øvelsen da disse er i udlandet.

...”

Den reviderede øvelsesbeskrivelse er vedlagt følgende kort:

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningerne af arealer ved Filsø, Løvklit og Kærgård Plantage betyder, at det ansøgte projekt kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål.

Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for.

Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3 kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet vurderer efter sagens oplysninger, at en dispensation ikke vil være i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

Som det fremgår af de vilkår, fredningsnævnet stiller for en dispensation, skal der tages vidtgående hensyn til de store landskabsmæssige, biologiske og naturmæssige værdier i de fredede områder. Såfremt de vilkår opfyldes og kørsel begrænses til det absolut nødvendige, vurderer nævnet – også i betragtning af de bagvedliggende samfundsmæssige hensyn - at det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål.

På denne baggrund meddeler fredningsnævnet derfor dispensation til det ansøgte på følgende vilkår:

- Alle kørselsspor på de fredede arealer på Filsø Hede, Løvklit og i Kærgård Klitplantage skal afmærkes med hvide pæle. Afmærkningen skal godkendes af Varde kommune inden øvelsen går i gang.
- Inden og efter øvelsen skal alle fredede og beskyttede områder, der indgår i øvelsen, drone-moniteres.
- Der må ikke køres i eller omkring vådområderne i klitplantagen og på Filsø Hede.
- Kørsel i Kærgård Klitplantage skal ske i overensstemmelse med de retningslinjer, som Naturstyrelsen Blåvandshuk fastsætter.
- Kørsel ved det fredede fortidsminde (fredningsnummer 31015) må kun foretages af det nye sporforløb på denne strækning – markeret som det grønne sporforløb på Varde kommunes luftfotoudsnit.
- det spor ved fortidsmindet, der i strid med fredningsnævnets dispensation af 2. juni 2021 blev anvendt, skal afspærres, og det tilladte nye spor skal afmærkes tydeligt. Afspærringen og afmærkningen skal godkendes af kommunen, inden øvelsen kan finde sted.

- Kørsel på Filsø Hede skal ske ad de spor, der er vist på kortbilaget af 9. august 2022, og i overensstemmelse med de retningslinjer, som Varde Kommune som tilsynsmyndighed anviser Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse.
- Der må kun anvendes broslagningssted Øst, som vist på kortbilaget af 9. august 2022 og kortet til øvelsen må kun vise dette sted og de ansøgte/anvendte spor hertil.
- Der må ikke graves stillinger til vognstillinger eller kampstillinger eller i øvrigt på Filsø Hede.
- Arealerne skal være retableret senest 3 uger efter øvelsens afslutning,
- Der må ikke i forbindelse med retablering i de fredede og beskyttede områder tilføres fremmede næringsrige materialer som stabilt grus eller lign. hentet uden for allerede befæstede kørespor,
- Filsø Hede må ikke tilføres fremmede materialer som sten og grus.
- Hjul kørestøjer må ikke køre uden for eksisterende spor.
- Forsvaret har ret til færdsel på de fredede arealer på Filsø Hede i 3 uger før og 3 uger efter øvelsen.
- Varde Kommune skal sikre grundlaget for tilsynsforpligtelsen ved gennemsyn af droneoptagelserne før og efter øvelsen.

Hvis vilkårene ikke overholdes, bortfalder dispensationen.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og Fødevareklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og Fødevareklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevne-nes-hus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevareklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En dispensation må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Vagn Kastbjerg
formand

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL
Kolding Åpark 11, 6000 Kolding - mail: syddjyllandnord@fredningsnaevn.dk

Kolding, den 9. juli 2023

Fredningsnævnets sagsnummer FN-SJN-9-2023: Ansøgning fra Forsvarsministeriet, Ejendomsstyrelsen om dispensation til at afvikle en militærøvelse - Brave Lion 2023 - på de fredede arealer omkring Filsø og Løvklit samt inden for deklaraationsområdet i Kærgård Klitplantage.

Fredningsregisteret:
reg.nr.0818.00 - Filsø Hede,
reg.nr. 05760.00 – Kærgård Klitplantage,
reg.nr. 02280.01 – Løvklit.

Fredningsnævnet har den 24. marts 2023 fra Forsvarsministeriet, Ejendomsstyrelsen modtaget ansøgning om tilladelse til at til at afvikle en militærøvelse - Brave Lion 2023 - på de fredede arealer omkring Filsø og Løvklit samt inden for deklaraationsområdet i Kærgård Klitplantage i ugerne 38 og 39 i 2023.

Fredningsnævnet har efter besigtigelse besluttet at meddele dispensation på nærmere vilkår.

Afgørelsen fremgår nedenfor i afsnittet om fredningsnævnets afgørelse.

Fredningerne

Arealerne ved Filsø, der ejes af Aage Jensens Naturfond, er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 20. august 1958, der har til formål at bevare arealerne i deres daværende tilstand, og som har bestemmelser om, at der ikke må foretages afskrælning af lyng eller græstørv eller slåning af lyng, græs m.v. Aage Jensen Naturfond har meddelt tilladelse til øvelsen.

Arealerne ved Løvklit, der ejes af Naturstyrelsen, er omfattet af deklaration af 28. marts 1956, der har til formål at bevare arealerne i deres daværende tilstand og med bestemmelse om, at der ikke må afskrælles lyng eller græstørv.

Arealerne ved Kærgård Klitplantage, der ejes af staten, er omfattet af deklaration af 6. maj 1974, der har til formål at bevare områderne i deres daværende tilstand.

Fredningsnævnets besigtigelse

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelse den 19. juni 2023.

I besigtigelsen deltog fredningsnævnet ved formanden, dommer Vagn Kastbjerg, det ministerudpegede medlem Flemming Davidsen og suppleanten for det kommunalt udpegede medlem Rasmus Sømod,

For Varde Kommune mødte Jens Martin Reincke Vahl,

For Forsvaret mødte Anna Hansen, major Stig G. Larsen og Thomas Sørensen.
For Naturstyrelsen Blåvand mødte Stig Beyer,
For Danmarks Naturfredningsforening mødte Merete Vigen Hansen.

Nævnnsformanden indledte mødet og gennemgik de tre berørte fredninger.

Stig G. Larsen orienterede om øvelsen, der er helt som øvelsen i 2022. Der ikke vil blive gravet i Filsø Hede. De vilkår, som fredningsnævnet og Varde kommune tidligere har stillet vil blive fulgt også for øvelsen i 2023.

Jens Martin Reincke Vahl bemærkede, at kommunen er positiv over for en gentagelse af øvelsen og henviste i det hele til det, kommunen tidligere har anført i blandt andet mail af 2. maj 2023 og § 3 tilladelsen af 8. juli 2021. Han opfordrede til en præcisering i øvelsesbeskrivelsen, så det tydeligt fremgår, at der ikke må graves i Filsø området.

Merete Vigen Hansen bemærkede, at Danmarks Naturfredningsforening kan støtte det ansøgte. Men bemærkningerne i øvelsesbeskrivelsen om, at kørsel på sporene fremmer den naturlige dynamik på heden er efter Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse fortsat ikke korrekt. Afgørende er formålet med fredningerne - at sikre de biologiske og landskabelige værdier i området. Kampvognene er et nødvendigt onde. Tilsynet med fredningen bør derfor være restriktivt.

Efter votering oplyste nævnnsformanden, at fredningsnævnet vil give dispensation til det ansøgte på samme vilkår som i 2022 og på vilkår om, at øvelsesbeskrivelsen revideres, så det tydeliggøres, at der ikke må graves på arealerne omfattet af Filsø fredningen.

Øvelsesbeskrivelsen

Fredningsnævnet har modtaget en revideret øvelsesbeskrivelse af 27. juni 2023.

Varde kommune har den 28. juni 2023 meddelt, at kommunen ikke har bemærkninger til den reviderede øvelsesbeskrivelse.

Det fremgår blandt andet af øvelsesbeskrivelsen af 27. juni 2023:

Følgende interne instrukser anvendes ved aktivitet i forbindelse med øvelsen:

- I skov må gravning ikke finde sted på hede-, eng-, overdrevs-, mose- og sø-arealer, jf. bilag 3, samt inden for 2 m fra vådområder i skov.
- Gravning i nærhed til våd- og vandområder må ikke påvirke disse hydrologisk (afvanding m.v.)
- Alt gravearbejde skal retableres minimum til terrænniveau (dvs. hvor det påvirkede område efter retablering topografisk ikke skiller sig ud fra det omgivende terræn) inden for 6 uger efter gravearbejdet er udført.
- Gravearbejde skal være retableret senest 3 uger efter udførsel og efterfølgende retningslinjer:
 - o Huller fyldes op med det oprindelige materiale til terrænniveau.
 - o Tørv lægges tilbage på oprindeligt sted, i det omfang det er muligt, således at mineraljord ligger i bunden af det tidligere hul og tørvelaget/det organiske materiale på toppen.
 - o Hvis vejret ikke tillader en fuldstændig retablering inden for øvelsesperioden eller ugen efter, bliver der lavet aftale med lodsejer omkring tidspunkt for endelig retablering.

Kørsel på lysåbne arealer vil finde sted efter koordinering med Naturstyrelsen. De tørre, lysåbne arealer vil i visse tilfælde kunne have kørespor efter øvelsen, men da disse vil forekomme i mindre grad, vil det muligvis medvirke til en større mikrovariation i terrænet, skabe bedre forhold for lokal foryngelse og skabe åbne jordflader, nogle steder med blottet mineraljord, til gavn for dyr og planter som fremmes af sådanne forhold (så som markfirben).

Kærgård Plantage

Plantagens nordlige kant skal bruges til at øve kamp mellem to bataljones ¹enheder, hvor den ene bataljon bevæger sig fra Henne Å og den anden bataljon er placeret langs nordkanten af Kærgård Plantage. Plantagen indeholder aftalte ruter/akser af eksisterende veje, spor og driftstekniske skovspor, hvor bevægelse mellem øvelsesterrænet og beredskabslejrområdet² nord for plantagen og Oksbøl Skyde- og Øvelsesterræn skal foregå i hele øvelsesperioden. Desuden vil gående infanteri kæmpe mod hinanden.

Øvelsesaktiviteten vil primært foregå på arealer ejet af Naturstyrelsen, men der vil også foregå færdsel på areal underlagt deklarationen på Forsvarsministeriets eget terræn.

Der vil som udgangspunkt kun blive kørt på allerede eksisterende spor, veje og driftstekniske skovspor, men der vil i mindre grad, efter koordinering med Naturstyrelsen, kunne forekomme kørsel uden for veje, spor og driftstekniske skovspor.

Anvendte arealer vil blive retableret til tidligere tilstand efter brug. Den eksisterende cykelsti igennem plantagen vil, efter koordinering med Naturstyrelsen, på udvalgte steder blive krydset.

¹ En bataljon består af 450-1000 mand.

² Område hvor enheder hviler, planlægger og klargør næste opgave. Der kan graves mindre huller i jorden til gasblus, og kørertøjer kan parkere mellem træer.

Figur 1. Infanterikøretøj, IKK krydser cykelsti gennem Kærgård Klitplantage.

I forbindelse med veje, spor og driftstekniske skovspor der benyttes til kørsel, kan der enten blive gravet liggende skyttestillinger til 2 mand (maks. 2 m² og 30 cm dybe) eller disse kan blive opbygget ved anvendelse af naturligt forekommende materiale eller terræn til sløring (figur 2). Sandsynligheden for at stillinger vil blive gravet er lille, grundet den begrænsede tid der er på øvelsen. I tilknytning til de lysåbne arealer, vil stillinger kun blive gravet i skovkanten. Der vil maksimalt blive etableret 50 stk. af sådanne stillinger langs med veje, spor og driftstekniske skovspor igennem plantagen. Den nøjagtige placering af stillinger i lysåbne arealer koordineres før øvelsen med Naturstyrelsen. Afgørende herfor er, om den taktiske vurdering tilsiger, at det er bedst at grave en stilling eller skabe den på anden vis.

Figur 2. En liggende kampstilling til to skytter. Stillingen laves ud fra taktisk vurdering af tilgængeligt materiale og tid. Hvis terrænet (lavninger, krat, høje, etc.) i sig selv skaber dækning for soldaten, anvender soldaten disse.

Løvkliit

Løvkliit ejes af Naturstyrelsen. Løvkliit er omfattet af en tinglyst deklaration med restriktioner, som inkluderer afskrælning af lyng eller græstørv.

Under øvelsesaktiviteten vil der kun forekomme kørsel inden for Løvkliitområdet, via én allerede tidligere anvendt og afmærket rute, jf. figur 3 og der vil ikke blive kørt uden for det afmærkede forløb.

Effekten af denne aktivitet vurderes at være ubetydelig.

Figur 3. Ved passagen af Løvklitfredningen anvendes samme afmærkede spor, som ved tidligere Brave Lion øvelser i området.

Filsø

Det benyttede areal ved Filsø, ejes af Aage V. Jensen Naturfond, og der er givet skriftligt tilsagn fra lodsejeren, Aage V. Jensen Naturfond igennem Skovrider Jacob Palsgaard Andersen om brug af terrænet, jf. bilag 2.

I området syd for Henne Å og nord for Kærgård Plantage vil der blive kørt med følgende ex. køretøjer: Pansrede mandskabsvogne, infanterikampkøretøjer, kampvogne (figur 6) og hjulkøretøjer af 3 gamle og tidligere anvendte spor/akser over heden, se figur 4 & 7.

Figur 4. Eksempel på tidligere anvendt spor over Filsø Hede.

I den nordlige klitrække på området, vil der kunne forekomme banketter til køretøjer, kaldet køretøjsbanketter, som er et udpeget område, hvor et køretøj gør holdt/går i kropsskjult stilling og kan observere/løse sin opgave ved at kigge over banketten, se figur 5.

Billede 1. Set fra køretøjsbanketten og op mod Midtersporet.
Sporet er afsat med pæle

Billede 2. Kørsel fra Midtersporet og ned mod køretøjsbanketten.
Sporet er afsat med pæle.

Billede 3. Køretøj i køretøjsbanketten.
Ingen gravning og der køres kun frem til pælene.

Billede 4. Køretøj i stilling i køretøjsbanketten.

Figur 5. Billeder af køretøjer holdende bag klitkant, kaldet køretøjsbanket.

Der vil ikke blive gravet i forbindelse med banketterne, men såfremt til-/frakørslen giver anledning til det, vil der blive fortaget reetablering, således at området ikke vil kunne skelnes i kontur fra omkringliggende terræn. Denne form for punktvis opbrud i vegetationen vil kunne

bidrage med en større dynamik i plantesamfundet på hedearealet og derved bidrage til naturtypens opretholdelse og forbedring i tilstanden på længere sigt.

Retableringen vil ske inden for øvelsesperioden, medmindre vejret forhindrer dette, i hvilket tilfælde retableringen senest vil ske 3 uger efter endt øvelse og efter aftale med lodsejer.

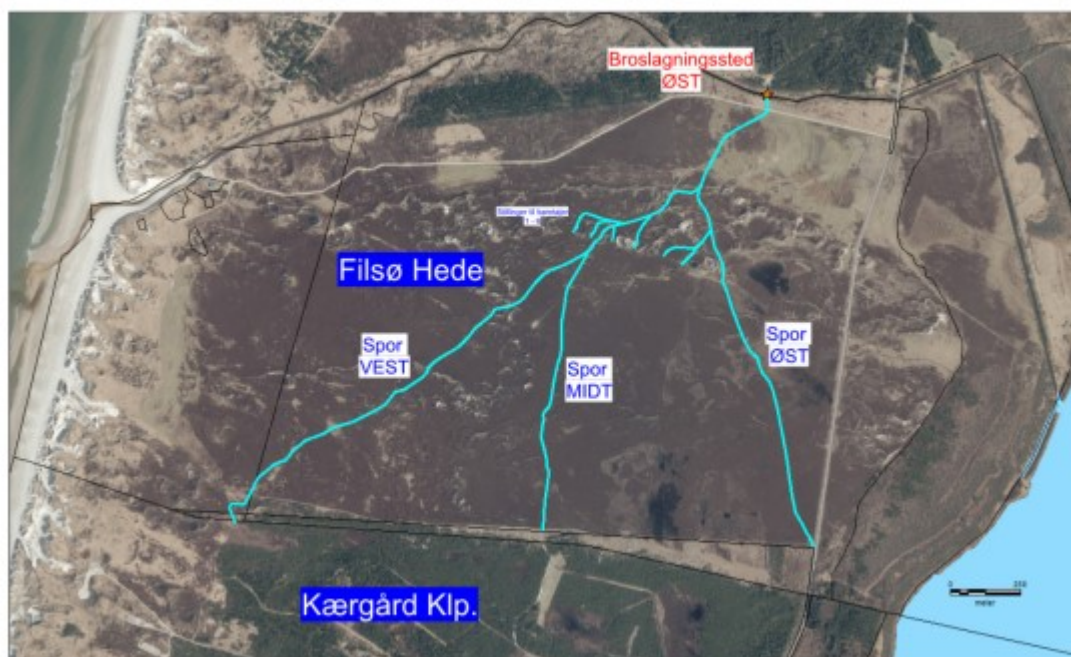
Efter retableringen vil området blive overladt til naturlig succession. Dette vil ligeledes bidrage til en større mikrotopografisk variation, naturlig dynamik for plantesamfundet og foryngelsesmuligheder for lyskrævende plantearter.

Vådområder vil blive friholdt for kørsel for at undgå fastkørsel og på den måde skånes de mere sårbare naturtyper for aktiviteten.

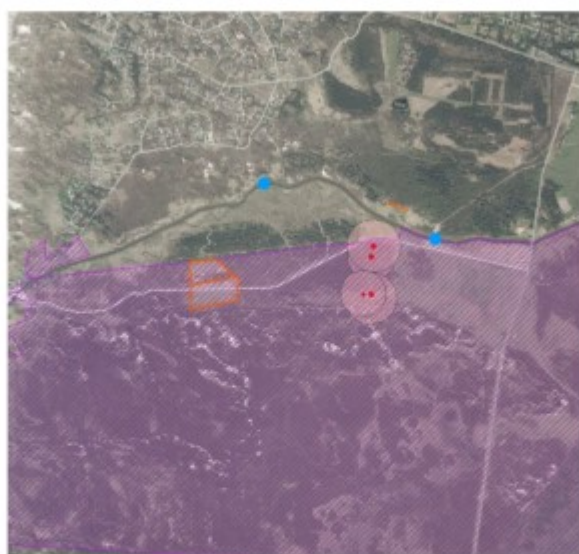

Figur 6. Kampvogn, Leopard 2, lig dem der vil blive benyttet på hedearealet nord for Kærgård Plantage.

Ligesom under øvelsen i 2022 ønsker Forsvaret at anvende de 3 gamle spor/akser over heden jf. figur 4 & 7, som tidligere er blevet genåbnet efter aftale med lodsejerne.

Figur 7. Kortet viser, med lyseblå, de 3 tidligere anvendte spor/akser over Filsø Hede. Der vil under Brave Lion 2023 igen udelukkende blive kørt af disse 3 spor fra broslagningssted Øst (markeret med en stjerne). Midt på heden ses 6 køretøjsbanketter.

Figur 8. Beskyttede sten- og jorddiger (orange linjer) og fortidsminder med en 100 m beskyttelseszone (lyserød cirkel omkring rødt punkt), vil af øvelsesledelsen blive beskyttet mod aktivitet ved midlertidig afspærring.

Et specialkøretøj vil udlægge en bro over Henne Å, eller man vil bygge en militær bro på stedet og køreplader vil blive lagt op til broen.

Broen vil have støtte på fast grund i afstand fra vandløbsbrinken og medfører ikke terrænpåvirkning. Der vil ske en sikring mod erosion mod åen, da broens længde beskytter brinkerne fra trykket af de køretøjer der kører over broen.

Der vil ske en bortslidning af vegetationen ved tilkørslerne, som ikke vurderes at være skadelig, da denne vil berøre et begrænset areal og medvirke til blotlægning af mineraljord, som vil være gavnlige i forhold til den naturlige dynamik i de lysåbne naturtyper, som forekommer her.

Det er Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses vurdering at aktiviteterne ikke vil medføre en ændring af de naturtyper fredningen har til formål at beskytte. Det er desuden Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelses vurdering, at aktiviteterne kan medvirke til en bedre naturtilstand for de tørre, åbne naturarealer.

Varde kommune

Varde Kommune har den 8. juli 2021 meddelt følgende dispensation efter naturbeskyttelseslovens § 3 til etablering af kørespor i forbindelse med afholdelse af militærøvelsen Brave Lion 2021:

”...

De tre spor forløber i hede og mose, der er omfattet af § 3-bestemmelserne i naturbeskyttelsesloven, og i alt ca. 332 m af det ansøgte sporforløb er beliggende inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen, jævnfør naturbeskyttelseslovens § 18. Varde Kommune vurderer, at anvendelsen af sporene er en tilstandsændring, der kræver kommunens dispensation.

...

Varde Kommune giver hermed dispensation efter naturbeskyttelsesloven til anvendelsen af de tre spor.

Dispensationen er givet på følgende vilkår:

1. De tre spor skal inden øvelsen afmærkes med hvide pæle, ligesom det ved afmærkning skal sikres, at der ikke sker færdsel på de beskyttede fortidsminder og de beskyttede jorddiger eller inden for de dele af fortidsmindebeskyttelseslinjen, der ikke er omfattet af denne dispensation.
2. Inden og efter øvelsen skal de tre spor dronemoniteres, og droneoptagelserne skal fremlægges for Varde Kommune senest 3 måneder efter øvelsens afholdelse.
3. I forbindelse med anvendelsen af sporene må der ikke tilføres fremmede materialer som sten, jord og grus til sporene.
4. Hjul-køretøjer må ikke køre uden for de tre spor. Øvrig kørsel uden for de tre spor må ikke efterlade varige terræændringer eller andre varige tilstandsændringer.
5. Sporet fra øvelsen i 2019 markeret med lilla på luftfotoudsnittet... må ikke anvendes. Det skal reetableres ved, at det efterlades uforstyrret til naturlig tilgroning. Slot- og Kulturstyrelsen afgør dog,

hvordan der skal retableres på den del af sporet, der forløber på selve fortidsmindet og i en 2 m bred zone omkring dette.

Disse vilkår er stillet for at sikre de biologiske, kulturhistoriske og landskabelige værdier i området ...”

Varde kommune har følgende vurdering i relation til Natura 2000 og bilag IV arter:

”...

Langt størstedelen af de tre spor forløber i § 3-beskyttet hede, og en mindre del krydser arealer, der er registreret som § 3-beskyttet mose. Filsø Hede indgår i Natura 2000 område nr. 84, Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Fiil Sø og Kærgård Klitplantage, og de berørte hedearealer er kortlagt som den prioriterede habitatnaturtype 2140 Klithede, mens mosearealerne er kortlagt som habitatnaturtypen 2190, Klitlavning.

Varde Kommune vurderer, at anvendelsen af de tre spor ikke vil medføre en væsentlig påvirkning af de nævnte habitatnaturtyper fra udpegningsgrundlaget. For størstedelen af de tre spors vedkommende er der ifølge den oplyste tale om genåbning af spor, der har været anvendt af tidligere ejere af Filsøejendommen. De berørte klithedearealer udgør kun en meget lille andel af det samlede klithedeareal i Natura 2000 område nr. 84, og anvendelsen af vejsporene i klitheden vil i en vis grad medvirke til at opretholde klithedens naturlige dynamik. De berørte arealer med § 3-registreret mose og habitatnaturtypen klitlavning er langs det østlige spor. Dette er klart det tydeligste af de gamle spor på Filsø. På de fugtigste arealer er der en egentlig (primitiv) vejkasse, og der er faktisk tale om en gammel vej. Det fremgår af de høje målebordsblade fra 1800-tallet, at den nuværende Porsmosevej tidligere har forløbet her, så selvom der er tale om klitlavning, vurderes påvirkningen at være begrænset.

Hertil kommer, at kommunen finder, at det er en naturmæssig fordel at samle færdslen ad tre spor frem for at sprede kørslen over større dele af Filsø Hede. Sporene er placeret således, at de følger det mest jævne terræn, og kørsel på tværs af klitter undgås.

I udpegningsgrundlaget for Natura 2000 område nr. 84 indgår desuden en række ynglefugle samt en række trækkende andefugle og pomeransfugl. Øvelsen foregår i uge 38 og 39, hvor yngleperioden for længst er overstået, og det vurderes, at øvelsen ikke vil kunne påvirke ynglefuglearterne. Hvad angår trækfugle, så er de berørte arealer på Filsø Hede ikke relevante for pomeransfugl og andefuglearterne fra udpegningsgrundlaget.

Ud fra en samlet vurdering findes det derfor, at anvendelsen af de tre spor ikke vil påvirke Natura 2000-områdets udpegningsgrundlag eller muligheden for at opfylde områdets bevaringsmålsætning væsentligt ...”

Varde Kommune har i mail af 2. maj 2023 udtalt blandt andet følgende om ansøgningen om Brave Lion 2023:

”...

Varde Kommune har i mail af 22. februar 2022 til Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse meddelt, at afholdelse af øvelsen Brave Lion 2022 – på en række forudsætninger – ikke kræver kommunens

dispensation efter naturbeskyttelsesloven. Disse forudsætninger er stadig gældende. Forsvarets Ejendomsstyrelse har i mail af 7. juli 2022 til Varde Kommune bekræftet, at de af kommunen nævnte forudsætninger vil blive overholdt.

Der fremkom ikke oplysninger efter øvelsen i 2022, som fik Varde Kommune til at revurdere sin opfattelse af, hvad der var dispensationskrævende, og kommunen vurderer derfor på baggrund af ovenstående, at der ikke kræves nogen ny dispensation fra kommunen til gennemførelse af Brave Lion 2023.

Vurderingen af, at afholdelse af øvelsen Brave Lion 2023 ikke kræver kommunens dispensation, gælder på følgende forudsætninger:

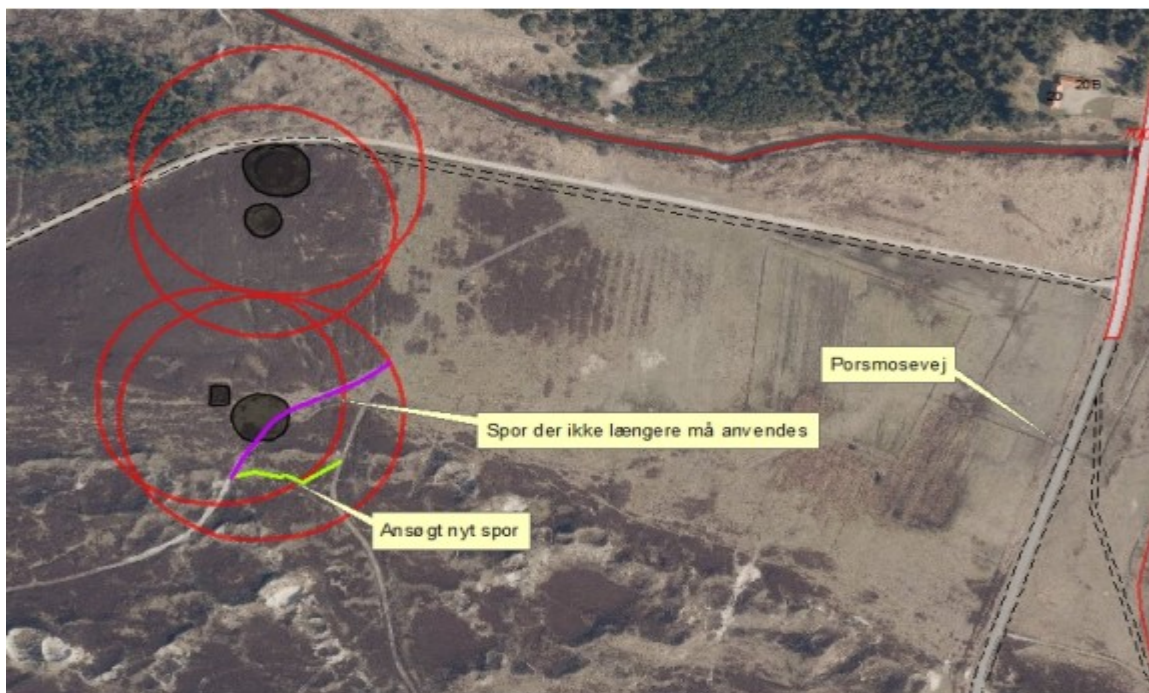
- Øvelsen Brave Lion 2023 er identisk med øvelsen i 2022.
- Der er i øvelsesbeskrivelsen indbygget forskrifter og instrukser, der sikrer, at der ikke vil ske varige tilstandsændringer i de berørte § 3-beskyttede arealer.
- Der vil ikke blive etableret gravede stillinger e.l. på Filsø Hede.
- I skov vil der ikke blive gravet på § 3-beskyttede hede-, eng-, overdrevs-, mose- og sø-arealer.
- Diger og fortidsmindebeskyttelseslinjer friholdes helt, - bortset fra de to fortidsmindebeskyttelseslinjer, der er omfattet af ovennævnte dispensation.
- Inden afholdelsen af øvelsen udarbejder Forsvaret – i samarbejde med Naturstyrelsen – kortmateriale, der i detaljer viser, hvilke af Miljø- og Fødevareministeriets områder – herunder lysåbne arealer, veje, spor og driftstekniske skovspor, der vil blive benyttet under øvelsen.

Forsvarets Ejendomsstyrelse har ved mail af 7. juni 2022 bekræftet, at disse forudsætninger vil blive overholdt.

...

Det eneste element af Brave Lion-øvelsen, som Varde Kommune i 2021 fandt var dispensationskrævende efter lovgivning administreret af kommunen, var de tre spor henover Filsø Hede. ...Dispensation til disse spor er ikke gjort tidsbegrænset. Der gælder de generelle regler om, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år eller i 3 på hinanden følgende år.

Kommunens dispensation indeholder en angivelse af en delstrækning af sporet fra Brave Lion 2019, der ikke må benyttes igen, da sporet går tværs igennem et fredet fortidsminde (en fredet ringformet dyrefold, fredningsnummer 31015), og der gives i stedet dispensation til et nyt sporforløb på denne strækning – det grønne sporforløb på vedhæftede luftfotoudsnit. Kommunen har erfaret, at sporet gennem det fredede fortidsminde også blev benyttet i forbindelse med Brave Lion i 2021. Der er i den forbindelse sket store skader på fortidsmindet. Slots- og Kulturstyrelsen er i dialog med Kommunen og Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse om udbedring af skaderne.

Det kan desuden oplyses, at kommunens tilsyn af Filsø Hede efter afholdelsen af øvelsen i 2022 ikke giver anledning til yderligere bemærkninger.

...”

Fredningsnævnets afgørelse.

Fredningerne af arealer ved Filsø, Løvklit og Kærgård Plantage betyder, at projektet kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål.

Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for.

Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3 kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet vurderer efter oplysningerne fra Forsvarets Ejendomsstyrelse og Varde kommune, at en dispensation ikke vil være i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

Som det fremgår af de vilkår, fredningsnævnet stiller for en dispensation, skal der tages vidtgående hensyn til de store biologiske og naturmæssige værdier i de fredede områder.

Opfyldes de vilkår og aktiviteterne på de fredede områder begrænses til det absolut nødvendige, vurderer nævnet, at det ansøgte ikke vil være i strid mod fredningens formål.

På denne baggrund meddeler fredningsnævnet derfor dispensation til de ansøgte aktiviteter, som de er beskrevet i øvelsesbeskrivelsen af 27. juni 2023, på følgende vilkår:

- Alle kørselsspor på de fredede arealer på Filsø Hede, Løvklit og i Kærgård Klitplantage skal afmærkes med hvide pæle. Afmærkningen skal godkendes af Varde kommune, inden øvelsen går i gang.
- Inden og efter øvelsen skal alle fredede og beskyttede områder, der indgår i øvelsen, dronemoniteres.
- Der må ikke køres i eller omkring vådområderne i klitplantagen og på Filsø Hede.
- Kørsel i Kærgård Klitplantage skal ske i overensstemmelse med de retningslinjer, som Naturstyrelsen Blåvandshuk fastsætter.
- Kørsel ved det fredede fortidsminde (fredningsnummer 31015) må kun foretages af det nye sporforløb på denne strækning – markeret som det grønne sporforløb på Varde kommunes luftfotoudsnit.
- Det spor ved fortidsmindet, der i strid med fredningsnævnets dispensation af 2. juni 2021 blev anvendt, skal afspærres, og det tilladte nye spor skal afmærkes tydeligt. Afspærringen og afmærkningen skal godkendes af kommunen, inden øvelsen kan finde sted.
- Kørsel på Filsø Hede skal ske ad de tracéer og i overensstemmelse med de retningslinjer, som Varde Kommune som tilsynsmyndighed anviser Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse.
- Der må ikke graves stillinger til køretøjer eller i øvrigt på Filsø Hede.
- Arealerne skal være retableret senest 3 uger efter øvelsens afslutning,
- Der må ikke i forbindelse med retablering i de fredede og beskyttede områder tilføres fremmede næringsrige materialer som stabilt grus eller lign. hentet uden for allerede befæstede kørespor,
- Filsø Hede må ikke tilføres fremmede materialer som sten og grus.
- Hjul kørestøjer må ikke køre uden for eksisterende spor.
- Forsvaret har ret til færdsel på de fredede arealer på Filsø Hede i 3 uger før og efter øvelsen.

Hvis vilkårene ikke overholdes, bortfalder dispensationen.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen,
- ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører,
- offentlige myndigheder,
- en berørt nationalparkfond,
- lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen,
- landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø, og
- landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser.

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og Fødevareklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og Fødevareklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for efterkommelse af en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevareklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

En dispensation må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Vagn Kastbjerg

FREDNINGSNÆVNET FOR SYDJYLLAND, NORDLIG DEL

sydjyllandnord@fredningsnaevn.dk

fredningsnaevn.dk/fredningsnaevnene/syddjylland-nordlig-del/

c/o Retten i Kolding, Kolding Åpark 11, 6000 Kolding

Den 2. oktober 2023

Sagsnr. FN-SJN-11-2023 (Fredningsregisteret, reg.nr. 0818.00)

Afgørelse om dispensation til nedgravet affaldscontainer på Hennemølleåvej 6 A, Henne, og om lovliggørende dispensation vedrørende ældre afretning af klit og etablering af fodhegn m.v. ved parkeringsplads

Fredningsnævnet har den 1. maj 2023 fra Varde Kommune med fuldmagt fra lodsejer modtaget en ansøgning om dispensation til – som erstatning for tre affaldsspande - at opsætte en seminedgravet affaldscontainer (mærke Molok®) på matr.nr. 1e Henne By, Henne, beliggende Hennemølleåvej 6 A, 6854 Henne, der ejes af Aage V. Jensen Naturfond.

Fredningsnævnet har efter høring behandlet sagen med besigtigelse og truffet afgørelse om at meddele dispensation.

Fredningsnævnet har desuden efter Varde Kommunes mundtlig anmodning herom på besigtigelsen truffet afgørelse om at give lovliggørende dispensation til en i ca. 2014 sket afretning af en del af klitten samt etablering af fodhegn til begrænsning af parkeringsarealet samt cykelstativer.

Begrundelsen for afgørelsen fremgår neden for i afsnittet om fredningsnævnets afgørelse.

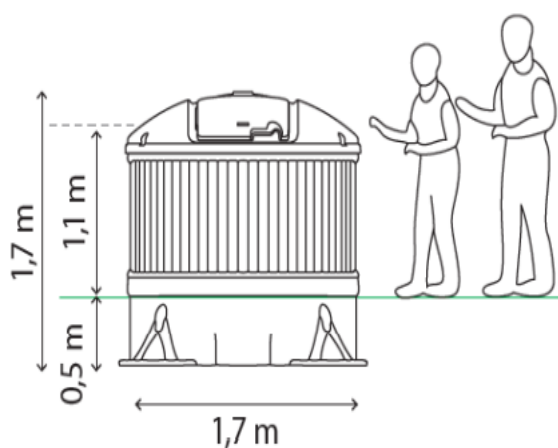
Sagens baggrund

Arealet er omfattet af Overfredningsnævnets afgørelse af 20. august 1958 om fredning af den nordlige del af Filsø samt nogle arealer deromkring og et hedeareal mellem søen og havet, der har til formål at bevare arealerne i deres tilstand på fredningstidspunktet samt med bestemmelser om, at der ikke må foretages bebyggelse med huse, skure, boder og skæmmende indretninger.

Da arealet tillige er beliggende inden for klitfredningslinjen, har Kystdirektoratet den 23. februar 2023 meddelt dispensation fra regler om klitfredning i naturbeskyttelsesloven på følgende vilkår:

- Terrænet retableres umiddelbart efter anlæggelse af affaldscontaineren, og gamle affaldsbeholdere fjernes fra området
- Kørsel inden for klitfredningen skal begrænses til et minimum uden for lovligt anlagte veje
- Eventuel overskudsjord fra gravearbejder/udgravning skal køres bort til en placering uden for de klitfredede arealer

De planmæssige forhold er illustreret neden for, idet projektområdet markeret ved den gule firkant:

Ovenfor ses målangivelser på de containere, kommunen anvender, og neden for foto af et eksemplar:

Det fremgår af sagen, at kommunen er i gang med at højne dens service på affaldsområdet og derfor er i gang med at erstatte eksisterende affaldsspande med de delvist nedgravede affaldscontainere. Der er i projektområdet tre stk. 100-liter, grønne affaldsspande, som ønskes erstattet med den delvist nedgravede affaldscontainer på parkeringsområdet ved Henne Mølle Å og Henne Mølle Å Badehotel.

Kystinspektoret har i sin afgørelse vurderet Natura 2000- og habitatområdet således:

"(...)

Natura 2000

Det ansøgte ligger i Natura 2000-område nr. 84, Kallesmærks Hede, Grærup Langsø, Fiilsø og Kærgård Klitplantage. Natura 2000-området omfatter habitatområde nr. 73 og fuglebeskyttelsesområde nr. 50 og nr. 56. I fuglebeskyttelsesområdet indgår Ramsar-område nr. 1. (...)

Det er Kystdirektoratets vurdering, at det ansøgte ikke i sig selv, eller i forbindelse med andre planer og projekter, kan påvirke Natura 2000-området væsentligt. Ved vurderingen er der særligt lagt vægt på at projektområdet er en del af et parkeringsområde, hvor der i forvejen er færdsel grundet tilknytningen til Henne Mølle Å Badehotel og Henne Mølle Å. Det ansøgte vil således efter Kystdirektoratets vurdering ikke medføre en væsentlig påvirkning af de naturtyper, levesteder og/eller arter, som området er udpeget for at bevare, og der er derfor ikke behov for en nærmere konsekvensvurdering.

Bilag IV-arter

På baggrund af et generelt kendskab til bilag IV-arters forekomst i Danmark og deres valg af levested samt gennemgang af offentlige databaser, vurderer Kystdirektoratet, at selve projektområdet ikke er et potentielt levested for bilag IV-arter.

Kystdirektoratet vurderer på denne baggrund, at det ansøgte projekt ikke vil medføre beskadigelse/ødelæggelse af plantearter eller yngle- eller rasteområder for de dyrearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV (...)"

Varde Kommune har ved mail af 10. maj 2023 understreget, at der med affaldscontaineren alene vil ske indgreb på et areal, der i dag benyttes som p-plads.

Under sagens behandling er Fredningsnævnet på baggrund af ortofotos blevet opmærksom på, at der i perioden mellem 2012 og 2016 i det fredede område synes foretaget en mindre udvidelse af p-pladsen ved afgravning af klitten mod nord, ligesom der synes opsat hegn til afgrænsning af p-pladsen mod vest.

Ved mail af 13. september 2023 har kommunen som svar på nævnets spørgsmål herom anført, at p-pladsen vedligeholdes, men at der ikke er tale om en ændring af det fredede. Kommunen vurderer, at der over årene er sket en kontinuerlig tilgroning af bl.a. rynket rose, som er blevet ført tilbage til oprindelig afgrænsning af kommunens Vej og Park-forvaltning. Kommunen har desuden gjort opmærksom på, at der har været p-plads ved hotellet i mindst 50 år, og at man derfor ikke vurderer, at der er tale om et nyt forhold, der er stridende mod fredningen.

Der er ikke i øvrigt modtaget hørings svar.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet behandlede sagen på et møde med besigtigelse den 22. september 2023. Som nævnsmedlemmer deltog Henrik Gjørup (formand), Flemming Davidsen og Rasmus Sømod.

For Varde Kommune deltog byggesagsbehandler Helle Lauridsen og distriktsleder Preben Nielsen.

Projektet blev præsenteret og gennemgået af kommunen. Det blev supplerende oplyst, at lodsejer er positivt indstillet overfor projektet. Den påtænkte container kan automatisk digitalt advisere forvaltningen, når den er ved at være fyldt.

Efter afsides votering på stedet tilkendegav nævnet, at der ville blive meddelt dispensation vedrørende affaldscontaineren.

Efter besigtigelse tilkendegav nævnet, at der efter det foreliggende fotomateriale sammenholdt med de faktiske forhold på stedet måtte være sket en beskeden afretning/afgravning af klitten mod nord i forbindelse med etablering af ca. 30 cm højt, sort fodhegn, udført af træstolper, til afgrænsning af parkeringsarealet. Fodhegnet mod nord sås delvis dækket af fygesand fra klitten. Der er desuden etableret tilsvarende, sorte fodhegn og cykelstøtter i træ ved klitten mod vest.

Kommunen oplyste, at fodhegnene er opsat i formentlig 2014 i forbindelse med afgravning af fygesand på parkeringspladsen som led i almindelig vedligeholdelse, idet pladsen ellers vil sande til.

Efter nærmere drøftelse, herunder af kommunens ønsker til og mulighed for vedligeholdelse af p-pladsen, anmodede kommunen mundtligt om, at nævnet – i det omfang man fandt, at der var sket en dispensationskrævende ændring af det fredede i 2014 - lovliggjorde afretningen af klitten mod nord samt etableringen af fodhegn m.v. ved klitten mod nord hhv. klitten mod vest.

Efter afsides votering på stedet tilkendegav nævnet, at der ville blive meddelt lovliggørende dispensation. Efter ændringernes karakter fandt nævnet, at forudgående høring helt undtagesvis ikke var nødvendig, jf. herved princippet i forvaltningslovens § 19, stk. 2, nr. 1.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredning af arealer ved Filsø betyder, at det ansøgte kræver fredningsnævnets dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, hvorefter fredningsnævnet kan meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke strider mod fredningens formål.

Det fremgår endvidere af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2, at fredningsnævnet kun kan meddele dispensation fra en fredning i eller uden for et internationalt naturbeskyttelsesområde, hvis det ansøgte ikke indebærer en forringelse af naturtyper og levesteder for arter eller betydelig forstyrrelse af arter, som området er udpeget for.

Fredningsnævnet kan endvidere i medfør af § 50, stk. 3, kun meddele dispensation, hvis det ansøgte ikke kan ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er nævnt i bilag 3 til loven, eller ødelægge de plantearter, der er nævnt i bilag 5 til loven, i alle livsstadier.

Fredningsnævnet må efter sagens oplysninger herom, som de er gengivet i Kystdirektoratets afgørelse, lægge til grund, at en dispensation ikke er i strid med naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2 eller 3.

Affaldscontaineren

Fredningsnævnet vurderer efter sagens oplysninger, at det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål og ikke skønnes at få negativ indflydelse på naturværdierne i området. Der er herved henset til projektets beskudne omfang, herunder, at det alene omfatter et areal, der ligger i umiddelbar tilknytning til p-plads, ligesom projektet indebærer fjernelse af eksisterende affaldsspande, der således erstattes af den ansøgte container.

Fredningsnævnet giver derfor **dispensation** på følgende vilkår:

1. Affaldscontaineren placeres, i overensstemmelse med fotomaterialet, udelukkende på og i niveau med det areal, der i dag benyttes som p-plads
2. Affaldscontaineren placeres uden, at der sker afgravning af klitten mod vest
3. Affaldscontainerens dimensioner i nedgravet stand overstiger ikke de angivne dimensioner i ansøgningsmaterialet
4. Terrænet reableres umiddelbart efter anlæggelse af affaldscontaineren, og eksisterende affaldsbeholdere fjernes fra området
5. Eventuel overskudsjord fra gravearbejder/udgravning køres bort til en placering uden for de fredede arealer
6. Lodsejeren meddeler samtykke til det ansøgte

Hvis vilkårene ikke overholdes, bortfalder dispensationen uden videre.

Fodhegn og afretning af klitten mod nord

Fredningsnævnet vurderer efter sagens oplysninger og besigtigelsen, at den ansøgte lovliggørelse ikke er i strid med fredningens formål og ikke skønnes at få negativ indflydelse på naturværdierne i området. Der er herved henset til, at der er tale om en forholdsvis beskedne, ca. 9 år gammel, afretning af den nordlige klit med det formål at etablere fodhegn til begrænsning af parkeringsarealet i det fredede område. Det vestlige fodhegn m.v. er etableret med samme formål. Nævnet vurderer derfor, at man ved en forudgående ansøgning herom ville have givet en dispensation.

Fredningsnævnet giver derfor **lovliggørende dispensation** med hensyn til den i ca. 2014 skete afretning af en del af klitten mod nord samt etablering af fodhegn til begrænsning af parkeringsarealet mod nord og vest samt cykelstativer mod vest.

Dispensationen meddeles på følgende vilkår:

1. Renovering og erstatning af fodhegn skal ske med træstolper af samme dimensioner som de eksisterende; i en farve, der naturligt kan indpasses i omgivelserne; og skal ske på præcis det sted, hvor de eksisterende fodhegn er etableret
2. På det aktuelle parkeringsareal må kommunen afgrave sand ikke længere end ned til det eksisterende lag af stabilgrus, der udgør parkeringspladsens almindelige overflade
3. Langs parkeringspladsens grænser må der kun afgraves sand indtil fodhegnene mod nord og vest. Der må således ikke afgraves sand eller opsættes fodhegn langs parkeringspladsens østlige side
4. Lodsejeren meddeler samtykke til det ansøgte

Hvis vilkårene ikke overholdes, bortfalder dispensationen uden videre.

En dispensation må i henhold til naturbeskyttelseslovens § 87, stk. 3, ikke udnyttes, før klagefristen, jf. neden for, er udløbet, eller behandling af en eventuel klage måtte være afsluttet.

Det følger desuden af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, jf. § 66, stk. 2, at dispensationen bortfalder, hvis den ikke udnyttes inden 3 år efter, at den er meddelt.

Nævnet beklager den lange sagsbehandlingstid.

Klagevejledning

Der kan klages over denne afgørelse til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Klagefristen udløber 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Klagen skal ifølge naturbeskyttelseslovens § 87 indgives via Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening, jf. vejledningen på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Klagefristen udløber ved midnat på dagen for klagefristens udløb. Hvis klagefristen udløber på en lørdag eller en helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag.

Klageberettigede er, jf. naturbeskyttelseslovens § 86:

- Adressaten for afgørelsen
- Ejeren af den ejendom, som afgørelsen vedrører
- Offentlige myndigheder
- En berørt nationalparkfond
- Lokale foreninger og organisationer, som har en væsentlig interesse i afgørelsen
- Landsdækkende foreninger og organisationer, hvis hovedformål er beskyttelse af natur og miljø
- Landsdækkende foreninger og organisationer, som efter deres formål varetager væsentlige, rekreative interesser, når afgørelsen berører sådanne interesser

Det er en betingelse for Miljø- og Fødevareklagenævnets behandling af en klage, at den, der klager, indbetaler et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder og organisationer (2016-niveau). Klagegebyret reguleres den 1. januar hvert år efter den af Finansministeriet fastsatte sats for det generelle pris- og lønindeks som løbende offentliggjort i forslag til finanslov med virkning for klager, der modtages i Miljø- og

Fødevareklagenævnet fra og med den 1. februar 2017. Miljø- og Fødevareklagenævnet offentliggør størrelsen af klagegebyret på sin hjemmeside www.naevneneshus.dk.

Gebyret opkræves i forbindelse med klagens oprettelse i Miljø- og Fødevareklagenævnets digitale selvbetjening. Klagen behandles først, når gebyret er betalt. Vejledning om gebyrbetalingen kan ligeledes findes på Miljø- og Fødevareklagenævnets hjemmeside www.naevneneshus.dk. Gebyret tilbagebetales, hvis klagesagen fører til, at den påklagede afgørelse ændres eller ophæves, hvis klageren får helt eller delvis medhold i klagen, eller hvis klagen afvises som følge af overskredet klagefrist, manglende klageberettigelse eller fordi klagen ikke er omfattet af Miljø- og Fødevareklagenævnets kompetence. Det bemærkes, at hvis den eneste ændring af den påklagede afgørelse er forlængelse af en frist for at efterkomme en afgørelse som følge af den tid, der er medgået til at behandle sagen i Miljø- og Fødevareklagenævnet, så tilbagebetales gebyret dog ikke.

Miljø- og Fødevareklagenævnet kan også beslutte at tilbagebetale klagegebyret, hvis der er indledt forhandlinger med afgørelsens adressat og/eller førsteinstansen om projektilpasninger, og disse forhandlinger fører til, at klager trækker sin klage tilbage, eller hvis klager i øvrigt trækker sin klage tilbage, før Miljø- og Fødevareklagenævnet har truffet afgørelse i sagen. Gebyret tilbagebetales dog ikke, hvis Miljø- og Fødevareklagenævnet vurderer, at der er forhold, der taler imod at tilbagebetale gebyret, f.eks. hvis klagen trækkes tilbage meget sent, herunder efter at klager har haft et afgørelsesudkast i partshøring.

Henrik Gjørup
formand